

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

**GELİŞMİŞ VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER
BAĞLAMINDA EKONOMİK ÖZGÜRLÜKLER
İLE EKONOMİK ÖZGÜRLÜKLERİN
EKONOMİK BÜYÜKLÜKLER ÜZERİNE ETKİSİ**

Nurcan YILMAZ TEPETAM
2502140123

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Özlem DURGUN

İSTANBUL-2022

ÖZ

GELİŞMİŞ VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER BAĞLAMINDA

EKONOMİK ÖZGÜRLÜKLER İLE EKONOMİK

ÖZGÜRLÜKLERİN EKONOMİK BÜYÜKLÜKLER ÜZERİNE

ETKİSİ

Nurcan YILMAZ TEPETAM

Ekonomik özgürlük, siyasi özgürlük ile adil yargılama, din özgürlüğü ve ifade özgürlüğünü kapsayan sosyal özgürlükten farklı olarak özel mülkiyetin korunduğu, hukuk kuralları çerçevesinde sözleşme yapma özgürlüğünün bulunduğu rekabetçi piyasa ekonomisinin geçerli olması durumunu ifade etmektedir.

Enflasyon, paranın değer kaybettiği, fiyatların sürekli olarak yükseldiği bir süreçtir. Modern ekonomilerdeki paranın kullanım yaygınlığı enflasyon olgusunun önemli olmasının sebeplerinden biridir. Paranın, ekonomik faaliyetlerin içinde yer alması, değerindeki artış ve azalışlarla kişilerin refahını etkilememesi enflasyonu parasal bir olgu haline getirmektedir.

İşsizlik, gelişmiş, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerinin tümünde yaşanan ortak bir problem olan iş piyasasındaki dengesizliklerdir. İşin kaybedilmesi ve istihdamda yer alınamamasıdır.

Ekonomik büyüme, ülke ekonomisindeki gayri safi milli hasılda meydana gelen artışlardır. Ekonomik büyüme aynı zamanda üretimde artışı ifade etmekte ve bu haliyle enflasyon ve işsizlik olgusu içinde önemli çıkarımlar sağlamaktadır.

Ülkelerin kurumsal altyapılarının önemli bir unsuru da ekonomik özgürlüklerdir. Ekonomik özgürlükler ile ekonomik büyüklükler arasında bir ilişki var mıdır? Ekonomik özgürlüklerin uzun vadede genel ekonomik performansın yönünü belirleyen en önemli etkenlerden birisi olduğu ünlü iktisatçı Adam Smith dönemlerinden itibaren ileri sürülmüştür. Literatürde ekonomik özgürlüğün teşvikleri, üretken çabayı ve kaynak kullanımının etkinliğini etkilediği yönünde çalışmalar mevcuttur.

Bu tezin amacı, ekonomik özgürlük endeksi ile ekonomik büyüklükler arasındaki ilişkinin test edilmesidir. Dünya bankasının Atlas metoduna göre ülkeler az gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmiş ülke kategorilerine ayrılmıştır. Ekonomik büyüklük olarak Enflasyon, İşsizlik ve Ekonomik Büyüme oranları ele alınmıştır. Ekonomik Özgürlük Endeksine ek olarak endeksin alt bileşenleri olan İş Özgürlüğü, Ticaret Özgürlüğü ve Yatırım Özgürlüğü de modele dahil edilmiştir. Toplam 70 ülke verisi derlenmiştir. Ekonomik özgürlüklerin ekonomik büyüklükler üzerindeki etkisini incelemek için 3 ayrı model oluşturulmuştur. Toplamda 12 model oluşturulmuş ve incelenmiştir. Oluşturulan modeller Panel Veri yöntemi kullanılarak test edilmiştir. Yapılan incelemeler ile, farklı ülke guruplarındaki ekonomik büyüklüklerin, ekonomik özgürlük ile genel anlamda beklenen yönde ilişkili olduğu, ekonomik özgürlüklerin ekonomik performansı olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Özgürlük, Ekonomik Büyüme, Enflasyon, İşsizlik, Panel Veri

ABSTRACT
ECONOMIC FREEDOMS AND THE EFFECT OF ECONOMIC
FREEDOMS ON ECONOMIC MAJORITY IN CONTEXT OF DEVELOPED
AND DEVELOPING COUNTRIES
Nurcan YILMAZ TEPETAM

Unlike social freedom, which includes economic freedom, political freedom and fair trial, freedom of religion and freedom of expression, it refers to the existence of a competitive market economy where private property is protected and the freedom to make contracts within the framework of the law is valid.

Inflation is a process in which money loses value and prices rise continuously. The prevalence of use of money in modern economies is one of the reasons why the phenomenon of inflation is important. The fact that money is included in economic activities and does not affect people's welfare with increases and decreases in value makes inflation a monetary phenomenon.

Unemployment is the imbalances in the labor market, which is a common problem experienced in all developed, underdeveloped and developing countries. It is the loss of a job and the inability to take part in employment.

Economic growth is the increase in the gross national product in the country's economy. Economic growth also expresses an increase in production, and as such, it provides important implications for inflation and unemployment.

An important element of the institutional infrastructure of countries is economic freedoms. Is there a relationship between economic freedoms and economic magnitudes? It has been suggested since the time of the famous economist Adam Smith that economic freedoms are one of the most important factors determining the direction of general economic performance in the long run. In the literature, there are studies showing that incentives for economic freedom affect productive effort and efficiency of resource use.

The aim of this thesis is to test the relationship between the economic freedom index and economic aggregates. According to the Atlas method of the World Bank, countries are divided into underdeveloped, developing and developed country categories. Inflation, Unemployment and Economic Growth rates are considered as economic magnitudes. In addition to the Economic Freedom Index, the sub-components of the index, Job Freedom, Trade Freedom and Investment Freedom, are also included in the model. A total of 70 country data were compiled. Three different models have been created to examine the effect of economic freedoms on economic aggregates. A total of 12 models were created and analyzed. The created models were tested using the Panel Data method. With the examinations made, it has been concluded that the economic sizes in different country groups are related to economic freedom in the expected direction in general, and that economic freedoms have a positive effect on economic performance.

Keywords: Economic Freedom, Economic Growth, Inflation, Unemployment, Panel Data

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, ekonomik büyüklükler olarak seçilmiş enflasyon, işsizlik ve ekonomik büyüme ile ekonomik özgürlük arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu amaçla, 70 ülkeye ait veriler derlenmiş, panel veri yöntemi kullanılmak üzere ekonometrik analiz gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın hazırlanması esnasında her aşamada bilgi, tecrübe ve deneyimleriyle katkılarını esirgemeyen danışmanım, saygıdeğer hocam Prof. Dr. Özlem DURGUN' a şükranlarımı sunarım. Ekonometrik analiz çalışmalarında bana değerli vaktini ayıran, katkılarını esirgemeyen ve manevi desteğiyle ayrıca güç veren çok kıymetli saygıdeğer hocam Prof. Dr. Kutluk Kağan SÜMER' e, katkıları ve manevi desteği için saygıdeğer hocam Doç. Dr. Demet ÇAK hocama şükranlarımı sunarım.

Eğitim sürecimle kalmayıp hayatım boyunca bana güven ve desteğini esirgemeyen, maddi manevi tüm süreçte yanımda olan sevgili annem, babam ve kardeşlerim ile yoğun çalışma dönemlerimde ve sürecin en zor anlarında hep yanımda olan sevgili eşim Mahmut TEPETAM' a teşekkür ederim. Sevgili kızım Hilal TEPETAM' dan ise bu süreçte zaman zaman ayıramadığım ve kaybettiğimiz vakitlerimiz için özür diler sonsuz sevgilerimi sunarım.

Ayrıca, mensubu olmaktan onur duyduğum İstanbul Valiliği İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüğü kıymetli Müdürlerinden Elmas BODUR' a, yükseköğretimdeki tüm sürecim boyunca verdiği destek ve göstermiş olduğu anlayıştan dolayı şükranlarımı sunarım.

Nurcan YILMAZ TEPETAM

İstanbul, 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	II
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ.....	VI
TABLolar LİSTESİ.....	IX
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	X
KISALTMALAR LİSTESİ	XII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Özgürlük Kavramı	3
1.1.1. Negatif ve Pozitif Özgürlük	4
1.1.2.Sosyal ve Siyasi Özgürlük.....	7
1.1.3.Ekonomik Özgürlük	10
1.2.Ekonomik Özgürlük Kavramı.....	11
1.2.1.Ekonomik Özgürlüğün Ölçülmesi.....	13
1.2.1.1.FraserInstitution Ekonomik Özgürlük Endeksi	13
1.2.1.2.Heritage Foundation Ekonomik Özgürlük Endeksi	18
1.2.2.Ekonomik Özgürlüğün Etkileri	26
1.2.2.1.Ekonomik Özgürlüğün Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi.....	26
1.2.2.2.Ekonomik Özgürlüğün Demokrasi Üzerine Etkisi.....	29
1.2.3.Ekonomik Özgürlükle İlgili Tartışmalar	30
1.2.3.1.Ekonomik Özgürlük Lehine Tartışmalar.....	32
1.2.3.2. Ekonomik Özgürlük Aleyhine Tartışmalar	37
1.3.Enflasyon	40
1.4. İşsizlik.....	47
1.5.Ekonomik Büyüme	51
1.6. Türkiye İşsizlik, Büyüme ve Enflasyon Verileri	59

İKİNCİ BÖLÜM ÜNİYA'DA VE TÜRKİYE'DE EKONOMİK BÜYÜME ENDEKSİ

2.1.Dünya' da Ekonomik Özgürlük Endeksi	60
2.1.1.Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksi	60

2.1.2.Fraser Enstitüsü Ekonomik Özgürlük Endeksi	62
2.2.Türkiye’ de Ekonomik Özgürlük.....	63
2.2.1.1980 Öncesi Dönemde Türkiye’ de Ekonomi.....	63
2.2.2.1980 Sonrası Dönemde Türkiye’ de Ekonomi.....	67
2.2.2.1. 24 Ocak 1980 Kararları	68
2.3.Ekonomik Özgürlük Endeksi Bileşenlerinin Türkiye İncelemesi	70
2.3. 1.Devletin Büyüklüğü-Sınırlı Devlet	72
2.3.2. Hukuk Sistemi	76
2.3.3.Ticaret Özgürlüğü-Serbest Piyasa.....	79
2.3.4.Düzenlemeler	81
2.3.5.Paranın Güvenilirliği	84
2.4.Türkiye’ de Ekonomik Özgürlük Endeksi.....	85
2.4.1. Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksi	85
2.4.1.1.Endeks Kriterleri Açısından Türkiye Değerlendirmesi.....	86
2.4.2.Fraser Enstitüsü Ekonomik Özgürlük Endeksi	89
2.5.Ekonomik Özgürlükler İle Ekonomik Büyüklükler Arasındaki İlişki.....	90
2.5.1.Ekonomik Özgürlük İle İşsizlik Arasındaki İlişki.....	94
2.5.2.Ekonomik Özgürlük İle Enflasyon Arasındaki İlişki	101
2.5.3.Ekonomik Özgürlük İle Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki	106

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM EKONOMETRİK ANALİZ

3.1.Ekonomik Özgürlükler Üzerine Yapılan Ampirik Çalışmalara İlişkin Literatür....	113
3.2. Veri Seti ve Yöntem	116
3.3.Model.....	120
3.4.Analiz Sonuçları	121
3.4.1.Gelişmiş Ülkelere İlişkin Analiz Sonuçları.....	121
3.4.2.Gelişmekte Olan Ülkelere İlişkin Analiz Sonuçları	131
3.4.3.Az Gelişmiş Ülkelere İlişkin Analiz Sonuçları	140
3.4.4.Tüm Ülkelere İlişkin Analiz Sonuçları	149
SONUÇ.....	158
KAYNAKÇA.....	162

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Ülkelere ait 2019 yılı Demokrasi Endeksleri.....	8
Tablo 1.2. Fraser Enstitüsü Ekonomik Özgürlük Endeksi Ana ve Alt Kriterleri.....	14
Tablo 1.3. Heritage Foundation Ekonomik Özgürlük Endeksi Ana ve Alt Kriterleri.....	19
Tablo 1.4. 2015-2019 yılı verilerine göre hazırlanmış kamu kesimi büyüklükleri (ABD \$/kişi)	28
Tablo 2.1. Ekonomik Özgürlük Endeksi Sıralaması.....	62
Tablo 2.2. Ekonomik Özgürlük Endeksi Yeni Hesaplanan Ülkeler ve Puanlamaları.....	63
Tablo 2.3. Türkiye' ye Ait 1963-1967 GSMH.....	65
Tablo 2.4. Türkiye' ye Ait 1969-1972 GSMH	65
Tablo 2.5. Türkiye' ye Ait 1973-1977 GSMH	66
Tablo 2.6. Tablo 2.5. Türkiye' ye Ait 1973-1977 GSMH 1979-1980 GSMH.....	67
Tablo 2.7. Plan Dönemlerinde Hedeflenen ve Gerçekleşen Büyüme Hızları (Yıllık Ortalama Yüzde Değişim.....	70
Tablo 2.8. Fraser Enstitüsü ve Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksleri Bileşenleri	71
Tablo 2.9. Yıllık Ticaret Hacimleri (1000ABD \$)	80
Tablo 2.10. Türkiye İşgücü Piyasası (2005-2019)	81
Tablo 2.11. Türkiye Ekonomik Özgürlük Ortalaması (2019)	85
Tablo 3.1. Analizde Kullanılan Değişkenler	119
Tablo 3.2. Çalışmaya Dahil Edilen Ülkeler ve Kategorileri	119

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Dünya Ekonomik Özgürlük Endeksi	18
Şekil 1.2. Türkiye Ekonomisine Ait Ekonomik Veriler	59
Şekil 2.1. Hukukun Üstünlüğü Kriteri Puanlama (Dünya Geneli)	60
Şekil 2.2. Devlerin Büyüklüğü Kriteri Puanlama (Dünya Geneli)	61
Şekil 2.3. Serbest Piyasa Kriteri Puanlama (Dünya Geneli)	61
Şekil 2.4. Toplam Kamu Harcamalarının GSMH' ya Oranı	73
Şekil 2.5. Transfer Harcamalarının GSMH' ya Oranı	74
Şekil 2.6. Kamu Tasarruf Oranının GSMH' ya Oranı	74
Şekil 2.7. Kamu Yatırım Oranı	75
Şekil 2.8. Yolsuzluk Suçu Şüpheli Sayısı	78
Şekil 2.9. Yolsuzluk Suçlarının Suç Türüne Göre Dağılımı (Adet)	79
Şekil 2.10. Yıllar İtibariyle Tahsil Edilen Gümrük Vergilerinin Merkezi Yönetim Vergi Gelirleri İçindeki Payı	80
Şekil 2.11. Enflasyon Oranları	84
Şekil 2.12. Genel Bütçe Gelir ve Harcamaları	84
Şekil 2.13. 1999-2019 yılları arasındaki Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksi	86
Şekil 2.14. Hukukun Üstünlüğü Kriteri Puanlama	86
Şekil 2.15. Devlerin Büyüklüğü Kriteri Puanlama	87
Şekil 2.16. Düzenlemeler Kriterine İlişkin Puanlama	88

Şekil 2.17. Serbest Piyasa Kriterine İlişkin Puanlama	88
Şekil 2.18. Türkiye Ortalaması (1995-2019)	89
Şekil 2.19. Fraser Enstitüsü Ekonomik Özgürlük Endeksi Alt Kriter Puanlaması ...	90

KISALTMALAR LİSTESİ

ASEAN	: Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği
B	: Ekonomik Büyüme
CPI	: Yolsuzluk Algılama Endeksi
DYY	: Doğrudan Yabancı Yatırım
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
EÖ	: Ekonomik Özgürlük
ENF	: Enflasyon
EUROSTAT	: Avrupa İstatistik Ofisi
GATT	: Gümrük Tarifeleri Ticaret Genel Anlaşması
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HSYK	: Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	: Uluslararası Para Fonu
İİBK	: İş ve İşçi Bulma Kurumu
İÖ	: İş Özgürlüğü
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
K	: Sermaye
L	: Emek
OECD	: İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu

SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
TÖ	:Ticaret Özgürlüğü
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNP	: İşsizlik
YÖ	:Yatırım Özgürlüğü

GİRİŞ

Aydınlanma çağıyla birlikte tartışılmaya başlanan özgürlük kavramı, Liberalizmle birlikte ekonominin de tartışma konusu olmuş ve böylece iktisadi özgürlükten bahsedilmeye başlanmıştır. 1980’li yıllarda çalışılan yeni ekonomik modellerle hukuk sistemi ve özel mülkiyet kavramlarının ekonomik gelişmeyi destekleyici açıklamalarla birlikte gelişen teknoloji ekonomik özgürlük kavramına olan ilgiyi arttırmıştır. Ekonomik özgürlük belirli kriterle ile puanlanmaya ve test edilmeye başlanmıştır. Heritage Foundation ve Fraser Institute ekonomik özgürlük endekslerini oluşturmuş ve belirli kriterler belirleyerek puanlayan kuruluşlardır. Endekslerle birlikte ekonomik özgürlük hesaplanarak ekonomik veriler elde edilmiş ve çeşitli ekonometrik analizlere konu olmuştur.

Ekonomik özgürlük, hukuk sisteminin geçerli olduğu ve hukuk sisteminin koruduğu sözleşme yapma özgürlüğü ile bireylerin, güç kullanmadan elde ettikleri mülkleri, yine güç kullanmadan diledikleri şekilde tasarruf etme ve koruyabilme, diledikleri kişi ile diledikleri şekilde ticaret ve iş birliği yapma özgürlüğünü ifade etmektedir. Bu bağlamda, yapılan çalışmalarda elde edilen genel görüş, ekonomik özgürlükleri yüksek ülkelerin ekonomik performanslarının da arttığı yönündedir. Böylece sürdürülebilir bir ekonomik büyüme, toplumsal kalkınma, adalet ve refahın sağlanmasında ekonomik özgürlük önemli bir etken olmaktadır.

Bu çalışmada, ekonomik özgürlüğün ve onun alt bileşenleri olan İş Özgürlüğü, Ticaret Özgürlüğü ve Yatırım Özgürlüğünün temel makro ekonomik göstergeler üzerindeki etkisi incelenmiştir. Ülkelerin ekonomik performanslarını göstermesi sebebi ile temel makro ekonomik göstergeler olarak İşsizlik, Enflasyon ve Ekonomik Büyüme ele alınmış ve ekonomik özgürlüğün seçilen temel makro ekonomik göstergeler üzerindeki etkileri test edilmiştir. Bunun için ülkeler az gelişmiş, gelişmiş ve gelişmekte olan ülke kategorilerinde ayrı ayrı test edilmiş ve son olarak tüm ülkeler teste dahil edilerek inceleme yapılmıştır. Ülke seçimi, dengeli panel veri analizi yapabilme kriteri dikkate alınarak gerçekleştirilmiş ve modele dahil edilecek verilerin ulaşımı sağlanan ülkeler tercih edilmiştir.

Tezin ilk bölümünde özgürlük ekonomik özgürlük, temel makro ekonomik göstergelere ilişkin olarak kavramsal açıklamalar yapılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde dünyada ve Türkiye’ de ekonomik özgürlük Heritage Vakfı ve Fraser Enstitüsü açısından incelenmiş, ekonomik özgürlüğe ait kriterler açısından Türkiye değerlendirmesi yapılmıştır. Yine bu bölümde Türkiye’nin ekonomik özgürlük endeksi üzerinden değerlendirmeler ile temel makro ekonomik göstergeler olarak ele alınan İşsizlik, Enflasyon ve Ekonomik Büyüme olguları ile ekonomik özgürlüğün ilişkisine dair literatür çalışması yapılmıştır.

Tezin üçüncü ve son bölümünde Panel veri analizi hakkında bilgiler verilmiş ve ülkeler Dünya Bankasının Atlas Metoduna göre gelişmiş, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler olarak 3 ayrı kategoride sınıflandırılmıştır. Ülkelere ait veriler 3 ayrı kategoride ve son olarak da tüm ülkeler olarak analiz edilmiştir. Analizde yatay kesit bağımlılığı, birim kök testleri, tahminci seçimi, heteroskedasite, otokorelasyon ve dirençli tahminci (robust) yöntemleri kullanılmış ve elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir.

1.BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Özgürlük Kavramı

Özgürlük, gerek içinde barındırdığı çeşitli unsurlar, gerekse de düşünce farklılıkları sebebi ile ortak paydada birleşen bir tanıma sahip olamamıştır. Bu nedenledir ki özgürlükle ilgili oldukça fazla tanım ve yorumlara ulaşmak mümkündür. Önemli düşünür Montesquieu, bu sorunu şu şekilde ifade etmiştir; *“özürlükten başka, kendisine bu kadar fazla değeri biçilen ve çok değişik anlamlar yüklenen başka bir kelime yoktur. Kimileri özürlük ifadesi ile seçme ve seçilme hakkını, kimileri şiddet kullanabilmeyi, kimileri kanunlar ile yönetilebilmeyi, kimileri ise hükümet şekli olarak kabul etmiştir”*(Montesquieu, 1999).

Özgürlük olgusu Antikçağdan günümüze yorumlanmaya devam etmiştir. Sokrates özürlüğü, bilgiye sahip olmak olarak tanımlarken (Popper, 2001), Platon, kendi kararlarını kendi alabilen erdemli insanların özürlü olduğunu savunmuş (Thilly, 2002), Aristoteles özürlüğü demokrasinin olmazsa olmazı olarak belirtmiş, demokrasi ve özürlük adına, herhangi bir yönetim anlayışını da benimsememiştir (Aristoteles, 2010).

Özgürlük, bireyin herhangi bir engel ya da sınırla karşılaşmadan, dilediği gibi seçim yapabilme davranışdır. Özürlüğün en önemli özelliği, insan haklarının ayrılmaz bir parçasını hatta temelini oluşturmastır. İnsanın fizyolojik ve psikolojik olarak gelişimini tamamlayabilmesi, özürlü ortamların varlığı ile mümkündür (Çeçen, 1995). John Locke ise özürlüğü kişinin, eylemlerinde herhangi birinden izin almaması olarak tanımlamakla birlikte, sınırsız istek ve eyleme müsamaha göstermemekte, kişilere, diğer bireylerin özürlüğüne müdahale getirmeyecek olan doğa yasası olarak tanımladığı sınırlamalar getirmektedir. Yani kişiler diğer bireylerin özürlüğünü engellemediği sürece eylemlerinde serbesttir (Kuyurtar, 2014).

Hegel’ e göre özürlük bireyin başka bir bireye bağımlı olmaması ve kendi kendine yetebilmesidir (Göhler & Klein, 1993). Fakat, bireyin toplum içinde yaşadığı gerçekliğini de göz ardı etmeyen Hegel, özürlüğü bireyin diğer bireye bağımlı

olmamasıyla birlikte, kendi özgürlüğünü toplum içindeki diğer bireylerin özgürlüğü ile sınırlandırabilmesi olarak ifade etmiştir (West, 1998). Öyle ki, Montesquieu, kanun ile yasaklanmış herhangi bir eylemi gerçekleştirmenin kişiyi özgür yapmayacağını, çünkü bu durumda diğer bireylerin de aynı eylemi yapma hakkının doğacağını belirtmiştir (Montesquieu, 1999, s. 169).

Amartya Sen’ e göre özgürlük insanlar için bir araçtır. Örneğin yaşamdan aldığımız zevk, onu ne kadar seçebilme özgürlüğüne sahip olduğumuza bağlıdır. Özgürlüğün rolü, başarılarımızda bize yardımcı olabilmesidir (Sen, 1987). Kendi hayatımızda kendi kararlarımızı alabilme konusundaki yeteneğimiz, özgürlüğümüzü göstermektedir (McGrade, 2002).

Özgürlük, 19.yy’ da gelişen Liberalizmin de doğası ve temelini oluşturan bir kavramdır. Liberalizmin en temel öngörü ve beklentisi özgürlüktür. Liberalizmin kurucuları ve düşünürleri liberal düşünenin unsurları arasında doğal hukuk, doğal düzen, özgürlük, sınırlı devlet, piyasa ekonomisi, özel mülkiyet ve bireyciliği savunmaktadırlar (Yayla, 2000). Bu haliyle Liberalizmin 4 temel unsuru olduğu söylenebilir. Bunlar; bireycilik, doğal düzen, piyasa ekonomisi ve tabi ki özgürlük (Yayla, 1998).

Liberalizm temel unsurlarından olan özgürlük esas itibari ile negatif özgürlüktür. Liberal düşüncede, John Locke ile başlayan negatif özgürlük kavramının kabulü, Liberalizm düşüncüyü kabul eden hemen tüm liberaller tarafından da devam ettirilmiştir (Yayla, 1998, s. 152).

1.1.1. Negatif ve Pozitif Özgürlük

Özgürlük kavramı açıklanırken genel olarak negatif ve pozitif ayrıma tabi tutulmuştur. Burada kullanılan “negatif” ve “pozitif” kelimeleri, sözlük anlamlarından uzak olmakla birlikte amaç farklı özgürlük anlayışlarının varlığına vurgu yapmaktır (Yayla, 1998, s. 155). 1948 yılında yayımlanan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde yapılan medeni ve siyasi haklar ile ekonomik ve sosyal haklar ayrımı da özgürlüğün sınıflandırılmasına katkı sağlamıştır.

Özgürlüğün önemle kabul edildiği Liberal görüşe sahip iktisatçılar tarafından bu kavram temelde negatif karakterdedir. Hatta Hayek’ e göre gerçek özgürlük, herhangi bir otoriteye uymaksızın kendi tercih ve ihtiyaçlarına göre hareket edilmesini sağlayan Negatif Özgürlüktür (Hayek, 1990). Ona göre diğer özgürlük türleri gerçek özgürlük olan Negatif Özgürlüğün anlaşılması ve ayırt edilmesinde ancak rehber ya da yol gösterici nitelik taşımaktadır (Yayla, 2000).

Özgürlük kavramının negatif ve pozitif olarak ayrılması ve farklı anlamlar yüklenmesi ilk olarak Alman bilim insanı Georg Jellinek ile başlamış, Isaiah Berlin’in yaptığı katkılar ile gelişerek devam etmiştir. Negatif özgürlük, bireylere sınırsız eylem alanlarının sağlanması demektir (Shain, 1994). Aslında bu ayrım, özgürlüğün karakterize etmekte oldukça önemli bir adım olmuştur (Sen, 1987, s. 6).

Negatif ve Pozitif özgürlük anlayışının temelini, Devlet faktörüne verilen rol ve yetki belirlemektedir. Negatif özgürlükte devletin tek rolü, kişilerin hak ve hürriyetlerini korumaya yönelik yasal düzenlemeler yapmak iken, Pozitif özgürlükte devlet, sosyal devlet olarak kişi hürriyetlerini genişletip toplumsal bir değer oluşturma görevindedir (Erdoğan, 1998). Bazı iktisatçılara göre ise, pozitif özgürlük kavramı kafa karışıklığı olmakla almakta, zaten özgürlüğün, devlet dahil herhangi bir otoritenin kısıtlama ve müdahalelerinden yokluk anlamı taşıdığı ifade edilmektedir (Sen, 1987, s. 9).

Negatif özgürlüğü, Liberal ekonominin de temelinde olan bireylerin tercihleri oluşturmakta, dışarıdan dayatma ya da öneri niteliği taşıyabilecek herhangi bir otorite söz konusu olmamaktadır. Pozitif ve Negatif Özgürlüğü inceleyen bilim insanlarından olan Green, bu ayrımı yaparken “sahip olma” kavramı üzerinde durmuştur. Green’ e göre kişi özgürlüğü hissetmeli ve sahip olması gereken birtakım gerekleri mevcut olmalı. Kişi bu gereklere sahip olamıyorsa devlet tarafından desteklenmeli ve sahip olması sağlanmalıdır (Yayla, 2000, s. 175). Liberal ekonomistlerce kabul gören “devletten bağımsızlık” olarak ifade edilen negatif özgürlük, yeni özgürlük akımına yön veren liberaller tarafından da “sadece devletten değil, kapitalist düzenin getirdiği sınırlamalardan da bağımsızlık” olarak ifade edilmiştir (Zafirovski, 2007).

Negatif özgürlük için herhangi bir otoriteye ihtiyaç olmadığı gibi, din, dil, ırk, bölge ayrımı da gözetmeksizin herkesin doğal olarak sahip olduğu doğal bir haktır. (Aktan, Demokrasi ve Piyasa Ekonomisi Yönünden Türkiye Dünyanın Neresinde, 1997). Bu hak başkasına devredilemez bir hak olması sebebi ile aslında olması gereken siyasi iktidarın yetkilerinin sınırlandırılması olmalıdır (Dursun, 2002). Pozitif özgürlük ise devlet eli ile ve diğer bireylerin özgürlük alanından da almak suretiyle bireylere sunulan haktır. Buna örnek olarak eğitim ve konut hakkını gösterebiliriz (Aktan, 1997).

Hobbes' e göre, insanlığın doğası gereği bitmeyen istek ve arzuları, zamanla bireyler arasında özgürlük alanlarına müdahaleye kadar gelmiş, bu müdahaleler savaş ortamlarına sebep olmuş ve yaşanan bu durumlar insanların özgürlüklerini devam ettirmesi ve güvenliklerinin sağlanması adına yeni düzenlemeleri, dolayısıyla pozitif özgürlük ortamlarını oluşturmuştur (Hobbes, 1993). Bununla birlikte 1900' lü yıllarda yaşanan ekonomik bunalımlarla sarsılan kapitalist düzene olan güvenin azalması ve devletin ekonomik düzen içinde yer alması ile birlikte özgürlük anlayışının da değiştiği söylenebilir.

Sanayi devrimi ile başlayan ekonomik ve sosyal hayattaki değişiklikler zamanla beraberinde, artan üretime rağmen bölüşüme ilişkin sorunları getirmiş ve bu sorunlar sosyal birer problem olarak varlıklarını sürdürmeye başlamıştır. Bölüşümde meydana gelen sorunların, insanların özgür olmalarını sağlamakta yetersiz kalması ve bu anlamda devletin bir takım sosyal hareketler ile müdahalesini gerektirmiştir (Cochran, 1999). Böylece, bireylerin doğal hakkı olan negatif özgürlükleri yaşam standartlarının yükseltilmesi ya da değiştirilmesi bakımından yetersiz kalmış, devletin sağladığı haklarla pozitif özgürlük kavramı konuşulmaya başlanmıştır. Bu bağlamda, Pozitif özgürlük, ihtiyaçların karşılanması ve birey tatmininin sağlanması adına kendini gerçekleştirme ve yeterlilik olarak ifade edilmektedir (Bal H. , 2014).

1.1.2.Sosyal ve Siyasi Özgürlük

Sosyal alan, toplumda varlıklarını sürdüren kişi ve grupların diğer kişi ve gruplarla, dolayısıyla kişi ve grupların birbiri ile olan karşılıklı ilişkilerinden oluşmakta iken **politik alan** bu kişi ve grupların toplum olarak yönetilmesi ve iktidar ilişkilerinden oluşmaktadır (Erkan, 2000).

İnsanlık, tarihte ilkel dönemde avlanarak beslenmiş, ateşin bulunması ile avların pişirilmesini öğrenmiştir. Bu öğreti beraberinde sağlıklı beslenmeyi, sağlıklı beslenme iyi düşünme ve sağlıklı beyin yapısını beraberinde getirmiştir. Böylece yeni icatlar yapılmış, nüfus artmış ve insanlar karşılıklı ilişkiler kurarak toplumsal yaşamı oluşturmuşlardır. Tarımın yapıldığı Neolitik Dönemde, tarımsal alet ve edevat yapılmaya başlanmış, artan tarım faaliyetleri sonucu oluşan köy ve şehirler mülkiyet türleri ile hukuk kurallarını oluşturmaya başlamıştır. Tarım, orta çağda da gelişerek etkilerini sürdürmeye devam etmiş, nüfus artmış ve makineleşme dikkat çekmeye başlamıştır. Bu dönemde Coğrafi Keşifler ve Rönesans gibi tarihe damga vuracak önemli toplumsal gelişmeler yaşanmıştır (Başer, 2011).

Yaşanan bu gelişmeler sayesinde toplumsal yapıda meydana gelen önemli değişiklikler, yine beraberinde yeni gelişmelere ışık tutmuştur. Tarihi süreçte yaşanan farklı gelişme ve olaylarla, dünya sosyal ve siyasi hayatı birçok değişiklik ve etkilere maruz kalmış, insanlar bu değişikliklere adapte olmak için yeni yaşam tarzları oluşturmuşlardır. Dünya tarihinde yaşanmış ve insanların sosyal hayatında büyük etkilere sebep olduğu kabul gören en önemli olaylardan biri de Sanayi Devrimidir.

İnsan emeğinin yerini makinelerin aldığı yeni bir üretim tekniği kullanılmaya başlanmış ve bununla birlikte insanın sosyal hayatında değişiklikler meydana gelmeye başlamıştır. Sanayinin gelişimi ile birlikte istihdam sahaları oluşmuş ve istihdam oranları artmıştır. İstihdamdaki bu olumlu gelişme beraberinde evlilik oranlarının artışı da getirmiştir (Braudel, 2004).

Sanayi devriminin ilerleyen dönemlerinde, istihdam artmaya devam etmiş fakat reel ücretler sürekli azalma eğiliminde olmuştur. İşçiler geçim standartlarının altında gelir elde edebilmekte, bu da zamanla işçiler arasında sosyal bir mesele haline gelmekteydi. Yaşanan bu gelişmeler işçilerin, hak elde edebilmek için illegal bir yapılanma içine girmesine sebep olmuştur (Humphreys, 1965). Bu gelişme sendikal faaliyetler için olumlu bir adım sayılabilir.

18.ve 19. yy’ da Sanayi Devrimi ile yaşanan gelişmeler Liberal düşünce ile de birleşince siyasi ve sosyal alanda yeni gelişmeler yaşanmaya başlamıştır. Nitekim özgürlük, Liberalizmin temel ilkelerinden biridir.

Tanchev, sosyal özgürlüğü “*hedefe ulaşmada tercih imkanının bulunması*” olarak, siyasal özgürlüğü ise “*kişilerin kamusal alandaki özgürlüğü*” olarak tanımlamıştır (Tanchev, 2012). Siyasal özgürlük, kişilerin yönetsel süreçte söz sahibi olmalarını gerektirir (Çelik & Usta, 2010). Dolayısıyla siyasal özgürlüğün sağlanmasında yönetim şeklinin belirleyici güç olduğu ve demokrasi seviyesi yüksek ülkelerde siyasi ve sivil özgürlüklerin de etkin olduğu söylenebilir. Tablo 1.1’ de The Economist tarafından hazırlanmış, ülkelere ait 2019 yılı Demokrasi Endeksleri verilmiştir.

Tablo 1.1. Ükelere ait 2019 yılı Demokrasi Endeksleri

Ülke	Puan	Ülke	Puan	Ülke	Puan	Ülke	Puan
Norveç	9.87	Tayvan	7.73	Lesotho	6.54	Bhutan	5.30
İzlanda	9.58	Çekya	7.69	Moğolistan	6.50	Nepal	5.28
İsveç	9.39	Belçika	7.64	Romanya	6.49	Guatemala	5.26
Yeni Zelanda	9.26	Kıbrıs Cumhuriyeti	7.59	Endonezya	6.48	Kenya	5.18
Finlandiya	9.25	İtalya	7.52	Namibya	6.43	Tanzanya	5.16
İrlanda	9.24	Slovenya	7.50	Sırbistan	6.41	Fas	5.10
Danimarka	9.22	Litvanya	7.50	Ekvador	6.33	Benin	5.09
Kanada	9.22	Letonya	7.49	Tayland	6.32	Zambiya	5.09

Avustralya	9.09	Yunanistan	7.43	Sri Lanka	6.27	Uganda	5.02
İsviçre	9.03	Güney Afrika	7.24	Paraguay	6.24	Mali	4.92
Hollanda	9.01	Doğu Timor	7.19	El Salvador	6.15	Kırgızistan	4.89
Lüksemburg	8.81	Slovakya	7.17	Guyana	6.15	Bosna-Hersek	4.86
Almanya	8.68	Malezya	7.16	Meksika	6.09	Sierra Leone	4.86
Birleşik Krallık	8.52	Trinidad ve Tobago	7.16	Papua Yeni Gine	6.03	Bolivya	4.84
Uruguay	8.38	Kolombiya	7.13	Hong Kong	6.02	Haiti	4.57
Avusturya	8.29	Panama	7.05	Singapur	6.02	Lübnan	4.36
İspanya	8.29	Bulgaristan	7.03	Kuzey Makedonya	5.97	Gambiya	4.33
Mauritius	8.22	Arjantin	7.02	Ukrayna	5.90	Pakistan	4.25
Kosta Rika	8.13	Surinam	6.98	Arnavutluk	5.89	Nijerya	4.12
Fransa	8.12	Jamaika	6.96	Bangladeş	5.88	Türkiye	4.09
Şili	8.08	Hindistan	06.90	Fiji	5.85	Fildişi Sahili	4.05
Portekiz	8.03	Brezilya	6.86	Senegal	5.81	Burkina Faso	4.04
Güney Kore	8.00	Tunus	6.72	Moldova	5.71	Cezayir	4.01
Japonya	7.99	Filipinler	6.64	Karadağ	5.65	Ürdün	3.93
ABD	7.96	Gana	6.63	Madagaskar	5.64	Kuveyt	3.93
Malta	07.95	Macaristan	6.63	Ermenistan	5.54	Moritanya	3.92
Estonya	7.90	Polonya	6.62	Malavi	5.50	Filistin	3.89
İsrail	7.86	Peru	6.60	Liberya	5.45	Irak	3.74
Botsvana	7.81	Hırvatistan	6.57	Gürcistan	5.42	Angola	3.72
Yeşil Burun Adaları	7.78	Dominik Cumhuriyeti	6.54	Honduras	5.42	Mozambik	3.65
Gabon	3.61	Komorlar	3.15	Afganistan	2.85	İran	2.38
Myanmar	3.55	Esvatini	3.14	Kamerun	2.85	Eritre	2.37

Nikaragua	3.55	Gine	3.14	Küba	2.84	Çin	2.26
Kamboçya	3.53	Kongo Cumhuriyeti	3.11	Cibuti	2.77	Burundi	2.15
Etiyopya	3.44	Rusya	3.10	Birleşik Arap Emirlikleri	2.76	Laos	2.14
Togo	3.30	Vietnam	3.08	Azerbaycan	2.75	Libya	2.02
Nijer	3.29	Mısır	3.06	Sudan	2.70	Özbekistan	2.01
Katar	3.19	Umman	3.06	Gine-Bissau	2.63	Yemen	1.95
Ruanda	3.16	Kazakistan	2.94	Bahreyn	2.55	Suudi Arabistan	1.93
Zimbabve	3.16	Venezuela	2.88	Beyaz Rusya	2.48		

Kaynak: The Economist Veri Tabanı

(Çevirimiçi) https://www.eiu.com/public/topical_report.aspx?campaignid=democracyindex2019, 30.06.2019

Demokrasi Endeksi, sivil özgürlükler, siyasi katılım, çoğulculuk, seçim süreci ve hükümetin işleyişi olmak üzere 5 kategoride yapılan değerlendirmeler sonucu oluşan puanlamadır (Kekic, 2007). Puanlama 0-10 arası bir değer almakta ve 0 demokrasinin en zayıf olduğu, 10 ise demokrasinin en güçlü olduğu durumlarını ifade etmektedir. Bu durumda tabloda demokrasi endeksi 10' a yakın skor ile ölçülmüş ülkelerde demokrasinin güçlü olduğu sonucundan, aynı ülkelerde siyasi ve sivil özgürlüklerin de güçlü olduğu sonucuna varılmaktadır.

1.1.3.Ekonomik Özgürlük

Ekonomik özgürlük kavramı, ileride ayrıntılı olarak ele alınacağından burada sadece tanımını yapmakla yetinilecektir. Ekonomik özgürlük, eşit şartlar ve rekabetin mevcut olduğu siyasi özgürlük ile adil yargılama, din özgürlüğü ve ifade özgürlüğünü kapsayan sosyal özgürlükten farklıdır. Ekonomik özgürlük, özel mülkiyetin korunduğu, hukuk kuralları çerçevesinde sözleşme yapma özgürlüğünün bulunduğu rekabetçi piyasa ekonomisinin geçerli olması durumudur (Berggren, 2003).

1.2.Ekonomik Özgürlük Kavramı

Özgürlük kavramının günümüze taşınması ve ekonominin de tartışma konularından biri olmasını sağlayan asıl felsefe, Aydınlanma Çağının da kurucu felsefesi olarak kabul gören Liberalizm’ dir. İnce Liberalizmi şu şekilde tanımlamaktadır: *“bireyin hak ve özgürlüklerini esas alan ve başta devlet iktidarı olmak üzere bireyin hak ve özgürlüklerine müdahalede bulunabilecek her türlü iktidarın sınırlandırılması gereğini savunan siyasal ve ekonomik bir düşünce sistemidir.”* (İnce, 2018). Liberalizm, diğer özgürlük tanımlarından farklı olarak, siyasi, hukuki ve iktisadi özgürlükten de bahsetmektedir (Yayla, 2008). İktisadi özgürlük Liberallerin üzerinde durduğu önemli bir unsurdur. Ekonomik özgürlük kavramı genel anlamda bağımsız olmak, kimseye muhtaç olmamak şeklinde algılanmakla birlikte, liberalizmde ekonomik özgürlüğün özünü girişimcilik hakkına sahip olmak ve ekonomik faaliyetlerde bulunmak oluşturmaktadır.

İkinci dünya savaşı sonlarında, ekonomik özgürlük prensiplerini destekleyen politika uzmanları azınlık durumundaydılar. Özgür ekonomi düzeni 19.yy batısı için pek itibar görmemekteydi. Sanayileşmeyle birlikte sermaye ve işgücü ihtiyacı artmış, bu ihtiyaç köylerden gönüllü ya da gönülsüz karşılanmaya başlamıştı. Bu da diktatörlüğü beraberinde getirdi. Zaten teorisyenlerin çoğu da kalkınma sürecindeki ekonomiler için modern diktatörlüğün gerekliliğinde savunmaktaydı. Fakat 1970’lerin sonunda gerçekleşen ekonomik tablo ekonomik özgürlük kavramının dünya çapında gündeme gelmesini sağladı. 1978 yılında Çin Komünist Partisinin gerçekleştirdiği serbest piyasa tarım reformu ekonomik özgürlük adına önemli bir gelişme olarak tarihe geçti. İngiltere ve Amerika ile serbest piyasa tarım reformu takip edilmeye başlandı. Böylece küresel özgürlüğün canlanması ile artık insanların ve hatta ekonomistlerin ekonomi üzerindeki asıl etkenin insan olduğunu ve insanın da özgür iken yaratıcı olduğunun farkına varmasını sağladı (Miller, Holmes, & Feulner, 2013).

Üreticiler ve tüketiciler tarafından herhangi bir kısıtlama, saldırı ya da zorlama olmaksızın yapılan seçim ve alınan kararlar, Adam Smith ve klasik iktisatçılar

tarafından “basit ve doğal özgürlük” olarak tanımlanmaktadır. Müşteri piyasaya, ne üretmeli sorusuna yanıt vermiş ve böylece basit ve doğal özgürlük somutlaşmış olmaktadır (Hickerson, 2019).

Hatta klasik iktisatçılara göre ekonomik özgürlük ve genel özgürlük kavramlarını birbirinden ayırmak mümkün olmamaktadır. Klasiklere göre ekonomik özgürlüğün olmadığı bir yerde genel özgürlükten bahsetmenin imkânı bulunmamaktadır. Özgürlük piyasa ekonomisinin bir sonucu olarak yer almaktadır (Karakaş, 2006).

Ekonomik özgürlüğün temel unsurları

- Kişisel seçim,
- Gönüllü değişim,
- Piyasaya serbest giriş ve rekabet etme gücü ile
- Kişilerin ve mülklerinin herhangi bir saldırıya karşı korunabilmesinin sağlanmasıdır (Gwartney, Lawson, & Hall, 2014).

Bireyler, güç kullanmadan elde ettikleri mülkleri, yine güç kullanmadan diledikleri şekilde tasarruf etme ve koruyabilme, diledikleri kişi ile diledikleri şekilde ticaret ve iş birliği yapma özgürlüğüne sahiptirler (Fraser Institute). Bu nedenle ekonomik özgürlük kaliteli bir kurumsal yapı ile yakından ilgilidir (Beşkaya & Koç, 2006).

Heritage Vakfına göre ekonomik özgürlük sadece finansal başarı ile ilişkilendirilmemektedir. Ekonomik özgürlüğün sosyal faydaları yoksulluğun azaltılması ve yüksek gelirin ötesinde, uzun yaşam, sağlık hizmetlerinden en iyi şekilde faydalanmak ve güvenlik şeklinde genişletilmektedir(Visuals, 2019). Ekonomik özgürlüğü politika edinmiş ülkelerde ekonomik büyüme diğerlerine göre daha hızlı olmaktadır (Gwartney & Holcombe, 2004).

Friedman' a göre Ekonomik düzenlemelerin kendisi bir taraftan özgürlüğün bir bileşeni iken, ekonomik özgürlük siyasi özgürlüğün elde edilmesinde vazgeçilmez bir araç olarak yer almaktadır (Hickerson, 2019). Yönetim şekli olarak demokrasinin varlığı ekonomik özgürlük için yeterli olmamakla birlikte, demokrasinin yanında yürütmenin gücü, bireysel hakların anayasal koruması, hükümetin denetlenebilmesi ve hukukun üstünlüğü gibi kriterlerle desteklenmesi gerekmektedir (Gwartney, Lawson, & Hall, 2014).

1.2.1.Ekonomik Özgürlüğün Ölçülmesi

Ülkeler arasındaki hukuk sistemi, siyasi ve ekonomik politika farklılıkları söz konusu iken, ekonomik özgürlük endeksinin hesaplanması oldukça zorlaşmaktadır. Buna rağmen, ülkelerin ekonomik özgürlük endeksini hesaplayan ve uluslararası düzeyde kabul gören 2 kuruluş yer almaktadır.

- Fraser Institution (Fraser Kurumu)
- Heritage Foundation (Heritage Vakfı)

1.2.1.1.FraserInstitution Ekonomik Özgürlük Endeksi

Fraser Kurumu, Global Düşünce Endeksi tarafından 2018 yılında Kanada' nın bir numaralı düşünce kuruluşu olarak kabul edilmiştir. Aynı zamanda Kanada' da 93 ülke ve bölgeden oluşan 100' den fazla düşünce kuruluşunun oluşturduğu küresel ağda lider kuruluş olmak gibi kritik bir görevi bulunmaktadır. Ekonomik özgürlük endeksi kurum tarafından 1996 yılından beri her yıl düzenli olarak yayınlanmakta ve endeks birçok alanda kullanılmaktadır (Gwartney, Lawson, Hall, & Murphy, 2018).

Endeks, ekonomik özgürlüğü 5 alanda ölçmektedir (Gwartney & Holcombe, 2004). Bunlar;

1. Devletin büyüklüğü
2. Hukuk sistemi ve mülkiyet haklarının güvenliği
3. Paranın güvenilirliği
4. Ticaret özgürlüğü

5. Düzenlemeler

Endeks hesaplamasında 5 ana kriterin toplamda 24 bileşeni mevcuttur (Gwartney, Lawson, Hall, & Murphy, 2018).

Tablo 1.2. Fraser Enstitüsü Ekonomik Özgürlük Endeksi Ana ve Alt Kriterleri

1-Devletin Büyüklüğü	2-Hukuk Sistemi ve Mülkiyet Haklarının Güvenliği	3-Paranın Güvenilirliği	4-Ticaret Özgürlüğü	5- Düzenlemeler
-Devlet Harcamaları	-Yargı Bağımsızlığı	-Parasal Büyüme	-Tarifeler	-Kredi Piyasası Düzenlemeleri
-Transfer ve Sübvansiyonlar	-Tarafsız Mahkemeler	-Enflasyon Standart Sapması	-Düzenleyici Ticaret Engelleri	-İşgücü Piyasası Düzenlemeleri
-Devlet İşletme ve Yatırımları	-Mülkiyet Haklarının Korunması	-Geçen Yılın Enflasyon Oranı	-Karaborsa Döviz Kurları	-İş Düzenlemeleri
-Marjinal Vergi Oranı	-Askeri Müdahaleler (hukuk ve politika)	-Döviz Hesabı Açma Özgürlüğü	-Sermaye ve İnsan Hareketleri Kontrolleri	

	-Hukuk Sisteminin Bütünlüğü			
	-Sözleşmelerin Yasallığı			
	-Taşınmaz Satışı Düzenlemeleri			
	-Polisin Güvenilirliği			
	-Suç Maliyetleri			

Kaynak: Gwartney, James, Lawson, Hall, & Murphy: 2018 “Economic Freedom of the World:2018 Annual Report, 2018” , Fraser Institute.

1970’ den 1980’e kadar yaklaşık 100 ülke ve bölgeye ilişkin veri oluşturulmaktayken, bugün bu sayısı 152 ülke ve bölge olarak gerçekleşmektedir. Tablo 1.2.’de de açıklanan bileşenlerin kendi içlerinde birçok alt bileşeni olmakla birlikte endeks totalde 42 değişkeni barındırmaktadır (Gwartney, Lawson, & Hall, 2014).

1-Devletin Büyüklüğü: Ülkelerin mal ve hizmet yönetiminde kabul ettikleri siyasi tercihlerin değerlendirildiği bileşeni oluşturmaktadır. Birey, hane halkı ve şirketlerin tercih ve kararlarında devletin etkinliği arttıkça ekonomik özgürlük azalmaktadır.

2-Hukuk Sistemi ve Mülkiyet Haklarının Güvenliği: İnsanların, haklarının ve sahip oldukları mallarının korunması hem sivil toplum hem de ekonomik özgürlük için birinci derecede önem arz etmektedir. Ekonomik özgürlük ile yakından ilişkili olan hukuk sisteminin bileşenleri; hukukun üstünlüğü, mülkiyet haklarının güvenliği, bağımsız ve tarafsız yargı ile tarafsız kanunlardan oluşmaktadır. Mülkiyet haklarının güvenliği hukukun üstünlüğü ile sağlanması hem piyasaların etkin bir şekilde işletilmesini hem de ekonomik özgürlüğü arttırmaktadır. Bireylerin ve işletmelerin güven duyması üretken faaliyetlerde bulunmaları için ortam yaratmaktadır.

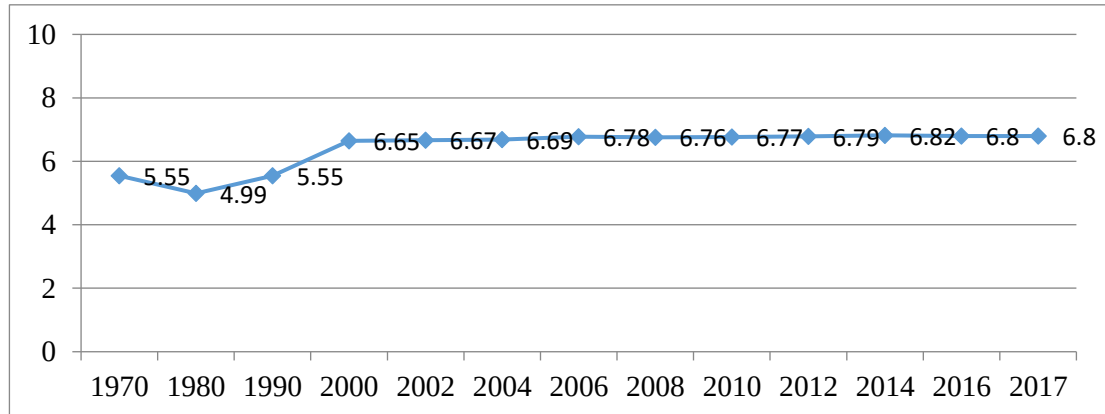
3-Paranın Güvenilirliği: Para takas işlemlerini kolaylaştırır. Sağlam para ticarete kazanımları arttırmaktadır. Yüksek parasal büyüme oranları ise enflasyona yol açmaktadır. Enflasyonda beraberinde istikrarsızlığı getirmektedir. Yüksek ve sürekli enflasyon nispi fiyatları bozmakta, uzun vadeli sözleşmelerin temel şartlarının değıştirilmesine sebep olmaktadır. Birey ve işletmelerin gelecekler ilgili plan yapmasını nerdeyse imkansız hale getirmektedir. Enflasyon tutulan malların parasal değeri aşındıracağı için mülkiyet haklarının korunmasında ve böylece ekonomik özgürlüğün elde edilmesinde sağlam para önem kazanmaktadır. Hükümetlerin harcamalarını finanse etmek için para yaratmaları aslında mülkiyeti kamulaştırmak ve ekonomik özgürlüğü ihlal etmek anlamına gelmektedir. Bu nedenle enflasyon ve hükümetlerin para politikaları endeks için önemli kabul edilmektedir. Ayrıca, bankaların vatandaşlara yabancı para biriminde tasarruf ve çek hesapları sunabilmeleri, bireylerin güçlü ve sağlam paraya erişimini sağlarken ekonomik özgürlüğü arttırmaktadır.

4-Ticaret Özgürlüğü: Düşük maliyetli iletişim, ulaşım, ulusal sınırlar arasındaki değışim özgürlüğün ve ekonomik özgürlüğün önemli birer unsurlarıdır. Gönüllü değışim ticaret ortakları, kazanç ortakları ve alışveriş için pozitif bir toplamdır. Uluslararası ticaret yapma özgürlüğü modern yaşam standartlarına da büyük katkı sağlamaktadır. Çoğu ülkede başta tarife ve kota olmak üzere kullanılan çok sayıda ticaret engeli mevcuttur. Aynı şekilde gümrük işlemlerinin yoğunluğu, idari verimsizlik ve yozlaşmış görev kültürü (rüşvet v. s.) de ticarete büyük engel oluşturmaktadır. Tüm bu engel ve zorluklar ekonomik özgürlüğü azaltmaktadır.

5- Düzenlemeler: Düzenlemeler piyasaya girişı ve gönüllü değiş tokuşu engellediğinde ekonomik özgürlüğü azaltmaktadır. Bu bileşen, mal ve hizmet piyasalarındaki takas özgürlüğünü sınırlayan ya da engelleyen düzenlemeler üzerine odaklanmaktadır. Hizmet piyasasındaki birçok düzenleme işçi ve işveren açısından ekonomik özgürlüğü ihlal etmektedir. Bunlar arasında asgari ücret, işten çıkarma yönetmelikleri, ücret belirleme, sendika sözleşmeleri sayılmaktadır. Bu kısıtlamaların ekonomik özgürlük üzerindeki sınırları ölçülmektedir. “Düzenlemeler” bileşeninden yüksek puan alabilmek için, işgücü piyasasının ücret belirlemesine izin verilmesi ve işe alma-işten çıkarma şartları zorunlu olmaktan çıkarılması gerektiği savunulmaktadır. Kredi, iş gücü piyasaları ve ticari faaliyetlerin düzenlenmesi ekonomik özgürlüğü azaltmaktadır. Burada önemli olan düzenlemelerin ve bürokratik işlemlerin gönüllü değişimi engellemeyecek, rekabeti azaltmayacak şekilde sınırlandırılmasıdır.

Endekste ki her bir bileşen ve alt bileşen 0-10 arası bir puan ile ölçeklendirilmektedir. Alt bileşenlerin ortalaması bileşenin değerlendirilmesine kullanılır. Böylece 5 ana kriterin ayrı ayrı ortalamaları hesaplanır ve bu beş ana kriterden yapılan değerlendirmeler temel bileşen analizi gibi çeşitli yöntemler ile analiz edilerek, ülkelerin ekonomik özgürlük endeksleri elde edilir.

Şekil 3.1. Dünya Ekonomik Özgürlük Endeksi

Kaynak: Gwartney ,James, v.d., 2019 “Economic Freedom of the World: 2019 Annual Report”, The Fraser Institute.

Şekil 1.1.’ de 1970-2017 yılları arasında Fraser Enstitüsünün yayımladığı dünya ortalama ekonomik özgürlük endeksleri verilmiştir. 1980 yılında en düşük ortalama değer hesaplanmışken, 2000-2017 yılları arasında hesaplanan değerler belirli bir ortalama seyretilmiştir.

1.2.1.2.Heritage Foundation Ekonomik Özgürlük Endeksi

Heritage Vakfı 1973 yılında kurulmuş bir Amerikan düşünce kuruluşudur. Kuruluş, Global Düşünce Endeksi tarafından 2018 yılında kamu politikaları üzerinde en etkili kuruluş olarak seçilmiştir. Kuruluş ayrıca Washington’ da Kuzey Amerika Düşünce Kuruluşuna da ev sahipliği yapmaktadır.

Kuruluş tarafından ekonomik özgürlük endeksi ilk olarak 1995 yılında yayınlanmıştır. 1997 yılından itibaren ise Wall Street Journal ile ortak çalışmaya başlamış ve her yıl düzenli olarak ekonomik özgürlük endeksi yayımlanmaya başlamıştır (Miller, Holmes, & Feulner, 2013).

Endeks, Tablo 1.3’ de verildiği gibi, her biri kişisel gelişim, kalkınma ve sürdürülebilmesinde hayati öneme sahip 4 ana kategori ve 10 alt kategoriden oluşmaktadır. Her biri 0 ile 100 arasında puan almaktadır. Genel ekonomik özgürlük endeksi ise bu 10 kategorinin basit ortalaması ile oluşturulmaktadır.

Tablo 1.3. Heritage Foundation Ekonomik Özgürlük Endeksi Ana ve Alt Kriterleri

1-Hukuk Üstünlüğü	2-Sınırlı Devlet	3-Düzenlemeler	4-Serbest Piyasa
-Mülkiyet Hakları	-Mali Özgürlük	-İş Özgürlüğü	-Ticaret Özgürlüğü

-Yolsuzlukla Mücadele	-Kamu Harcamaları	-Emek Özgürlüğü	-Yatırım Özgürlüğü
		-Parasal Özgürlük	-Finansal Özgürlük

Kaynak: Miller, Ambassador T.:2013, “2013 Index of Economic Freedom:No Boost in Trade Freedom”, Heritage Foundation.

1-Mülkiyet Hakları

Mülkiyet hakları bileşeni, bireylerin özel biriktirme yeteneklerinin devlet tarafından belirlenen açık yasalarla korunmasıdır. Ayrıca özel mülkün kamulaştırılma olasılığını, yargının bağımsızlığını, yargıda yozlaşmanın varlığını ve sözleşme serbestliğini değerlendirir. Mülkiyetin yasal olarak korunması ne kadar başarılı ve kesinse ülkenin puanı o kadar yüksek olur. Ülkeler şu şekilde puanlanır (Miller, Holmes, & Feulner, 2013):

- **100** özel mülkiyet devlet tarafından garanti altına alınmıştır. Mahkeme sistemi sözleşmeleri verimli ve hızlı şekilde zorlar. Adalet sistemi güçlüdür, yolsuzluk ve kamulaştırma yoktur.
- **90** özel mülkiyet devlet tarafından garanti altına alınmıştır. Mahkeme sistemi sözleşmeleri verimli şekilde zorlar. Adalet sistemi güçlüdür, yolsuzluk neredeyse yoktur ve kamulaştırma çok azdır.
- **80** özel mülkiyet devlet tarafından garanti altına alınmıştır. Mahkeme sistemi sözleşmeleri verimli şekilde zorlar fakat gecikmelidir. Yolsuzluk minimumdur ve kamulaştırma olası değildir.

- **70** özel mülkiyet devlet tarafından garanti altına alınmıştır. Mahkemeler sözleşmelerin uygulanmasında yetersiz ve gecikmelidir. Yolsuzluk mümkün ve nadirdir, kamulaştırma ise olası değildir.
- **60** mülkiyet haklarının uygulanması gevşek ve gecikmelidir. Yolsuzluk mümkün ve nadirdir, yargı hükümetten etkilenebilir, kamulaştırma ise olası değildir.
- **50** mahkemeler yetersiz ve gecikmeli, yolsuzluk mevcut, yargı hükümetten etkilenebilir, kamulaştırma mümkün ancak nadirdir.
- **40** mahkemeler oldukça verimsiz, gecikmeli ve uzun sürelidir. Yolsuzluk mevcut, yargı hükümetten etkilenmekte ve kamulaştırma mümkündür.
- **30** mülkiyet sahipliği zayıf ve güçsüzdür. Mahkemeler verimsiz, yolsuzluk oldukça yaygın, yargı hükümetten çok fazla etkilenmekte ve kamulaştırma mümkündür.
- **20** özel mülkiyette koruma zayıftır. Mahkemeler oldukça yozlaşmış ve verimsizdir. Yolsuzluk çok geniştir ve kamulaştırma yaygındır.
- **10** tüm mülkler neredeyse devlete aittir ve özel mülkiyet korunmamaktadır. Ülke kaos içinde ve mülkün korunması neredeyse imkansızdır. Yargı bozuk kamulaştırma yaygındır.
- **0** özel mülkiyet yasa dışı ve tüm mülkler devlete aittir. İnsanların dava açma ve mahkemelere ulaşma hakkı yoktur. Yolsuzluk endemiktir (Miller, Holmes, & Feulner, 2013).

2-Yolsuzlukla Mücadele

Yolsuzluk, iktisadi ortamda belirsizlik ve güvensizliği getirmesi sebebi ile ekonomik özgürlüğü zedeler. Bu bileşenin puanlanmasında Transparencyinternational oluşturulan Yolsuzluk Algılama Endeksini (CPI) kullanmaktadır. CPI, 10 puan üzerinden değerlendirilmekte ve 10 yolsuzluğun hiç olmadığı, 0 ise yolsuzluğun yaygın olduğu durumu göstermektedir. Endeks CPI puanlarını 10 ile çarparak 0 ile 100 arası bir puana dönüştürür. Yolsuzluk seviyesi ne kadar yüksekse ekonomik özgürlük endeksi o kadar düşük olacaktır.

3-Mali Özgürlük

Hükümet tarafından uygulanan vergi yükünü ölçmektedir. Doğrudan vergileri, marjinal vergi oranlarını ve dolaylı-dolaysız vergilerin GSYİH' ya oranını da dikkate almaktadır. 3 faktörden oluşmaktadır:

- Bireysel gelirdeki en yüksek marjinal vergi oranı
- Kurumlar gelirindeki en yüksek marjinal vergi oranı
- Toplam vergi yükü.

Endeks 3 bileşenden elde edilen değerlerin karesel maliyet fonksiyonu ile hesaplanması sonucu elde edilir [$\text{Mali Özgürlük}_{ij} = 100 - \alpha(\text{Faktör}_{ij})^2$]. “i” ülkeyi, “j” yukarıda da bahsi geçen bileşenleri, α ise 0.03' e eşit katsayıyı temsil etmektedir

4-Kamu Harcamaları

Bu bileşen, devlet harcamalarının GSYİH içindeki oranını değerlendirmektedir. Fakat, her ülkenin kendi içinde ideali farklı olacağından, devlet harcamalarının optimal seviyesine ilişkin bir değerlendirme yapılmamıştır. Metodoloji referans olarak 0 devlet harcamasını almaktadır. Devlet harcamalarının oranı %30' u

geçerse puan düşük, %58' i geçerse puan 0 olarak hesaplanmaktadır. Kullanılan harcama denklemi:

$$GE_i = 100 - \alpha (\text{Harcamalar}_i)^2$$

GE_i , i ülkesinin devlet harcama puanını, Harcamalar_i , i ülkesinin harcamalarını, α ise 0.03 değerindeki katsayıyı temsil etmektedir.

5-İş Özgürlüğü

İş özgürlüğü, iş düzenlemelerinin genel etkinliğini ölçmektedir. Bir işletmeyi kurma, faaliyet gösterme ve kapatma süreçlerinin işleyişini değerlendirir. İş özgürlüğü hesaplanırken Dünya Bankasının İş Yapma Çalışmasından elde edilen veriler de kullanılmıştır.

- İşletme kurma -prosedürler (sayı)
- İşletme kurma-zaman (gün)
- İşletme kurma-maliyet (kişi başına düşen gelirin yüzdesi olarak)
- İşletme kurma- minimum sermaye (kişi başına düşen gelirin yüzdesi olarak)
- Lisans almak- prosedürler (sayı)
- Lisans almak- zaman (gün)
- Lisans almak-maliyet (kişi başına düşen gelirin yüzdesi olarak)
- İş kapatma-zaman (yıl)
- İş kapatma-maliyet(emlak yüzdesi olarak)
- İş kurma- geri dönüşüm

Yukarıda sayılan faktörlerin her biri aşağıdaki denklem kullanılarak 0-100 arası puan almakta ve faktör puanlarının ortalaması iş özgürlüğü puanını vermektedir.

$$\text{Faktör Puan}_i = 50 \times \text{Faktör}_{\text{ortalama}} / \text{Faktör}_i$$

6-Emek Özgürlüğü

Emek özgürlüğü bileşeni, işgücü piyasasının yasal ve düzenleyici hususlarını, asgari ücretle ilgili düzenlemeleri, kıdem tazminatı, işe alma ve işten çıkartma kriter ve esasları ile çalışma saatlerini dikkate alarak ölçüm yapmaktadır. Aynı derecede ağırlıklandırılmış 6 niceliksel faktör mevcuttur. Bunlar;

- İşçi başına asgari ücretin katma değeri
- Ek işçi engeli
- Çalışma saatlerinin katılığı
- İhtiyaç fazlası işgücünün işten çıkarılma zorluğu
- İhbar süreleri
- Kıdem tazminatı.

Yukarıda sayılan 6 faktör aşağıda belirtilen denklem ile 0-100 arası bir puan ile ölçeklendirilir. 6 faktöre ait puanların ortalaması ise emek özgürlüğü puanını vermektedir.

$$\text{Faktör puan}_i = 50 * \text{faktör}_{\text{ortalama}} / \text{faktör}_i$$

7.Parasal Özgürlük

Parasal özgürlük, fiyat istikrarını fiyat kontrollerinin değerlendirmesi ile ölçmektedir. Mikro ekonomik müdahalelerle fiyat istikrarının sağlanması, enflasyon ve fiyat kontrollerinin varlığı parasal özgürlük için istenmeyen etmenlerdir. İki faktöre dayanmaktadır.

- Son üç yıla ait enflasyon oranlarının ağırlıklı ortalaması
- Fiyat kontrolleri

Burada esas olan son üç yıla ait enflasyon oranlarının ağırlıklı ortalamasıdır. Parasal özgürlüğün hesaplanmasında kullanılan denklemin ana ögesi budur. Fiyat

kontrolleri ise, elde edilen puandan 20 puana kadar düşülecek olan ceza puanını oluşturur.

- Enflasyonun Ağırlıklı Ortalaması_i= $\theta_1 \text{Enflasyon}_{it} + \theta_2 \text{Enflasyon}_{it-1} + \theta_3 \text{Enflasyon}_{it-2}$
- Parasal Özgürlük=100- $\alpha \sqrt{\text{Enflasyonun Ağırlıklı Ortalaması}_i - \text{Fiyat k. Ceza Puanı}_i$ (Miller, Holmes, & Feulner, 2013).

8.Ticaret Özgürlüğü

Ticaret özgürlüğü, ithalat ve ihracatta tarife ve tarife dışı bir engelin bulunup bulunmadığını ölçer. İki faktör yer almaktadır. Bunlar;

- Ortalama tarife oranı
- Tarife dışı engeller

Ticaret özgürlüğü puanı şu denklemle hesaplanmaktadır.

Ticaret özgürlüğü=(((Tarife_{max}-Tarife_i)/(Tarife_{max}-Tarife_{min}))*100)-Tarife D. Engeller_i

Tarife dışı engeller, temel puandan daha sonra çıkarılmak üzere hesaplanan bir ceza puanıdır. Bu puan 0,5,10,15 veya 20 olabilir. Bu puanlar ile;

20 puan, birçok mal ve hizmetin uluslararası ticareti esnasında ticari engellemelerin oldukça fazla olduğu, tarife dışı engellerin uluslararası ticareti engellemek için kullanıldığı,

15 puan, birçok mal ve hizmetin uluslararası ticareti esnasında ticari engellemelerin oldukça fazla olduğu,

10 puan, tarife dışı engeller belirli mal ve hizmetleri korumak ve bazı uluslararası ticari faaliyetleri engellediği,

5 puan, tarife dışı engellerin nadir görüldüğü, az sayıda mal ve hizmetin ticaretinde karşılaşıldığı,

0 puan, tarife dışı engellerin kullanılmadığı belirtilmektedir.

9.Yatırım Özgürlüğü

Özgür ülkelerde yatırıma ilişkin herhangi bir kısıtlama bulunmamakta ve bireyler tasarruflarını diledikleri şekilde yatırıma çevirebilmektedirler. Bu da o ülkeye yatırım özgürlüğü kriterinde 100 puan getirmektedir.

Endeks yatırıma uygulanan kısıtlamaları değerlendirmektedir. Yatırıma getirilen her bir kısıtlama 100 tam puan üzerinden düşülmektedir. 100 tam puan üzerinden düşülen puanlar ve gerekçeleri şöyle sıralanmaktadır.

- ✓ Hiçbir ulusal girişimin olmaması 25 puan
 - ✓ Az sayıda ulusal girişim olması 15 puan
 - ✓ Şeffaflık olmaması ve bürokrasinin yoğunluğu 20 puan
 - ✓ Verimsiz politikalar ve uygulamaları 10 puan
 - ✓ Yatırıma ilişkin yasaların az ve şeffaf olmaması 5 puan
 - ✓ Gayrimenkul alımlarındaki kısıtlama 15 puan
 - ✓ Gayrimenkul yabancıya satışının olmaması 10 puan
 - ✓ Kısıtlanmış çoklu sektörler 20 puan
 - ✓ Az sayıda sektöre kısıtlama 10 puan
 - ✓ Bir veya iki sektöre kısıtlama 5 puan
 - ✓ Yasal olmayan ortaklıklar 25 puan
 - ✓ Döviz kısıtlamaları 25 puan
 - ✓ Döviz sınırlı erişim 15 puan
 - ✓ Tüm işlemlerin devlet onayı gerektirmesi (yoğun devlet müdahalesi) 25 puan
- düşülmektedir. Düşülen puanlarla yatırım özgürlüğü eksi değer almamakta, ülkeler 0' da eşitlenmektedir (Miller, Holmes, & Feulner, 2013).

10.Finansal Özgürlük

Finansal özgürlük, bankacılık işlemlerinin kontrolleri yanında, finansal işlemlerde devlet müdahalesinin varlığını da değerlendirmektedir. İdeal bankacılık sisteminde devlet müdahalesi minimum olmalı ve bu müdahale finansal sistemin düzenlenmesi, sözleşmelerin güvenli ortamlarda gerçekleşmesinin sağlanması ve dolandırıcılığın engellenmesi ile sınırlı olmalıdır. Endeks, aşağıda geçen 5 ana kriter üzerinde değerlendirme yaparak puanlanmaktadır. Bunlar;

- Devletin finansal işlem düzenlemelerinin kapsamı
- Bankalarda ve diğer finansal kurumlarda doğrudan ya da dolaylı devlet müdahalelerinin varlığı
- Finans ve sermaye piyasalarının kapsamı
- Devletim kredi tahsisindeki etkisi
- Rekabete açıklık (Miller, Holmes, & Feulner, 2013).

1.2.2.Ekonomik Özgürlüğün Etkileri

Ekonomik özgürlük, temelde ekonomik ve toplumsal olmak üzere farklı alanlarla ilgili bilgi sağlamakla birlikte, Ekonomik Büyüme ve Demokrasi üzerine yaptığı etkiler bu başlık altında ele alınmıştır.

1.2.2.1.Ekonomik Özgürlüğün Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi

Ekonomik özgürlük ve ekonomik büyüme üzerine yapılan çok sayıda akademik çalışma, iki olgu arasında olumlu ve aynı yönde seyreden ilişkiye ait sonuçlar elde etmiştir. Liberalleşmenin sağlıklı olduğu, ekonomik özgürlüğe sahip ülkelerde ekonomik büyüme de artmaktadır. Ekonomik özgürlük endeksi yüksek olan ülkelerde ekonomik büyüme oranları da yüksektir (Pitlik, 2002).

Ekonomik Özgürlüğün unsurları olan devletin büyüklüğü, mülkiyet haklarının korunması, sağlam para, dış ticaret serbestliği ile işçi ve işverene ilişkin düzenlemelere

bakıldığında, bu unsurların aynı zamanda ekonominin genel başarısının gerekleri olduğu görülmektedir.

Var olan iktisadi sistemlerin sağlıklı ve sorunsuz işleyebilmesi, Ekonomik Özgürlüğünde unsuru olan mülkiyet haklarının korunması ile yakından ilişkilidir. Mülkiyet haklarının korunmasına ilişkin mevcut düzenlemeler ve uygulamalar yatırımcı açısından yatırımları karşılığında alınmış bir güvence kabul edileceğinden (WorldBank, 2002), mülkiyet hakları korunan ülkelerde yatırım oranlarında artış görülmektedir. Mülkiyet haklarının devlet güvencesinde olması, uzmanlaşma ve yatırımlarla mevcut ve büyük piyasalarda yayılma etkisi sağlar ve ekonomik büyümeye olumlu katkı yapar (Barış & Erdoğmuş, 2018).

Yüksek ve sürekli enflasyon ekonomide istikrarsızlığa sebep olmaktadır. Birey ve işletmelerin gelecek ile ilgili plan yapmasını zorlaştırır hatta imkansız hale getirebilir. Bu nedenle ekonomide sağlam paranın oluşturulmasında enflasyon olgusu oldukça önemlidir. Enflasyon ve büyüme üzerine yapılan çalışmalar genel itibari ile 3 alt başlık altında incelenmiştir. Bunlar, iki değişken arasında pozitif veya negatif yönlü ilişki olması ile iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin olmaması durumudur. Grimes' in 1991 yılında 21 ülkeye ait 27 yıllık verileri ile yaptığı çalışmasında, %9 oranında bir enflasyon oranının ortalama %1 oranında ekonomik büyümeyi yavaşlattığı, hatta düşük bir enflasyon oranının bile ekonomik büyüme açısından olumsuz olduğu sonucuna ulaşmıştır (Grimes, 1991). Fischer 1993 yılında geniş kapsamlı veriler üzerinde yaptığı çalışmada enflasyon ile büyüme arasında olumsuz ilişkinin varlığına ulaşmıştır (Fischer, 1993). Aynı şekilde 12 Latin Amerika ülkeleri üzerinde yapılan inceleme sonucunda enflasyon ile ekonomik büyüme arasında negatif bir ilişki olduğu ve enflasyonun ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Gregorio, 1992).

Enflasyon ile büyüme arasında olumlu ilişkinin bulunduğu, enflasyonun ekonomik büyümeye katkı sağladığı yönünde sonuçlar elde edilmiş çalışmalar da mevcuttur. Lucas 1973 yılında yaptığı çalışmada enflasyon oranının istikrarlı olup olmaması üzerinde durmuştur. Enflasyon oranı istikrarsız bir seyir izleyen ülke

ekonomilerinde ekonomik büyüme de olumsuz etkilenmekte, enflasyon oranı seyrinin istikrarlı olduğu ekonomiler de ise büyüme oranı olumlu etkilenmektedir (Lucas R. , 1973). 2000 yılında ABD’ ye ait 100 yılı aşkın enflasyon, tüketim, yatırım ve çıktı verileri üzerinde yapılan inceleme sonucunda enflasyon ile büyüme arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Ahmed & Rogers, 2000).

Kamunun büyüklüğünün ölçülmesinde kullanılan en sık kullanılan yöntem kamu harcamalarının GSYİH’ ya oranının hesaplanmasıdır. Dünya genelinde 2015-2019 yılı verilerine göre düzenlenmiş kamu kesimi büyüklükleri Tablo 1.4’ de verilmiştir.

Tablo 1.4. 2015-2019 yılı verilerine göre hazırlanmış kamu kesimi büyüklükleri (ABD \$/kişi)

Arjantin	20 843	Finlandiya	49 543	Hollanda	57 564
Avusturalya	53 663	Fransa	46 242	Yeni Zelanda	41 491
Avusturya	56 889	Almanya	55 741	Kuzey Makedonya	15 136
Belçika	52 282	Yunanistan	30 354	Norveç	67 614
Brezilya	15 737	Macaristan	31 579	Polonya	31 393
Bulgaristan	22 670	İzlanda	58 256	Portekiz	34 272
Kanada	50 076	Hindistan	6 717	Romanya	29 052
Şili	24 709	Endonezya	12 408	Rusya	28 557
Çin	16 738	İrlanda	84 575	Suudi Arabistan	54 440
Kolombiya	14 392	İsrail	40 269	Slovak Cumhuriyeti	32 621
Kosta Rika	17 640	İtalya	42 798	Slovenya	38 786
Hırvatistan	28 004	Japonya	41 502	Güney Afrika	13 578
Kıbrıs	39 859	Kore	42 136	İspanya	41 724
Çek Cumhuriyeti	40 403	Letonya	30 760	İsveç	53 808
Danimarka	57 215	Litvanya	35 832	İsviçre	69 358
Estonya	36 437	Lüksemburg	116 622	Türkiye	28 455
Birleşik Krallık	46 885	Malta	43 679	Zambiya	4 061

ABD	62 853	Meksika	20 660	OECD - Avrupa	43 871
Euro Bölgesi	47 268	Avrupa Birliği	44 650	OECD - Toplam	46 180

Kaynak: OECD, İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı Veri Tabanı (Çevrimiçi) <https://data.oecd.org/gdp/gross-domestic-product-gdp.htm>, 26.02.2020

Yapılan son çalışmalara göre kamu kesimi, genişledikçe ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkilere sebep olmaktadır. 23 OECD ülkeleri üzerinde 1960-1996 yılları arasındaki veriler üzerinden yapılan çalışmalarda, yüksek devlet harcama oranlarının olduğu dönemlerde düşük yatırım ve büyüme oranlarının meydana geldiği test edilmiştir (Gwartney, Lawson, & Holcombe, 1998). Önemli sosyal ve ekonomik kazanımlar genellikle kamu harcamalarının düşük olduğu ülkelerde yaşanmaktadır (Tanzi & Schuknecht, 1996).

1.2.2.2. Ekonomik Özgürlüğün Demokrasi Üzerine Etkisi

Demokrasi, Yunancada halk anlamına gelen “demos” ve egemen olmak ve yönetmek anlamına gelen “Kretain” kelimelerinin birleşmesi sonucu elde edilmiştir. En kısa tanımını ile de halkın kendi kendini yönetmesidir (Manfred, 2001).

Demokrasi en genel ve yaygın anlamıyla, halkın yine halk tarafından yönetilmesi, egemenliğin millete ait olması demektir (Derdiman, 2006, s:91). Zamanla farklı anlamlar yüklenen demokrasi, günümüzde, dünyaca kabul görmüş temsili demokrasi ile anılmaktadır. Yani, millet elindeki egemenlik hakkı ile yöneticilerini seçim yoluyla kendi seçmekte ve seçilen temsilciler vasıtası ile yine egemenlik hakkını kullanmaktadır. Ayrıca Demokrasiyi Özgürlükler ile ilişkilendirilerek yapılan tanıma göre de Demokrasi, herhangi bir otoriter gücün isteğini yerine getirmeksizin vicdanen yapılan eylemler olarak ifade edilmiştir (Aytekin, 2000). Dolayısıyla demokrasi ve özgürlük birbirinin tamamlayıcısı olup, Demokrasi olmadan özgürlükten bahsedilemeyeceği gibi, özgürlük olmadan da demokrasiden bahsedilmesi mümkün değildir.

Demokraside 3 önemli ilke söz konusudur. Bunlar; temel haklar, hukukun üstünlüğü ve toplumsal temsiliyettir (Touraine, 2018). Ayrıca demokrasi, bireysel haklar ve özel yaşamın korunmasını önemsemektedir.

Demokrasiyi kurumsal anlayışla tanımlayan ve kurumsal özellikler atfeden yaklaşımlar da söz konusudur. Buna göre demokraside bulunması gereken kurumsal özellikler aşağıda sıralanmıştır (Safty, 2003).

- Oy kullanma hakkı
- İfade özgürlüğü
- Örgüt kurma ve kurulmuş örgütlere katılma hakkı
- Kamu kurum ve kuruluşlarında görev alabilme hakkı
- Farklı iletişim ve haber kaynaklarının varlığı
- Seçilme hakkını kullanırken yarışabilme özgürlüğü
- Özgür seçim ortamları

Yukarıdaki kurumsal özelliklere bakıldığında demokrasinin özgürlükle yakından alakalı olduğu açıkça görülmektedir.

1.2.3.Ekonomik Özgürlükle İlgili Tartışmalar

Genel olarak, dünya ekonomik sistemi farklı dönemlerde farklı ekoller ile anılmıştır. Dünya ekonomik sistemine yön veren bu ekollerin temelindeki asıl görüşün serbest veya korumacı politikalara dayandığı ve bu politikalar çerçevesinde şekil aldığı söylenebilir.

15.yy Rönesans ve Reform hareketleri ve matbaanın da gelişmesi ile, hüküm sürmekte olan feodal yapının yıkılmaya başladığı, insanların yeni yerler ve içe dönük hayat tarzından (kendilerine has inanç ve baskıların olduğu) dışa açık bir hayat tarzını keşfettikleri, akılcı yaklaşımların başladığı önemli bir dönem olmuştur (Küçükcalay, 2010).

Orta çağ düşüncesini reddedip akılcı yaklaşımların başladığı 15. ve 18.yy arasında Merkantilizm iktisadi düşüncesi hüküm sürmüştür. Bu döneme bu ismi, “Ulusların Zenginliği” adlı ünlü eserinde eleştirileri sırasında veren Adam Smith olmuştur. Dönemin belirgin ve önemli anlayışı, korumacı politikalar ile güçlü devlet ve güçlü ekonomidir. Devletin güçlülüğünü belirleyen faktörler ise uzun savaşlara dayanabilmesi, fetihler ve kolonilere sahip olup olmama belirlemektedir. En önemli amaç hazinenin büyümesidir ve hazinenin büyümesi de pozitif dış ticaret ile mümkündür. Her zaman ihracatın ithalattan fazla olması önemsenmiştir. Merkantilizmin politikası devlet egemenliğinde güçlü hazine ve güçlü devleti sağlamaktır (Savaş, 2000).

Bu dönemde zenginlik altın ve gümüş gibi değerli madenlerin varlığı ile özdeşleştirilmiş ve altın ve gümüş gibi değerli madeni olan ülkelere hayranlıkla bakılmıştır. Nitekim altın ve gümüş zenginlik göstergesi olmakla birlikte, toplumun yaşamını sürdürmesi ve devamı için de zorunlu olan ticaret için bulunması şart madenlerdir (Küçükkalay, 2010).

Merkantilist düşünceye göre, üretimin artmasının en önemli aracı ihracat artışıdır. 16.yy önemli yazarlarından olan Merkantilist düşünceyi savunan John Hales’ e göre ihracat ithalattan fazla olmalı ve ihracatın amacının da ülkeye kıymetli maden kazandırması olmalıdır (Savaş, 2000).

Bu dönemin temel ilkeleri millilik, müdahalecilik ve kolonyalistliktir. Bireyin değil devletin zenginliği esastır. Güçlü bir devlet ordusu için zenginlik, zenginlik için ise güçlü bir ordu gereklidir. Güçlü ordu için ise fazla nüfusa önem verilmiştir (Küçükkalay, 2010). Merkantilist düşüncede devlet bireyin önündedir ve devletin zenginliği ve varlığının bireye göre önceliği söz konusudur.

Dünya ticareti artmaya ve sanayi gelişmeye başlamıştı. İngiltere aşırı korumacı politikaları bırakıyordu ve dış ticaret ivme kazanmıştı. Buna rağmen devam eden korumacı politikalar söz konusuydu ve bu durum halk arasında da memnuniyetsizlikler yaratmıştı. Merkantilizm eleştirilmeye başlanmıştı.

Merkantilizmin korumacı politikalarına ilk sistematik eleştirisi ise Adam Smith tarafından “Ulusların Zenginliği” adlı eseriyle gerçekleşmiştir (Savaş, 2000).

Adam Smith’ in “Ulusların Zenginliği” adlı eserinde vurgulanan “görünmez el” teorisidir. Bu teoriye göre, birey ve firmalar kendi çıkarlarını düşünerek hareket etmekte bu da aynı zamanda toplumun faydasını oluşturmaktadır. Serbest piyasa söz konusudur ve bu serbest piyasada tam istihdam sağlanmaktadır (Bocutoğlu, 2013).

Serbest piyasayı, kişilerin maksimum faydayı sağlayacakları tercihlerinin oluşturduğu söylenebilir (Schmookler, 1994). Serbest piyasanın özünü özgürlükler oluşturmaktadır. Bu piyasada tüketiciler ve üreticilerin gerçekleştirdiği faaliyetler gönüllüdür ve üreticiler maksimum geliri elde etmek isterken, tüketiciler ise faydalarını maksimum yapma çabası içindedirler. Hizmet, hem üreticiler hem de tüketiciler lehine maksimum düzeyde gerçekleşmektedir (Vanberg, 1999).

Esas itibari ile serbest piyasanın unsurları aşağıdaki gibidir.

- Bireycilik
- Serbest girişim
- Rekabet
- Serbest ticaret ve
- Sınırlı Devlet müdahalesi (Kates, 2011).

Ekonomik sistemler genel olarak devletin müdahale şekli ve sınırı ile devlet politikaları tarafından belirlenmektedir. Dolayısıyla, ekonomik özgürlük tartışmalarını da korumacı ve serbest politikalar bazında değerlendirmek mümkündür. Böylece tartışmalar, ekonomik özgürlük lehine ve aleyhine olarak gerçekleşmektedir.

1.2.3.1.Ekonomik Özgürlük Lehine Tartışmalar

Ekonomik özgürlük lehine tartışmaları genel olarak, ekonomik özgürlüğün gelir ve kaynak dağılımına yaptığı olumlu katkı, büyüme ve kalkınmaya olumlu etkileri, serbest dış ticaret ve refah artışı şeklinde sıralanmaktadır.

Kapitalist sistemde var olan bölüşüm, emeğin ücret, sermaye ve toprağın faiz ve rantı almasıdır (Divitçioğlu, 1964). Kaynak dağılımı, piyasa etkinliği için aranan önceliklerdendir. Bir ekonomide kaynakların etkin dağılmamış olması o ekonominin piyasa başarısızlığının önemli göstergelerindendir. Kaynakların etkin dağılımı Pareto optimumu ile açıklanmaktadır.

Pareto Optimumu, ekonominin genel dengesini ifade etmektedir. Çıktı etkinliği, Üretimde etkinlik ve Mübadelede etkinliğin eşanlı olarak sağlanması Pareto Optimum düzeyini verir. Ekonomi Pareto Optimumda iken, üretilen mal miktarını arttırmak ve mübadele esnasında, bir kişiyi daha kötü duruma sokmadan bir başkasının durumunu iyileştirmek mümkün değildir. Piyasa artık dengededir ve etkindir (Dinler, 2015).

Serbest piyasada fiyat, arz ve talep miktarlarının birbirine karşılayacağı eşitliğe ulaşmaya kadar değişmektedir. Bu noktada artık fiyatın değişmesine sebep olacak ne talep ne de arz fazlası ya da baskısı söz konusudur (Pindyck & Rubinfeld, 2001). Fiyat, “görünmez el” olarak adlandırılan sistem ile hareket etmekte ve rekabetçi piyasa anlayışı ile uzun dönemde her zaman denge sağlanmaktadır (Malinvaud, 1953). Görünmez el sayesinde piyasada kaynaklar etkin şekilde dağıtmaktadır.

Neoklasik Etkinlik Teorisine göre ise Pareto etkinliğe üretim ve tüketimin dengeye gelmesi ile ulaşılır. Üretimde maliyetlerin düşürülmesi ve tüketicinin faydasının en üst düzeye yükseltilmesi ile de üretim ve tüketim dengesi sağlanmaktadır (Çetin, 2010). Bu bağlamda, Pareto Optimumun gerçekleşmesi rekabetçi piyasa ortamını gerektirmekte olup, aksak rekabet piyasalarında kaynakların etkin dağılımının sağlanamaması sebebi ile denge söz konusu olmamaktadır (Leibenstein, 1966). Emek ve sermayenin rekabetçi piyasalarda yaptığı serbest dolaşım ücret ve faizlerinde dünya genelinde eşitlenmesini sağlamakta bu da kaynak dağılımında etkinliği getirmektedir.

Ekonomik Özgürlüğün önemli kriterlerinden biri Serbest Ticarettir. Küreselleşmeyle birlikte özellikle 1980’lerin başlarından itibaren serbest ticaret ülke

ekonomilerinde önemi artan konulardan bir olmuştur. Kalkınma ve refah artışı için uluslararası ticaret ülke ekonomilerinin vazgeçilmezidir. Ekonomik programlarında serbest ticarete yer veren ülkelerin gelişimi, diğer ülkelere göre oldukça yüksek oranlarda gerçekleşmektedir. Bu nedenle günümüzde de serbest ticaret anlayışları oldukça yaygın kullanılmakta ve kabul görmektedir. Öyle ki, dünya refahının en üst seviyeye ulaşmasında serbest ticaret birinci en iyi teori olarak kabul edilmektedir (Özdemir & Delice, 2012).

Klasik Dış Ticaret Teorilerinde, dış ticaretin ülkelerin mutlak üstünlüğe sahip olduğu malı üretmesi halinde ülke ekonomisine önemli katkılarının olacağı vurgulanmıştır. Bunlardan en önemlisi de tüketicilerin ihtiyaçlarını farklı ülkelere karşılamayı tercih edebilmeleri ve refahlarını bu yolla artırabilmeleridir (Yüksel & Saridoğan, 2011). Farklı ülkelere yapılabilen bu alışveriş sayesinde daha düşük fiyatlar ile ihtiyaçların karşılanması mümkün olabilmekte ve tüketimleri arttırmaktadır. Serbest ticaret, tüketimde olduğu gibi ülke ekonomilerinde üretimde de artışı sağlamakta bu da tüketici ve üretici rantını arttırmaktadır.

Serbest piyasa koşullarıyla birlikte rekabet ortamının yarattığı verimlilik, üretim artışı sağlamak ve artan üretim ihracat olarak ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır. Bu da refahı beraberinde getirmektedir.

Ekonomik özgürlüğün getirdiği serbest ticaretin katkıları da önemlidir. Bunlardan biri teknoloji transferidir. Teknoloji transferi, teknolojinin, üretildiği gelişmiş ülkelere ihtiyaç duyulan az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelere ihraç edilmesidir. Bu süreç, hayat standartlarını yükseltmesi açısından olumlu sonuçları da beraberinde getirir (Khalil, 2000). Nitekim teknoloji, Klasik ve Neo Klasik büyüme teorilerinde yer almış ve emek ile sermayenin verimliliğini arttırmak yoluyla büyümeye katkı yaptığı kabul edilmiştir (Kachiga, 2008). Aynı zamanda teknoloji, kaynak dağılımındaki etkinliği de sağlamaktadır.

Ekonomik özgürlük, topluma, serbest ticaret kriteri ile oluşturduğu özgür piyasa ile ekonomik büyüme ve kalkınma gibi somut faydalar sağlamakla birlikte,

toplum yaşamında soyut olarak ifade edilebilecek bir takım sosyal değışiklikleri de sağlamaktadır. Bu faydalar aşığıda sıralanmıştır.

1-Bireysel egemenliğı sağlar: Kişiler ürettiklerini serbestçe mübadele edebilmeyi ister. Devletin mübadelede bu özgürlüğü sağlayamaması mülkiyet hakkının ihlali demektir. Böyle bir ihlal ekonomik özgürlüğün de ihlali demektir. Devlet tarafından belirlenen düzenlemeler özgürlüklere engel oluşturur ve bu korumacı politikalar bireylerin egemenliğini kısıtlar.

2-Devletin gücünü sınırlar: Serbest ticaret, korumacı politikalara göre daha erdemli kabul edilmiştir. Çünkü Adam Smith'in ifade ettiğı "doğal özürlük sistemi" korumacı olan diğere ekonomik politikalara göre daha güvenilirdir. Bu özgürlük anlayışı vatandaşın yaratıcı gücünü de kamçılarmaktadır. Serbest ticaret ekonomik karar alma birimlerini oldukça geniş bir yelpazeye dağıtmakta olup, ekonomik birimler arasında riski dağıtmayı başarmaktadır. Buna karşın, korumacı politikaları tercih eden birimler, yalnızca bireylerin ekonomik seçim yapma özgürlüğünü elinden almakla kalmayıp ekonomik gücünü de tüketmektedir.

3-Bireylerin ahlaki erdem gelişirmesini sağlar: Ticaret, bir takım piyasa koşullarına uymanın yanında görgü kuralları ve bireylere iyi davranmayı da gerektirir. Ticaret uzun vadede güvenilir olanları ödüllendirmesini bilir. Örneğın sevkıyat için tarihleri kaçıran bir üretici ile, kredisi iyi olmayan bir alıcı rakipleri karşısında her zaman rekabetsiz kalmaktadır. Yani, iyi iş ve iyi ahlak, serbest piyasada birbirinin mükemmel tamamlayıcılarıdır.

4-Farklı kültürdeki insanları bir araya getirir: Ticaret sadece ekonomik alışveriş değildir. Ticaretle birlikte ülkeler maddi malların dışında da bir takım manevi unsurları da ülkelerine almış bulunurlar. Bunlar yeni fikirler, insanlar veya kültürler gibi sosyal unsurları oluşturmaktadır. Uluslararası ticaretin araçları (özellikle de telefon, tablet, makine vs. gibi teknolojik ürünler) olan birtakım ürünler, insanlar arasında köprü oluşturmakta ve farklı kültürlerin bir araya gelmesini sağlamaktadır.

5-Din özgürlüğü gibi temel insan haklarını güvence altına alır: Serbest ticaret insanların yaşam koşullarını yükselterek daha yüksek eğitim düzeylerine ulaşmasını sağlamakta ve alternatif bilgi kaynaklarına ulaşmalarını kolaylaştırmaktadır. Daha bağımsız düşünen insan sınıfı oluşturmaktadır. Artan zenginlik hükümet dışında fikir üretip etki oluşturabilen sivil toplum gruplarını oluşturmaktadır. Genel olarak, ekonomik olarak özgür olan ülkeler, başka özgürlüklerden de yararlanma eğiliminde olmaktadır.

Özellikle son yıllarda dünya ülkeleri, merkezi korumacılıklardan uzaklaşıp, daha açık bir küresel pazara dönerken, siyasi ve sivil özgürlüklerde yayılmıştır. Örneğin, Freedom House tarafından hesaplanan ve siyasi-sivil özgürlüğe sahip olduğu ilan edilen ülke sayısı 1975 yılında 42 iken, bu sayı son yıllarda 82' ye çıkmıştır.

6-Savaş maliyetini yükselterek barışı destekler: 1845 yılında yaptığı bir konuşmada Richard Cobden, serbest ticareti “ticari ilişki yoluyla ulusları barış bağlarında daha fazla bir araya getirmek için hesaplanan ilerleme” olarak nitelendirmiştir. Bununla birlikte, serbest ticaret barışı garanti edememektedir. Serbest ticaretin buradaki gücü, ülkelere savaş maliyetini yükselterek savaş yerine barışın tercih edilme ihtimalini güçlendirmesidir. Çünkü ülkeler artan uluslararası ticaret hacmi ile daha entegre hale gelmekte ve ticaretin aksaması durumunda kaybedilmesi muhtemel daha çok şey olmaktadır. Öyle ki son yıllarda küreselleşme etkisini göstermiş ve silahlanmaya yapılan harcamalar azalmaktadır.

7-Yoksulluğu azaltır: Serbest ticaret ve serbest piyasalar, yoksul insanlara refah yaratmaları ve geçimlerini sağlamları için daha fazla fırsat vererek onları güçlendirmektedir. Serbest ticaret ve serbest piyasalar ekonomik gücü geniş kesimlere yaymayı başarmış ve ülke kaynaklarının dağılımında etkinliği sağlamıştır. Artık yoksullar özgür ekonomilerin kendi çıkarlarına hizmet ettiğini anladılar. Ticarete açık olan uluslar daha müreffeh olma eğilimindedir. Nitekim Dünya Ekonomik Özgürlük Araştırmaları da göstermektedir ki, ekonomik serbestlik olan ulusların, korumacı politikalar güden uluslara göre yaklaşık 5 kat daha hızlı büyüdüğü tespit edilmiştir. (Griswold, 2001).

1.2.3.2. Ekonomik Özgürlük Aleyhine Tartışmalar

Serbest ticaret mi korumacılık mı tartışmaları Merkantilist ve Fizyokrat görüşlerin hakim olduğu dönemlere kadar uzanmakta olup, her dönemde gündemdeki canlılığını korumayı başarmıştır. Bir tarafta yerli üretimin, sanayinin, işgücünün zarar göreceği inancıyla korumacı politikalar savunulurken, diğer tarafta daha ucuz ve kaliteli ürüne erişim ve refah artışı inancıyla serbest politikaları savunmaktadır.

Ekonomik özgürlüğün lehine olan serbest düşüncenin aksine, ekonomik özgürlük aleyhine tartışmaların alt yapısını korumacı politikalar oluşturmaktadır. Korumacı politikaların atfı yaptığı konular ise milli güvenlik, istihdam, dış ticaret ve dış açıklar ile ticaret politikalarıdır. Bu bakımdan Ekonomik Özgürlük aleyhine tartışmaları, korumacılık lehindeki görüşlerle açıklamak mümkündür. Korumacılık lehine görüşler aşağıda açıklanmıştır.

1-Milli Güvenlik

Korumacılık lehine argümanlardan olan Milli Güvenlik argümanı genel olarak dış ticaret ile ithal mallara olan bağımlılığın getireceği riskler ile açıklanmaktadır. Aynı zamanda bu argüman güvenlik ile ilgili malların üretiminde ülkelerin kendilerine yeter düzeyde olmalarını önemsemektedir.

2-Bebek Endüstri Yaklaşımı

Bu yaklaşım Friedrich List tarafından ortaya atılmıştır. Buradaki amaç, özellikle az gelişmiş ülkelerde, yeni kurulmuş ve gelişimini tamamlayamadığı için rekabet gücü olmayan, bilgi ve tecrübeden henüz yoksun endüstrileri, gelişmiş ve etkin işleyişe sahip tecrübeli ve bilgili endüstrilerden koruyabilmektedir. Dış rekabetten korunabilen endüstriler kendilerine gelişme ve büyüme için gerekli zamanı edinmiş ve rekabet gücüne kavuşmuş olacak ve böylece bebek endüstri ölümünden kurutulmuş olacaklardır.

Aslında burada önemli olan dış ticarete hangi endüstriyi korumak gerektiğidir. Bu bağlamda korunacak olan endüstriler, uzun dönemde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olma potansiyelindeki endüstriler olacaktır (Hilgert, 2005).

3-Dampinge Karşı Korumak

Damping, sözlük anlamı “dökmek, boşaltmak, yere indirmek” olup, genel olarak yurtiçinde satılamayan ürünlerin, yurtdışında daha uygun fiyatla pazara sunulması anlamına gelmektedir (Seyidoğlu, 2013).

Bazı durumlarda damping, piyasaya girip düşük fiyatlar ile rakip firmaları piyasada saf dışı bırakmak amacıyla kullanılmaktadır. Bazı firmalar mallarını iç piyasaya oranla dünya pazarına daha düşük fiyatla sunabilmekte ve yerli firmalar bu fiyat ile rekabet edemeyerek güç kaybetmektedirler. Bir firmanın başka firmayı piyasada dışı edebilecek düzeyde düşük fiyat belirleyerek monopol gücü elde etmesi uluslararası düzeyde de sorunları beraberinde getirmektedir (Stiglitz, 1997).

4-İstihdam, Ücret ve Gelirin Korunması

Korumacılık lehine yapılan görüşlere göre, yerli piyasayı dış rekabete karşı korumak istihdam düzeyleri ile ücretleri korumada önemlidir. Bunun gerçekleşmesi ise şu yöntemle desteklenmektedir. İthalatı yüksek ürünlerin ülkeye girişi engellenerek, söz konusu mala olan talep artırılır, talep artışı beraberinde siparişleri arttıracak ve artan siparişe cevap vermek isteyen yerli firma, talebe yetişmek adına daha fazla iş gücü istihdam edecektir.

Diğer bir ifadeyle, aslında yerli malı kullanmayıp ithal mal kullanmak ülkede işsizliğin tırmandıran önemli unsurlardan biridir. İthalatın azaltılarak ya da yapılmayarak yeri üretimi arttırmak, buna bağlı olarak da istihdam, ücret ve geliri arttırmak mümkündür (Shim & Siegel, 2005).

5-Dış Ödemeler Dengesi

Ödemeler Dengesi, ülke yerleşikleri ile yabancı ülke yerleşikleri arasında gerçekleşen ekonomik faaliyetlerin sonucunu gösteren sistematik kayıtlardır (Kindleberge, 1987). Ekonomik faaliyetlerden kasıt; mal, hizmet ve finansal varlık ve yükümlülükler ile ilgili işlemlerdir.

Korumacılık lehine olan görüşlerin bir diğer önemli argümanı ve gerekçesi de dış açıkların giderilmesidir. Buna göre ithalatın azaltılması ile dış açıklarda azalmış ya da kapanmış olacaktır. Bu dış açıkların kapatılmasının en etkin yollarından biridir (Çelik K. , 2006). Ayrıca ödemeler dengesi ile, dış ekonomik ilişkilerin seyri ve alınması gereken önlemlerin gerekliliği hakkında ilgi edinmek ve varsa gerekli tedbirleri alarak devam etmek mümkündür (Seyidoğlu, 2013, s. 395).

Dış açıklar Merkez Bankası nezdindeki döviz rezervlerinin azalmasına, bu da borçlanma gereğini ortaya çıkartması sebebi ile ülkenin uluslararası saygınlığının azalmasına sebep olmaktadır. Ödemeler Dengesi ülke ekonomisinin durumu hakkında oldukça faydalı bilgiler sunmakta, alınacak olan kararlar ve ekonomik politikalar ile dış politika hakkında referans niteliği taşımaktadır (Toprak, 2008).

Özellikle az gelişmiş ülkeler, var olan dış açıklarının giderilmesi amacıyla korumacılık politikalarını tercih etmektedir. Bu bağlamda ithalat kısıtlaması bazen de sermaye giriş-çıkış kontrolleri ya da kısıtlamaları ile açıklarını kontrol altında tutmakta ve baskılamaktadırlar.

6-Stratejik Ticaret Politikası

Belirli endüstrilere özel imkanlar sunulması stratejik ticaret politikalarını oluşturur. Bu endüstriler pazara yeni giren, ürünü ilk üreten ya da teknolojik üstünlüğe sahip endüstrilerdir. Çünkü bu endüstriler ülke ekonomisine olumlu katkıları sebebi ile özellikli konumdadırlar. Söz konusu endüstriler, mevcut avantajlarını kullanabilmeleri ile devamlılığının sağlanması ve ülke ekonomisinin kalkınması adına

çeşitli araçlarla desteklenme politikaları uygulanmaktadır. Bu araçlar, ARGE, Sübvansiyon, vergi muafiyeti ve ucuz kredi temini v.b. yöntemlerle uygulanmaktadır.

Hükümetler, yüksek teknolojiye sahip ve gelişme potansiyeli içinde olan endüstrileri, ülkenin büyüme kalkınmasına hizmet etmesi adına çeşitli tarife ve kotalar ile dış ticaretin olumsuzluklarından korumakta, firma maliyetlerini bu ölçüde azaltmakta ve söz konusu firmalara uluslararası ticarete rekabet gücü kazandırmaktadır (Ertürk, Uluslararası İktisat, 2010).

1.3.Enflasyon

Enflasyon olgusunun tarihi oldukça eski dönemlere kadar gitmektedir. Öyle ki, 1500’lü yıllarda yaşanan keşifler ile Avrupa’ya taşınan gümüş kaynakları, madeni para bolluğuna sebep olmuş, bu da fiyat yükselişlerini beraberinde getirerek enflasyon kavramının ilk tecrübelerini yaşatmıştır (McNeill, 2013).

Aslında en basit şekli ile paranın değer kaybetmesi “enflasyon” olgusudur şeklinde tanımlamak mümkündür. Ancak bu tanım, basit olmakla birlikte enflasyon olgusunu açıklayabilen tek bir tanım olması mümkün değildir. Bu durum enflasyon olgusunun tanımına ilişkin tam olarak kabul gören bir açıklamanın getirilememesinden ve terim hakkındaki kafa karışıklığından kaynaklanmaktadır (Bronfenbrenner & Holzman, 1963).

Bir varlığın değişim aracı olarak kabul edilmesi, o varlığın değer taşıma kabiliyetine bağlıdır. Bu haliyle para, bir değer aracı ve değişim/ hesap birimidir. Enflasyon, fiyatların sürekli olarak yükseldiği bir süreçtir ve önemli olmasının nedeni modern ekonomideki “para” nın kullanım yaygınlığıdır. Çünkü para, ekonomik faaliyetlerin içinde yer almakla birlikte, değerindeki artış ve azalışlarla kişilerin refahını etkilemektedir. Bu haliyle enflasyon parasal bir olgudur (Laidler & Parkin, 1977).

1920 ve 193’lu yılların para teorisyenlerince kabul gören bazı tanımlar aşağıda listelenmiştir (Bronfenbrenner & Holzman, 1963).

- “Enflasyon, aşırı talebin dolayısıyla çok paranın az malı kovalamasıdır.”
- “Enflasyon, toplam veya kişi başına para stokunun artmasıdır.”
- “Enflasyon, koşullara yansıyan fiyat artışıdır. (maliyet, dolaylı vergiler, sübvansiyonlar v.s.)”
- “Enflasyon, döviz kuru, altın fiyatları veya resmi rezervler yoluyla paranın dış değerinin azalmasıdır”

Her fiyat artışı enflasyon olgusunu akla getirmemelidir. Enflasyondan bahsedebilmek için öncelikle fiyat artışını sürekli olması gereklidir. Ayrıca söz konusu fiyat artışı piyasada var olan tek mal ya da hizmete ilişkin değil, piyasadaki tüm mal ve hizmetlere ilişkin olmalıdır. Dolayısıyla, fiyatlar genel seviyesinde yaşanan artışlar enflasyon olgusundan bahsettirebilir. Bunlarla birlikte, piyasada yaşanan genel fiyat seviyelerindeki artışlar, ekonominin genişleme dönemlerine denk geldiğinde, bu artışın enflasyon olarak adlandırılmaması gerektiği de vurgulanmaktadır (Frisch, 1990).

Enflasyon tarihi oldukça eski olmakla birlikte, etkisi 1.Dünya Savaşından sonra hissedilmeye başlamış, 1920’lerde özellikle Almanya’ da etkili olan Hiper enflasyonla devam etmiştir. Oluşan durum ekonomik problemler hakkında popüler ve profesyonel fikirleri inşa etmiştir. Savaş maliyetleri artan fiyatlar, artan ücretler ve artan faiz oranları ile finanse edilmiştir. Zamanla ücret fiyat sarmalı yaşanmış, fiyatlar artıkça ücretler, ücretler arttıkça da fiyatlar artmıştır. Devlet harcamalarının ve bütçe açıklarının finansmanı için para basılmaya başlanmıştır. Yaşanan enflasyonist ortam, sabit gelirle yaşayan orta sınıfı yok etmiştir. Ve tüm bu sonuçlar parasal problemlerde miktar teorisini gündeme getirmiştir (Johnson, 1963).

Genel olarak 1939-52 yılları arasındaki dönemi enflasyon açısından 3 ayrı nedenle, 3 ayrı dönem olarak incelemek mümkün. İlki ikinci dünya savaşının etkisinin sürdüğü 1939-46 dönemi, ikincisi savaştan sonraki ilk yıllar ve üçüncüsü de 1950’lerin

başında meydana gelen Kore Savaşıdır. İlk dönemde toplam üretimde büyük artışlar yaşanırken ikinci ve üçüncü dönemde ise üretimle beraber tam istihdam seviyesinin altında kalan istihdam artışları söz konusudur (Bach & Ando, 1957). Birinci Dünya savaşından sonraki gelişmelerle kıyaslandığında beklenmeyen bir durum olsa da, İkinci Dünya savaşından sonraki 25 yıl (Kore savaşı dışında) hızla yükselen hayat standartları, düşük işsizlik seviyeleri, refah artışı yaşanmıştır. Bunda savaş öncesi var olan istikrarsızlıkların azalmasının da etkisi olmuştur (Kaldor, 1976).

Phillips tarafından 1958 yılında yayımlanan *“The Relation between Unemployment and the Rate of Change of Money Wage Rates in the United Kingdom, 1861-1957”* adlı çalışmasında parasal ücretlerdeki değişimi, işsizlik seviyesi ve oranlarındaki değişim ile açıklamıştır. Phillips’ e göre, parasal ücretler ile işsizlik oranları arasında ters yönlü fakat istikrarlı bir ilişki söz konusudur (Phillips, 1958). Phillips ayrıca, ücretler, işsizlik, verimlilik ve fiyatlar arasındaki ilişkiye ilişkin çok daha detaylı araştırmalara ihtiyaç olduğunu da savunmuştur.

Phillips tarafından yapılan bu çalışma oldukça ilgi görmüş, iktisat politikası aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Nitekim söz konusu çalışma Robert Solow ve Paul Samuelson tarafından geliştirilerek enflasyon oranı ve işsizlik arasındaki ilişki test edilmiştir. Sonuç olarak fiyat seviyesinin işsizlik artarken düşeceği, işsizlik oranı azalırken yükseleceği sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan bu çalışmaya göre, ücretlerin %2.2’ den fazla artmaması için %5 ile %6 arasında bir işsizlik seviyesine katlanmak gerekiyor. Mükemmelliyetçi bir yönetim anlayışı ile işsizlik oranı %3 seviyesinde tutulmak istendiğinde ise fiyat endeksinin %4-5 arasında olması gerekiyor (Samuelson & Solow, *Analytical Aspects of Anti-Inflation Policy*, 1960). Böylece Phillips eğrisi sayesinde, işsizlik ve enflasyon, siyasi tercih ve önceliklerle farklı ekonomik programlarda yeniden ele alınmış ve iktisat politikası olarak kullanılmaya başlanmıştır. Enflasyon ve işsizlik arasındaki bu denge ile 1960’ların sonu ve 1970’li yılların başında nispeten düşük enflasyon oranları görülmüştür (Cogley & Sargent, 2002).

1970’li yıllar işlerin değiştiği ekonomik verilerin tersine dönmeye başladığı yıllar olmuştur. Sanayi üretiminde farklı seviyelerde olmakla birlikte, dünya genelinde işçi maliyetleri yükselmeye başlamıştır. Yaşanan Arap-İsrail savaşı sonrası artan petrol fiyatları ile birlikte emtia fiyatlarında da artışlar söz konusu olmuştur. Böylece dünya genelinde enflasyonist dönem başlamış oldu. Öyle ki, OECD ülkelerinde %26 olan ortalama enflasyon oranı %44’ e kadar çıkmıştır. 1960’lı yıllar boyunca istikrarlı artış izleyen dünya sanayi üretiminde de azalmalar yaşanması ile birlikte, enflasyon ve durgunluğun aynı anda görülmesi yeni yaklaşımlarla açıklanmaya muhtaç hale gelmiştir (Kaldor, 1976).

Fiyat istikrarı, enflasyonu belirlenen bir seviyede tutulmasıdır (Svensonn, 1999). Yani fiyat istikrarı, ekonomik birimlerin ekonomik kararlar alırken fiyat değişimlerine göre hareket etmemesi, fiyat değişimlerinin bu kararlarda etkili olmamasıdır. Bu bakımdan fiyat istikrarı ekonomik istikrarın sağlanması için önemlidir. Nitekim 1970’li yıllarda yaşanan ve yukarıda bahsedilen ekonomik gelişmeler, para otoritelerini fiyat istikrarını sağlamak konusunda yoğun çalışmalara itmiştir. Öyle ki, fiyat istikrarını sağlamak Merkez Bankalarının birincil amacı kabul edilmeye başlanmıştır.

Son yıllarda fiyat istikrarının sağlanmasına yönelik olarak kabul edilen para politikası stratejisi “enflasyon hedeflemesi” dir. Enflasyon hedeflemesi, hükümet ve Merkez Bankasının gelecekteki enflasyon oranını belirlemesi ve ilan etmesi ile, enflasyonu, belirlenen bu oran ya da yakın seviyelerinde tutmaya çalışmasıdır (Bernanke & Mishkin, 1997).

Klasik iktisat teorisi Say Yasasını kabul eder. Say Yasasına göre her arz kendi talebini oluşturmaktadır. Parasal sektörün fiyatların belirlenmesinde herhangi bir etkisi olmamakta, fiyatlar reel sektörde belirlenmektedir (Patinkin, 1949). Say yasası 1803 yılında Jean Baptiste Say tarafından ortaya atılmış olup, Say tarafından, Yasa’ nın kendi ifadeleri ile şu şekilde aktarıldığı belirtilmiştir: “*Bir ürün çok kısa bir süre sonra meydana getirildiğinde, o andan itibaren kendi değerinin tam büyüklüğü kadar diğer ürünleri de almaya gücünün yeteceği bir piyasa oluşur.*” (Snowdon & Vane, 2012).

Klasik yaklaşımın enflasyon hakkındaki görüşleri Miktar Teorisi ile açıklanmaktadır. Aslında Miktar teorisinden de önce, paranın değerini miktarı ile ölçen görüşler var olmuştur. Bunlardan biri de M.Ö.200 yılında Julius Paulus' un yaptığı değerlendirmedir. Julius Paulus'a göre paranın değerini belirleyen asıl şey paranın miktarıdır (Fisher, 1946).

Miktar Teorisine ilişkin David Hume' nin yaptığı *“para ne kadar çok ise o kadar anlamsızdır ve emtia fiyatları her zaman bol miktardaki para ile orantılıdır.”* şeklindeki açıklama oldukça açıklayıcıdır (Graff, 2008, s. 13). Teori, esas itibari ile, paranın değerindeki değişikliği dolaşımdaki para miktarı ile ölçmektedir. Dolaşımdaki para miktarı arttığında paranın değeri ve alım gücü azalırken fiyatlar ortalaması artmaktadır. Kısacası miktar teorisine göre para stoku fiyat seviyesinin belirleyicisidir (Humphrey, 1974).

Keynes'in ekonomi teorisinde ise asıl olan istihdam ve üretimdir. Toplam talepte yaşanan değişimler fiyatlar genel seviyesinde değil üretim ve istihdamda etkilidir. Üretim miktarı talep miktarı ile belirlenmektedir (S.Blinder, 1988). İstihdamdaki dalgalanmalar da nominal toplam talepteki dalgalanmalardan meydana gelmektedir. Nominal fiyat ve ücretlerin tamamen esnek olmaması bu durumda oldukça etkilidir (Ball, Mankiw, & Romer, 1988).

Keynes para teorisinden bahsederek, parayı genel ekonomide izole olmaktan çıkartmış ve ekonomi ile bütünsel bir ilişki kurmuştur (Hicks, 1936). Keynes' e göre enflasyonun sebebi, tüketim, yatırım ve devlet harcamalarından oluşan toplam talepteki artıştır. Toplam talep, tam istihdam düzeyinde toplam arzı aştığında enflasyonist açık ortaya çıkar. Bu boşluk ne kadar çok ise enflasyon o kadar yüksek yaşanır. Bu nedenle, toplam talebin her bir bileşeninde azalma sağlayan politikalar enflasyonun da azalmasını sağlamaktadır (Totonchi, 2011). Keynes bu enflasyon açığını aynı zamanda yeniden dağıtım süreci olarak da açıklamaktadır. Buna göre enflasyon, gelirin, tasarruf eğilimi düşük olan ücretli çalışandan tasarruf oranı daha yüksek olan sabit gelirli olmayan girişimci kesime transfer edilmesi sürecidir (Frisch, 1983).

1970 yılında yaşanan petrol şokları, ülke ekonomilerinde durgunlukla beraber enflasyonun da yaşandığı stagflasyona neden olmuştur (Hunt, 2005). Bu süreçte Monetarizm de açıklamalar getirmeye başlamıştır. Monetarizmin temel ilkeleri para politikası ile başlar. Para politikasının göstergesi rezerv para, hedefi ise para miktarı olmalıdır. Bu çerçevede yürütülecek para politikası belirli bir kural çerçevesinde devam etmelidir. Böylece başarısızlık ve istikrarsızlığın önüne geçilebilecektir. Enflasyon ekonomik istikrar adına çok tehlikelidir, göz ardı edilmemeli ve gereksiz devlet müdahalesinden kaçınılmalıdır (Woolley, 1982).

Monetarizmin asıl konusunu enflasyon oluşturmaktadır ve Monetaristler enflasyon sebebi olarak para politikasını göstermektedir. Para arzına yapılan gereksiz müdahaleler hem enflasyonun hem de ekonomik istikrarsızlıkların asıl sebebidir (Aktan, 2010). Aynı zamanda Milton Friedman' a göre para politikası reel üretim, menkul kıymet fiyatları ve işsizliği kalıcı olarak etkilemekle birlikte, para otoritelerinin uzun dönemde enflasyonu kontrol altında tutmaları gerektiğini savunur (Sargent & Wallace, 1981). Friedman para talebi teorisinin, para arzı ve diğer bazı spesifikasyonlarla birleştirilmesi gerektiğini savunmuştur (Patinkin, 1969). Ona göre Para talebi, değişkenlerin istikrarlı bir fonksiyonu olduğundan, değişkenlerdeki değişikliklere yanıt olarak para talebi de değişmekte ve tutarsızlık ortadan kalkmaktadır (Brunner & Meltzer, 1972).

1950'li yıllara değin enflasyonun tek sebebi olarak para arzının arttırılması gösterilirken, zamanla enflasyon olgusu üzerine yapılan açıklama ve çalışmalar enflasyonun farklı sebep ve çeşitlerinin de var olduğunu ortaya koymuştur. Bu açıklamalar genel olarak ücretler ve talep etrafında devam etmektedir. Her halde genel olarak enflasyon türleri nedenlerine ve hızlarına göre kategori edilmektedir. Hızlarına göre yapılan kategoride, enflasyonun artış hızı dikkate alınarak yavaş artışta sürünen ve ılımlı enflasyon ifadeleri kullanılırken, enflasyonun artış hızının yüksek olması halinde dörtlü ve hiper enflasyon ifadeleri kullanılmaktadır. Nedenlerine göre yapılan kategoride, enflasyonunun nedeninin talebe bağlı olması durumunda Talep enflasyonu, maliyet kaynaklı bir enflasyon olması durumunda da Maliyet Enflasyonu terimleri kullanılmaktadır.

Üretilen mal ve hizmete olan talebin artması karşısında arz edilen mal ve hizmetin aynı hızla artmaması, dolayısıyla talebin arzdan fazla olması sebebi ile yaşanan fiyat artışları talep enflasyonu (Tucker, 2013), genel fiyat artışlarının, dolayısıyla maliyetlerin artması sonucu üretilen mal ve hizmet fiyatlarının da artması (Friedman, 1973) maliyet enflasyonu (Samuelson & Solow, 1960), olarak ifade edilmektedir. Ayrıca maliyet enflasyonu Kapitalist sistemin doğurduğu genel bir kriz olarak da betimlenmektedir (Wiles, 1973).

Fiyat artış hızlarının çok yavaş seyir göstermesi ılımlı enflasyonu tanımlarken (Cottarelli & Szapary , 1998), fiyat artışlarının yıllık %20, hatta %100 gibi yüksek oranlarda artması ise yüksek enflasyonu tanımlamaktadır (Samuelson & William D. Nordhaus, 2010). Böylece, enflasyonun belirtilen çeşitleri enflasyonun sosyal ve ekonomik maliyetlerinin boyutunu da değiştirmektedir. Fischer ve Modigliani, enflasyonun bir ekonomide yarattığı maliyetleri şu şekilde belirtmişlerdir (Ambler, 2007-2008).

- Beklenen enflasyonda, ekonomi yeni duruma endekslenmiş ve ekonomik birimler ekonomik faaliyetlerini (sözleşme, borçlanma aracı v. s.) beklenen enflasyon oranına göre ayarladıklarından maliyetlerini de azaltmışlardır. Fakat enflasyon sermaye birikimini etkilemekte ve servet tahsisini değiştirmektedir.
- Enflasyon vergi sistemi içerisinde reel vergi getiri oranlarını etkilemekte ve vergi bozulmalarına sebep olmaktadır. Böyle bir maliyeti de, enflasyonun beklenen oranlarda yaşanması ve vergi sistemini beklenen enflasyona endeksleme kabiliyeti ile aşılabilmektedir.
- Özel sözleşmeler ve borçlanma araçlarının endekslenmemesi halinde, enflasyon nispi getiri oranlarını etkilediğinden çarpıklığa sebep olmaktadır.
- Enflasyonun tahmin edilemediği ekonomilerde, yaşanan enflasyon getiri oranlarını etkileyerek bireyler arasında gelir dağılımını değiştirmektedir.
- Enflasyonun belirsiz olduğu ekonomilerde varlıkların risk primleri de belirsizdir ve durum servet dağılımını etkilemektedir.

- Hükümetlerin enflasyon maliyetlerini kontrol altında tutmak ve enflasyonu gizlemek adına yapılan çeşitli müdahaleler (ücret, fiyat ve faiz ile) ekonomik çarpıklaşmanın daha da artmasına sebep olmaktadır.

1.4. İşsizlik

İşsizlik asıl olarak işgücü piyasasında yaşanan dengesizliklerin bir sonucudur. Bu haliyle, gelişmiş, gelişmekte olan, az gelişmiş ya da sanayileşmiş, sanayileşmekte olan tüm ülkelerin ortak problemlerinden biridir. İşsizlik bireysel düzeyde ya da toplumsal düzeyde işin kaybedilmesi veya istihdamda olmamasıdır (Dooley, Fielding, & Levi, 1996). İstihdam edilen kişi sayısı ile işsiz kişi sayısının toplamı olarak tanımlanmaktadır (ILO, 2021). İşsizlik, emeğin doğru ve verimli kullanılmadığının da göstergesidir (Biçerli, 2000).

İşsizlik, “*Referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan (kâr karşılığı, yevmiyeli, ücretli ya da ücretsiz olarak hiçbir işte çalışmamış ve böyle bir iş ile bağlantısı da olmayan) kişilerden iş aramak için son 4 hafta içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve 2 hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan 15 ve daha yukarı yaştaki fertlerin işgücü içindeki oranı.*” şeklinde açıklanmaktadır (TÜİK, 2021). Bazı analistler ise, işgücünde olup iş arama konusunda cesareti kırılmış ve iş aramaktan vazgeçmiş kişilerin yok sayılması ve işsiz kabul edilmemesi sebebi ile bu tür tanımları hatalı bulmaktadır (Dooley, Fielding, & Levi, 1996).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 1982 yılında düzenlediği 13. Uluslararası Çalışma İstatistikleri Konferansı ile “işsiz” terimine ilişkin yaklaşımlarda bulunmuştur. Uluslararası karşılaştırmalar ve analizlerde kullanılan Uluslararası Çalışma Örgütüne ait geniş tanım ile işsizler, işi olmayan, çalışmaya hazır ve aktif olarak iş arayan kişiler olarak tanımlanmıştır. Ayrıca ILO, iş bulma umudunu kaybetmiş kişileri işsizlik kategorinden çıkartarak “faal olmayan” kategorisinde ele almıştır (Rosas & Rossignotti, 2010).

“İşsiz” terimi, İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD)’ nın yaptığı tamına göre, çalışma çağında olup işi olmayan kişileri (OECD, 2021), Avrupa İstatistik Ofisinin (EUROSTAT) yaptığı tanıma göre ise, 15-74 yaş aralığında olup, son iki hafta içinde istihdamda bulunmayan ve son 4 hafta içinde aktif olarak iş arayışı içinde olan kişileri ifade etmektedir (Eurostat, 2021).

Günümüzde değişen şartlar gereği, işsizliğin genel kabul görmüş tanımında ifade edilen “cari ücret düzeyi” tanımlamasının değişmesi gerektiği görüşü hakim olmaya başlamıştır. Nitekim kişilerin aldığı eğitimler, edindiği bilgi ve beceriler farklılaşmakta ve bu da kişilerin iş beklentisini değiştirmektedir. Dolayısıyla kişiler cari ücret düzeyinde değil, kendi bilgi, beceri ve eğitimlerine karşılık gelen ücret düzeyinde çalışmayı talep etmekte ve geçen bu süreçte işsiz kalmaktadır (Ataman, 1998).

19.yy başlarında işsizlikle ilgili genel yaklaşım, işsizliğin insan kusuru ve isteği ile gerçekleşen bir olgu olduğu yönündeki güçlü inançtı. Birey ya isteği ile işsizdi ya da istihdamın gereği olan bilgi ve beceriye sahip olamamak gibi bir kusuru vardı (Ekin, 1971). Fakat, Büyük Buhran dönemi ile birlikte artan işsiz sayıları ile birlikte, işsizlik olgusunun istem dışı olarak da gerçekleşebilmekte olduğu kabul görmeye başlamıştır. Sanayileşmiş ülkelerde politika yapıcılar bu dönemde işsizler için daha rasyonel ve daha akılcı gelir desteği yapmayı planlamışlardır (Dooley, Fielding, & Levi, 1996). 1980’li yıllarda uygulanan neo-liberal politikalar ile de işsizlik olgusu tüm dünya ülkeleri için önemli bir sorun olmaya başlamıştır.

Nitekim işsizlik bir ekonominin işleyişine ilişkin çeşitli ipuçları vermektedir. İşsizliğin ölçülmesi sonucu elde edilen işsiz verileri ekonomik performansı ve ülkelere ait gelişmişlik düzeylerini göstermektedir. İşsizliğin kabul edilebilir oranları dışındaki yüksek oranlar ekonomik daralmanın varlığına işaret etmektedir. Bu nedenledir ki hükümetler ve devlet yetkileri işsizlik olgusu üzerine önemle eğilmek zorundadırlar. Böylesine önemli kavram literatürde oldukça fazla çeşitleri ile de yer almaktadır. İlk etapta işsizliğin görünür olup olmadığı üzerinde durulmaktadır. Nitekim, işsizliğin görünür olmaması, yani çıktıya katkısı olmayan, iş bulma olasılıklarını denemek

amacıyla istihdamda bulunan kişilere gizli işsiz denmektedir (Mitchel, 2007). Gizli işsizler aktif olarak iş arama sürecinde olmadıklarından, işsizlik kavramının farklı bir sorununu meydana getirmekte ve resmi işsiz sayılarının net ve doğru olmasını da engellemektedir (Beatty & Fothergill, 2002). Açık işsizlik türleri ise, Friksiyonel (Arızı), Mevsimsel, Konjonktürel, Teknolojik, Yapısal, Reel ücret ve Doğal işsizlik olarak sınıflandırılmaktadır.¹

İstihdam ve İşsizlik olgularının ekonomik ve aynı zamanda politik kararlarda önemli rol oynaması işsizlik olgusuna tarihsel süreçte farklı yaklaşımlar getirilmesinin önemli sebeplerindendir.

Klasik iktisatçılar işsizliği iradi olarak gerçekleşen bir olgu olarak açıklamaktayken yaşanan 1929 Ekonomik bunalımı sonucu oluşan işsizliği açıklamakta yetersiz kalmış ve Keynesyen iktisatçılar işsizliğe yeni yaklaşımlar getirerek, iradi olmayan işsizlikten bahsetmiştir. Dünya ekonomisinde 1970' li yıllarda yaşanan ekonomik gelişmeler ise Keynes yaklaşımlarını zayıflatmış ve işsizlikle ilgili Yeni Yaklaşımlar konuşulmaya başlanmıştır. Bu Yeni Yaklaşımlar İçerdekiler-Dışarıdakiler, Zımni Sözleşme, İş Arama, Etkin Ücret ve Konjonktür Teorileri olarak incelenecektir.

Klasik görüşe göre, bireyler mevcut reel ücretlerin, firmaların gelecekte sunacağından bugünkü değerinden kıyasla daha düşük olduğuna inanırlar ve reel ücret ve faizlerdeki değişikliklere tepki verirler (Solow, 1980).

Klasik iktisat teorisinde fiyatlar esnek olup, işgücü piyasasında emek arzı ve talebi reel ücret ve istihdam düzeyini belirlemektedir. Tam istihdam geçerlidir ve denge ücret düzeyinde çalışmak isteyen herkes iş bulabilmektedir. Böylece serbest piyasa koşullarında emek arz ve talep fazlalığı söz konusu olmayacak ve iradi olmayan

¹ Bkz. (Duffy, 1993), (Papell, Murray, & Ghiblawi, 2000), (Blanchard & Jimeno, 1995), (Myers, 1931), (G.Lipsey, Steiner, Purvis, & Courant, 1994), (Goh & Wong, 2010), (Pigou, 1927), (Daly, Hobijn, Şahin, & Valletta, 2012).

bir işsizlik yaşanmayacaktır. Bu koşullarda emek fazlalığından kaynaklı işsizliğin oluşmasının sebebi ise kurumsal nedenlere bağlanmaktadır (Seccareccia, 1991). Klasiklere göre işsizliğin nedeni, emek arz ve talebini dengeye getirecek ücretin düşmesini engelleyen unsurların varlığıdır. Piyasa serbestliği gereği de ücretlerin düşmesinin engellenmesi geçici bir süreç olduğundan işsizlik de geçici bir olgu olarak ifade edilmektedir (Ataman, 1998). Keynes ekonomi aynı zamanda Klasiklerin savunduğu reel ücretin istihdamı belirlediği kuralına da karşıdır. Keynes' e göre reel ücret istihdamı değil, istihdam reel ücretleri belirlemektedir (McCombie, 1985).

Keynes' in Genel Teorisinin en önemli farkı istihdam sorunlarına olan yaklaşımıdır. Klasik iktisat yaklaşımında asıl sorun kıt kaynakların etkin dağılımı iken, Keynes emeğin eksik istihdamına yoğunlaşmıştır (Felderer & Homburg, 1987). Dolayısıyla Keynes' e göre Klasiklerin aksine gayri iradi işsizliğin ortaya çıkabileceğini savunmuştur. Keynes, Klasik yaklaşımın piyasaya ilişkin görüşlerini kabul etmemiş, piyasaların kendiliğinden dengeye gelmeyeceğini, talep yetersizliğinde üretim ve istihdamda azalmanın yaşanacağını, üretimin talep tarafından destekleneceğini savunmuştur (Fisunoğlu & Köksel Tan, 2009). Talep yetersizliğinden kaynaklı kriz ortamından kurtulmak için talep artırıcı kamu harcamaları böylece hem krizin etkilerini azaltacak hem de istihdamı arttıracaktır (Ulusoy, 2007).

1970'li yıllarda yaşanan petrol şokuyla birlikte görülen stagflasyon durumu ile işsizlik olgusuna da yaklaşımlar değişmiştir. Bu yaklaşımlar Klasik ve Keynesçilerden farklı olarak Yeni Yaklaşım olarak anılmaktadır. Neo klasik ve Keynesyenlerin yeniden yorumlanması olan işsizliğe yeni yaklaşımlar genel olarak İş Arama Teorisi, Konjonktür Devresi Teorisi, İçeridekiler-Dışarıdakiler Teorisi, Etkin Ücret Teorisi ve Zımni Sözleşme Teorisi olarak ele alınmaktadır. **İş arama teorisi**, bireylerin işe katılıp katılmama, iş değiştirip değiştirmeme ya da işi bırakıp bırakmama kararlarını kapsayan bir süreçtir. Teoriye göre bu süreçte işçinin iş aradığı varsayılır ve bilgi eksikliği söz konusudur. İş teklifleri bu bilgi eksikliği ve belirlenmiş birtakım kriterlere göre değerlendirilir. Bu kriterler süreç için oldukça önemlidir (Zaretsky & Coughlin, 1995). **Konjonktür Devresi Teorisine** göre işsizliğin sebebi teknolojidir. Yeni

teknoloji üretime dahil olur bu durum üretim sisteminde kaynakların etkin kullanımını geçici olarak olumsuz etkiler. Böylece işgücü piyasasında emeğin marjinal ürünü azalır ve reel ücretler de düşüş yaşanır(Kydland & Prescott, 1982). **Etkin ücret teorisinin** formülasyonu 1957 yılında az gelişmiş ülkeler bazında ücretler, beslenme ve sağlık arasındaki bağlantıları vurgulamak amacıyla Leibenstein tarafından geliştirilmiştir. Buna göre yüksek ücret daha verimli ve sağlıklı işçi anlamına gelmektedir (Katz, 1986). İstek dışı işsizliğin sebebi işgücü arz ve talebini dengeleyen denge ücret seviyesi üzerinde belirlenmiş yüksek ücretlerden olup çözüm ise ücretlerin düşüş yönünde değişim göstermesindedir. **İçerdekiler-dışarıdakiler yaklaşımında** piyasa, gücünün bir kısmını çalışanların eline vermektedir. Çalışanlar içeridekiler, işsizler ise dışarıdakiler olarak adlandırılır ve içeridekileri dışarıdakilere değiştirmek her zaman bir maliyet getirmektedir. Bu nedenle Dışarıdakilerin daha düşük ücretler talep etmesi de içeridekiler ile değişimi olanaklı kılmamaktadır. Böylece içeridekiler ve dışarıdakiler arasındaki bu çatışma gayri iradi işsizliğin sebebi olarak gösterilmektedir (Lindbeck & Snower, 1986).²

1.5.Ekonomik Büyüme

Gayri Safi Milli Hasıla, bir ekonomide belirli bir zaman diliminde olmak üzere üretilen ml ve hizmetlerin parasal karşılığıdır (Kibritçioğlu, 1998). Ekonomik büyüme ise, bir ekonomideki Gayri Safi Milli Hasılda (GSMH) meydana gelen sayısal değişimlerdir. Bu sayısal değişim milli gelirde meydana gelen artışları ifade etmektedir. Bu bakımdan ekonomik büyüme kavramı nitelikten çok niceliksel değişimleri ölçmekte ve konu edinmektedir (Taban, 2008).

Ekonomik büyüme sadece Gayri Safi Milli Hasıladaki artışla değil, aynı zamanda kişi başına düşen milli gelirdeki reel artışla da ifade edilmektedir. Bu artışın üretim ölçek ve potansiyelinin artışı ya da verimlilik gibi etkenlere dayanması, ekonomik büyümeyi uzun dönemli bir kavram haline getirmektedir (Kibritçioğlu,

² Bkz. (Greenwald & Stiglitz, 1993), (Bewley, 1998), (Lindbeck & Snower, 1986).

1998). Nitekim ekonomik büyüme, ülke içinde ülke vatandaşları tarafından talep edilen mal ve hizmetlerin üretim miktarı olarak da artması anlamına gelmektedir (Peterson, 1976). Ekonomik büyümenin en önemli faktörlerinden biri bireysel gelirden meydana gelen olumlu değişimdir. Aslında ekonomik büyüme, insanların yaşam standartlarının nasıl yükseltileceği ile dünyada ve bölgede yoksulluğu azaltmanın anahtarıdır (Barro & Martin, 2004). Bu nedenle ekonomik büyüme, Kalkınma' nın da önemli göstergelerinden biri olarak kabul edilmiştir (Çak, 2007).

Kaldor ekonomik büyümeyi simgeleyen olguları şu şekilde sıralamıştır (Barro & Martin, 2004):

- Büyüme hızı azalmadan artan kişi başına üretim miktarı
- Çalışan başına artan fiziki sermaye
- Sabit sermaye getiri oranı
- Sabit fiziksel sermaye çıktı oranı
- Ülkeler arası farklı işçi başına çıktı büyüme oranı
- Milli gelirdeki emek ve fiziki sermayenin sabite yakın olması.

Ekonomik büyüme kavramı tüm ülkeler için önemli olmakla birlikte, gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyümenin yanında Kalkınma kavramı da oldukça önem arz etmektedir. Ekonomik büyüme genel olarak üretim kapasitesindeki bir atışı konu edinirken, Ekonomik Kalkınma ekonomik büyümeyi de içine alan, ülkenin toplumsal olarak sosyal, siyasal ve kültürel gibi birçok alanda gelişip dönüşmesini konu edinmektedir (Şaşmaz & Yayla, 2018). Bu haliyle ekonomik kalkınma sosyal ve siyasi de bir kavram olup (Özel, 2012), Kalkınmanın yapı taşı oluşturmaktadır (Çak, 2007).

Ekonomik büyüme iktisat biliminin başlangıcı ile tartışılmaya başlanan ve önemi gittikçe artan bir kavramdır. Dünya nüfusu hızla artmakta ve sınırsız olan insan ihtiyaçları sınırlı olan kaynaklarla karşılanmaya çalışılmaktadır. Artan bir hızla artmaya devam eden dünya nüfusuna karşı, sınırlı olan kaynaklarla insan ihtiyaçları

karşılanmaya çalışılmakta, bu da üretilen mal ve hizmetin artışını, dolayısıyla ekonomik büyümeyi gerektirmektedir.

Hal böyle iken ekonomik büyüme kavramına ilişkin oldukça farklı değerlendirmeler yapılmakta, iktisat biliminin başlangıcından beri farklı yaklaşımlar ile yorumlanmakta ve teoriler geliştirilmektedir. Bu teoriler, ekonomik büyümeyi servet artışı olarak kabul eden Merkantilizme kadar uzanmaktadır (McDermott, 1999).

Klasik iktisat A. Smith ile başlamış, farklı klasik düşünürlerin yaklaşımları ile geliştirilmiştir. Ekonomik büyümeye ilişkin olarak da klasik düşünürler tarafından farklı görüşler ortaya atılmıştır. Nitekim, ekonomik büyüme (*kaynakları, biçimleri ve etkileri gibi*) sistematik ekonomik analizin başlangıcından beri klasik iktisatçıların gündemindedir (Kurz & Salvadori, 2003). Klasik iktisadın Adam Smith' den sonra en ünlü düşünürleri ise Thomas Malthus, David Ricardo, John Stuart Mill, Jean-Baptiste Say ve Karl Marx' dır. Klasik Büyüme teorisi açıklanırken bu isimlerin yaklaşımları ele alınacaktır.

Klasik iktisatta üretim, emek, üretim araçları ve doğal kaynakları içerir. Adam Smith büyüme sürecinde sermaye birikiminin emek verimliliği üzerine etkisine özel bir vurgu yapmakta ve büyümeyi içsel olarak değerlendirmektedir. Smith' e göre emek verimliliğin sınırı yoktur. İnsanların gelir ve servet artışı, emek verimliliği ve üretimde elde edilen çıktının iyileştirilmesi ile bağlantılıdır. Emek verimliliği iş bölümü ile artırılabilir. Sermaye birikimi ve emek verimliliği ekonomik büyüme için etkin unsurlardır (Kurz & Salvadori, 2003).

Smith' e göre ekonomik büyümenin önemli etkenlerinden diğerleri de iş bölümü ve teknolojidir. Yaşanan ve ekonomiye entegre olan teknolojik gelişmeler ile artan iş bölümü ekonomik büyümeyi attırmaktadır (Reid, 1989).

Klasik iktisadın önemli düşünürlerinden Thomas Malthus 1798 yılında yaptığı çalışma ile ekonomik büyümeyi nüfusla birlikte ele almıştır. Teoriye göre, bireyin yiyecek kısıtlamasının ya da doğal bir düşmanın olmadığı ideal koşullarda olması

halinde ekonomik büyümenin nüfus sayısına göre sabit bir oranda üstel bir büyüme göstereceğini belirtir. Bir nüfusun büyümesinin ise yiyecek bulunabilirliği, diğer türlerle ve bölge içi rekabet gibi çevre kısıtlamaları nedeni ile bazı sınırlamaları vardır (Almeida, Bastos, & Monteiro, 2018).

Malthus' un teorisine göre dünya nüfusu geometrik olarak artmakta iken gıda maddeleri aritmetik olarak artmaktadır. Bu da artan gıda maddelerinin artan nüfusu karşılamasının mümkün olmadığını göstermektedir. Bu sebeple ortaya çıkacak olan arz talep uyuşmazlığı ile en düşük gelirli insanların gıdaya ulaşması imkansızlaşacak ve bu gelir gurubunda hastalık ve ölümlere sebep olacaktır. Hayatlarını devam ettirmeye başaranlar ise azalan nüfus dolayısıyla daha iyi beslenmeye başlayacak ve bu durum da yeni doğumlarının gerçekleşmesine sebep olacağından tekrar gıda sıkıntısı yaşanmaya başlayacaktır (Young, 1969).

1930'ların Büyük Buhranı sırasında mevcut ekonomi teorisi dünya çapındaki ekonomik çöküşün nedenlerini açıklayamamış, üretim ve istihdama ilişkin yaşanan çöküşün giderilmesi için yeterli politika üretememiştir (Jahan, Mahmud, & Papageorgiou, 2014). Keynesyen Teori, 1930 'lu yıllarda yaşanan Büyük Buhranın etkileri ile gelişmiş ve Keynesyen ekonomi dönemi başlamıştır. Keynesyen teorisinin başlangıç döneminin yoğun durgunluğun yaşandığı bir dönem olması, bu teorisinin daha çok durgunluğun azaltılmasına yönelik çözüm önerileri sunmasının da bir sebebidir. Keynes' göre ekonomi tam istihdamda değil eksik istihdamdadır ve durgunluğun giderilmesi devlet müdahalesi ile arttırılabilecek talep ile mümkündür. Bu yolla artan talep çarpan etkisi yaratarak gelir artışı sağlayacaktır (Özsağır, 2008). Keynes büyümeyi kısa dönem analizlerle açıklamaktadır. Amaç, kısa dönemdeki eksik istihdamdaki dengeyi tam istihdam dengesine ulaştırmaktır.

Keynesyen ekonomiye göre, ekonomik büyümenin sağlanabilmesi için devlet müdahalesi şarttır ve ekonominin çalışması 3 temel şarta bağlıdır. Bunlar (Jahan, Mahmud, & Papageorgiou, 2014);

-Toplam talep kamu ve özel kesimin aldığı birçok karardan etkilenir. Özel sektör kararları ekonomik durgunluk dönemlerinde çoğu zaman harcamaların azalmasına sebep olabilmektedir. Bu gibi durumlarda bir takım destek ya da teşvik programları ile ekonomik müdahalelerde bulunarak durumu hafifletmeye çalışır. Bu nedenle Keynes ekonomi karma bir ekonomi modelini benimsemektedir.

-Fiyat ve ücretlerin katı olması sebebi ile arz ve talepte meydana gelen değişimlere hızlı cevap vermesi adına müdahalelerde bulunulmalıdır.

-Toplam talepteki beklenen ya da beklenmeyen değişiklikler kısa vadede asıl etkisini fiyat ve ücretlerde değil, çıktı ve istihdamda göstermektedir.

Keynesyen teoriyi büyüme modeli ile açıklayan Harrod-Domar modeli Roy F. Harrod (1937) tarafından geliştirilmiştir. Harrod-Domar yaklaşımı Keynesyen çerçevede başlar ve uzun vadede tam istihdam gerekliliğini kapsar. Tam istihdamın sürdürülebilmesi tasarruf artışına bağlı olmakla birlikte yeterli değildir. Üretim kaynakları tam istihdam ile kullanılmalı ve sermaye birikimi işgücü büyümesi ile senkronize edilmelidir. Bu aşamada yatırım sürecinin tanımlanması oldukça önemlidir. Yatırım çaptan etkisi sonucu gelir oluşturmasıyla birlikte ekonominin üretken kapasitesini de arttırmaktadır. İlk etki talep tarafından oluşan kısa vadeli iken ikinci etki arz tarafından uzun vadeli bir etkidir. Her pozitif net yatırım kapasite arttırmakta olup, yatırım artışı da gelir artışını sağlamaktadır. Bu durumda Harrod-Domar modeline göre büyüme modeli şu şekilde formüle edilmektedir (Hagemann, 2009):

$$\hat{I} = K^{\wedge} = s / v_{cap}$$

Burada “K” stok değişkeni, “I” akış değişkeni, “s” sabit, ortalama ve marjinal tasarruf eğilimini, “vcap” sermaye çıktı oranını göstermektedir. Dolayısıyla durumda Harrod-Domar modeline göre ekonomik büyüme için hem tasarruflarda hem de yatırımlarda artış yaşanmalıdır.

Harrod' a göre Ekonomik Büyüme, gerçekleşmesi durumunda tüm tarafları ne çok ne de daha az memnun edecek bir büyüme oranını temsil etmektedir (Hagemann, 2009).

Harrod-Domar modelime ait 2 temel kriter söz konusudur. Bunlar (Morgil, 1988);

1-Ekonomide tam istihdam düzeyini sağlayan büyüme hızı “gerekli büyüme hızı” dır. Gerekli büyüme hızının altında veya üstünde gerçekleşen büyüme hızı enflasyonist ya da deflasyonist baskılara sebep olmakta ve bu durum mal ve hizmet piyasasının istikrarlı çalışmasını engellemektedir. Bu nedenle “gerekli büyüme hızı” oldukça önemlidir.

2-Emek piyasasının tam istihdamını sağlayan “doğal büyüme hızı” ile “gerekli büyüme hızı” nın eşit olmasını sağlayacak bir mekanizmanın bulunmaması sebebi ile işsizliğin önlenmesi tam istihdamın sağlandığı anlamına gelmemektedir.

Neo klasik Büyüme modelini en iyi açıklayan model Solow Modelidir. Solow modeli, rekabetçi bireylerin yer aldığı, azalan verimler kanununun geçerli olduğu, devlet harcamalarının bulunmadığı, tasarruf ve yatırımların birbirine eşit olduğu kapalı bir ekonomiyi tarif etmektedir. Solow' a göre ekonominin GSYH' sını oluşturan ek bir homojen ürün vardır ve teknolojik gelişme dışsal olarak kabul edilmektedir (Solow, 1956).Solow modelini 3 temel üzerine inşa etmiştir. Bunlar; sermaye ve emeğin azalan getirisi ile üretim fonksiyonu, sabit bir tasarruf ve yatırım oranı ile tanımlanmış denklem ve emeğin dışsal olarak belirli bir oranda büyüdüğü emek-arz işlevi (Boianovsky & Hoover, 2009).

Üretim fonksiyonu için tek bir emtia $Y(t)$ vardır. Bu çıktının bir kısmı tüketilir diğer kısmı ise ya kaydedilir ya da yatırım malı olur. Kaydedilen çıktı sabittir (s), dolayısıyla tasarruf oranı $sY(t)$ olur. Toplu sermaye stoku ise bir birikim biçimini alır ve $K(t)$ olur. Böylece net yatırımlar sermaye stoku oranı dK/dt , ya da K şeklindedir ve $K = sY$ denklemi elde edilir (Solow, 1956).

Çıktı üretim faktörü ile gösterilmekte ve sermaye (K) be emek (L) olmak üzere iki adet faktör yer almakta ve $Y = F(K, L)$. Fonksiyonu ile gösterilmektedir. Üretim fonksiyonu birinci derecede homojendir (Solow, 1956).

Sistem, sermaye-emek oranının mevcut seviyesinin, iki parametrenin sermaye-emek oranındaki değişim oranını nasıl belirlediğini gösteren diferansiyel bir denklemden oluşur. Böylece özel sabit getirili üretim için kantitatif çözümler sağlamıştır. Solow öncelikle sermaye-emek oranının denge değerini gösteren bir diyagram kullanarak niteliksel analiz yapmıştır. Bu diyagram ekonominin, sermaye stokunun dışsal olan nüfus artış oranında büyüdüğü, istikrarlı bir büyüme oranına yaklaştığını gösterdi. Teknolojik gelişme ise sermaye birikiminin azalan getirilerini dengeleyerek sürekli artan emek üretkenliğini sağlamıştır (Boianovsky & Hoover, 2009). Teknoloji dışsaldır ve geliri arttırmaktadır. Çıktı miktarı, teknoloji, sermaye stoku, emek ile eşit ve dengeli olarak artmakta ve büyümektedir. Bu durum büyümenin tasarruf ile değil dışsal kabul edilen teknolojik ilerleme ile gerçekleştiğini göstermektedir.

Neo klasik yaklaşıma göre teknoloji ve nüfus büyümeyi dışsal olarak etkilemekte ve devlet müdahalesi göz ardı edilmektedir. Büyümede asıl etken dışsal olan teknolojidir. Ve bu durum gelişmekte olan ülke ekonomilerinin gelişmiş ülke ekonomilerine yakınsayacağı tezini desteklemektedir (Atamtürk, 2007). Ayrıca azalan sermaye getirisinden dolayı, sermaye büyük olduğunda düşük getiri, sermaye düşük olduğunda büyük getiri gerçekleşecek olması sebebi ile fakir ülke ekonomilerinin zengin ülke ekonomilerinden daha hızlı büyüyeceği de belirtilmektedir (Kalyoncu, 2001).

Solow ayrıca, ücret katılıklarının, belirsizlikler, likidite tercihleri ve politik kararların istihdamda genel dengenin sağlanmasını engellediği ve bu durumun Neo Klasik büyüme dengesi için de problem oluşturduğunun altını çizmektedir (Solow, 1956).

İçsel büyüme teorisi teknolojik ve bilimsel ilerlemeyi içsel bir faktör olarak değerlendiren yeni bir büyüme yaklaşımıdır. Paul Romer'ın 1986 yılında yayımlanan makalesi ile ortaya çıkmış ve Robert Lucas (1937) tarafından geliştirilmiştir. Teori AR-GE, ölçek ekonomileri, dışsallıklar gibi mikro ekonomik anlamda verimlilik artışının kaynakları üzerinde durmaktadır (Fine, 2004). Klasik büyüme modelinde dışsal kabul edilen söz konusu unsurlar, içsel büyüme modelinde dışsal faktör olmaktan çıkarılmış içsel faktör olarak ele alınmıştır.

İçsel büyüme teorisinde büyümeyi etkileyen tek içsel unsur teknoloji olmayıp, ekonomik büyümenin belirleyicileri şu şekilde sıralanmıştır (Fine, 2004):

- Beşeri Sermaye
- Bilime yapılan yatırımlar
- Fikri Mülkiyet haklarına ilişkin yasal düzenlemeler
- Yeni teknolojinin takibi.

İçsel büyüme teorisi 2 tamamlayıcı temelde geliştirilmiştir. Bunlar; üretkenlik artışının kaynaklarının modellenmesi ve üretkenlik artış kaynaklarının piyasaya entegre edilmesidir (Fine, 2004). Ekonomik büyüme, ekonomik sistemin içsel bir sonucu olup, dışarıdan gelen kuvvetlerin neticesi kabul edilmemektedir (Romer, 1994).

Modelde Beşeri sermayenin önemi büyüktür. Beşeri sermayenin modele dahil edilmesiyle birlikte, hem sermaye seviyesinin mevcut üretimi etkilemesi hem de mevcut zaman tahsisinin beşeri sermayeyi etkilemesi şeklinde 2 yönlü bir inceleme gereği ortaya çıkar. Teknolojinin bu iki yönü birçok farklı yolla formüle edilmektedir. Sonuç olarak zaman içinde beşeri sermaye birikimi ile üretim karması ve karşılaştırmalı üstünlüklerde ülke avantajı yakalanmış olacaktır (Lucas R. E., 1988).

İçsel büyüme modellerine göre fiziksel yatırım oranları, beşeri sermaye yatırım oranları, ihracat payları, devlet harcamaları, nüfus artışı, mülkiyet hakları da uzun vadeli büyüme için potansiyel belirleyicidir. Söz konusu unsurlarda meydana gelen

kalıcı değişimler büyüme oranlarında da kalıcı değişimler yaşanmasına sebep olmaktadır (Jones, 1995).

Modelin özünü oluşturan denklem şu şekildedir (Pack, 1994);

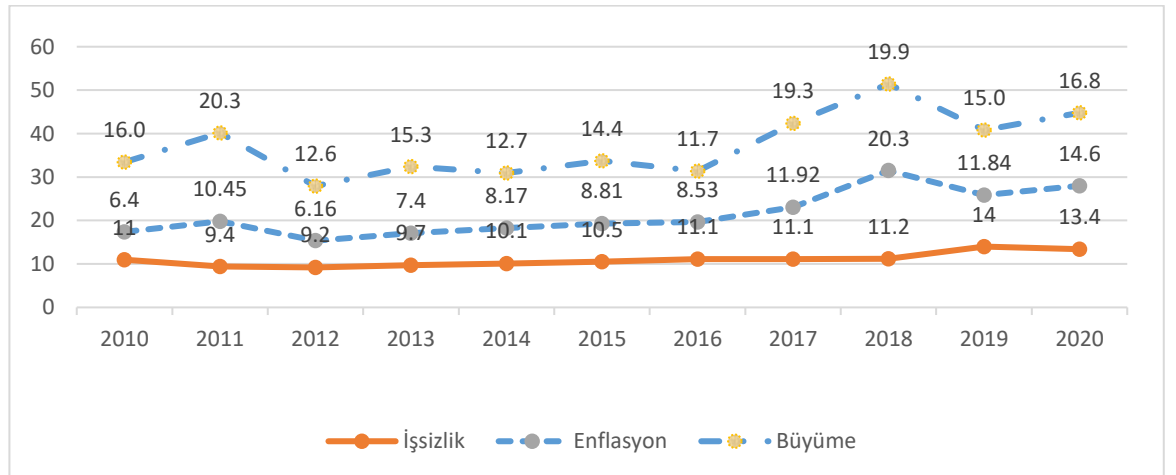
$$Y=AK.$$

Burada A teknolojiyi etkileyen faktörleri temsil ederken, K, hem beşeri hem de fiziksel sermayeyi temsil etmektedir. Yatırım oranının artması olasılığı açık bırakılmıştır. Güçlü ekonomilerin yaptığı yatırım artışları sürekli büyümenin kaynağı olur (Pack, 1994). Modele göre uzun vadede azalan sermaye getirisi önlenerek içsel büyüme sağlanır. Marjinal ve ortalama sermaye ürünleri sabittir ve bu nedenle büyüme oranları yakınsama özelliği göstermez (Barro & Martin, 2004).

1.6. Türkiye İşsizlik, Büyüme ve Enflasyon Verileri

Yapılan kavramsal açıklamalardan sonra Türkiye'nin Enflasyon, İşsizlik ve Ekonomik Büyümeye ait 2010-2020 dönemine ait veriler TÜİK' ten derlenerek Şekil 1.4'te verilmiştir.

Şekil 1.4.Türkiye Ekonomisine Ait Ekonomik Veriler

Kaynak: TÜİK veritabanı (Çevrimiçi) [TÜİK - Veri Portalı \(tuik.gov.tr\)](http://tuik.gov.tr), 30.10.2021

2.BÖLÜM DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE EKONOMİK BÜYÜME ENDEKSİ

2.1.Dünya' da Ekonomik Özgürlük Endeksi

Dünya' da ekonomik özgürlüğe ilişkin açıklamalar Heritage Vakfı ve Fraser Enstitüsü' ne göre açıklanmıştır.

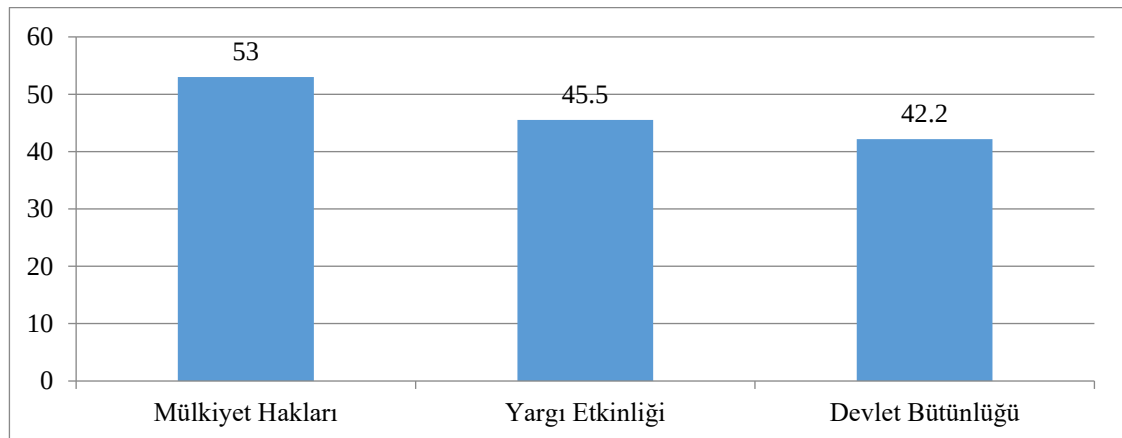
2.1.1.Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksi

Heritage Vakfının 2019 yılı raporuna göre, ekonomik özgürlüğün ekonomik büyüme ve gelişmede etkisinin oldukça fazla olduğu vurgulanmaktadır. Rapora göre, özgür ve çoğunlukla özgür olarak kategori edilmiş ülkeler, diğer ülkelere göre 6 (altı) kat daha fazla gelir elde etmektedir.

2019 yılı için hesaplanan 60,8'lik ekonomik özgürlük endeksi ortalama skoru, 25 yılın üçüncü en yüksek skoru olarak gerçekleşmiştir. Aynı zamanda 2019 yılında ekonomik özgürlük endekslerinde hafif düşüşler yaşanmış ve bunun sebebi olarak, artan korumacılık, yargı etkinliğinin azalması ve hükümet harcamaları gösterilmiştir.

Heritage Vakfı ekonomik özgürlük endeksi kriterlerinden hukukun üstünlüğü kriterine ilişkin dünya genelinde yapılan puanlama Şekil 2.1'de verilmiştir.

Şekil 2.1.Hukukun Üstünlüğü Kriteri Puanlama (Dünya Geneli)

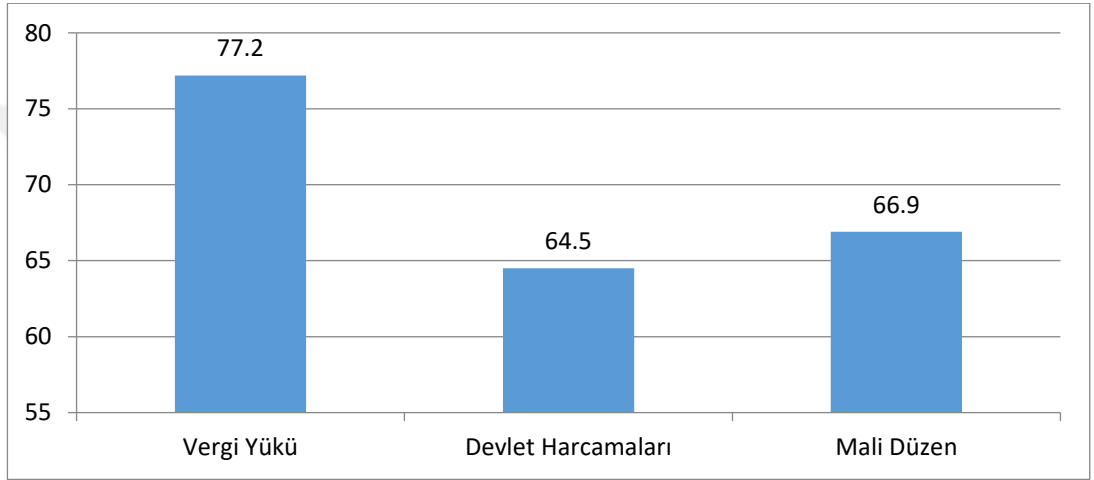

Kaynak: Heritage Vakfı Veri Tabanı

Mülkiyet haklarına ilişkin küresel puanlamada iyileşme kaydedilirken, yargı etkinliği ve devlet bütünlüğü kriterlerinde gerileme kaydedilmiştir.

Devletin Büyüklüğü Kriterinin puanlamasına ilişkin dünya genelinde yapılan puanlama Şekil 2.2’ de verilmiştir.

Şekil 2.2. Devlerin Büyüklüğü Kriteri Puanlama (Dünya Geneli)

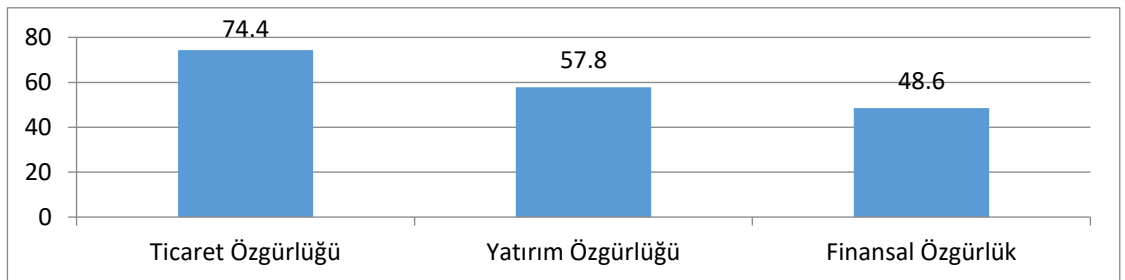

Kaynak: Heritage Vakfı Veri Tabanı

GSYİH’ ya oranı olarak, dünya geneli olarak toplam vergi yükü %22,2’ ye, Devlet Harcamaları %33,2’ ye ve ortalama bürüt kamu borcu %56,2’ ye karşılık gelmektedir.

Serbest piyasa kriterine ilişkin dünya geneli yapılan puanlama Şekil 2.3’ de verilmiştir.

Şekil 2.3. Serbest Piyasa Kriteri Puanlama (Dünya Geneli)

Kaynak: Heritage Vakfı Veritabanı, (Çevrimiçi), [Miras Vakfı \(heritage.org\)](https://heritage.org), 15.06.2021

Ticaret özgürlüğü puanlaması bir önceki yıl 75,9 iken 2019 yılında 74,4' e gerilemiştir. Yatırım özgürlüğü puanlaması değişmezken, dünya genelinde eşit bir ilerleme olmadığı açıklanmıştır. Finansal piyasalara ilişkin puanlama da değişmezken finansal piyasalarda belirsizliğe yol açan düzenlemeler varlığını korumaya devam etmiştir.

2.1.2.Fraser Enstitüsü Ekonomik Özgürlük Endeksi

Fraser Enstitüsü 2019 yılı Dünya Ekonomik Özgürlük Endeksi raporu ile, 2017 yılına ilişkin değerlendirme ve tespitlerde bulunmuştur. Rapora göre, Hong Kong ve Singapur 2017' de ekonomik özgürlük endeksinin en yüksek olduğu, dolayısıyla en özgür ekonomiye sahip ilk iki ülkedir. Daha sonra gelen en yüksek ekonomik özgürlük endeksine sahip ülkeler ise sırasıyla, Yeni Zelanda, İsviçre, ABD. İrlanda, İngiltere, Kanada ve Avusturalya' dır.

Rapora göre, Ekonomik özgürlük endeksi en düşük olan 10 ülke, Irak, Kongo Cumhuriyeti, Mısır, Suriye, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Angola, Cezayir, Sudan, Libya ve Venezuela' dır.

Dünya ekonomisine yön veren büyük ülke olarak adlandırılan ülkeler de ise ekonomik özgürlük endeksi açısından yer aldıkları sıralamalar Tablo 2.1' de gösterilmiştir.

Tablo 2.1. Ekonomik Özgürlük Endeksi Sıralaması

Japonya	17
Almanya	20
İtalya	46
Fransa	50
Meksika	76
Rusya	85
Hindistan	79

Çin	113
Brezilya	1320

Kaynak: Gwartney, James, v.d.:2019 “Economic Freedom of the World. 2019 Annual Report.”, Fraser Institute.

Yüksek gelirli ekonomilerde genel olarak ekonomik özgürlük endeksi ve alt kriterlerine ait puanlamalar da yüksek olmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde, devletin büyüklüğü kriterine ait puanlama yüksek olmakla birlikte, diğer kriterlerdeki puanlamanın düşük olması genel notun düşük gerçekleşmesine sebep olmuştur. 2019 yılı raporunda ekonomik özgürlük endeksi hesaplamalarına yeni katılan ülkeler ve puanlamaya ilişkin bilgileri Tablo 2.2’ de verilmiştir.

Tablo 2.2. Ekonomik Özgürlük Endeksi Yeni Hesaplanan Ülkeler ve Puanlamaları

	Devletin Büyüklüğü	Mülkiyet Hakları	Sağlam Para	Ticaret Özgürlüğü	Düzenlemeler	Özet Endeks Değerlemesi	Sıralama
Afganistan	8.47	2.88	9.5	5.48	7.49	6.76	94
Komorlar	5.73	4.66	7.13	7.58	7.66	6.55	113
Cibuti	3.31	4.42	9.76	6.95	7.89	6.46	120
Eritra	2	3.74	6.44	3.74	4.93	4.17	173
Kosova	7.23	6.25	9.68	8.89	8.67	8.15	7
Maldivler	7.03	4.83	9.46	6.97	7.34	7.13	72
Solomon Adaları	5.37	5.89	7.2	5.76	8.65	6.57	110
Somali	7.37	3.6	5	6.93	6.83	5.95	145
Güney Sudan	4.16	3.23	1.67	0.26	4.87	2.84	174
Özbekistan	7.17	4.49	6.83	4.03	7.03	5.91	146
Vanuatu	8.23	6.85	9.34	8.02	8.37	8.17	6

Kaynak: : Gwartney ,James, v.d., 2019 “Economic Freedom of the World: 2019 Annual Report”, The Fraser Institute.

2.2.Türkiye’ de Ekonomik Özgürlük

2.2.1.1980 Öncesi Dönemde Türkiye’ de Ekonomi

Türkiye ekonomisi, cumhuriyet tarihinden itibaren yerel ve küresel bazda yaşanan ekonomik gelişmeler çerçevesinde oluşturulan ekonomik politikalarla

şekillenmiştir. Türkiye ekonomisini 1923-1930 Liberal, 1930-1938 Devletçi, 1923-1938 Atatürkçü, 1938-1945 Savaş Dönemi, 1960-1980 İthal İkameci dönemi ve 1980 ve sonrası için ise Liberal dönem olarak sınıflandırabiliriz (Eroğlu, 2004). Bu dönemler arasında en dikkat çekici dönemler, ithal ikameci politikaların yürütüldüğü 1968-1980 dönemi ve serbest piyasa koşullarına geçilen 1980-1988 dönemidir.

Cumhuriyet döneminde Türkiye, ekonomik sistemini Libearal politikalardan yana belirlemiş ve bu yönde atılan ilk adım olarak İzmir İktisat Kongresini gerçekleştirmiştir. Kongrede serbest piyasa mekanizmasının işleyişine ve piyasada kural ve kurumların oluşturulması ile devletin rolüne yönelik kararlar alınmıştır (Karabacak, 2005).

1930-1980 döneminde Türkiye’ de korumacı ekonomi politikaları uygulanmıştır. Ayrıca bu dönemde sanayinin güçlendirilmesi ve yerli üretimi korumaya ve teşvike yönelik planlı ekonomi politikaları geliştirilmiş ve hayata geçirilmiştir.

1950’li yıllar, dış yardımlar, tarımın artması, elverişli dış ticaretin yakalanmasıyla birlikte Türkiye ekonomisinde olumlu gelişmeleri beraberinde getirmiş, bu olumlu hava Liberal politikaların hayata geçirilme isteğini desteklemiştir. Fakat ekilebilen alanların sonuna gelinmesi, artan kamu harcamaları ve cari açıkla birlikte enflasyon problemi Liberal politikaların yerini kontrolün ve devlet müdahalesinin arttığı yeni ekonomi politikalarına bırakmıştır (DPT, 1963).

1948-53 yılları arasında ekonomik büyüme ivme kazanmışken, 1954 yılında tarımsal üretimdeki başarısızlıklar ödemeler dengesi sorunlarına yol açmış ve ekonomi durgunluğa girmiştir. Tarımsal üretimdeki yaşanan sıkıntılar, enflasyon ve dış ticaretteki sorunlar 1953-58 yılları arasında ekonomik büyümeyi yavaşlatmıştır. Yaşanan bu gelişmeler istikrar ve planlı ekonomi politikalarının hayata geçirilmesini hızlandırmıştır (Celasun, 1984).

Kalkınma Planları özünde ekonomik büyüme, istihdam artışı, sosyal adalet ve refah artışını amaçlamakla birlikte, planların devlet kontrolünde ve müdahalesinde gerçekleşmesi ekonomi politikası açısından önemlidir.

1963 yılında yayımlanan Devletçi ve ithal ikameci bir yaklaşımla hazırlanan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında, devlet ve özel kesimin yer aldığı Karma Ekonomi Politikası üzerinde durulmuş, sosyal ve ekonomik hedeflere ulaşmada kamu ve özel kesimin iş bölümü, işbirliği ve rekabet şartları belirlenmiştir (DPT, 1963). Döneme ait veriler Tablo 2.3’ de verilmiştir.

Tablo 2.3. Türkiye’ ye Ait 1963-1967 GSMH

	MİLYON TL.		YÜZDE DEĞİŞME		GSMH
	CARİ FİYATLARLA	1968 FİYATLARLA	CARİ FİYATLARLA	1968 FİYATLARLA	DEFLATOR %
1963	66.801	84.188	16,0	9,7	5,7
1964	71.313	87.619	6,8	4,1	2,6
1965	76.726	90.368	7,6	3,1	4,3
1966	91.419	101.204	19,1	12,0	6,4
1967	101.481	105.461	11,0	4,2	6,5

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Veri Tabanı (Çevrimiçi), [Büyüme - T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı - SBB](#), 10.06.2021

1968-1972 yıllarını kapsayan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında yine ithal ikameci görüşü benimsenmekle birlikte ihracatın ve ihraç ürünleri arasında sanayi ürünlerinin gelişmesine yönelik kararlara yer verilmiştir. Bu plan ile ayrıca ekonomide yapısal değişiklik yapılmasına ilişkin adımlar atılmış oldu. Bu dönemde de kamu ve özel kesimin iş bölümü, iş birliği ve rekabet şartları belirlenmiştir (DPT, 1968). Döneme ait veriler aşağıdaki Tablo 2.4.’ de verilmiştir.

Tablo 2.4. Türkiye’ ye Ait 1969-1972 GSMH

	MİLYON TL	YÜZDE DEĞİŞME %
--	-----------	-----------------

	CARİ FİYATLARLA	1987 FİYATLARIYLA	CARİ FİYATLARLA	1987 FİYATLARIYLA	GSMH %
1969	183.356	33.002.579	11,9	4,3	7,2
1970	207.815	34.468.624	13,3	4,4	8,5
1971	261.073	36.897.377	25,6	7,0	17,4
1972	314.140	40.279.248	20,3	9,2	10,2

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Veri Tabanı (Çevrimiçi), [Büyüme - T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı - SBB](#), 10.06.2021

1973-1977 yıllarını kapsayan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında sanayileşme ve ihracata dair kararlar alınmaya devam edilmiş, ihracatta yapısal değişiklikler üzerinde durulmuştur (DPT, 1973). Döneme ait veriler Tablo 2.5’te verilmiştir.

Tablo 2.5. Türkiye’ ye Ait 1973-1977 GSMH

	MİLYON TL.		YÜZDE DEĞİŞME		
	CARİ FİYATLARLA	1987 FİYATLARIYLA	CARİ FİYATLARLA	1987 FİYATLARIYLA	GSMH %
1973	399.089	42.255.004	27,0	4,9	21,1
1974	537.678	43.633.172	34,7	3,3	30,5
1975	690.901	46.275.414	28,5	6,1	21,2
1976	868.066	50.437.968	25,6	9,0	15,3
1977	1.108.271	51.944.339	27,7	3,0	24,0

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Veri Tabanı (Çevrimiçi), [Büyüme - T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı - SBB](#), 10.06.2021

1979-1983 yıllarını kapsayan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında da ihracat ve sanayiye yönelik kararlar alınmaya devam etmiş, tarımın ihraç malları arasındaki oranı azaltılırken, sanayi ve ara malı ihracatının artırılması hedeflenmiştir. Bu dönemde kalkınma hızının yavaşlaması yeni önlemler alma gerekliliğini ortaya çıkarmış, 1979 yılında ihracatın gerilemesi, ithalattaki finansman sorunları, harcamalardaki artış ve artan enflasyon oranı kamu ve özel kesim yatırımlarını azaltmıştır. Yaşanan bu sıkıntılar ekonomide yeni ve radikal kararların bir an önce alınması gereğini yaratmış, 24 Ocak kararları olarak bilenen köklü yapısal

değişiklikleri içeren adımlar atılmıştır (DPT, 1979).Döneme ait veriler aşağıdaki Tablo 2.6’ da verilmiştir.

Tablo 2.6. Tablo 2.5. Türkiye’ ye Ait 1973-1977 GSMH
1979-1980 GSMH

	MİLYON TL		YÜZDE DEĞİŞME %		
	CARİ FİYATLARLA	1987 FİYATLARIYLA	CARİ FİYATLARLA	1987 FİYATLARIYLA	GSMH %
1979	2.876.523	52.324.176	74,8	-0,5	75,6
1980	5.303.010	50.869.915	84,4	-2,8	89,6

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Veri Tabanı (Çevrimiçi), [Büyüme - T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı - SBB](#), 10.06.2021

2.2.2.1980 Sonrası Dönemde Türkiye’ de Ekonomi

1980 yılı, Türkiye ekonomisi için bir dönüm noktası olmakla birlikte, dünya ekonomileri için de küreselleşme adına önemli yıllar arasında yer almaktadır. Bu dönem, mal, hizmet ve sermayenin dünya genelinde serbest dolaşımını, farklı ülke ekonomilerinin bütünleşme ve iş birliği içinde olmalarını sağlayan küreselleşme olgusunun yoğun yaşandığı döneme denk gelmesi açısından Türkiye Ekonomisi için oldukça önemlidir.

Bu döneme kadar diğer birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’ de de ithal ikameci ekonomi politikası benimsenmekteyken, 1970’li yıllarda küresel anlamda yaşanan ekonomik ve siyasal birtakım olaylar Türkiye Ekonomisinde de yeni bir yol ve yönetimin uygulanma gereğini kaçınılmaz hale getirdi.

1970’li yıllarda dünya ekonomisindeki olumsuz gelişmeler, sürecin sonunda uluslararası finansal sistemin ayağı olan Bretton Woods sistemini çökertmiş, bu durum gelişmiş ülkelerin finansal ve parasal sistem adına yeni arayışlar içine girmesine sebep olmuştur (Akın, 2005).

Bu dönemde görülen konjonktürel dalgalanmalar beraberinde üretimde azalışa sebep olmuş, ihracat azalmış ve döviz darboğazı yaşanmaya başlamıştır. Bu nedenle konvertibilitesi olan bir para birimine sahip olmak, ihracatı arttırmak ve küreselleşen ekonomiye ayak uydurabilmek için serbest piyasa şartlarına geçmek Türkiye için gerekli olmuştur (Develi, 2002). Bu amaçla atılan en önemli adımlardan biri 24 Ocak 1980 kararlarıdır.

2.2.2.1. 24 Ocak 1980 Kararları

24 Ocak 1980 tarihinde alınan ekonomik kararlar, küresel anlamda yaşanan ekonomik ve siyasi sorunların meydana getirdiği kriz ortamında, Türkiye' nin yaşadığı döviz darboğazı ve üretimdeki azalmayla birlikte ortaya çıkan ekonomik istikrarsızlığı giderebilmek, ekonomiyi istikrara kavuşturabilmek ve küresel ekonomiye uyup sağlayıp uluslararası arenaya entegre olabilmek için atılmış ekonomik ve politik adımlardır. Genel anlamda 24 Ocak 1980 kararlarının kısa ve uzun vadede amaçlarından söz edilebilir.

Kısa vadeli amaçlar arasında öncelikle enflasyonun düşürülmesi, döviz darboğazından çıkılması, üretimin azalmasına sebep olan kıtlıkları ve mal arzındaki tıkanıklıkların giderilmesi ve kamu finansmanının kontrol altına alınması,

Uzun vadeli amaçlar arasında ise, ekonomiyi dış desteğe ihtiyaç duymadan kendine yeten bir ekonomi haline getirmek ve bunun yapısal dönüşümlerle sürekliliğini sağlayabilmek yer almaktadır. Böylece ithal ikameci ekonomi anlayışı terk edilmiş yerine, ihracata yönelik ve sanayileşme ekonomi anlayışı benimsenmiş, ekonomide ve kamuda köklü değişimlere gidilmiştir (Köse, 2000).

24 Ocak 1980 kararlarını özetle şu şekilde belirtebiliriz (Kaya, 2013);

- İthal ikameci ekonomi politikası yerine ihracata dayalı sanayi ekonomisi
- Faiz, döviz kuru ve fiyatların serbest bırakılması

- Fiyat kontrollerinin kaldırılması ve fiyatların serbest piyasada müdahalesiz oluşabilmesinin sağlanması
- Kamu kesimi sübvansiyonlarının kaldırılması
- KİT'lerin özelleştirilmesi, dolayısıyla devlet sermayesinin azaltılması
- Kamu harcamalarının kısılması
- Etkin vergi reformu
- Yabancı sermayenin teşvik edilmesi

Hedefler belirlendikten sonra atılan adımlar ise şunlardır (Köse, 2000);

- Devlet desteği azaltıldı, KİT fiyatlarının idari kararla alınması terk edilmiş
- Reel faiz uygulanmaya başlamış
- Esnek kur benimsenmiş
- Yabancı sermayeyi ülkeye çekebilmek için özendirilmiş
- Dışa açık ekonomi benimsenmiş
- İhracata dayalı sanayi ekonomisi kabul edilmiş
- Kamunun ekonomideki müdahalesi azaltılmış serbest piyasa koşullarına geçilmiş
- Devlet daha çok alt yapı yatırımlarına kayarken imalat sanayi özel sektöre bırakılmıştır.

Yeni ekonomik modele esas olan ihracattır. Üretim arttırılmakta, bununla birlikte artan üretim büyük çoğunlukla ihracata ayrılmaktadır (Sönmez, 1985).

Esas itibari ile bir Uluslararası Para Fonu (IMF) programı olan 24 Ocak 1980 kararları ilk olarak 1980-1983 yılları için uygulamaya başlanmakla birlikte, ilerleyen yıllarda ekonomik reform niteliği taşıyan yapısal değişikliklerle kendini göstermiştir (Kılıçbay, 1994). 1984-1989 yıllarını içeren ikinci dönemde ithalat serbestleştirilmiş, son aşamada ise TL'nin konvertibilite olması sağlanmış, serbest piyasa koşulları oluşturulmuş ve özelleştirme gibi Neo liberal politikalar gerçekleştirilmeye başlanmıştır (Bayramoğlu, 2016).

Bu dönem ayrıca, devletin ekonomideki rolünün küçülmesini sağlamış ve finansal piyasalara işlerlik kazandırmıştır. Bu yönde atılan ilk adım ise 1980 yılında kredi faiz oranlarının serbestleştirilmesi olmuştur. Ekonomiye serbest piyasa hakim olmuş, finansal piyasalar derinleşmiş ve bankacılık sektöründe girişim engelleri ortadan kalkmıştır (Yelden, 2001).

Tablo 2.7. Plan Dönemlerinde Hedeflenen ve Gerçekleşen Büyüme Hızları (Yıllık Ortalama Yüzde Değişim)

	Tarım		Sanayi		Hizmetler		GSYH	
	Hedef	Gerçekleşen	Hedef	Gerçekleşen	Hedef	Gerçekleşen	Hedef	Gerçekleşen
1984 Programı	3,5	0,5	6,6	9,9	4,5	7,9	5	6,7
1985-1989	3,6	0,8	7,5	6,5	6,5	5	6,3	4,6
1990-1994	4,1	1,6	8,1	3,8	6,7	4,1	6,8	3,6
1995 Programı	2,5	2	4,9	12,1	4,3	6,3	4,2	7,2
1996-2000	2,9-3,7	1,7	6-7,7	4	5,1-6,8	4,5	5-6,6	3,9
2001-2005	2,1	1	7	4,9	7,5	4,8	6,5	4,3
2006 Programı	1,5	2,9	5,1	7,6	5,7	5,8	5	6,1
2007-2013	3,6	2,5	7,8	5,2	7,3	4,7	7	4,7

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı; Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, (Çevrimiçi)

<http://www.sbb.gov.tr/ekonomik-ve-sosyal-gostergeler/#1540021349004-1497d2c6-7edf>, 01.07.2021

Türkiye açısından gerçekleşen 1980 dönüşümü, devletin ekonomideki rolünün azaldığı, devletin düzenleyici kurum olarak mekanizmaya dahil olduğu yeni büyüme modeli olarak adlandırılmaktadır (Yelden, 2001) .

2.3.Ekonomik Özgürlük Endeksi Bileşenlerinin Türkiye İncelemesi

Bu bölümde, özellikle Fraser Enstitüsü ve Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endekslerinde yer alan bileşenlerin Türkiye açısından değerlendirmesi yapılacaktır. Bu bileşenler, birinci bölümde ayrıntılı açıklandığından burada sadece hatırlamak amacıyla Tablo 2.8’ de verilmiştir. Endekslerin tamamına ait Türkiye verilerine ulaşılamadığından, veri aralığı ulaşılabilirliği açısından sınırlı bileşenlerle açıklanmaya çalışılmıştır.

Tablo 2.8. Fraser Enstitüsü ve Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksleri Bileşenleri

FRASER ENSTİTÜSÜ EKONOMİK ZÖGÜRLÜK ENDEKSİ BİLEŞENLERİ	1-Devletin Büyüklüğü	2-Hukuk Sistemi ve Mülkiyet Haklarının Güvenliği	3-Ticaret Özgürlüğü	4- Düzenlemeler	5-Paranın Güvenilirliği
	-Devlet Harcamaları	-Yargı Bağımsızlığı	-Tarifeler	-Kredi Piyasası Düzenlemeleri	-Parasal Büyüme
	-Transfer ve Sübvansiyonlar	-Tarafsız Mahkemeler	-Düzenleyici Ticaret Engelleri	-İşgücü Piyasası Düzenlemeleri	-Enflasyon Standart Sapması
	-Devlet İşletme ve Yatırımları	-Mülkiyet Haklarının Korunması	-Karaborsa Döviz Kurları	-İş Düzenlemeleri	-Geçen Yılın Enflasyon Oranı
	-Marjinal Vergi Oranı	-Askeri Müdahaleler (hukuk ve politika)	-Sermaye ve İnsan Hareketleri Kontrolleri		-Döviz Hesabı Açma Özgürlüğü
		-Hukuk Sisteminin Bütünlüğü			
		- Sözleşmelerin Yasallığı			
		-Taşınmaz Satışı Düzenlemeleri			
		-Polisin Güvenilirliği			

		-Suç Maliyetleri			
HERİTAGE VAKFI EKONOMİK ÖZGÜRLÜK ENDEKSİ BİLEŞENLERİ	1-Sınırlı Devlet	2-Hukuk Üstünlüğü	3-Serbest Piyasa	4-Düzenlemeler	
	-Mali Özgürlük	-Mülkiyet Hakları	-Ticaret Özgürlüğü	-İş Özgürlüğü	
	-Kamu Harcamaları	-Yolsuzlukla Mücadele	-Yatırım Özgürlüğü	-Emek Özgürlüğü	
			-Finansal Özgürlük	-Parasal Özgürlük	

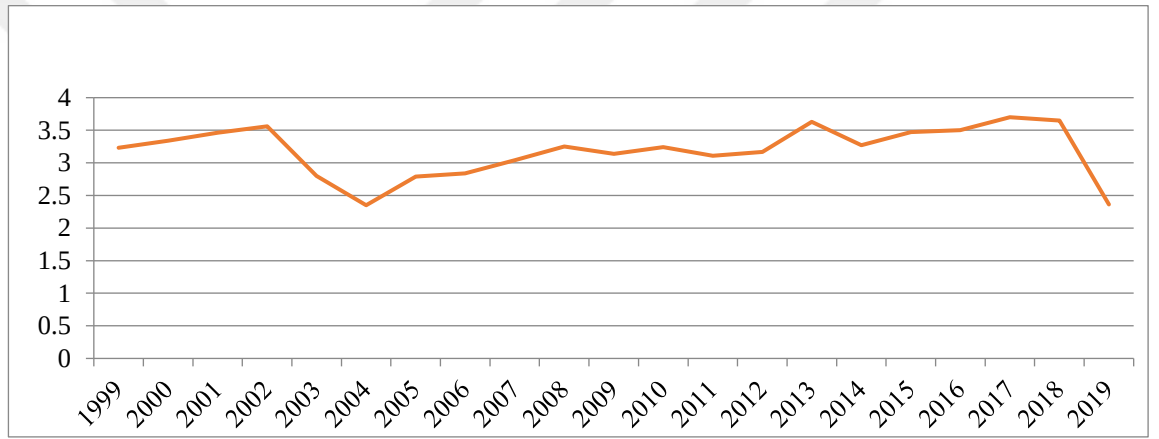
Kaynak: Gwartney, James, Lawson, Hall, & Murphy: 2018 “Economic Freedom of the World:2018 Annual Report, 2018”, Fraser Institute.

2.3. 1.Devletin Büyüklüğü-Sınırlı Devlet

Devlet, yüz yıldır varlığını koruyan sosyal bir olgu olmakla birlikte, yüz yıldır farklı tanımlarda vücut bulmaktadır. Bazen sınıfsal ayrımlarla ifade edilirken kimi zaman da sınıflar üstü bir olgu olduğu kabul görmüştür. Devleti tanımlarken 3 unsur genel kabul görmüş durumdadır. Bunlar; ülke, insan ve iktidardır. “*Devlet, belli bir ülke üzerinde yerleşmiş, zorlayıcı yetkiye sahip bir üstün iktidar tarafından yönetilen bir insan topluluğunun meydana getirdiği siyasal kuruluştur*”. (Kapani, 2007). Devlet, tanımda da bahsi geçen insan topluluğunun bazı temel ihtiyaçlarını, sahip olduğu yetki ile karşılamakta ve böylece kamusal mal ve hizmet oluşturarak ekonominin içinde yer almaktadır. Devlet bu yetkisini siyasal bir iktidar aracılığı ile kullanmaktadır. Siyasal iktidarlar, devletin zorlayıcı yetkisini bütçe aracılığı ile kullanarak harcamalar yapmakta ve vergi yoluyla gelir toplamaktadır (Özkıvrak, 2010).

Ekonomik Özgürlük Endeksinin hesaplanmasında Devletin büyüklüğü, başlıca “Devlet Harcamaları, transfer ve sübvansiyonlar, devlet yatırımları, marjinal vergi oranı ve mali özgürlük” kategorileri ile ölçülmektedir. Bu kategorilerdeki artışlar devletin büyüklüğünü arttırmakta, dolayısıyla Ekonomik Özgürlük Endeksini azaltmaktadır. Söz konusu kategorilerden toplam kamu harcamalarının 1999-2019 arasındaki seyri Şekil 2.4’ te görülmektedir. Veriler Kalkınma Bakanlığı Devlet İstatistiklerinden derlenmiştir.

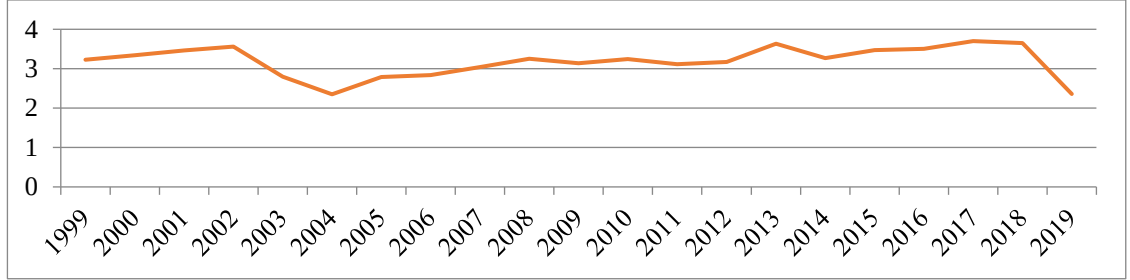
Şekil 2.4. Toplam Kamu Harcamalarının GSMH’ ya Oranı

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı (Çevrimiçi), <http://www.sbb.gov.tr/yillar-bazinda-genel-devlet-istatistikleri/> kalkınma bakanlığı, 02.07.2021.

Grafiğe göre, 2001 ve 2009 yıllarında artan bir seyir izlenirken, 2009 yılından sonra kamu harcamalarının ortalama bir seyir izlediği görülmektedir. Devletin büyüklüğünü ölçen bu kategorinin Ekonomik Özgürlüğe katkı sağlaması için azalan bir seyir izlemesi gerekmektedir. Devletin büyüklüğünü ölçen diğer kategori olan transfer harcamalarının 1999-2019 arasındaki seyri Şekil 2.5’ te verilmiştir. Veriler Kalkınma Bakanlığı Devlet İstatistiklerinden derlenmiştir.

Şekil 2.5. Transfer Harcamalarının GSMH' ya Oranı

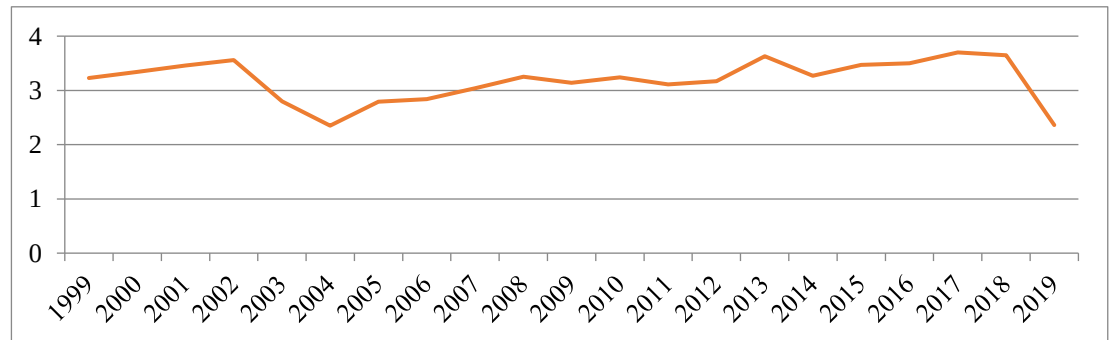

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı (Çevrimiçi), <http://www.sbb.gov.tr/yillar-bazinda-genel-devlet-istatistikleri/> kalkınma bakanlığı, 02.07.2021.

Grafiğe göre, 2001 ve 2007 yıllarında transfer harcamalarında belirgin bir artış söz konusuysa, 2011 yılından sonra kamu harcamalarında olduğu gibi transfer harcamalarında da ortalama seyir izlendiği görülmektedir. Devletin büyüklüğünü ölçen bu kategorinin Ekonomik Özgürlüğe katkı sağlaması için azalan bir seyir izlemesi gerekmektedir. Transfer harcamaları, bütçe gelirleri ya da borçlanma ile karşılanması, bu durumun ise özel sektörü dışlama etkisi meydana getirmesi açısından da önemlidir. Özel sektörü dışlama etkisi, diğer ifade ile özel sektörün kaynaklarının azalması da Ekonomik Özgürlüğü azaltan önemli etkenlerden biri olacaktır.

Devletin büyüklüğünü ölçen bir diğer kategori kamu tasarrufudur. Kamu tasarrufuna ilişkin veriler Şekil 2.6' da gösterilmiştir. Veriler Kalkınma Bakanlığı Devlet İstatistiklerinden derlenmiştir.

Şekil 2.6. Kamu Tasarruf Oranının GSMH' ya Oranı

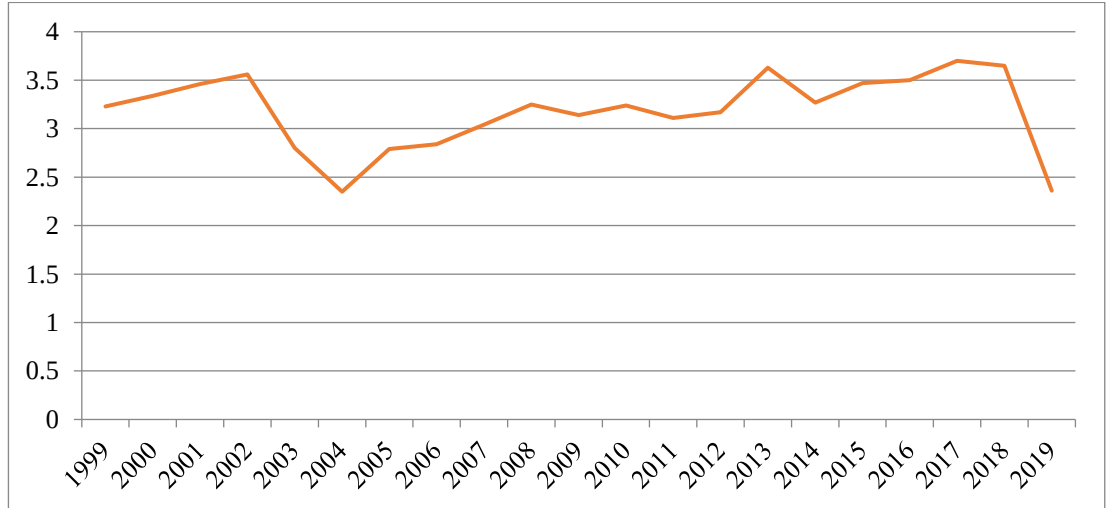

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı (Çevrimiçi), <http://www.sbb.gov.tr/yillar-bazinda-genel-devlet-istatistikleri/> kalkınma bakanlığı, 03.07.2021.

Kamu tasarrufu en basit hali ile, dernek gelirlerinden cari harcamaları ve transfer harcamaları düşüldükten sonra kalan kısım olarak tanımlanmaktadır. Grafiğe göre, kamu tasarrufu 2001 yılında en düşük seviyedeysen, 2006 yılında en yüksek değeri almıştır. Kamu tasarrufunun azalması, borçlanma ve yeni, vergileri gündeme getireceğinden, bu durumun da kişi ve sektörlerin kaynaklarını azaltacak ve ekonomik özgürlük endeksine olumsuz katkı yapacaktır. Kamu tasarruflarının artması ise devlet harcamalarının azalması anlamına geleceğinden (vergi ya da borçlanma olmaksızın artış), ekonomik özgürlük endeksine olumlu katkı sağlayacaktır. Dolayısıyla, kamu tasarrufu arttıkça devletin büyüklüğü azalmakta, ekonomik özgürlük endeksi artmaktadır. Kamu tasarrufu azaldıkça devletin büyüklüğü artmakta bu da ekonomik özgürlük endeksini azaltmaktadır.

Devletin büyüklüğünü ölçen ve burada açıklayacağımız son kategori kamu yatırımlarıdır. Kamu yatırımlarına ilişkin veriler Şekil 2.7’ de gösterilmiştir. Veriler Kalkınma Bakanlığı Devlet İstatistiklerinden derlenmiştir.

Şekil 2.7. Kamu Yatırım Oranı

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı (Çevrimiçi), <http://www.sbb.gov.tr/yillar-bazinda-genel-devlet-istatistikleri/> kalkınma bakanlığı, 03.07.2021.

Grafiğe göre, kamu yatırımları 2004 yılında en düşük seviyedeysen, en yüksek seviyeye 2018 yılında ulaşmıştır. Ekonomide sermaye stokuna devlet tarafından

yapılan yatırımlar kamu yatırımlarını meydana getirmektedir. Kamu yatırımları ekonomik istikrarı sağlamak için yapılabileceği gibi bir hükümet programı dahilinde de gerçekleştirilmesi mümkündür.

Kamu yatırımlarının artması, ekonomide özel sektöre ayrılan kaynakların azalmasına, yani özel sektör dışlamasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla, kamu yatırımlarının artması, devletin büyüklüğünü arttırmakta, ekonomik özgürlük endeksinin önemli kriterlerinden olan “devletin büyüklüğü” arttıkça da ekonomik özgürlük endeksi azalmaktadır.

2.3.2. Hukuk Sistemi

Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte ekonomik ve sosyal alandaki birçok değişiklikle birlikte hukuk sisteminde de köklü değişiklikler yapılmıştır. Türkiye Kara Avrupası Hukuk Sistemine dahil olmuştur. Böylece modern hukuk sistemine geçilmiş ve hukuk sisteminin İslam Hukukuyla bağı kalmamıştır. Kara Avrupası Hukuk Sistemi Roma kökenlidir. Dolayısıyla Türk Hukuk Sistemi de yazılıdır, özel hukuk-kamu hukuku ayrımı vardır ve yargı ayrılığı söz konusudur (Gözler, 2008).

Ekonomik özgürlük endeksinin hesaplanmasında hukuk sistemi genel olarak “yargı bağımsızlığı, tarafsız mahkemeler, mülkiyet haklarının korunması, askeri müdahaleler, sözleşmelerin yasallığı, polisin güvenilirliği, suç maliyetleri ve yolsuzlukla mücadele” kategorileri ile ölçülmektedir. Bu kategorilerdeki artış ve azalışlar hukuk sistemi ana kriterin değerini, dolayısıyla Ekonomik Özgürlük Endeksini belirlemektedir.

Yargı bağımsızlığı esas anlamda, mahkemelerin yasa koyucunun belirlediği kanuna uyması, kanunun dışına çıkmaması demektir. Hakimlerin emir, talimat ya da başka herhangi bir zorlama olmaksızın, tamamen tarafsız şekilde kanuna uygun karar vermelerinin sağlanmış ve uygulanır olmasıdır. Türkiye’ de yargı bağımsızlığı olmadığı yönündeki iddialar şu şekilde sıralanmıştır “*Adalet Bakanlığı müsteşarının, kurulun tabii üyesi olması; Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) nın yapısı ve*

oluşumu, Bakan ve müsteşar dışındaki üyelerin tamamının Yargıtay ve Danıştay üyeleri arasından seçilmesi, hâkimler ve savcılar, idarî görevleri bakımından Adalet Bakanlığı'na bağlı olmaları; HSYK'ın kendisine ait bir binası ve sekretaryasının ve bağımsız bütçesinin bulunmaması hâkim ve savcı adaylarının seçim ölçütlerinin öznel değerlendirmelere açık olması; hâkimler ve savcılar performanslarını değerlendirmekle sorumlu adli müfettişlerin Yüksek Kurul'a değil, Adalet Bakanlığı'na bağlı olması..."(Metin, 2010).

Tarafsız mahkeme kavramı, mahkemelerin dolayısıyla hakimlerin, ister kanun koyucu ister davanın tarafları ya da herhangi bir baskı grubunun emir, istek ya da müdahalesine karşılık vermemesidir (Şahbaz, 2008).

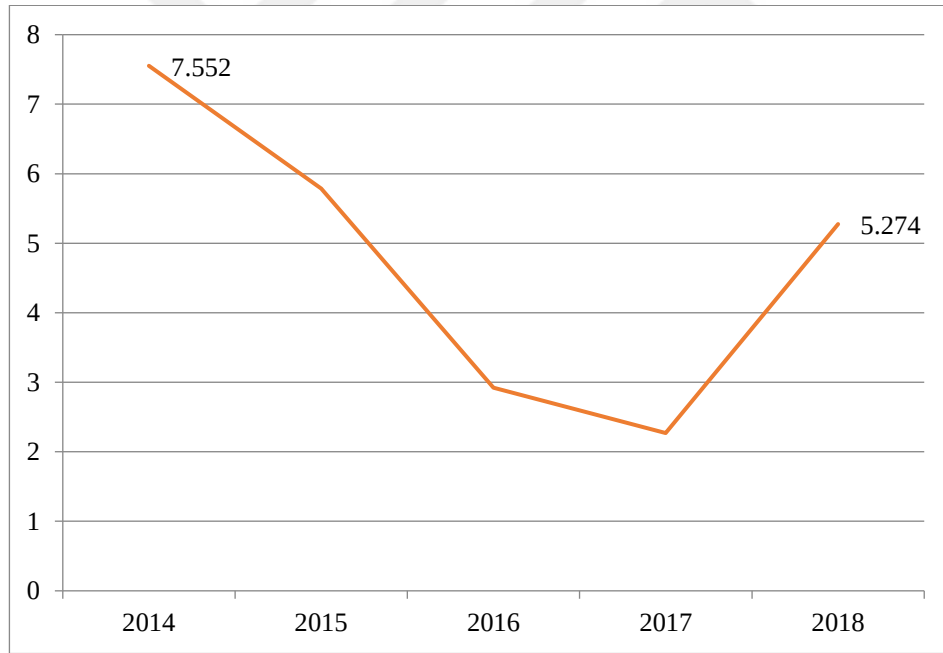
2010 Anayasa değişikliği ile, yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığına ilişkin önemli adımlar atılmıştır. 5982 sayılı Kanun ile adalet hizmetlerinin denetimi ve hakim ve savcılara ilişkin inceleme ve soruşturma işlemlerinde yeni düzenlemeler getirilmiş, Bakanın bu konuda yetkilerinin büyük çoğunluğu HSYK'ya devredilmiştir. Böylece Adalet Bakanlığının dolayısıyla hükümetin yargı üzerindeki denetim yetkisi büyük oranda azaltılmıştır. Ayrıca HSYK'nın oluşumu ve çalışmasına ilişkin olarak da yeni düzenlemeler yapılmış, uluslararası standartlara uygun bir HSYK oluşturulmaya çalışılmıştır. Bakan ve Müsteşarın HSYK içindeki etkisinin nispeten azalmış ve HSYK yürütme organının karşısında güçlenmiştir (Özkul, 2016). Yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığına ilişkin yaşanan bu gelişmeler ekonomik özgürlük endeksine olumlu katkı yapmakta ve endeks değerinin yükselmesini sağlamaktadır.

Ekonomik özgürlük endeksinin önemli bileşenlerinden biri olan Mülkiyet Hakkı, kapitalist Avrupa'sında 1950'li yıllarda ayırıcı bir özellik olarak önem arz etmeye başlamış ve 1952 yılında mülkiyet hakkının korunmasını zorunlu hale getiren *İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya İlişkin Ek Protokolü* Paris'te imzalanmış ve 1954 yılında yürürlüğe girmiştir. Türkiye'de söz konusu ek protokol aynı yıl hukuk sistemine dahil edilmiştir (Dinç, 2004).

Mülkiyet hakkı, 1961 ve 1982 anayasalarında da yer almıştır. Her iki anayasada da yer almakla birlikte, anayasaların mülkiyet hakkında yaklaşımları farklı olmuştur. 1982 anayasasında, birey devlet dengesinde ağırlığı devlete vermiş ve kanun koyucuya önemli yetkiler tanımıştır. 1982 anayasasında mülkiyet hakkına ilişkin Liberal fikirler ağır basmış, mülkiyetin devletten önce de var olduğu belirtilerek, hakkın kendisine sınırlamadan öncelikli yer verilmiştir (Şimşek, 2010).

Ekonomik özgürlük endeksi bileşenlerinden Yolsuzlukla Mücadeleye ilişkin Türkiye verilerine ait Şekil 2.8' e baktığımızda; 2014' ten 2017' e kadar şüpheli sayısındaki azalışın 2018 yılındaki artışı dikkati çekmektedir.

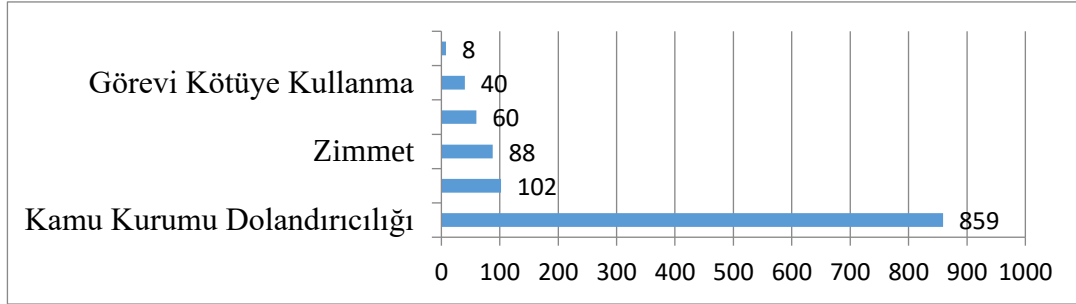
Şekil 2.8. Yolsuzluk Suçu Şüpheli Sayısı

Kaynak: Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2018 Raporu, (Çevrimiçi), [2018-RAPORU-TURKCE.pdf \(egm.gov.tr\)](https://egm.gov.tr/2018-RAPORU-TURKCE.pdf), 03.07.2021.

Yolsuzluk suçlarının suç türüne göre dağılımı ise Şekil 2.9' da verilmiştir. Tabloya bakıldığında yolsuzluğa ilişkin işlenen en fazla suçun kamu kurumu dolandırıcılığı olduğu görülmektedir (EGM, 2019).

Şekil 2.9. Yolsuzluk Suçlarının Suç Türüne Göre Dağılımı (Adet)

Kaynak: Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2018 Raporu, (Çevrimiçi), [2018-RAPORU-TURKCE.pdf \(egm.gov.tr\)](https://egm.gov.tr/2018-RAPORU-TURKCE.pdf), 03.07.2021.

2.3.3. Ticaret Özgürlüğü-Serbest Piyasa

Ticaret özgürlüğü ve serbest piyasanın en önemli konusunu tarifler oluşturmaktadır. Tarife, esas itibari ile ithalatta yapılan bir vergileme türüdür. Tarifelerde ilk amaç ülkeye gelir sağlamak iken, zamanla gelişen dış ticaret ve küreselleşmenin etkisiyle, gelir elde etme amacı yerini yerli üreticiyi koruma amacına bırakmak zorunda kalmıştır.

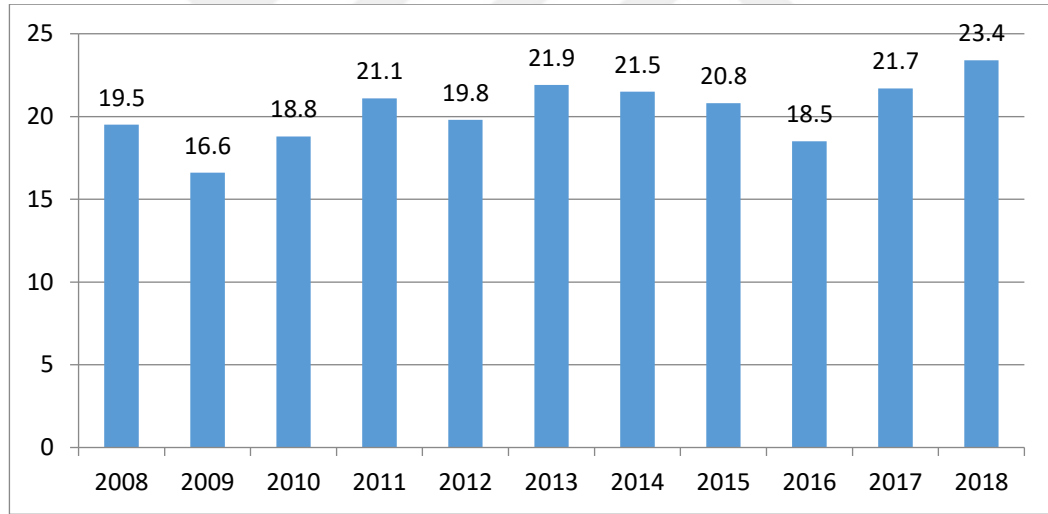
Tarifeler ülkeye gelir getirmesi açısından ulusal düzeyde faydalı görünüyorsa da uluslararası düzeyde ticaret engeli olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarifelerin etkilerini kısaca gelir, üretim ve tüketim etkisi olarak sayabiliriz. Tarife ile birlikte fiyatı artan ithal mal, üreticiyi üretmeye teşvik edecek, tüketicinin artan fiyat karşısında talebini azaltacak, ülke ise vergi yoluyla gelir elde edecektir. Ayrıca tarife ile gelirin, tüketiciden üreticiye yeniden dağılımı gerçekleşmiş olur (Ertürk, 2010).

Dış ticarete serbestleşmeyi savunan ülkeler kadar korumacı politikayı savunan ülkeler de mevcuttur. Küreselleşmenin artmasıyla birlikte ülkeler arası karşılıklı ticaretin yaygınlaşması, ülkeleri serbest ticaret adına bazı adımlar atma gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bunlardan ilki 1948 yılında kabul edilen Gümrük Tarifeleri Ticaret Genel Anlaşması (GATT) ve bir diğeri de 1995 yılında Dünya Ticaret Örgütü' nün kurulmasıdır (Şeker, 2017).

Türkiye’ de dış ticarete ilişkin hali hazırdaki düzenlemeler, 01.11.1999 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan Gümrük Kanunu, 01.07.1989 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun, 15.06.1985 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan Serbest Bölgeler Kanunu ve 25.05.1964 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan Gümrük Giriş Tarife Cetveli Hakkında Kanun’ dur.

Türkiye’ de gümrük vergisine ilişkin veriler Şekil 2.10’ da verilmiştir. En yüksek oran 2018 yılında gerçekleşmiş olmakla birlikte, verilerde aşırı dalgalanma olmadığı görülmektedir.

Şekil 2.10. Yıllar İtibariyle Tahsil Edilen Gümrük Vergilerinin Merkezi Yönetim Vergi Gelirleri İçindeki Payı

Kaynak: TB- Hazine ve Maliye Bakanlığı (Muhasebat Genel Müdürlüğü, (Çevrimiçi), [Genel Yönetim Sektörü Mali İstatistikleri - T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü \(hmb.gov.tr\)](http://Genel.Yonetim.Sektoru.Mali.Istatistikleri-T.C.Hazine-ve-Maliye.Bakanligi.Muhasebat.Genel.Mudurlugu.hmb.gov.tr), 10.07.2021.

Serbest bölgelere ilişkin ticaret hacmi ve yüzde değişimleri Tablo 2.9’ da verilmiştir.

Tablo 2.9. Yıllık Ticaret Hacimleri (1000ABD \$)

2014	2015	2016	2017
------	------	------	------

22.432.242	20.260.661	19.033.079	20.378.584
------------	------------	------------	------------

Kaynak: TB- Hazine ve Maliye Bakanlığı (Muhasebat Genel Müdürlüğü, (Çevrimiçi), [Genel Yönetim Sektörü Mali İstatistikleri - T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü \(hmb.gov.tr\)](http://Genel.Yonetim.Sektoru.Mali.Istatistikleri-T.C.Hazine-ve-Maliye.Bakanligi.Muhasebat.Genel.Mudurlugu.hmb.gov.tr), 10.07.2021.

2.3.4.Düzenlemeler

Burada İşgücü piyasası ve iş düzenlemeleri önemli yer tutmaktadır. Türkiye’de çalışma çağındaki nüfus ve buna bağlı olarak işgücü, istihdam oranı ve işsizlik oranı, dolayısıyla iş gücü piyasasına ilişkin veriler Tablo 2.10’ da verilmiştir.

Tablo 2.10. Türkiye İşgücü Piyasası (2005-2019)

Yıllar	Çalışma çağındaki nüfus(bin)	İşgücü(bin)	İstihdam edilenler(bin)	İşsiz	İşgücüne dahil olmayan nüfus(bin)	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2005	48 356	21 691	19 633	2 058	26 665	44.9	9.5	40.6
2006	49 275	21 913	19 933	1 980	27 362	44.5	9.0	40.5
2007	50 177	22 253	20 209	2 044	27 925	44.3	9.2	40.3
2008	50 982	22 899	20 604	2 295	28 083	44.9	10.0	40.4
2009	51 833	23 710	20 615	3 095	28 124	45.7	13.1	39.8
2010	52 904	24 594	21 858	2 737	28 310	46.5	11.1	41.3
2011	53 985	25 594	23 266	2 328	28 391	47.4	9.1	43.1
2012	54 961	26 141	23 937	2 204	28 820	47.6	8.4	43.6
2013	55 982	27 046	24 601	2 445	28 936	48.3	9.0	43.9
2014	56 986	28 786	25 933	2 853	28 200	50.5	9.9	45.5
2015	57 854	29 678	26 621	3 057	28 176	51.3	10.3	46.0
2016	58 720	30 535	27 205	3 330	28 185	52.0	10.9	46.3
2017	59 894	31 643	28 189	3 454	28 251	52.8	10.9	47.1
2018	60 788	32 813	29 063	3 749	27 975	54.0	11.4	47.8

Kaynak: TÜİK, (Çevrimiçi), [TÜİK - Veri Portalı \(tuik.gov.tr\)](http://TUIK-VeriPortali.tuik.gov.tr), 11.07.2021

Tabloya bakıldığında 2005-2018 yılları arasında işgücü ve istihdam sayılarındaki artışla birlikte işsizlik oranlarında da bir artış söz konusudur. İş gücü piyasasındaki söz konusu veriler politika yapıcılar tarafından da kullanılmakta olduğundan, verilerdeki artış ve/veya azalışlar önemle takip edilmektedir. Bu bağlamda işgücü piyasasına zaman zaman çeşitli düzenlemeler ile müdahalede

bulunulmakta ve piyasanın dinamiklerini etkilemek amaçlanmaktadır (Can, Pektaş Erdem, Kassap, & Demirel, 2017).

İşgücü piyasasını etkilemeye yönelik uygulanan politikalar aktif politika olarak kabul edilmekte ve dünya genelinde birçok ülkede uygulanmaktadır. Bunlara örnek olarak; istihdam hizmetleri, mesleki eğitim programları, işletmelere sunulan ücret ve istihdam destekleri ve işsizlere sağlanan ödeme destekleri sayılabilir(Kapar, 2005). Türkiye’ de istihdam hizmetleri 21 Ocak 1946 tarihli 4837 sayılı Kanun ile İş ve İşçi Bulma Kurumu (İİBK) adı ile kurulan günümüzde de hizmet vermeye devam eden İŞKUR aracılığı ile devam etmektedir. İşgücüne ilişkin mesleki eğitim programları Türkiye genelinde Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) tarafından verilmekle birlikte yerel düzeyde Belediyeler vasıtası ile yapılan mesleki eğitim programları da oldukça ilgi görmektedir. Aktif politikanın önemli bileşenlerinden işletmelere ve işsizlere sağlanan desteklere ilişkin olarak İŞKUR tarafından yürütülen çalışmalar da mevcuttur. İŞKUR tarafından 5510 sayılı Kanun kapsamında Asgari Ücret Desteği, 4447 sayılı Kanun ile İlave İstihdam ve Ücret Teşviki ve yine aynı Kanun kapsamında işsizlik maaşı desteği, mevcut düzenlemeler ile varlığını sürdürmektedir.

Türkiye’ de işgücü piyasasına ilişkin değerlendirmeyi işgücü piyasasının kurumsallaşması, sosyal güvenlik ve kurumsallaşma ile işçi-işveren ilişkilerinde kurumsallaşma başlıkları altında yapabiliriz.

İşgücü piyasasının kurumsallaşmasına baktığımızda, 1945 yılında Çalışma Bakanlığının kurulmasını, kurumsallaşmaya yönelik ilk adım olarak kabul edebiliriz. Bunun ardından 1946 yılında yukarıda da bahsettiğimiz İŞKUR’ un kurulması, 1947’ de Sendika Birlikleri Kanunu ile sendikal faaliyetlerin yasallaşması ve 1950 yılında Sosyal Sigorta kapsamında çıkarılan Emekli Sandığı Türkiye’ de iş piyasasının kurumsallaşması adına en önemli adımlardır.

Türkiye’ de çalışanların sosyal güvenlik kapsamına alınmasına ilişkin ilk düzenleme 1945 yılında kurulan ve 1994 yılında Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) adını alan İşçi Sigortaları Kurumudur (Ataman, İşgücü Piyasasında Kurumsallaşma

Avrupa Birliği Modeli ve Türkiye, 1999). Günüümüzde, 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) Kanunu ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile yapılan reformla SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı tek çatı altına alınmış ve Sosyal Güvenlik Kurumu olarak hizmet vermektedir.

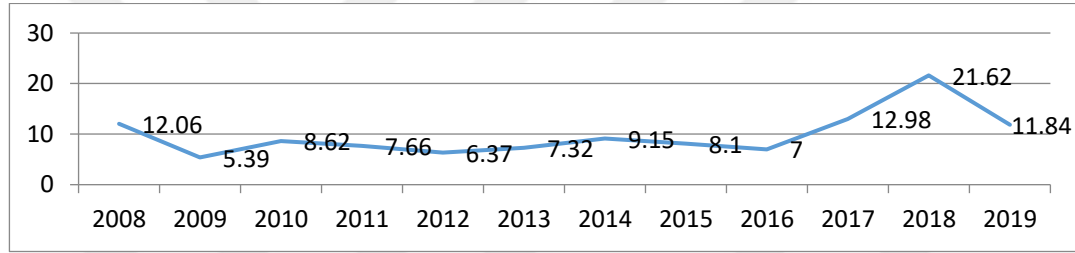
İşgücü piyasasına ilişkin bir diğer önemli düzenleme ise asgari ücret düzenlemesidir. Asgari ücret, kişilerin ailesi ile birlikte içinde bulunduğu topluma uyum sağlamasına yetecek ihtiyaçlarını karşılamasını sağlayabilecek ücret düzeyidir (Sayın, 2019). Türkiye’ de asgari ücret, 25/05/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu ile buna dayanarak çıkarılan 01/08/2004 tarihli 25540 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Asgari Ücret Yönetmeliği ile düzenlenmektedir.

Sendikal faaliyetlere ilk olarak, 05/06/1946 yılında Cemiyetler Kanunu’ nun değiştirilmesi ile başlanmıştır. 1947 yılında Sendika Birlikleri Kanunu ile sendika kurma hakkı tanınmış, 1961 Anayasasında Toplu İş Sözleşmesi ve grev hakkı getirilmiş ve sendikal faaliyetler güçlendirilmiştir (Ataman, 1999). Toplu sözleşmeler günüümüzde 18/10/2012 tarihinde kabul edilen 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu ile düzenlenmektedir. Söz konusu Kanun’ da amaç “*Bu Kanunun amacı, işçi ve işveren sendikaları ile konfederasyonların kuruluşu, yönetimi, işleyişi, denetlenmesi, çalışma ve örgütlenmesine ilişkin usul ve esaslar ile işçilerin ve işverenlerin karşılıklı olarak ekonomik ve sosyal durumları ile çalışma şartlarını belirlemek üzere toplu iş sözleşmesi yapmalarına, uyuşmazlıkları barışçı yollarla çözümlemelerine, grev ve lokavta başvurmalarına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir*” şeklinde ve iş sözleşmesinin içeriğine ilişkin olarak da “*Toplu iş sözleşmesi, tarafların karşılıklı hak ve borçları ile sözleşmenin uygulanması ve denetimini ve uyuşmazlıkların çözümü için başvurulacak yolları düzenleyen hükümleri de içerebilir. (3) Çerçeve sözleşme, sözleşmenin tarafı olan işçi ve işveren sendikasının üyeleri hakkında uygulanır ve meslekî eğitim, iş sağlığı ve güvenliği, sosyal sorumluluk ve istihdam politikalarına ilişkin düzenlemeleri içerebilir.*” şeklinde belirtilmiştir.

2.3.5. Paranın Güvenilirliği

Burada enflasyon ve hükümetin para politikası önemlidir. Enflasyon, ülkedeki bütün malların fiyatlarında görülen sürekli bir yükselme halidir (Bocutoğlu a, 2014). Enflasyon hali ekonomide istikrarsızlığı beraberinde getirir. Bazı iktisatçılar, enflasyonun sebebini para arzı artış oranına bağlamaktadır (Bocutoğlu b, 2013). Para arzı ülkede üretilen mal ve hizmet arzını aşarsa enflasyon meydana gelir. Bu durumdan öncelikle üretim arkasından fiyatlar etkilenmektedir. Türkiye’ de 2008-2019 yılı arasındaki enflasyon oranları Şekil 2.11’ de verilmiştir.

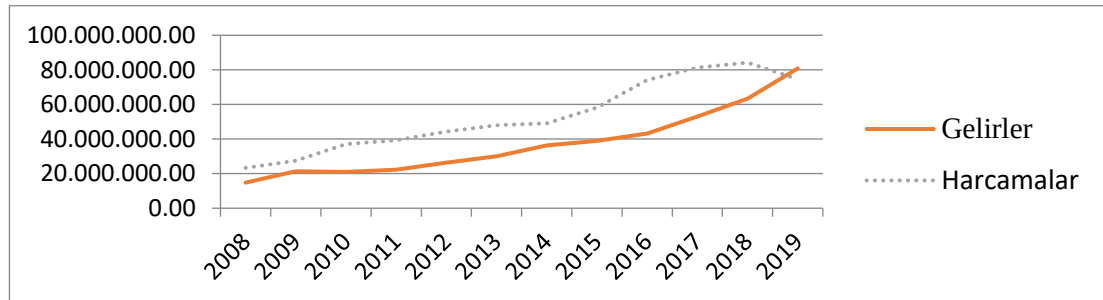
Şekil 2.11. Enflasyon Oranları

Kaynak: TÜİK, (Çevrimiçi), [TÜİK - Veri Portalı \(tuik.gov.tr\)](http://tuik.gov.tr), 11.07.2021

Kamu harcamalarının yüksek olduğu ve bu harcamaları vergi ile finanse etmekte güçlük çeken ülkeler, bütçe açıkları yaşanmakta ve bu bütçe açıklarının önüne geçebilmek, harcamaları finanse edebilmek için para basarak finans kaynağı oluşturmayı düşünmektedir. Bu da enflasyonun sebeplerinden biridir (Bal O. , 2019). Bu noktada Türkiye kamu bütçesine ilişkin veriler Şekil 2.12’ de verilmiştir.

Şekil 2.12. Genel Bütçe Gelir ve Harcamaları

Kaynak: T.C. Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sistemi, (Çevrimiçi), [EVDS | Anasayfa \(tcmb.gov.tr\)](http://evds.tcmb.gov.tr), 15.07.2021

2.4. Türkiye’ de Ekonomik Özgürlük Endeksi

Türkiye ekonomik özgürlük endeksine ait veriler Heritage Vakfı ve Fraser Enstitüsü’ ne göre ayrı ayrı değerlendirilmiş ve veriler ilgili kuruluşlardan derlenmiştir.

2.4.1. Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksi

Heritage Vakfının 2019 yılı Ekonomik Özgürlük Raporuna göre Türkiye bir önceki yıla göre 0,8 puanlık azalışla 64.6 puanlık skor ile 68. sırada yerini aldı. Türkiye’ nin bir önceki yıla göre gerilemesine sebep olarak ise Yargı, iş özgürlüğü ve hükümet harcamaları kriterlerinde yaşadığı gerilemeler gösterildi (Terry Miller, 2019). Türkiye 2019 yılı ekonomik özgürlük endeksi ile Avrupa’ da 44 ülke arasında 33. olurken, dünya ortalamasının üstünde fakat bölge ortalamasının altında kalmıştır.

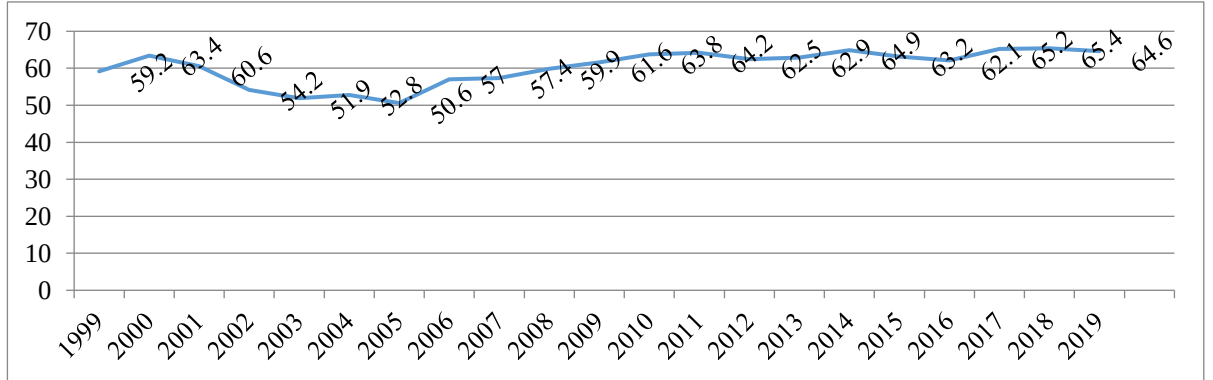
Tablo 2.11. Türkiye Ekonomik Özgürlük Ortalaması (2019)

	Ekonomik özgürlük endeksi
Türkiye	64,6
Dünya Ortalaması	60,8
Avrupa	68,6

Kaynak: Heritage Vakfı Veritabanı, (Çevrimiçi), [Miras Vakfı \(heritage.org\)](https://heritage.org), 16.07.2021

Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksine Göre Türkiye’ nin 1999-2019 yılları arasındaki endeks değerleri Şekil 2.13’ te verilmiştir. Şekle göre endeks değerinin en düşük olduğu yıl 2003 iken değer en yüksek skorunu 65.4 ile 2018 yılında almıştır. Buna göre veri yılları arasında Türkiye ekonomisinin en özgür olduğu yılının 2018 olduğu görülmektedir.

Şekil 2.13.1999-2019 yılları arasındaki Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksi

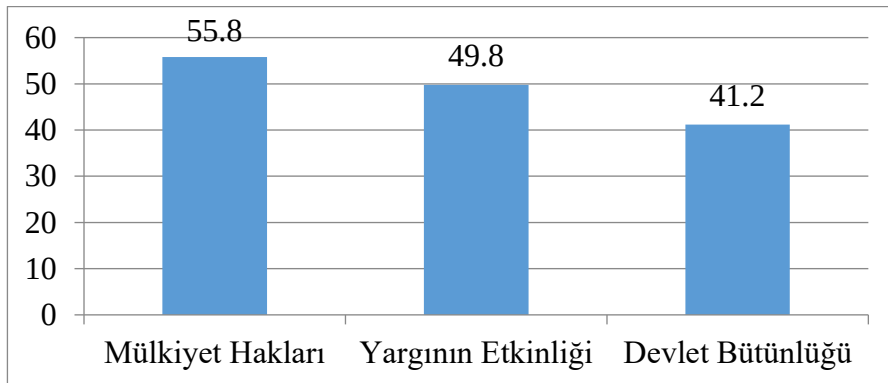

Kaynak: Heritage Vakfı Veritabanı, (Çevrimiçi), [Miras Vakfı \(heritage.org\)](http://MirasVakfi.heritage.org), 16.07.2021

2.4.1.1.Endeks Kriterleri Açısından Türkiye Değerlendirmesi

Hukukun Üstünlüğü Kriterinin puanlamasına ilişkin değerlendirmede, yapılan yeni düzenlemeler ile mülk edinme işlemlerinde kolaylaşması ile birlikte, mülkiyet haklarının uygulamasının etkin olduğu belirtilmiştir. Yargının bağımsız olduğu fakat özlük işleri ve finansman sebebi ile yargı bağımsızlığın tehlikede olduğu ifade edilmiştir. Yolsuzlukla mücadele de ise yavaş yol kat edildiğinin altı çizilmiştir. Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksine göre Hukukun üstünlüğüne ilişkin puanlama Şekil 2.14’ te verilmiştir. Mülkiyet Hakları ve Yargının Etkinliğine ilişkin alınan puan dünya ortalamasının üstünde iken Devletin Bütünlüğüne ilişkin alınan puan dünya ortalamasının altında kalmıştır.

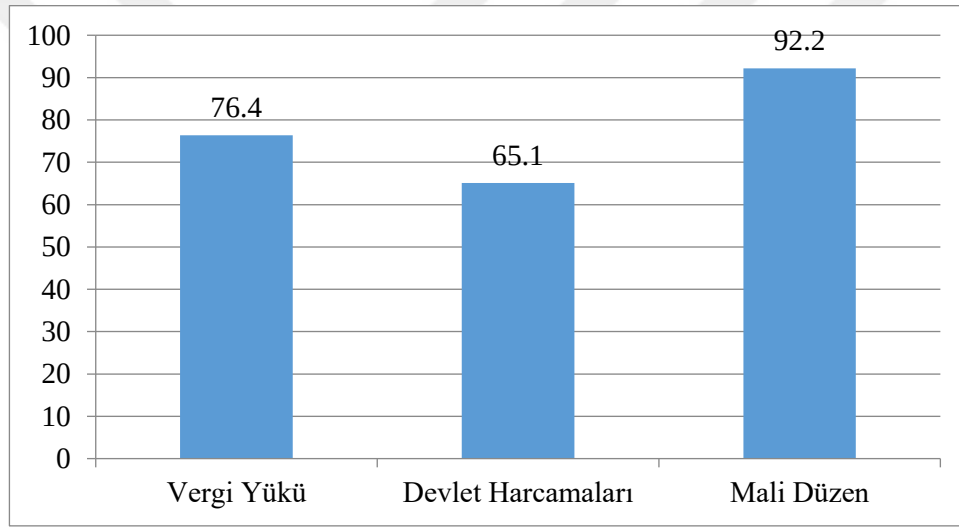
Şekil 2.14.Hukukun Üstünlüğü Kriteri Puanlama

Kaynak: Heritage Vakfı Veritabanı, (Çevrimiçi), [Miras Vakfı \(heritage.org\)](http://MirasVakfi.heritage.org), 16.07.2021

Devletin Büyüklüğü Kriterinin puanlamasına ilişkin değerlendirmede, uygulanan gelir ve kurumlar vergisi ile toplam vergi yükü açısından olumlu görüş bildirilmiş ve puanlamaya yansıtılmıştır. Aynı olumlu hava Kamu harcamaları ve bütçe açıkları konusunda kendisini hissettirmemiştir. Devletin Büyüklüğü kriterine ilişkin puanlama Şekil 2.15’ te verilmiştir. Mali Düzen ve Devlet Harcamalarına ilişkin alınan puan dünya ortalamasının üstünde iken, Vergi Yüküne ilişkin alınan puan dünya ortalamasının altında kalmıştır.

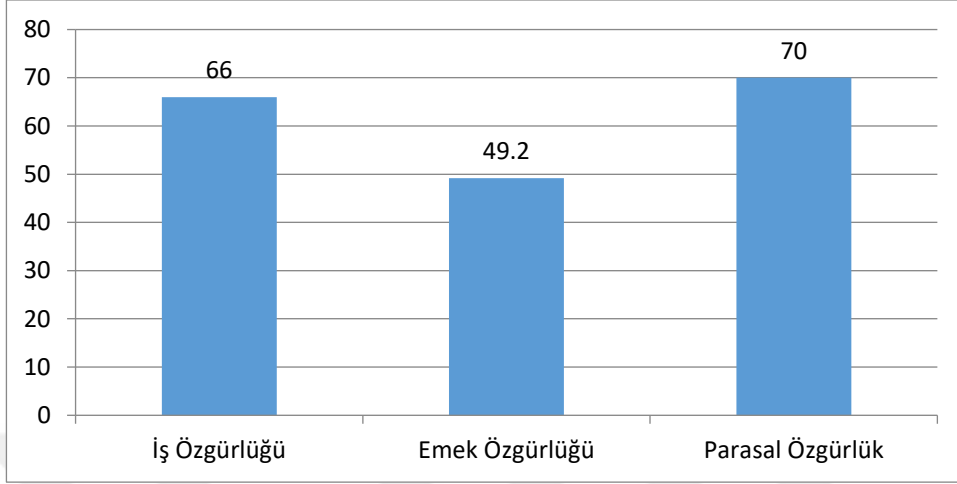
Şekil 2.15. Devlerin Büyüklüğü Kriteri Puanlama

Kaynak: Heritage Vakfı Veritabanı, (Çevrimiçi), [Miras Vakfı \(heritage.org\)](https://www.heritage.org), 16.07.2021

Düzenlemeler Kriterinin puanlamasına ilişkin değerlendirmede, iş kurmanın kolaylaştığının belirtilmesinin yanında, devam eden yoğun bürokrasi eleştirilmiştir. Ayrıca işgücü piyasasındaki düzenlemelerin iş gücü piyasasındaki katılımı azaltmadığı belirtilmiştir. Düzenlemelere ilişkin alınan puanlar Şekil 2.16’ da verilmiştir. Emek özgürlüğü ve parasal özgürlük puanlamasında dünya ortalamasının altında kalınırken, iş özgürlüğü puanlamasında dünya ortalamasının üstüne çıkmıştır.

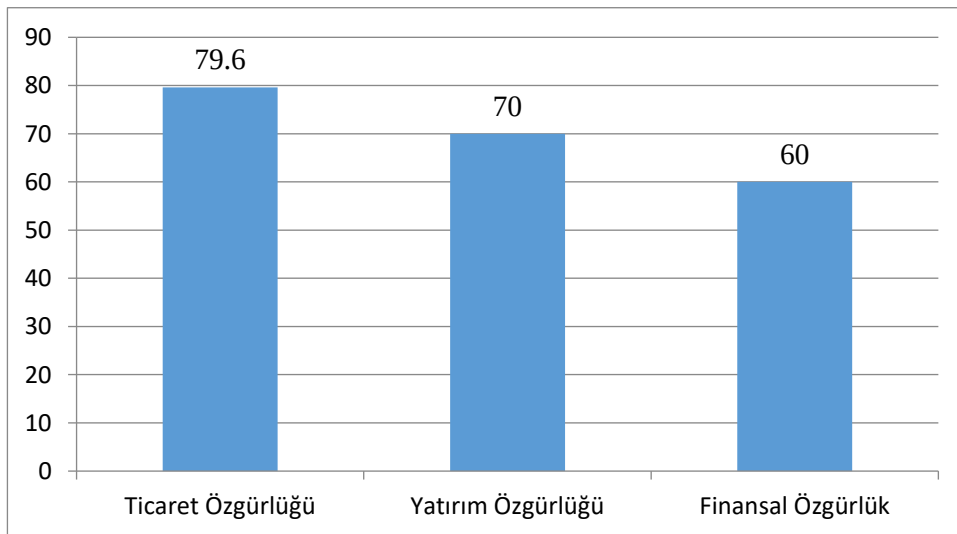
Şekil 2.16. Düzenlemeler Kriterine İlişkin Puanlama

Kaynak: Heritage Vakfı Veritabanı, (Çevrimiçi), [Miras Vakfı \(heritage.org\)](http://MirasVakfi.heritage.org), 16.07.2021

Serbest Piyasa Kriterinin puanlamasına ilişkin değerlendirmede, ihracat ve ithalatın toplam değerinin GSYH' nın %54,2' sine denk geldiği, uygulanan tarife oranının ortalama %2,7 olduğu, Dünya Ticaret Örgütü' ne (DTÖ) göre 30 Haziran 2018 itibari ile Türkiye tarafından 317 tarife dışı tedbir alındığının kaydedildiği belirtilmiş, bürokratik işlemler ve şeffaflık eksikliği eleştirilmiştir. Puanlamalar Şekil 2.17' de verilmiştir. Ticaret Özgürlüğü, Yatırım Özgürlüğü ve Finansal Özgürlük kriterlerinin puanlamasında dünya ortalamasının üstüne çıkmıştır.

Şekil 2.17. Serbest Piyasa Kriterine İlişkin Puanlama

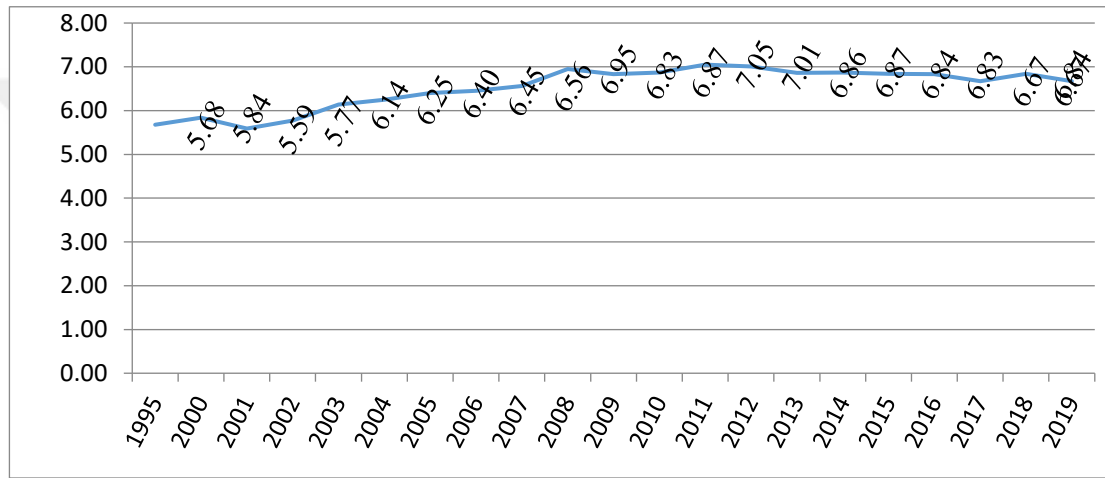

Kaynak: Heritage Vakfı Veritabanı, (Çevrimiçi), [Miras Vakfı \(heritage.org\)](http://MirasVakfi.heritage.org), 16.07.2021

2.4.2.Fraser Enstitüsü Ekonomik Özgürlük Endeksi

Fraser Enstitüsü 2019 yılı Ekonomik Özgürlük Raporuna göre Türkiye, 2019 yılında bir önceki yıla göre 0.09' luk azalış ile 6,67'lik puanla 122. Sırada yerini aldı. Türkiye' nin bir önceki yıldaki ülke sıralaması 107 iken 2019 da 15 ülke geriye gitmiştir. Şekil 2.18' de 1995-2019 yılları arasındaki Türkiye ortalaması verilmiştir.

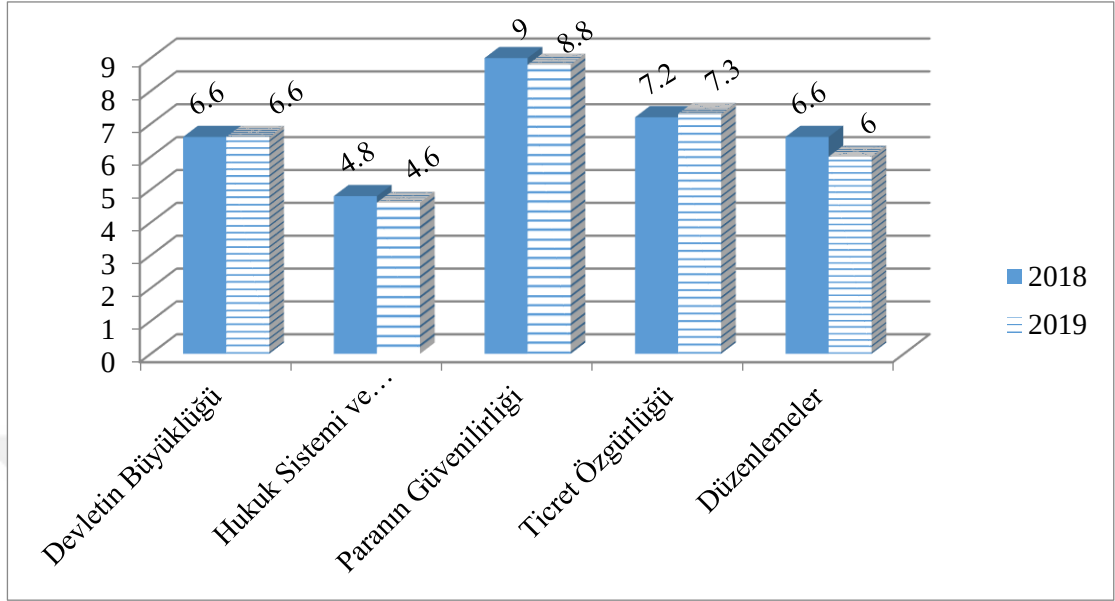
Şekil 2.18. Türkiye Ortalaması (1995-2019)

Kaynak: Gwartney, James, v.d.:2019 “Economic Freedom of the World. 2019 Annual Report.”, Fraser Institute.

Bunun yanında raporda, Türkiye' nin, 2008 yılından beri insan özgürlüğüne ilişkin en gerilemiş ülkeler arasında yer aldığı belirtilmiştir (McMahon, 2019). Ekonomik Özgürlük Endeksinin hesaplanmasında kullanılan alt kriterlere ilişkin olarak Türkiye' nin 2019 yılı puanı ise Şekil 2.19' da verilmiştir. Verilere göre Türkiye' nin en başarılı olduğu kriterin, paranın güvenilirliği kriteri olduğu görülmektedir.

Şekil 2.19. Fraser Enstitüsü Ekonomik Özgürlük Endeksi Alt Kriter Puanlaması

Kaynak: Gwartney, James, v.d.:2019 “Economic Freedom of the World. 2019 Annual Report.”, Fraser Institute.

Yine şekle göre 2019’ da bir önceki yıla göre puan artışın yaşandığı tek kriter Ticaret Özgürlüğü olarak gerçekleşmiştir. Devletin Büyüklüğü kriterine ilişkin puan sabit kalırken, Hukuk Sistemi ve Düzenlemelere ilişkin puanlarda azalışlar söz konusudur.

2.5.Ekonomik Özgürlükler İle Ekonomik Büyüklükler Arasındaki İlişki

Kültürel normların ve kurumların bazı ülkelerin neden zenginleştiğini ve diğerlerinin neden yoksul kaldığını açıkladığına inanılmaktadır. Bu bağlamda önemli bir soru ekonomik özgürlüğün rolüdür (Landes, 1998). Ekonomik özgürlük ile ekonomik büyüklük arasında nasıl bir bağlantı vardır? Liberaller, sosyalizmin ve eski devlet güdümlü, ithal ikameci kalkınma modellerinin yok oluşunun, ekonomilerini özgür tutan (veya yapan) ülkelere daha hızlı ve daha sürdürülebilir büyüme getireceğini düşünmektedir. Diğer düşünceye sahip ekonomistler ise akıllıca uygulanırsa devlet kontrolünün büyümeyi artırabileceğini savunmaktadır. Ancak iki belirsizlik bu düşünceleri boşlukta bırakmaktadır. Birincisi, ekonomik özgürlüğün ne anlama geldiğine ve bunun nasıl ölçüleceğine dair net bir tanımın olmaması. İkincisi,

ekonomik özgürlük ve büyüklük arasında bir korelasyon olup olmadığını güvenilir bir şekilde test etmek için bu tanımları yeterince geniş bir ülke yelpazesinde ve yeterince uzun bir zaman diliminde uygulayan yeterince verinin olmamasıdır (Haan & Sturm, 2000, s. 216).

Adam Smith'ten bu yana iktisadi düşünce tarihinde kurumsal yapının ekonominin çıktı seviyesi üzerinde belirleyici bir rol oynadığı vurgulanmaktadır (Dawson, 2003, s. 479). Ekonomik özgürlükler ise kurumsal yapı içinde önemli bir yer tutmaktadır. Ekonomik özgürlük düzeyi ülkeler arasında farklılık göstermekle birlikte ekonomik özgürlük düzeyi yüksek olan ülkelerin diğer ülkelere kıyasla refah açısından daha ileri seviyede oldukları gözlenmektedir (Tunçsiper & Biçen, 2014, s. 26). Çünkü özgür ekonomiler daha az özgür ekonomilere kıyasla daha hızlı büyümektedirler (Yenipazarlı, 2010, s. 76).

Bir düşünce kuruluşu olan Heritage Vakfı ekonomik özgürlüğü şu şekilde tanımlar; “Ekonomik özgürlük, her insanın kendi emeğini ve mülkiyetini kontrol etme temel hakkıdır. Ekonomik olarak özgür bir toplumda, bireyler istedikleri şekilde çalışmak, üretmek, tüketmek ve yatırım yapmakta özgürdürler. Ekonomik olarak özgür toplumlarda, hükümetler emeğin, sermayenin ve malların serbestçe hareket etmesine izin verir ve özgürlüğün kendisini korumak ve sürdürmek için gerekli olan kapsamın ötesinde zorlama veya özgürlük kısıtlamasından kaçınır. Başka bir deyişle, ekonomik özgürlük kavramı, bireylerin diğer bireylerin haklarına müdahale etmeden mallarıyla ne yapacaklarına karar verme özgürlüğünü ifade eder. Dinamik bir ekonomi ve medeni bir toplum inşa etmek için bu özgürlüğün hükümetler ve diğer ilgili kurumlar tarafından korunması gerekmektedir (Miller & Kim, 2016, s. 21).

Gwartney, Lawson ve Block (Lawson, Block, & Gwartney, 1996, s. 22), ekonomik özgürlüğün temelini oluşturan başlıca üç unsur olduğunu ifade etmektedir. Bunlar;

- Bağımsız seçimler yapma ve mülkiyete sahip olma özgürlüğü,
- Kişilerin güvenliği ve mülkiyet hakları,
- Kişilerin malları üzerinde takas haklarıdır.

Ekonomik özgürlüğü de içeren tüm özgürlük türlerinin en temel kavramı, bireylerin kendi kendilerine karar vermelerinde bağımsız olmalarıdır. İnsanlar, başkalarının haklarını ihlal etmeden kendileri için ne yapacaklarına karar vermekte özgürdürler (Gwartney & Lawson, 2003, s. 407).

Öte yandan, hükümetler ve diğer ilgili kurumlar, insanların ekonomik seçimler yapma ve mülk edinme konusundaki bu özgürlüğünü korumakla yükümlüdür. Uygun güvenlik koşulları sağlanmaksızın, ekonomik özgürlük kötü niyetli kişilerce ihlal edilmesi muhtemeldir. Ayrıca, hak ve mülkler üzerinde haklı bir sebep olmaksızın herhangi bir kısıtlama veya talepte bulunulması da ekonomik özgürlüklerin ihlali olacağından, ekonomik haklara ilişkin bu güvence, devlet müdahalesi olmaksızın sağlanmalıdır. Hükümetler, ekonomik özgürlükleri korumak için yasal yetkilerini kişilerin ekonomik aktiviteleri üzerinde belirli bir seviyeye kadar kullanabilir (Haan & Sturm, 2000, s. 216).

Ekonomik büyüklük genel olarak, ekonomik bir yapının üretim miktarında belirli zaman dilimi içerisinde ortaya çıkarılan artış olarak ifade edilmektedir. Bir ülkenin mal ve hizmet üretimindeki artış göstergelerinden biri de Gayri Safi Yurtiçi Hasılda (GSYH) sağlanan yükselişlerdir (Turan, 2008, s. 11). Ekonomik bakımdan büyüme sadece gelişmiş ülkeler için değil gelişmekte olan ülkeler için de oldukça önemlidir. Fakat burada dikkat edilmesi gereken konu; gelişmiş ülkeler reel GSYH'nın yıllık değişimine dikkat ederken, gelişmekte olan ülkeler ekonomik büyümeden ziyade, ekonomik kalkınmaya öncelik vermektedir. Oysaki ekonomik kalkınma kavramı, ekonomik büyümenin de içinde olduğu daha kapsayıcı bir olgudur. Ekonomik büyümeye ilaveten, toplumun gelir dengesizliğinin düşürülmesi, işsizlik oranlarının azaltılması, sosyal ve iktisadi kurumların modernize edilmesi gibi unsurlar ekonomik kalkınma içerisinde değerlendirilmektedir (Seyidoğlu, 2006, s. 829).

Philips ve Sul (Phillips & Sul, 2009), ekonomik büyümeyi belirli bir ülkede üretilen mal ve hizmet miktarındaki artış olarak tanımlamıştır. Belirli bir ülkedeki ekonomik büyüme, genellikle, ulusal çıktının en önemli, yaygın olarak kullanılan ve kapsayıcı ölçülerinden biri olan gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH) kullanılarak ölçülür. Kaynaklara kimin sahip olduğuna bakılmaksızın, belirli bir ülkede belirli bir süre

boyunca (genellikle bir yıl) üretilen tüm nihai mal ve hizmetlerin piyasa değerinin belirlenmesidir. Ekonomik büyüme gayri safi yurtiçi hasıladaki değişimlerle ölçülebilir; bir ülkenin son bir yıldaki tam ekonomik çıktısını ölçer. Ayrıca, yurt içinde satılsın veya yurt dışına satılsın, yurt içinde satılmak üzere üretilen tüm mal ve hizmetleri içerir. Sadece bitmiş üretimi ölçer, böylece bir ürünü yapmak için üretilen parçalar sayılmaz. İhracat, ülkede yaratıldığı için ekonomik büyüme içerisine dahil edilir, ithalat ise ekonomik büyümeden düşülür (İdris, 2012: 37).

Literatürde birçok ampirik çalışmada, ekonomik özgürlük ve ekonomik büyüklük arasında pozitif bir ilişki olduğu ifade edilmiştir (Barro, 1991), (Scully & Slottje, 1991), (Vanssay & Spindler, 1994), (Ali & Crain, 2002), (Dawson, 2003), (Weede, 2006). Ekonomik büyüklük bir ülke ekonomisinin zaman içindeki üretim hacminde yaşanan artıştır. Kalkınma düzeyindeki her ülke açısından ekonomik büyüklük oldukça önemlidir (Akkaya, 2019, s. 283). Ekonomik özgürlükler ise genel olarak kalkınmanın ve ekonomik büyüklüğün dinamiklerini harekete geçirerek ekonomiyi dış müdahale olmadan doğal denge ulaştıran ve toplumdaki bireylerin ekonomik kararlarını özgürce vermelerine ve uygulamalarına olanak tanıyan bir mekanizmadır (Akkaya, 2019, s. 288).

Bir ülkede kişilere tanınan özgürlüklerin, ülke gelişimine olan etkisi derecesini hesaplayabilmek ve ülkelerin özgürlük düzeyi bakımından çoklu karşılaştırmaların yapılabilmesi için özgürlüklere sayısal bir ölçüm kriterine ihtiyaç duyulmuştur. Bir ülkedeki ekonomik özgürlüklerin, Heritage Vakfı ve Fraser Enstitüsü gibi uluslararası kurumlar tarafından 1990'lı yıllarda bazı endeksler kullanılarak ölçülmeye başlamıştır. Bu endeks rakamlarına bakılarak, ekonomik özgürlükler alanındaki değişikliklerin ekonomik performansı nasıl etkilediği belirli sınırlarda tahmin edilebilmektedir. Bu çalışmalara göre ekonomik özgürlükler arttıkça gelir düzeylerinin de arttığı ifade edilmiştir. Diğer bir ifadeyle, ekonomik özgürlüğün fazla olduğu ülkelerde, daha yüksek kişi başına milli gelir, daha yüksek oranlarda büyüme, daha düşük işsizlik oranı, daha düşük yolsuzluk oranları ve daha demokratik ülke koşullarının olduğu vurgulanmaktadır (Acar, 2010, s. 23).

Bu durum araştırma bulguları ile de ortaya konulmaktadır. Çalışmanın sıralı başlıklarında literatürde bu kapsamda yapılmış araştırma bulgularından hareketle ekonomik özgürlük ile işsizlik, enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki ele alınmaktadır.

2.5.1.Ekonomik Özgürlük İle İşsizlik Arasındaki İlişki

Geçmişten günümüze dünya ülkeleri arasında kişi başına düşen milli gelir düzeylerinin ve ekonomik büyüme oranlarının farklılaştığı bilinmektedir. Ülkelerin temel makroekonomik göstergelerinin (kişi başına düşen milli gelir, enflasyon oranı, yatırımlar, istihdam verileri vs) neden farklılaştığı konusunda literatürde çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Neoklasik büyüme ve içsel büyüme modellerine göre bu farklılıklar ülkeler arasındaki fiziki ve beşeri kapital ile teknolojik ilerlemeler arasındaki farklılaşmalardan kaynaklanmaktadır. Nitekim ilerleyen yıllarda yürütülen birçok çalışmada, bir ülke ekonomisinin kurumsal mevzuatlar, hukuki düzenlemeler, temel hak ve özgürlükler ve yürütücü pozisyonundaki kurumların da dahil olduğu kurumsal altyapısının uzun dönemleri kapsayan ekonomik performansları ile yakın ilişki içerisinde olduğu ifade edilmiştir (Jones, 1998). Ülkelerin kurumsal altyapılarının önemli bir unsuru da ekonomik özgürlüklerdir.

Daha önce de ifade edildiği üzere ülkelerin tanıdığı ekonomik özgürlüklerin uzun vadede genel ekonomik performansın yönünü belirleyen en önemli etkenlerden birisi olduğu ünlü iktisatçı Adam Smith dönemlerinden itibaren ileri sürülmüş ve serbest ekonomi ilkelerinin ne denli önemli olduğu birçok çalışmada belirtilmiştir. Sınırsız ekonomik özgürlük ifadesi ile ülke ekonomisinin dışarıya açık, hükümetin piyasaya müdahalesinin çok az olduğu ve kişilerin ekonomik faaliyetlerini özgürce yürütebildikleri bir ortamdan bahsedilmektedir (Gwartney & Lawson, s. 5). Bu özellikleri de göz önünde bulundurulduğunda ekonomik özgürlük; “serbest piyasanın dinamiklerini tetikleyen, hükümetin piyasaya sınırlı müdahalede bulunduğu, kişilerin refahını maximize etmeye çalışan, iş gücü pazarını harekete geçirerek istihdamı olumlu etkileyen, ekonomik gidişatı kendi seyrine bırakarak doğal piyasa dengesine yönlendiren ve toplum içerisindeki her bir bireyin kendi özgür istekleri doğrultusunda ekonomik kararlar alabilmesine zemin hazırlayan bir yapıdır (Patry, 2009).

İşsizlik, sosyo-ekonomik bir sorun olarak hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerini tehdit eden ciddi sorunlardan biri haline gelmiştir. Shorbaji (Shorbaji, 2009) ve Kreishan'a (Kreishan, 2011) göre yüksek işsizlik oranları işgücü piyasasında bir eksikliği, yoksulluk vakalarının derinleşmesini ve uygunsuz yaşam standartlarının yayılmasını gösteren bir işarettir. Öte yandan, bir ekonominin GSYİH'sının büyüme hızının istihdamı artırdığı ve işsizliği azalttığı konusunda ekonomide yaygın olarak kabul edilen bir görüş vardır. Üretim ve işsizlikle ilgili bu teorik önerme, genellikle "Okun Yasası" olarak bilinir.

İşsizlik, yalnızca sağlam bir ampirik düzenliliğe sahip olduğu için değil, aynı zamanda makroekonomik bir yapı taşı olarak önemi nedeniyle ekonomistlerin dikkatini çekmiştir. Phillips eğrisi ile birleştirildiğinde toplam arz eğrisini oluşturur. Ayrıca, özellikle optimal veya arzu edilen büyüme oranının belirlenmesinde, makroekonomik politika için çıkarımları vardır (Moosa, 2008), (Dahmani, 2013).

Literatürde deneye dayalı çok sayıda çalışmada, ekonomik özgürlüğün kişi başına GSYİH düzeylerini ve büyüme oranlarını nasıl etkilediği analiz edilmiştir. Bu araştırmalarda ekonomik özgürlüğün, özellikle ekonomik özgürlükteki artışın her ikisi üzerinde de önemli bir olumlu etkisi olduğunu tespit edilmiştir (Haan, Lundström, & Sturm, 2006). Bu genelleme, teşvikler ve gelişmiş mülkiyet hakları ve artan işgücü piyasası özgürlüğü gibi diğer koşullar yoluyla artan ekonomik özgürlüğün, gerçek GSYİH'nın yüzde büyüme oranını yükselten girişimciliği ve diğer ekonomik davranışları teşvik ettiği argümanına etkili bir şekilde dayanmaktadır (Cebula, Foley, & Capener, 2015, s. 424). Ancak ekonomik özgürlüğün işsizliği etkileyip etkilemediği ve ne ölçüde etkilediği konusunda yapılan teorik ve görgül çalışma sayısı sınırlıdır. Literatürde ekonomik özgürlük ve işsizlik arasındaki ilişkiyi araştıran az sayıda çalışmada daha yüksek ekonomik büyümeye sahip ülkelerde daha düşük işsizlik oranları olduğu bulunmuştur (Feldmann, 2007), (A.Garrett & Rhine, 2010), (Erdem & Tuğcu, 2012), (Heller & Stephenson, 2014), (Cebula, Foley, & Capener, 2015).

Heritage Vakfı (2018), bireylerin özgür bir şekilde iktisadi kararlar alması ve bu kararlar neticesinde kazandıkları mal veya mülkleri herhangi bir dış baskıya maruz kalmadan serbestçe değerlendirebilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Böylece

ekonomik özgürlük ile ekonomik büyüme arasındaki “kayıp halkayı” (missing link) tamamlayacak olan unsurun, girişimcinin özgür bir şekilde ortamda uygulayabileceği girişimcilik faaliyetleri olduğu ifade edilmektedir. Girişim veya yatırım faaliyetleri aracılığıyla yeni iş sahaları, yatırım teşebbüsleri (firma sayısı) ve istihdam olanakları artmaktadır. Öte yandan, ekonomik özgürlükler sağlanarak kurumsal işletmelerin organize olmasına engel olan prosedürler azaltılarak veya bütünüyle kaldırılarak yatırım özgürlüğünün önü açılır ve bu suretle istihdam oranları yükselişe geçer (Sobel & Kreft, 2005). Ülke içindeki yatırımların ve istihdamın artmasıyla üretim artar ve bu da ülkenin ekonomik büyümesini olumlu etkiler. Dolayısıyla ekonomik özgürlüklerin bu şekilde kişi refahını olumlu etkilediğini söylemek mümkündür.

Feldman’a göre, ekonomik özgürlükler sayesinde şirketlerin piyasaya girişi kolaylaşır ve serbest rekabet ortamında faaliyetlerini yürütme olanağı kazanır. Böylece işgücü pazarının fonksiyonları doğrudan gelişme eğilimine girer ve serbest mübadeleye zemin hazırlanmış olur. Bu unsurlar da dolaylı olarak ekonomik kalkınmaya etki eder ve istihdamı artırır. Ekonomik özgürlükler, kişilere daha fazla yatırım serbestliği sağladığı için, ülkeye yapılan yatırım artar. Artan yatırımların üretimi tetikler ve firmalar üretim hacmini arttırmak için yeni istihdamlar yaratır. Ekonomik özgürlüklerin tüm ülkelerde istihdamı olumlu etkilediği ve işsizliği azalttığına ilişkin araştırmalar mevcuttur (Feldmann, 2006, s. 453).

Ekonomik açıdan özgür olan toplumlarda çalışanlar kendi kişisel yeteneklerine ve çabalarına dayanarak başarı ve başarısızlıklarını ortaya koyabilmektedirler. Başarı veya başarısızlık gibi unsurları belirleyen temel faktörlerden biri de liberal toplumların kurumsal yapılanması, bireylerin lehine veya aleyhine olmayacak türden düzenlemelerle birlikte ekonomik yaşamı dengelemekte ve böylece iş hayatında sürekliliği sağlamaktadır. Özellikle şeffaflık ve açıklık kavramlarıyla birlikte karakterize edilen fırsat eşitliği ve kamusal karar verme dinamikleri bireysel arzuların harekete geçmesini sağlayarak ekonomik dinamizme ivme katmaktadır. Bu doğrultuda herhangi bir kamusal sınırlamaya maruz kalmadan iş kurmak veya kurulmuş bir işletmede serbestçe çalışabilme olarak değerlendirilen çalışma özgürlüğü liberal ekonomik düzen içinde sağlanmakta ve böyle bir ekonomik düzende etkili

şekilde tahsis edilmektedir. Diğer taraftan piyasanın serbest işleyişine yönelik yapılan düzenleyici kurallar ve bir müdahaleler ise üretim maliyetlerini arttırarak girişimcilerin başarılı olma şansını azaltmaktadır (www.heritage.org). Dolayısıyla girişimciler ekonomik özgürlüklerin daha yaygın olduğu ekonomilerde daha kaliteli mal ve hizmet üretebilmenin yöntemlerini bulma becerilerine daha fazla sahip olmakta ve bu durum sürdürülebilir ekonomik büyümeyi sağlamaktadır (Akıncı M. , 2013, s. 153). Sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlandığı ekonomilerde işsizlik oranlarının kademeli şekilde düşmesi beklenmektedir. Sürdürülebilir büyümenin istihdam oluşturacağı ve işsizliği azaltacağı varsayımı iktisadi düşünce tarihinde hâkim bir görüştür (Dilber, Eryiğit, & Ayvaz Güven, 2015, s. 70). Çünkü bir ekonomide iktisadi büyümenin hızını ve oranını belirleyen ekonomik kriterlerden birisi istihdam seviyesidir (Parasız, 1997, s. 45). Ekonomik büyümenin sürdürülebilir olması emek ve yatırım verimliliğinin artması ve talebin sürekliliği ile ilişkilidir. Yeni yatırımlar ile üretim kapasitesi artmakta bu durum emek ve sermaye talebini artırmaktadır. Bunun yanında verimlilik artışı hem yaşam koşulları hem de çalışma koşullarını iyileştirmekte ve ekonomiyi canlandırmaktadır (Ata, 2009, s. 12). Ekonomik özgürlüklerin ekonomik büyümeyi etkileyeceği varsayımından hareketle ekonomik özgürlük düzeyi yüksek olan ülkelerin ekonomik büyüme olarak daha ileri seviyede olacakları ve bu durumun işsizlik oranlarının düşmesini sağlayacağı söylenebilir. Bu nedenle ekonomik özgürlük işsizlik üzerinde etkili olmaktadır. Bu durum araştırma bulguları ile ortaya konulmaktadır.

ABD’de ekonomik özgürlükler ve işsizlik arasındaki ilişkiyi irdeleyen bir araştırmada bu ilişki test edilmiştir. Kreft ve Sobel (Sobel & Kreft, 2005), ABD’de tam 50 eyalette 1996-2000 yılları arasında tutulan istatistiki veriler kullanılarak ekonomik özgürlük ve girişimcilik faaliyetleri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırma bulgularına göre, ülke içerisinde sağlanan ekonomik özgürlükler, yatırım ve girişimcilik faaliyetlerini teşvik ederek ülkenin ekonomik performansını olumlu etkilemektedir. ABD’nin 50 eyaletinde benzer bir çalışma Hall vd.tarafından da yürütülmüştür. Hall vd. ekonomik özgürlüklerin istihdama olan etkisini test etmek için yeni bir indeks kullanmışlardır. Bu çalışmada da genel ekonomik özgürlüğün işsizliği istihdam oranları üzerine pozitif etkilediği ifade edilmiştir (Hall, Pulito, & VanMetre).

Benzer araştırmalardan birinde Feldmann (2007) “Dünyada ekonomik özgürlük ve işsizlik” başlıklı çalışmasında Ekonomik Özgürlük Endeksi verilerinden hareketle ekonomik özgürlük ile işsizlik arasındaki ilişki incelemiştir (Feldmann, 2007). Ancak ekonomik Özgürlük Endeksi’nin işsizlik ile ilişkiyi gruplandırmada avantajına sahip olmaması nedeniyle (i) hükümetin büyüklüğü, (ii) mülkiyet haklarının yasal yapısı ve güvenliği, (iii) sağlam paraya erişim, (iv) uluslararası ticaret özgürlüğü ve (v) kredi düzenlemesi, emek ve iş gibi beş alan endeksini de kullanmıştır. Araştırmanın sonunda ekonomik özgürlük üzerindeki kısıtlamaların, daha yüksek işsizlik açısından önemli maliyetler içerdiği ve ekonomik özgürlüğün özellikle kadın ve genç işsizliği üzerinde önemli etkisinin olduğu görülmüştür. Yapılan regresyon analizi sonucunda ekonomik özgürlüğün, özellikle kadınlar ve gençler arasındaki işsizliği önemli ölçüde azaltacak bir faktör olduğu belirlenmiştir. Feldmann, etkilerin büyüklüğünü göstermek için Amerika Birleşik Devletleri ve İtalya’yı karşılaştırmakta ve İtalya, Amerika Birleşik Devletleri ile aynı derecede ekonomik özgürlüğe sahip olsaydı, işsizlik oranının toplam işgücü ve toplam işgücü arasında yüzde 1,7 puan daha düşük olabileceğini belirtmektedir.

Feldmann, daha fazla ekonomik özgürlüğün işsizliği azalttığını ve bu etkinin özellikle gençler arasında daha yüksek olduğunu mevcut mali ve ekonomik krizin ardından, işsizliğin büyük maliyetleri ve dünya çapındaki muazzam sayıda işsiz insan göz önüne alındığında, hükümetlerin işsizliği azaltmanın bir yolu olarak ekonomik özgürlüğü artırmayı düşünmesi gerektiğini önermektedir. Bunun yanında bağımsız yargı, tarafsız mahkemeler ve mülkiyet haklarının etkin bir şekilde korunması ile karakterize edilen bir hukuk sisteminin açıkça ekonomik özgürlüklere ve istihdama yararlı etkileri olduğunu ek olarak, ulusal sınırları aşan ticaret yapma özgürlüğünün ve hafif bir düzenleyici yükün de yalnızca uzun vadede olsa da işsizliği azaltabileceğini belirtmektedir.

Garrett ve Rhine (2010) ise ABD eyaletlerinde ekonomik özgürlük ve istihdam artışı arasındaki ilişkiyi ele aldıkları çalışmalarında genel olarak, ekonomik özgürlük endeksindeki bir birimlik bir artışın, spesifikasyona bağlı olarak istihdam artışını yüzde 1 ila 4 oranında artırdığını ayrıca, eyaletler arasında istihdam artışındaki

değişimin kabaca % 2 ila 5'inin ekonomik özgürlükle açıklandığını tespit etmişlerdir (Garret & Rhine, 2010).

Diğer bir araştırmada ise Erdem ve Tuğcu (2012) Kırgızistan, Kazakistan, Azerbaycan ve Türkiye gibi Türki cumhuriyetlerde ekonomik özgürlük ile istihdam arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmada 1998-2010 dönemine ait panel veriler kullanılmıştır. Bunun yanında ülkelere ait işgücüne katılım ve istihdam verileri ise Dünya Kalkınma Göstergeleri veri tabanı üzerinden temin edilmiştir. Ülkelerin ekonomik özgürlük endeksi değerleri ise Heritage Enstitüsü'nün her yıl düzenli olarak yayınladığı ekonomik özgürlük endeksi raporundan elde edilmiştir. Araştırmanın sonunda ülkelerin toplam ekonomik özgürlük seviyesinde yaşanan artışın istihdamı hem işgücüne katılma oranı hem de toplam istihdam düzeyi açısından pozitif yönde etkilediği görülmüştür (Erdem & Tuğcu, 2012).

Heller ve arkadaşları (2014) tarafından yapılan çalışmada ekonomik özgürlük ile işsizlik oranı, işgücüne katılım oranı ve istihdam-nüfus oranı arasındaki ilişki incelenmektedir. Araştırmada 50 eyaletin 1981-2009 yılları arası verileri kullanılmıştır. Araştırma bulguları ekonomik özgürlüğün daha düşük işsizlik ve daha yüksek işgücüne katılım ve istihdam-nüfus oranları ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Buna göre ekonomik özgürlüğü bir puan artıran politikaların benimsenmesinin, işsizlik oranını 1,3 puan kadar azalttığı aynı şekilde, ekonomik özgürlükte bir puanlık artış, işgücüne katılım oranını yüzde 1,9 puana kadar ve istihdam nüfus oranını 2,3 puana kadar arttırdığı görülmüştür. Araştırma sonuçları devlet boyutunun azaltılmasının işgücü piyasası sonuçları üzerinde en büyük etkiye sahip olacağını göstermektedir (Heller & Stephenson, 2014).

Cebula ve arkadaşları (2015) ise çalışmalarında OECD ülkelerinde ekonomik özgürlüğün işsizlik oranı üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Araştırmada bir ulustaki ekonomik özgürlük derecesi ne kadar yüksekse, o ulustaki işsizlik oranının o kadar düşük olduğu hipotezini ampirik olarak sınanmaktadır. Bu hipotez, daha fazla ekonomik özgürlüğün daha fazla reel gayri safi yurtiçi hasıla GSYİH büyümesine yol açtığı ve bunun da işsizlik oranını azalttığı fikrine dayanmaktadır. Araştırmada incelenen çerçeve, OECD'nin 30 üye ülkesinden 29'u için bir veri setinden

oluşmaktadır. İzlanda, veri sınırlamaları nedeniyle çalışmadan çıkarılmıştır. 2003-2007 dönemi boyunca. Her ulusun genel vergi yükünü ve uzun vadeli faiz oranını ve ayrıca her ulusun siyasi istikrarının bir ölçüsünü de içeren bu keşifsel araştırma modelinde yürütülen araştırmanın sonucu genel ortalama ekonomik özgürlük düzeyinin işsizlik oranının azalan bir fonksiyonu olduğuna dair tahminler sunmaktadır. Başka bir ifade ile daha fazla ekonomik özgürlüğün işsizlik oranını azalttığı sonucuna ulaşılmıştır (Cebula, Foley, & Capener, 2015).

Bayar (2016) tarafından yapılan çalışmada ise gelişmekte olan piyasa ekonomilerinde ekonomik özgürlük ve işsizlik arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu temel amaç doğrultusunda çalışmada 1995-2014 döneminde 20 yükselen piyasa ekonomisinde işsizlik, ekonomik özgürlük ve brüt sermaye oluşumu arasındaki ilişki Westerlund-Durbin-Hausman (2008) eşbütünleşme testi ve Dumitrescu ve Hurlin (2012) nedensellik testi kullanılarak incelenmiştir. Araştırmanın sonunda ekonomik özgürlüğün işsizlik üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı, ancak brüt sermaye oluşumunun uzun vadede işsizlik üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu, bunun yanında işsizlik ile ekonomik özgürlük arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğu bulunmuştur (Bayar, 2016).

Literatürde, emek özgürlüğü lehine bazı argümanlar, işgücü piyasasının kalitesini iyileştirmenin ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkiler yarattığını öne sürmektedir. Bu araştırmalara göre daha fazla çalışma özgürlüğüne sahip bir ülke, yüksek vasıflı işgücünü daha iyi çekebilir. Dolayısıyla böyle bir ülke daha düşük bir işsizlik oranına sahip olma eğilimindedir, bu ise ekonomik büyümeyi teşvik eder (Wu, 2011).

Sonuç olarak ekonomik özgürlük, bir ülkedeki siyasi ve ekonomik kurumların ve hukuki yapının bir yansımasıdır. Bir ülkedeki siyasi ve ekonomik kurumlar ve bunların politikaları ve yasal yapısı, firmaların ve bireylerin faaliyet gösterdiği genel çerçeveyi oluşturur. Bu nedenle ekonomik özgürlük, ekonomik büyüme ve kalkınma yoluyla işgücü piyasasını etkileme potansiyeline sahiptir (Bayar, 2016, s. 5-6).

2.5.2.Ekonomik Özgürlük İle Enflasyon Arasındaki İlişki

Enflasyon, sürdürülebilir ekonomik büyümenin her ulusun birincil hedefi olduğu potansiyel ekonomik koşullar için çok önemli bir değişken olarak görülmektedir (Oikawa & Uedab, 2018, s. 114). Enflasyon oranlarındaki değişimi ve para politikası analizini zamanında hesaplamak ve izlemek uzmanlar için önemli bir zorluktur ve ortaya çıkan herhangi bir belirsizlik, politika kararlarının güvensizliğinin göstergesidir (Gülşen & Kara, 2019, s. 33). Güvenilir enflasyon oranı tahminleri ise para politikası için önemlidir. Enflasyon seviyelerinin etkisini değerlendirmek ve izlemek için faiz oranı, potansiyel çıktı, döviz kuru, para arzı, ücret oranı, ticari açıklık ve beklentiler gibi çeşitli faktörler dikkate alınmaktadır (Osabuohien, Obiekwe, Urhie, & Osabohien, 2018, s. 575), (Szafraneck, 2019, s. 1042). Prichett ve arkadaşları (2011: 56) enflasyonu “bir mal veya hizmetin fiyat seviyesindeki veya mal ve/veya hizmetlerden oluşan pazar sepetindeki artış” olarak tanımlamıştır (Pritchett, Griesmyer, McDonald, Venters, & Dysert, 2011, s. 56).

Bir ülkedeki enflasyon oranının yüksekliği kurumsal yapıların ve bireylerin uzun vadeli yatırım planları yapmalarına engel teşkil etmekte, yatırımcıların kazançları ve birikimleri üzerinde negatif etkiye sahiptir. Enflasyon oranındaki her bir birim artış kişilerin alım gücünü düşürmekte, ekonomik istikrarsızlığa sebep olmaktadır. Yüksek enflasyon oranlarının ortaya çıkardığı bu olumsuzluklar, müteşebbislerin yatırım planlarına engel olmakta ve iktisadi kaynakların etkin ve verimli kullanılmamasına sebep olmaktadır. Böylece toplum içerisindeki ekonomik özgürlüklerin kısıtlanmasına yol açmaktadır. Nitekim dünya genelinde ekonomik özgürlüklerin yüksek olduğu ülkelerde enflasyon oranlarının, kısıtlı özgürlüklere sahip ekonomilere kıyasla daha düşük olduğu bilinmektedir (Fidrmuc, 2003, s. 588). De Melo ve arkadaşlarının (1997) gerçekleştirdiği çalışmada düşük enflasyon oranı ile ekonomik özgürlük arasında pozitif korelasyon olduğu belirlenmiştir. Ekonomik özgürlükler ve enflasyon arasındaki pozitif ilişkiye benzer bir korelasyon enflasyon ve ekonomik performans arasında da belirlenmiştir. Enflasyon verilerindeki değişim ile ekonomik özgürlükler ve ekonomik performans arasında kurulan çoklu bağıntıda

enflasyon değişkeninin de olması enflasyonunu ne kadar önemli bir veri olduğunun delilidir (De Melo, Denizer, & Gelb, 1996).

1980'lerden beri ekonomik özgürlük politikaları çoğu ölkede, özellikle de gelişmekte olan ölkelerde popüler olmuştur. Literatürde ekonomik özgürlük ile diğer sosyo-ekonomik değişkenler arasındaki ilişkiye dair birçok araştırma bulunmaktadır, ancak bu araştırmaların çok azı ekonomik özgürlüğün enflasyon üzerindeki etkisini doğrudan ele almaktadır (Jafari & Shadabi, 2011, s. 125). Ekonomik özgürlük düşük ve öngörülebilir enflasyon oranı, rekabetçi döviz kuru, ödemeler dengesi gibi makroekonomik istikrarın sağlanacağı bir ekonomik yapı oluşmasını sağlamaktadır (Akkaya, 2019, s. 288). Dolayısıyla ekonomik özgürlüğün tesis edildiği bir ekonomide karşılaştırılabilir üstünlüğün elde edilmesi ile ilişkili olarak enflasyon oranları düşmekte, tasarruf artmakta, yatırım riski düşmekte ve artan verimlilikle ilişkili olarak ekonomik büyüme ivme kazanmaktadır (Yılmaz & Akıncı, 2012, s. 126). Bu nedenle ekonomik özgürlüğe sahip ölkelerin enflasyon oranlarının ekonomik olarak baskı altında olan ölkelere göre daha düşük olduğu da söylenebilir. Aşağıda yerli ve yabancı literatürde ekonomik özgürlükler ile enflasyon arasındaki ilişkinin incelendiği çalışma bulgularına yer verilmektedir.

Enflasyonun çok ciddi bir sorun olarak görülmediği 1970'lere kadar ampirik çalışmalar enflasyonun ekonomik büyüme üzerindeki olumlu etkisini göstermiştir. Ancak ampirik çalışmalar 1980'lerden sonra enflasyonun ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkilere neden olduğunu ileri sürmüştür. Anlaşılacağı üzere bu ilişkinin yönü incelenen zaman dilimine duyarlıdır. Sarel (1996), enflasyonun mütevazı oranlar kaydettiği 1970'lerden önce enflasyon ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişki olduğunu bulmuştur. 1970'lerden sonra enflasyon oranları yükselmeye başladığında Sarel (1996), enflasyon ile ekonomik büyüme arasında negatif bir ilişki olduğunu bulmuştur (Sarel, 1996). Bu açıdan bakıldığında, ekonomik olarak özgür ve düşük enflasyon oranlarına sahip ölkeler daha hızlı ekonomik büyüme yaşarken, merkezi planlı ekonomik sistemler ile enflasyon oranları yüksek olan ölkeler ise uzun vadede geri çekilmekte ve toplumda gerginlikler yaşanmaktadır. Bu nedenle ekonomik

özgürlük, enflasyon ve ekonomik kalkınma akademik ve politik alanlarda en çok tartışılan konulardan bazılarıdır (Kılıç & Arıca, 2014).

Geniş bir ülke kesitinde enflasyon performansının ekonomik özgürlük ile ters orantılı olması ampirik bir düzenliliktir. Bunun bir sonucu olarak, son yıllarda dünya çapında ticaretin serbestleştirilmesi planlarının yaygınlığının, ticaretin önündeki engellerle birlikte enflasyon oranlarını düşürerek önemli parasal sonuçları oluşturacağı belirtilmektedir (Romer D. , 1993). Bu bulgudan hareketle Lane (1997) açık ekonomilerde enflasyon olgusunu incelemiştir. Araştırmanın ampirik kanıtları ticari açıklığın uzun vadede ortalama enflasyonun bir belirleyicisi olarak ciddiye alınması gerektiğini göstermektedir (Lane, 1997).

Merkez Bankası bağımsızlığı, ekonomik özgürlük ve enflasyon oranları arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada Banaian ve Luksetich (2001) daha tatmin edici ekonometrik ölçütler kullanarak Merkez Bankası bağımsızlığının enflasyon üzerindeki etkisinin ampirik modellerini, çeşitli bağımsızlık derecelerinin ekonomik performans üzerinde bir etkisi olup olmadığını belirlemeye çalışmaktadırlar. Araştırmanın sonucu ekonomik ve politik özgürlük ile enflasyona yol açan merkez bankası özellikleri arasındaki bağlantıları göstermektedir. Buna göre yüksek derecede ekonomik özgürlük gösteren ülkeler, daha düşük enflasyona yol açan yapıları benimsemektedir; yüksek derecede siyasi özgürlük sergileyenler ise enflasyonu düşürücü kurumsal yapıları benimsememektedir (Banaian & Luksetich, 2001).

Lundström (2003) kurumlar, ekonomik büyüme ve çevre üzerine doktora tezinde ekonomik özgürlük endeksinde bulunan bütün kategorilerin bir ülkenin demokratik yapısından eşit şekilde etkilendiğini açık şekilde vurgulanmaktadır. Araştırmada bunun yanında uluslararası değişime ilişkin sınırlamalar ve düzeltmeler ile devlet faaliyetlerinin ekonomik özgürlük endeksi üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu fakat para ve enflasyon üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı ortaya konulmaktadır (Lundström, 2003).

Samimi ve Shadabi (2011) ise çalışmalarında 1996-2006 döneminde Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesinde ekonomik özgürlüğün enflasyon üzerindeki etkisini

Gordon teorisi temelinde panel veri regresyon analizi kullanarak analiz etmektedir. Araştırma sonuçları ekonomik özgürlüğün enflasyon üzerindeki etkisinin önemli olmasa da istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir (Samimi & Shadabi, 2011). Bu sonuç, daha az özgür ülkelerde ekonomik özgürlüğün enflasyon maliyetinin, daha özgür ülkelere göre biraz daha fazla olduğu anlamına gelmektedir.

Shadabi (2012) tarafından yapılan başka bir çalışmada ise 1996-2009 döneminde Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki 15 ülkede ticaret özgürlüğünün enflasyon üzerindeki etkisi araştırılmaktadır. Araştırmanın sonucu ticareti daha serbest hale getirmenin enflasyon üzerin küçük ve önemli ancak artan bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir (Shadabi, 2012).

Kılıç ve Arıca (2014) ise “Ekonomik Özgürlük, Enflasyon Oranı ve Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Panel Veri Analizi” başlıklı çalışmalarında 1995-2010 döneminde 23 üst orta gelirli ülkede hem ekonomik özgürlük, enflasyon oranı, ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi hem de ekonomik özgürlük endeksleri, enflasyon oranı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmada Havuzlanmış En Küçük Kareler ve İki Yönlü Panel En Küçük Kareler yöntemleri kullanılmıştır. Yapılan analizlerin sonuçlarına göre, ekonomik özgürlüğün ekonomik büyüme üzerinde önemli ölçüde olumlu bir etkisi varken, enflasyon oranının önemli ölçüde olumsuz bir etkisi olduğu görülmüştür. Ekonomik özgürlüğün bileşenleri ayrı ayrı incelendiğinde, devlet büyüklük endeksi ve iş özgürlüğü endeksi gibi ekonomik özgürlüğün bazı bileşenlerinin katsayılarının anlamlı değişkenler olmadığı tespit edilmiştir. Ekonomik özgürlüğün diğer tüm bileşenlerinin, ekonomik büyüme ile önemli ölçüde ilişkili olduğu görülmüştür (Kılıç & Arıca, 2014).

Boyko (2014) da çalışmasında Ukrayana özelinde ekonomik özgürlük ve enflasyonla mücadele politikası arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu doğrultuda araştırmada Ekonomik Özgürlük Endeksi'nin her bir bileşeninin anti-enflasyonist özellikleri analiz edilmiştir. Araştırmanın sonunda dış ticaretin serbestleşmesi, mülkiyet haklarının korunması, yolsuzluğun azalması, finans, iş ve yatırım faaliyetlerinde serbestlik gibi ekonomik özgürlük faktörlerinin enflasyonun düşmesine katkı sağladığı görülmüştür. Bunun yanında ekonomik özgürlükteki değişim

dinamiğinin gayri safi yurtiçi hasıla ile ölçülen çıktı üzerinde genişletici bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Araştırmada Ukrayna’da anti-enflasyonist politikaların yürütülmesi için finans, iş ve yatırım faaliyetlerinin serbestleştirilmesinin çok önemli olduğu ileri sürülmektedir (Boyko, 2014).

Diğer bir araştırmada ise Diler (2020) Türkiye’nin uzun dönem zaman serisi verilerinden hareketle ekonomik özgürlükler endeksi, kurumlar vergisi geliri ile yıllık enflasyon oranı değişikliği arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Araştırmada 1988-2017 dönemine ait zaman serisi verileri ekonometrik yöntemler kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın sonunda Türkiye’de enflasyon oranının kurumlar vergisi gelirlerini etkilediği, ekonomik özgürlüklerin ise kurumlar vergisi gelirlerini etkilemediği aksine kurumlar vergisi gelirin hem ekonomik özgürlükleri hem de enflasyon oranını etkilediği görülmüştür (Diler, 2020).

Karagöz (2020) araştırmasında sağlam para yokluğunun bir ülkenin ticaretten elde ettiği kazancı baltaladığını, enflasyonun ise az mala çok para harcayan parasal bir olgu olduğunu vurgulamaktadır. Enflasyonun artması ile fiyatların değişken hale geldiğini yüksek veya değişken enflasyon oranlarının fiyatları göreceli olarak bozduğunu ve bu durumun uzun vadeli sözleşmelerin şartlarını değiştirerek işletmelerin ve bireylerin geleceğe daha duyarlı planlar yapmalarını olanaksız hale getirdiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle mülkiyet hakkını ve ekonomik özgürlüğü koruyabilmek için sağlam paranın esas alınması gerektiğini enflasyonun ise parasal araçlarda tutulan mal değerini yıprattığını ve hükümetlerin harcamalarına para yaratarak finanse ettikleri durumda ise vatandaşların ekonomik özgürlüğünü ihlal ettiğini belirtmektedir. Araştırmada ayrıca Arjantin’in 2020 yılı ekonomik özgürlük endeksi verilerinin önceki yıllara göre düştüğü bu durumda ekonomiye duyulan güvenin azalmasıyla enflasyonun artış gösterdiği vurgulanmaktadır (Karagöz, 2020).

Bu sonuçların aksine Jafari ve arkadaşları (2009) tarafından yapılan çalışmada Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesinde 1996-2006 yılları arasında ekonomik özgürlüğün enflasyon üzerindeki etkileri, Gordon Üçgen Enflasyon Modeli bazında panel veri regresyon analizi uygulanarak değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçları, ekonomik özgürlüğün belirtilen dönemde söz konusu bölgede enflasyon üzerinde

önemli bir etki bırakmadığını göstermektedir (Jafari , Mahmoudzadeh , & Shadabi, 2009).

2.5.3.Ekonomik Özgürlük İle Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki

Ekonomik teori, ekonomik özgürlüğün teşvikleri, üretken çabayı ve kaynak kullanımının etkinliğini etkilediğini göstermektedir. Adam Smith'ten bu yana ekonomistler, kaynakları seçme ve tedarik etme özgürlüğünün, iş dünyasında rekabetin, başkalarıyla ticaret ve mülkiyet haklarını güvence altına almanın ekonomik ilerlemenin temel bileşenleri olduğunu savunmuşlardır (Scully & Slottje , 1991). Özgürlük ve büyüme literatürü, özel araçlar ve işlemler üzerinde daha az kısıtlamaya sahip olan ulusların daha yüksek ekonomik büyüme seviyelerine sahip olma eğiliminde olduğunu tutarlı bir şekilde göstermiştir. Bununla birlikte, özgürlüğün büyümeye mi, büyümenin özgürlüğe mi yoksa bu ikisinin ortaklaşa mı belirlendiği açık değildir. Araştırmacılar mülkiyet hakkı, serbest piyasa kanunları ve ekonomik özgürlükler üzerinde uzun yıllardan bu yana çeşitli çalışmalar yürütse de ekonomik büyüme ve ekonomik özgürlükler arasındaki ilişkilerin incelendiği ampirik literatür 90'lı yılların sonlarında oluşmaya başlamıştır (Doucouliagos & Ulubaşoğlu, 2006). Bu durumun en temel nedeni ise ekonomik özgürlüğün ancak 90'lı yıllarla beraber endeksler kullanılarak ölçülmeye başlamasıdır (Tunçsiper & Biçen, 2014, s. 31).

Çalışmalar, çeşitli ekonomik özgürlük ölçüleri ile ülkeler arasındaki ekonomik büyüme farklılıkları arasında sürekli olarak güçlü bir korelasyon olduğunu göstermiştir (Spindler & Miyake, 1992), (De Vanssay & Spindler, 1994), (Dawson, 1998), (Bengoa & Sanchez, 2003), (Mahmood, Azid, Chaudhry, & Faridi , 2010), (Cebula R. J., 2011), (Kılıç & Arıca, 2014). Görüldüğü gibi ekonomik özgürlük ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki iktisat literatüründe tartışılmış ve küreselleşme ile birlikte bu ilişkiye ilişkin hem teorik hem de ampirik çalışmalar yaygınlaşmıştır. Bu ilişkiyi test etmek için çoğu araştırmacı ekonomik ve sosyal performansın çeşitli ölçümlemleri kullanmıştır. Sayısız makaleden elde edilen genel yorum, ekonomik özgürlüğün bir toplum için hayati derecede önemli olduğudur. Ancak bu ilişkiyi

tahmin etmek için kullanılan yöntemlerin farklı olduğu söylenebilir. Çoğu araştırmacı ekonomik özgürlüğün daha fazla yatırıma, daha yüksek kişi başına gelire ve büyüme oranlarına yol açtığını tespit etmiştir. Ayrıca, ekonomik özgürlük, bir ulusun vatandaşlarının yaşam standartlarında daha az yoksulluk ve iyileşme sağlamaktadır (Kılıç & Arıca, 2014, s. 172). Bu durum çeşitli araştırma bulgularıyla da ortaya konulmaktadır.

De Haan' a göre bireyler, güç, dolandırıcılık veya hırsızlık kullanmadan elde ettikleri mülk, başkaları tarafından fiziksel istilalardan korunduğunda ve bunları kullanmakta, değiştirmekte veya vermekte özgür olduklarında ekonomik özgürlüğe sahiptirler. Bireylerin bu eylemleri başkalarının aynı haklarını ihlal etmediği sürece başkasına mal olur. Bu nedenle, bir ekonomik özgürlük endeksi, haklı olarak edinilmiş mülkiyetin ne ölçüde korunduğunu ve bireylerin gönüllü işlemlere katılmakta özgür olduğunu ölçmelidir. Ekonomik olarak özgür bir toplumda, hükümetin temel işlevi, özel mülkiyetin korunması ve sözleşmelerin uygulanmasıdır. Bir hükümet özel mülkiyeti korumada başarısız olduğunda, tam bir tazminat ödemediğinde mülkü aldığında veya gönüllü değişimi sınırlayan kısıtlamalar getirdiğinde, vatandaşlarının ekonomik özgürlüğünü ihlal eder. Bunun yanında hükümetin ticareti kısıtlayan, işlem maliyetlerini artıran, mülkiyet haklarını zayıflatan ve belirsizlik yaratan kurumsal düzenlemeleri, ticaretten elde edilen kazanımların gerçekleşmesini ve aynı zamanda bireylerin üretken faaliyetlerde bulunma teşviklerini azaltacaktır. Bu ise ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyecektir (De Haan & Siermann, 1998, s. 364).

İslam ise araştırmasında ekonomik özgürlük ile düşük, orta ve yüksek gelirli ülkelerin ekonomik performansı arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Araştırmanın regresyon sonuçları ekonomik özgürlüğün kişi başına düşen gelir ve ekonomik büyüme ile doğrudan bir ilişkisi olduğunu göstermiştir. Buna göre düşük gelirli ülkelerde ve bir bütün olarak tüm ülkelerde ekonomik özgürlük endeksi ile kişi başına düşen gelir arasında doğrudan bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ayrıca, ekonomik özgürlük endeksi ile yüksek gelirli ülkelerde ve bir bütün olarak tüm ülkelerde kişi başına düşen gelirin büyüme oranı arasında doğrudan bir ilişki olduğunu göstermektedir (İslam, 1995).

Ayal ve Karras (1998) ekonomik gelişme ile mevcut terminolojide "ekonomik özgürlüğün" unsurlarını oluşturan ayrıştırılmış faktörler arasındaki ilişkileri ölçmeyi amaçladıkları çalışmalarında 58 ülkenin 1975-1990 dönemine ilişkin verilerini kullanmışlardır. Araştırmanın sonuçları toplam ekonomik özgürlüğün, toplam faktör verimliliğini artırarak ve sermaye birikimini artırarak ekonomik büyümeyi artırdığını göstermiştir (Ayal & Karras, 1998).

Gwartney ve arkadaşları (1996) ekonomik özgürlüğün uzun vadede ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğunu, ekonomik özgürlüğün ise ekonomik büyüme üzerinde önemli bir etkisi olmadığını bulmuşlardır. Başka bir çalışmada Bengoa ve Sanchez-Robles (2003) 1970-1999 döneminde 18 Latin Amerika ülkesi için ekonomik özgürlük ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi araştırmaktadır. Araştırmada ekonomik özgürlük ve ekonomik büyüme arasındaki etkileşimi test etmek için bir panel veri analizi kullanılmıştır. Araştırmacıların elde ettikleri sonuçlara göre, ekonomik özgürlük ekonomik büyüme ile pozitif ve anlamlı bir şekilde ilişkilidir (Gwartney, Lawson, & Block, 1996).

Cole (2003), Strum ve Deltann (2001), Powell (2003) ve Gwartney (2009), daha az hükümet müdahalesi ile faaliyet gösteren özel mülkiyetin ve özel pazarların korunması anlamına gelen, yani daha fazla ekonomik özgürlüğe sahip ülkelerin daha yüksek ekonomik büyüme oranlarına sahip olduğunu bildirmişlerdir (Garret & Rhine, 2010). Garrett ve Rhine (2010), ekonomik özgürlüğün istihdam büyümesi üzerindeki etkisini araştırarak ekonomik büyüme modellerini ABD için genişletmişlerdir.

Saribas (2009) ise 1995-2004 yılları için 49 ülke örneğinde ekonomik büyümenin ekonomik özgürlükle ilişkisini incelemiştir. Elde ettiği sonuçlar, ekonomik büyümenin ekonomik özgürlük ile negatif ilişkili olduğunu göstermektedir.

5 Güney Asya ülkesinde 1995-2007 dönemine ait ekonomik özgürlük ve ekonomik büyüme arasındaki bağlantıyı ilişkin yapılan araştırmanın sonunda mali özgürlük, ticaret özgürlüğü, yatırım özgürlüğü, iş özgürlüğü, mülkiyet hakları özgürlüğü ve yolsuzluktan kurtulmanın büyüme ile pozitif ilişkisi varken, hükümet

büyükliğünün büyüme ile negatif korelasyonu olduğunu görölmüştür (Mahmood, Azid, Chaudhry, & Faridi , 2010). Aynı şekilde Cebula (2011) da OECD ölkelerinde ekonomik özgürlüğün ekonomik büyüme üzerindeki etkisini 2003-2007 dönemi için incelediği çalışmasında ekonomik büyümenin parasal özgürlük, iş özgürlüğü, yatırım özgürlüğü, çalışma özgürlüğü, mali özgürlük, mülkiyet hakları özgürlüğü ve yolsuzluğa karşı özgürlük ile ilişkide olduğunu tespit etmiştir (Cebula R. J., 2011).

Diğer bir araştırmada ise Azman-Saini ve arkadaşları (2010) 85 ölkeden oluşan bir panelde ekonomik özgürlük, doğrudan yabancı yatırım (DYY) ve ekonomik büyüme arasındaki sistemik bağlantıyı araştırmışlardır. Diğer bir ifade ile özellikle, DYY'nin büyüme üzerindeki marjinal etkisinin ev sahibi ölkelerdeki ekonomik faaliyetlerin serbestliğine bağlı olup olmadığını değerlendirmişlerdir. Araştırmacılar 1975-2004 döneminde 85 ölkede için bir panel veri kullanarak yaptıkları ampirik analizden üç önemli sonuç çıkarmışlardır. Buna göre DYY'nin tek başına çıktı büyümesi üzerinde doğrudan bir etkisi olmadığı, ekonomik özgürlüğün ele alınan ölkeler için uzun vadeli büyüme için önemli bir itici güç olduğu ve DYY'nin büyüme üzerindeki etkisinin ölkelerin ekonomik özgürlük düzeyine bağlı olduğu görölmüştür. Araştırmada ayrıca ekonomik faaliyetlerin serbestliğini destekleyen ölkelerin (gelişmekte olan ölkeler de dahil olmak üzere) çok uluslu şirketlerin mevcudiyetinden önemli ölçüde kazanç sağladığı tespit edilmiştir. Bu ölkelerde, firmalar yeni teknolojiyi ve DYY girişleriyle bağlantılı diğer faydaları daha kolay özümseyip benimsedikleri görölmüştür. Ekonomik özgürlüğün ise ölkelerin özümseme kapasitesinin önemli bir unsuru olduğu öne sürölmektedir. Araştırmada ekonomik özgürlük seviyesinin doğrudan yabancı yatırımları çekmeye yönelik politika stratejileri, ekonomik faaliyetlerde daha özgür olmayı teşvik eden politikalardan önce değil, bunlarla bağlantılı olması gerektiği, bunu yapmayan ölkelerin yarışı kaybedeceği çünkü daha fazla özgürlüğün daha fazla fayda sağlamanın muhtemel olduğu belirtilmektedir. Bunun için politika yapıcılar, daha yüksek düzeyde DYY çekmek için diğer önlemleri kullanmadan önce potansiyel yatırımcılar için yeterince şeffaf politikalar oluşturmmalıdır. Ancak reformlar zorlu bir süreç olabilir ve uzun vadeli bir taahhüt gerektirir. Bazı ölkelerde, kısa vadede politik olarak zor olabilirler ama

uzun vadede ekonomik faydaları muazzam olabilir (Azman-Saini, Baharumshah, & Law, 2010).

Pourshahabi ve arkadaşları (2011) ise OECD ülkelerinde 1997-2007 döneminde doğrudan yabancı yatırım, beşeri sermaye, ekonomik özgürlük ve büyüme arasındaki ilişkiyi panel veri analizi kullanarak araştırmışlardır. Araştırma sonucunda daha fazla ekonomik özgürlüğün ekonomik büyümeyi hem doğrudan hem de dolaylı olarak iyileştirebileceği görülmüştür. Buna göre ekonomik özgürlük teşvikleri, üretken çabaları ve kullanılan kaynağın etkinliğini teşvik ederek ekonomik büyümeyi dolaylı olarak iyileştirebilir (Pourshahabi, 2011).

Ekonomik büyümeyi teşvik etmek, herhangi bir ülkenin ekonomik politikalarının merkezinde yer alan bir yaklaşımdır. Bu nedenle dünyada farklı ülke grupları açısından ekonomik büyümenin belirleyicileri akademisyenler tarafından geniş çapta araştırılmaktadır. Bu ülke gruplarından biri de Bölgesel kalkınma ve siyasi istikrarı koruma amacıyla kurulan ve kurucu üyeleri arasında Filipinler, Tayland, Malezya, Endonezya, Singapur ve bunun yanında Kamboçya, Myanmar, Vietnam, Brunei ve Laos gibi toplam 10 ülkenin bulunduğu Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) ülkeleridir. ASEAN ülkeleri entegre bir finansal piyasaya ulaşma sürecinde entegre pazar, ASEAN ülkeleri arasında mal, hizmet, yatırım, vasıflı işgücü ve sermayenin serbestçe hareket edebildiği bölge olarak tanımlanmaktadır. ASEAN ekonomilerindeki politika yapıcılar, 2020 yılına kadar daha yüksek entegrasyona hazırlık olarak dikkatlerini ekonomik özgürlüğü artıran politikalara çevirmişlerdir. Yürütülen bu kapsamlı bir entegrasyon politikalarının temel amacı, ASEAN bölgesindeki ekonomik kalkınmayı hızlandırmak ve yoksulluğu ve sosyo-ekonomik eşitsizlikleri azaltmaktır (Guerrero, 2010). Tran (2019) ise ekonomik özgürlük, ticaret özgürlüğü, çalışma özgürlüğü ve finansal özgürlüğün ASEAN ülkelerinin ekonomik büyümesi üzerindeki etkilerini 2000-2017 döneminde incelemeyi amaçladığı araştırmasında ASEAN liberalizasyon amaçlarının özelliklerini yakalamak için, ekonomik özgürlüğün göstergeleri olarak ticaret özgürlüğü, çalışma özgürlüğü ve finansal özgürlük gibi önceki literatürde belgelenen veriler kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda daha yüksek ekonomik özgürlük ve daha yüksek emek

özgürlüğünün daha yüksek ekonomik büyümeye yol açtığı görülmüştür (Tran, 2019). Diğer bir deyişle, daha yüksek asgari ücretlerin, çalışma saatleri, üzerindeki kısıtlamaların ve işten çıkarmaların engellenmesi veya kıdem tazminatı gerekliliklerine ilişkin düzenlemelerin gevşetilmesinin ekonomik büyümeyi artırabileceği; çünkü emek özgürlüğünün, girişimcilerin talebi ile işçi arzı arasındaki uyumsuzluğu düzeltebileceği, ayrıca, emek özgürlüğünün, ASEAN topluluğu ülkeleri arasında yüksek vasıflı işçilerin serbest dolaşımına izin vereceği ve bu durumun da daha çekici politikalara sahip ülkelerin işgücü kalitesini yükseleceği tespit edilmiştir. Dolayısıyla daha yüksek derecede bir çalışma özgürlüğünün aynı zamanda deneyimi, rekabeti ve teknoloji transferlerini artırarak daha yüksek kalitede yerli işgücüne yol açacağı ve insan kaynaklarının kalitesindeki iyileştirmelerin de ekonomik büyümeyi önemli ölçüde iyileştireceği vurgulanmaktadır. Görüldüğü gibi ekonomik özgürlük aynı zamanda insan kaynaklarının kalitesini artıran ve dolayısıyla ekonomik büyümeyi teşvik eden yüksek vasıflı işçilerin daha yüksek hareketlerine yol açmaktadır (Keho, 2017).

İlgili araştırma sonuçları da ekonomik özgürlüklerin ülkelerin ekonomik performansları arasında ortaya çıkan farklılıkları açıklamada önemli bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır (Sturm & De Haan, 2001, s. 839). Ampirik bulgular, insanların yaşamlarını kontrol etme konusunda daha fazla özgürlüğün ve hükümetin ekonomi üzerindeki daha az etkisinin daha yüksek ekonomik büyümeye yol açacağını ortaya koymaktadır. Daha yüksek ekonomik özgürlük, yabancı rakiplerin ve mülkiyetin daha fazla varlığına izin vermektedir. Bu da rekabet, şeffaflık, verimlilik, teknoloji transferi, uluslararası standartlar ve işgücünün kalitesinde iyileşmelere yol açacaktır. Bu iyileştirmeler ise yüksek ekonomik kalkınma ve büyümenin temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle ülkeler daha yüksek ekonomik büyüme için ekonomik özgürlük derecesini veya özellikle çalışma özgürlüğünü daha da yükseltmelidir. Ayrıca, yabancı emsallerle daha iyi rekabet edebilmek için özel sektörlerin gelişimini ve yerel rekabet gücünün iyileştirilmesini teşvik etmelidirler. Bu bulgular ayrıca ekonomik özgürlüklerin sayısal verilerle ifade edilmesinin ne denli önemli olduğuna işaret etmektedir. Ekonomik özgürlüklerin sayısal verilerle ifade edilmesi ve ölçülmesi ekonomik büyüme ve ekonomik özgürlükler arasındaki ilişkinin doğrudan test

edilmesini mümkün kılmaktadır. Bunun yanında ekonomik özgürlüklerin ölçülmesi ekonomik özgürlüklerin ekonomik büyüme üzerinde etkili olan diğer faktörlerle karşılaştırılmasını da sağlamaktadır (Gwartney, Lawson, & Holcombe, 1999).

3.BÖLÜM EKONOMETRİK ANALİZ

Çalışmamızın bu bölümünde, ekonomik özgürlüklerin ekonomik büyüklükler üzerine etkisinin ampirik olarak incelemesinin sonuçları aktarılmaktadır. Bu bölümde ilk olarak Ekonomik Özgürlükler üzerine yapılan ampirik çalışmalara ilişkin literatür aktarılacak, daha sonra kullanılan yöntem ve veri seti açıklanacak ve son olarak da yapılan analizlerin sonuçları aktarılacaktır.

3.1.Ekonomik Özgürlükler Üzerine Yapılan Ampirik Çalışmalara İlişkin Literatür

Liberal politikaların getirdiği ekonomik özgürlük kavramına ilişkin ulusal ve uluslararası alanda birçok çalışma bulunmakla birlikte, söz konusu çalışmalar ekonomik parametrelerin bir ya da az sayıda birkaçını bir arada sınamaktadır.

Farr' ın 1998 yılındaki çalışmasında 78 ülkeye ait ekonomik özgürlük ve ekonomik büyüme verileri kullanılmış, veriler panel veri analizi ile test edilmiş ve ekonomik özgürlükler ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü olumlu bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir (Farr, 1984).

Scully,ekonomik özgürlükler ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi, 115 ülkenin 1960-1980 yıllarına ait verilerini kullanarak test etmiş, ekonomik özgürlüğü yüksek olan ülkelerin büyüme ivmelerinin diğer ülkelere göre yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır (Scully, 1988).

Xavier De Vanssay ve Z. A. Spindler tarafından 1994 yılında yapılan çalışmada, 100 ülkeye ait ekonomik özgürlük endeksi, kişi başına düşen gelir, nüfus artış ve tasarruf oranı verilerini kullanarak yapılan analizde, ekonomik özgürlük endeksi, nüfus artış ve tasarruf oranının hep birlikte kişi başına düşen gelirdeki değişimin %75' ini açıkladığı sonucuna ulaşmıştır (De Vanssay & Spindler, 1994).

Haan ve Siermann 1994 yılında yaptıkları çalışma ile Scully' nin çalışmasını eleştirmiş, elde edilen sonuçların ekonomik özgürlük endeksinin bileşenleri ile

karşılaştırılmadığı ve sonuçların modelin spesifikasyonlarına göre doğru olup olmadığına ilişkin analizin yapılmadığı belirtilmiştir. Yapılan çalışmada Scully'nin de kullandığı bazı endeksler kullanılarak De Vanssay and Spindler tarafından 1994 yılında yapılan araştırma genişletilmiştir. Bu çalışmada 78 ülkeye ait 1980-1992 yıllarına ait ekonomik özgürlük endeksi ve ekonomik büyüme oranlarına ilişkin veriler kullanılmıştır. Sonuçlara göre ekonomik özgürlük endeksinin bazı bileşenlerinin ekonomik büyüme üzerinde etkili olduğu, bazı bileşenlerinin ise ekonomik büyüme üzerinde etkisinin olmadığı görülmüştür(Siermann, 1998).

Islam 1996 yılında, Scully' nin çalışmasına göre bir parametre daha ekleyerek kişi başına düşen geliri de hesaplama eklemiştir. 94 ülke verileri ile yapılan bu çalışmada ekonomik özgürlüklerin sınırlandırılmasının gelir kaybına sebep olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Islam, 1995).

Grubel' in 1998 yılında yayınlanmış olan çalışmasında, 115 ülkeye ait ekonomik özgürlük endeksi, gelir, ekonomik büyüme oranı ve işsizlik oranları verileri kullanarak analiz yapılmış ve yapılan analizin sonucunda ekonomik özgürlük endeksinin çalışmada kullanılan makroekonomik göstergeleri açıklamakta çok etkili olmadığı, adil gelir dağılımında ise kayda değer bir etki gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca, ekonomik özgürlük endeksinin, çalışmaya da dahil edilen ve insan refahının kriterlerinden olan değişkenlerin performansındaki artıştan etkilendiği açıklanmıştır(Grubel, 1998).

Heckelman 2000 yılında 147 ülkeye ait 1991-1997 dönemine ait veriler üzerinde yaptığı Granger Nedensellik Testi ile, ekonomik özgürlüklerin büyümeye katkısının önemli derecede olduğu, ayrıca sermaye akımları, ücret-fiyat kontrolleri, mülkiyet hakları ve düzenlemelerin özgürlüklerden etkilendiği sonucu elde edilmiştir(Heckelman, 2000).

Pitlik 2002 yılında yaptığı çalışma ile ekonomik özgürlük endeksini kullanarak ekonomik politikalarının stabil olma özellikleri üzerinde durmuştur. 1975-1995 yıllarına ait 82 ülkeye ait veriler kullanılmış ve yapılan çalışma sonucunda ekonomik

politikalarda yaşanan dalgalanmalar yüksek olduğunda ekonomik büyümenin düşük, dalgalanmaların düşük ya da politikaların stabil olduğu durumlarda ekonomik büyümenin yüksek olduğu görülmüştür (Pitlik, 2002).

Beşkaya, Türkiye üzerine yaptığı çalışmada 1970-2005 yıllarına ait büyüme, ihracat, yükseköğretimdeki öğrenci sayısının toplam nüfusa oranı, lise mezunu kadın oranı ve enflasyon oranı verilerini kullanarak ekonomik özgürlük ve ekonomik performans arasındaki ilişkiyi test etmiş, değişkenler arasında olumlu yönde bir ilişki tespit etmiştir (Beşkaya, 2009).

Fabro ve Aixala 2012 yılında 79 ülke üzerinde yaptığı çalışmada, ekonomik özgürlük, sivil ve siyasi özgürlüklerin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin araştırmış, ekonomik, sivil ve siyasi özgürlüğün ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır (Fabro, 2012).

Akıncı vd 2014 yılında yaptığı çalışmada, 50 gelişmiş, 71 gelişmekte olan ve 23 az gelişmiş ülke olmak üzere toplam 144 ülkeye ait ekonomik büyüme ve ekonomik özgürlük verilerini test etmiş, yapılan çalışmada ekonomik özgürlük ile ekonomik büyüme arasında olumlu bir ilişki tespit edilmiştir (Akıncı, 2014).

Pattanaik ve Nayak 2014 yılında Hindistan için yaptığı çalışmada ekonomik özgürlüklerin ekonomik büyümeyi olumlu etkilediği sonucuna ulaşmıştır (Pattanaik, 2014).

Haan ve Sturn 80 ülkenin 1975-1990 yıllarına ait ekonomik özgürlük ve büyüme verilerini kullanarak analiz yapmış, yapılan analizde ekonomik özgürlüklerin büyümeyi açıklamakta anlamsız kaldığı fakat, ekonomik özgürlüklerdeki artışın ekonomik büyüme üzerinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Ekonomik özgürlük ve ekonomik büyüklükler ile ilgili yapılan çalışmalardan da görüldüğü gibi, söz konusu değişkenler arasında genel olarak anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. 2019 Dünya Ekonomik Özgürlük Raporunda da, yapılan çalışmalarla

paralellik gösteren tespitler yer almaktadır. Belirtilen raporda, ekonomik özgürlüklerin ticari faaliyetler için esas olduğu, ekonomik özgürlük arttıkça ticaretin de arttığı belirtilmiştir (Fraser Institute, 2019).

3.2. Veri Seti ve Yöntem

Çalışmanın bu bölümünde, daha anlamlı sonuçlara ulaşabilmek adına, mümkün oldukça uzun bir dönemi kapsayacak zaman aralığı seçilmiş ve mümkün oldukça fazla ülke ve veriyle çalışma yapılmıştır. Bu da analizin, Panel veri yöntemiyle testini zorunlu kılmıştır. Panel veri, *“bireyler, ülkeler, firmalar, hane halkları gibi birimlere ait yatay kesit gözlemlerin, belli bir dönemde bir araya getirilmesi”* olarak tanımlanmaktadır (Tatoğlu, 2018). Panel veri, hane haklı, ülke, firma ya da bireylerin bir bölümüne ait gözlemlerin bir araya gelmesidir (H. Baltagi, 2005). Ekonometrik analizlerde bazı durumlarda zaman serisi verileri, bazı durumlarda ise yatay kesit veriler kullanılmaktayken, çeşitli gereksinimler ile tek boyutun yetersizliği yatay kesit ve zaman serisi verilerinin aynı anda kullanıldığı panel veri analizini gündeme getirmiştir (Tatoğlu, 2018).

Panel veri analizinde, binlerce mikro birimden elde edilen oldukça fazla veri söz konusudur, fakat dönem sayısı genellikle kısadır. Genellikle geniş veri kısa dönem ile kesit analizlere yöneliktir (H. Greene, 2002). Panel veri analizinin çeşitli avantajları söz konusudur. Bunlar;

- Panel veri bireylerin, devletlerin, ülkelerin ve firmaların heterojen olduğunu göstermektedir. Heterojenliği kontrol etmekte böylece, zaman serileri gibi çalışmalarda karşılaşılan ön yargı riskini azaltmaktadır.
- Daha fazla veri içermektedir. Bu da değişkenler arasında daha fazla tutarlılık, daha fazla serbestlik derecesi ve verimliliği sağlar. Ayrıca verilerin çok olması daha güvenilir parametre tahminlerini sağlar.

- Panel veri, yeterince veri mevcut iken ekonomi politikalarına yön verebilecek ekonomik analizler için oldukça elverişlidir.
- Panel veri, kesitsel veya zaman serileri verilerinde algılanamayan etkileri daha iyi tanımlar ve ölçer.
- Panel veri modelleri, tamamen kesitsel zaman serisi verilerinden daha karmaşık davranışsal modeller oluşturmamızı ve test etmemizi sağlar.
- Bireyler, şirketler ve hane halklarından toplanan mikro panel verileri, makro düzeyde ölçülen benzer değişkenlerden daha doğru bir şekilde ölçülebilir.
- Makro panel verileri, daha uzun bir zaman serisine sahiptir ve zaman serileri analizinde tipik birim kök testlerine özgü standart olmayan dağılımlar probleminin aksine, panel birim kök testlerinin standart asimptotik dağılımlara sahip olduğunu göstermektedir(H.Baltagi, 2005).

Panel veri analizi, yukarı da açıklanan avantajlarının yanı sıra çeşitli dezavantaj ya da kısıtlamalara da sahiptir. Bunlar şu şekilde özetlenebilir;

- Tasarım ve veri toplama sorunları
- Ölçüm hataları
- Seçicilik problemleri
- Kısa zaman aralığı
- Kesit bağımlılığı(H.Baltagi, 2005).

Panel verilerde, her bir birime ait veri, çalışılması planlanan tüm zaman aralığında gözlemlenebiliyorsa Dengeli Panel, gözlemlenemiyor, çalışılması planlanan zaman aralığında kayıplar söz konusu ise Dengesiz Panelden söz

edilmektedir (Tatoğlu, 2018). Başka bir ifade ile, her kesit birimi aynı sayıda zaman serisi gözlemine sahipse, böyle bir panel (veri) dengelenmiş panel olarak adlandırılırken, Eğer gözlem sayısı panel üyeleri arasında farklılık gösteriyorsa, böyle bir panel dengesiz bir panel olarak adlandırılmaktadır(Gujarati, 2003).

Bir panel veri regresyonu, değişkenleri sebebi ile normal bir zaman serisi ya da kesit regresyondan farklıdır.

$$y_{it} = \alpha + X_{it}\beta + u_{it} \quad i = 1, \dots, N; \quad t = 1, \dots, T$$

i ; hane halkı, birey, ülke ve firmalarını belirtmektedir. Hata terimi ise

$u_{it} = \mu_i + v_{it}$ şeklinde belirtilmektedir. μ_i ; gözlenemeyen, bireysel-spesifik etkiyi ifade etmektedir(H.Baltagi, 2005). Ortaya çıkan birim etkilere tesadüfi bir etki gibi davranılıyorsa “Tesadüfi Etki” den, her bir gözlem için tahmin ediliyorsa “Sabit Etki” den bahsedilmektedir(Tatoğlu, 2018). Panel verilerde tahmin yöntemi aslında hata terimleri ve eğim katsayıları ile ilgili varsayımlara bağlıdır(Gujarati, 2003).

Çalışmada belirli bir kitleye odaklanıyorsa Sabit Etkiler Modeli, bir dizi veya farklı kitleye odaklanıyorsa Tesadüfi Etki Modeli uygun olmaktadır(H.Baltagi, 2005).

Sabit Etkiler Modeli, birim etkinin her bir birimde ayrı ayrı gözlemlendiği doğrusal bir regresyon modelidir. Bu model birimler içindeki farklılıklara odaklanmaktadır(Verbeek, 2004).

Tesadüfi Etkiler Modelinde ise, genel olarak regresyon analizinde, bağımlı değişkeni etkileyen, ancak regresör olarak dahil edilmeyen tüm faktörlerin rastgele bir hata terimiyle uygun şekilde özetlenebileceği varsayılmaktadır. Hata terimleri birimlere rastgele ve bağımsız olarak dağılmıştır (Verbeek, 2004).

Çalışmada Ekonomik büyüklükleri temsilen Ekonomik Büyüme, İşsizlik ve Enflasyon oranları kullanılmış, Ekonomik Özgürlük Endeksine ek olarak endeksin alt

bileşenleri olan İş Özgürlüğü, Ticaret Özgürlüğü ve Yatırım Özgürlüğü de modele dahil edilmiştir. Ükelere ait Ekonomik Büyüme ve enflasyon oranları Dünya Bankası (WB) veri tabanından, işsizlik oranları Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) veri tabanından ve Ekonomik Özgürlük, İş Özgürlüğü, Yatırım Özgürlüğü ve Ticaret Özgürlüğü endeksleri Fraser Institution’ dan derlenmiştir. Analizde kullanılan değişkenler Tablo 3.1’ de gösterilmiştir.

Tablo 3.1.Analizde Kullanılan Değişkenler

Ekonomik Büyüme	B
İşsizlik	UNP
Enflasyon	ENF
Ekonomik Özgürlük Endeksi	EÖ
İş Özgürlüğü	İÖ
Yatırım Özgürlüğü	YÖ
Ticaret Özgürlüğü	TÖ

Çalışmaya dahil edilen ülkeler gelişmişlik düzeylerine göre kategori edilmiş ve bu kategori yapılırken Dünya Bankasının Atlas Metodu kullanılmıştır. Çalışmada 30 adet gelişmiş, 27 adet gelişmekte olan ve 13 adet az gelişmiş ülke olmak üzere toplam 70 adet ülke kullanılmıştır. Konu ülkeler gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülke kategorilerinde ayrı ayrı ve en son olarak da gelişim ayrımı göstermeksizin toplu olarak incelemeye dahil edilmiştir.

Tablo 3.2. Çalışmaya Dahil Edilen Ülkeler ve Kategorileri

GELİŞMİŞ	GELİŞMEKTE OLAN	AZ GELİŞMİŞ
Norveç	Kosta Rika	Panama
İzlanda	Endonezya	Arjantin
İsveç	Filipinler	Burnika Faso
Yeni Zellanda	Surinam	Mali
Danimarka	Gana	Madagaskar

İrlanda	Kolombiya	Nijer
Kanada	Peru	Bangladeş
İsviçre	Cezayir	Haiti
Avusturalya	Dominik Cum.	Uganda
Lüksemburg	Guyana	Senegal
Hollanda	Senegal	Etiyopya
Almanya	Gürcistan	Malavi
Avusturya	Ukrayna	Zambiya
Malta	Türkiye	
İspanya	Çin	
Uruguay	Meksika	
ABD	Ermenistan	
Şili	Azerbaycan	
Kıbrıs	Bosna Hersek	
Polonya	Bulgaristan	
Portekiz	Hindistan	
Belçika	İran	
Suudi Arabistan	Malezya	
İtalya	Moldova	
Japonya	Nijerya	
Fransa	Tayland	
İsrail	Arnavutluk	
Macaristan		
Rusya		
Brezilya		

3.3.Model

Ekonomik özgürlüklerin ekonomik büyüklükler üzerindeki etkisini incelemek için 3 ayrı model oluşturulmuştur. Söz konusu modeller her ülke kategorinde ve kategori ayrımı yapmaksızın tüm ülkelere ilişkin incelemede ayrı ayrı kullanılmıştır.

Bu haliyle toplamda 12 model oluşturulmuş ve incelenmiştir. Oluşturulan modeller aşağıda gösterilmiştir.

Gelişmiş ülkelere ilişkin olarak;

$$1\text{-Büyüme}_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \dot{I}_{it} + \beta_2 T_{it} + \beta_3 Y_{it} + \beta_4 E_{it} + u_{it}$$

$$2\text{-ENF}_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \dot{I}_{it} + \beta_2 T_{it} + \beta_3 Y_{it} + \beta_4 E_{it} + u_{it}$$

$$3\text{-UNP}_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \dot{I}_{it} + \beta_2 T_{it} + \beta_3 Y_{it} + \beta_4 E_{it} + u_{it}$$

Gelişmekte olan ülkelere ilişkin olarak;

$$1\text{-Büyüme}_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \dot{I}_{it} + \beta_2 T_{it} + \beta_3 Y_{it} + \beta_4 E_{it} + u_{it}$$

$$2\text{-ENF}_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \dot{I}_{it} + \beta_2 T_{it} + \beta_3 Y_{it} + \beta_4 E_{it} + u_{it}$$

$$3\text{-UNP}_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \dot{I}_{it} + \beta_2 T_{it} + \beta_3 Y_{it} + \beta_4 E_{it} + u_{it}$$

Az gelişmiş ülkelere ilişkin olarak;

$$1\text{-Büyüme}_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \dot{I}_{it} + \beta_2 T_{it} + \beta_3 Y_{it} + \beta_4 E_{it} + u_{it}$$

$$2\text{-ENF}_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \dot{I}_{it} + \beta_2 T_{it} + \beta_3 Y_{it} + \beta_4 E_{it} + u_{it}$$

$$3\text{-UNP}_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \dot{I}_{it} + \beta_2 T_{it} + \beta_3 Y_{it} + \beta_4 E_{it} + u_{it}$$

Tüm ülkelere ilişkin olarak;

$$1\text{-Büyüme}_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \dot{I}_{it} + \beta_2 T_{it} + \beta_3 Y_{it} + \beta_4 E_{it} + u_{it}$$

$$2\text{-ENF}_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \dot{I}_{it} + \beta_2 T_{it} + \beta_3 Y_{it} + \beta_4 E_{it} + u_{it}$$

$$3\text{-UNP}_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \dot{I}_{it} + \beta_2 T_{it} + \beta_3 Y_{it} + \beta_4 E_{it} + u_{it}$$

3.4. Analiz Sonuçları

3.4.1. Gelişmiş Ülkelere İlişkin Analiz Sonuçları

Gelişmiş ülke kategorisinde ilk analiz Büyüme modeli ile gerçekleştirilmiştir.

$$\text{Büyüme}_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \dot{I}.\ddot{O}._{it} + \beta_2 T.\ddot{O}._{it} + \beta_3 Y.\ddot{O}._{it} + \beta_4 E.\ddot{O}._{it} + u_{it}$$

Verilere ait yatay kesit bağımlılığı Breusch and Pagan Lagrangian Multiplier testi ile sınanmış, birimler arası yatay kesit bağımlılığı tespit edildiğinden ikinci nesil birim kök testleri yapılarak serilerin durağanlığı incelenmiştir. Serilerin durağan olduğu tespit edilmiş ve incelemeye devam edilmiştir. İncelemeye en uygun yöntemin tercihine ilişkin tespitlerle devam edilmiştir.

Klasik Model, birim ve zaman etkiler için ayrı ayrı test edilmiştir.

H₀= Birim etkilerin standart hataları sıfıra eşit

H₁= Birim etkilerin standart hataları sıfıra eşit değil

LR test vs. linear model: chibar2(01) = 5.35 Prob>= chibar2 = 0.0103

H₀= Zaman etkilerin standart hataları sıfıra eşit

H₁= Zaman etkilerin standart hataları sıfıra eşit değil

LR test vs. linear model: chibar2(01) = 158.78 Prob>= chibar2 = 0.0000

Sonuçlara göre birim ve zaman etkilerinin standart hatalarının sıfıra eşit olduğu H₀ hipotezi reddedilmiştir. Dolayısıyla birim ve zaman etkilerinin var olduğu, bu sebeple de klasik modelin uygun olmadığı sonucuna varılmıştır. Klasik modelin uygun olmadığı görülmekle birlikte, ortaya çıkan birim ve zaman etkilerinin sabit mi tesadüfi mi olduğuna karar vermek, dolayısıyla sabit etkiler tahmincisi ile tesadüfi etkiler tahmincisi arasında tercih yapabilmek için Hausman Testi uygulanmıştır.

Hausman Testi, sabit etkiler ve tesadüfi etkiler modeli arasında tercih yapılması gerektiğinde buna karar verilmesini sağlayan bir yöntemdir(H.Greene, 2002). Aslında bu test ile yapılan şey, iki modele (sabit etkiler ve tesadüfi etkiler) ait parametreler arasındaki farkın anlamlılığını sınamaktır(Cameron, 2005).

Uygulanan Hausman Testi sonucuna göre, tesadüfi etkiler tahmincisinin tutarsız, sabit etkiler tahmincisinin geçerli olduğu sonucuna varılmıştır.

Modeldeki N ve/veya T' nin büyük olması durumunda gölge değişkenli en küçük kareler yöntemi, gölge değişkenin sayısının çok olması sebebi ile zor olacağından, grup içi tahmin yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem için öncelikle değişkenlerin birim ve zamana göre ortalamaları alınmıştır. Ortalamalar elde edildikten sonra değişkenlerin birim ve zaman ortalamalarından farkı alınarak değişkenler oluşturulmuştur. Test sonuçları aşağıda verilmiştir.

Source	SS	df	MS	Number of obs =	630
-----+-----				F(4, 625) =	4.84
Model	71.5018534	4	17.8754634	Prob > F =	0.0008
Residual	2310.3793	625	3.69660688	R-squared =	0.0300
-----+-----				Adj R-squared =	0.0238
Total	2381.88116	629	3.78677449	Root MSE =	1.9227

farkBit	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]
-----+-----					
farkEÖit	.0760154	.0413525	1.84	0.067	-.0051913 .1572221
farkİÖit	-.0567148	.0142953	-3.97	0.000	-.0847874 -.0286421
farkYÖit	-.0026816	.0128784	-0.21	0.835	-.0279717 .0226086
farkTÖit	.0273867	.028499	0.96	0.337	-.0285788 .0833521
_cons	.9541062	3.343976	0.29	0.775	-5.612684 7.520896

Test sonuçlarının ardından, Heteroskedasite, Otokorelasyon ve birimler arası korelasyon varlığı, Modified Wald, Modified Bhargava ve Pesaran Test İstatistikleri ile sınanmış, Heteroskedasite, Otokorelasyon ve birimler arası korelasyon tespit edildiğinden, dirençli tahmin yöntemlerinden Robust yöntemi ile tekrar analiz yapılmış ve sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Linear regression Number of obs = 630

 F(4, 625) = 9.24

 Prob > F = 0.0000

 R-squared = 0.0583

 Root MSE = 2.8891

	Robust					
B	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
EÖ	.1009716	.022127	4.56	0.000	.0575194	.1444238
İÖ	-.0547694	.0140024	-3.91	0.000	-.0822668	-.027272
YÖ	-.0208752	.0105433	-1.98	0.048	-.0415798	-.0001706
TÖ	-.0627753	.0275815	-2.28	0.023	-.116939	-.0086116
_cons	5.867064	1.993407	2.94	0.003	1.952477	9.781651

Analiz sonuçlarına göre; büyüme modelinde Ekonomik Özgürlük değişkenine ait katsayı, beklendiği gibi pozitif çıkmıştır ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu durumda gelişmiş ülkelerde Ekonomik Özgürlük, Ekonomik Büyümeyi açıklamaktadır. Kontrol değişkeni olan Ticaret özgürlüğü, İş Özgürlüğü ve Yatırım Özgürlüğü değişkenlerine ait katsayılar ise negatif çıkmıştır ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Literatürde Ticaret özgürlüğü, İş Özgürlüğü ve Yatırım Özgürlüğü ile Ekonomik Büyüme arasında negatif ilişkinin gözlemlendiği görülmüş, bu durumun ülkelere ait proaktif önlemlerden kaynaklanabileceği değerlendirilmesinde bulunduğu görülmüştür (Öztürk Çetenak & Işık, 2016).

Gelişmiş ülkelere ilişkin 2. İnceleme Enflasyon Modelidir.

$$ENF_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \dot{I}.Ö_{.it} + \beta_2 \dot{T}.Ö_{.it} + \beta_3 \dot{Y}.Ö_{.it} + \beta_4 \dot{E}.Ö_{.it} + u_{it}$$

Verilere ait yatay kesit bağımlılığı Breusch and Pagan Lagrangian Multiplier testi ile sınanmış, birimler arası yatay kesit bağımlılığı tespit edildiğinden ikinci nesil birim kök testleri yapılarak serilerin durağanlığı incelenmiştir. Serilerin durağan olduğu tespit edilmiş ve incelemeye devam edilmiştir. İncelemeye en uygun yöntemin tercihine ilişkin tespitlerle devam edilmiştir.

Klasik Model, birim ve zaman etkiler için ayrı ayrı test edilmiştir.

H_0 = Birim etkilerin standart hataları sıfıra eşit

H_1 = Birim etkilerin standart hataları sıfıra eşit değil

LR test vs. linear model: $\chi^2(01) = 181.24$ $\text{Prob} \geq \chi^2 = 0.0000$

H_0 = Zaman etkilerin standart hataları sıfıra eşit

H_1 = Zaman etkilerin standart hataları sıfıra eşit değil

LR test vs. linear model: $\chi^2(01) = 13.03$ $\text{Prob} \geq \chi^2 = 0.0002$

Sonuçlara göre birim ve zaman etkilerinin standart hatalarının sıfıra eşit olduğu H_0 hipotezi reddedilmiştir. Dolayısıyla birim ve zaman etkilerinin var olduğu, bu sebeple de klasik modelin uygun olmadığı sonucuna varılmış, ortaya çıkan birim ve zaman etkilerinin sabit mi tesadüfi mi olduğuna karar vermek, dolayısıyla sabit etkiler tahmincisi ile tesadüfi etkiler tahmincisi arasında tercih yapabilmek için Hausman Testi uygulanmıştır.

Hausman testine göre tesadüfi etkiler tahmincisinin tutarsız, sabit etkiler tahmincisinin geçerli olduğu sonucuna varılmıştır. N ve/veya T' nin büyük olması durumunda gölge değişkenli en küçük kareler yöntemi, gölge değişkenin sayısının çok olması sebebi ile zor olduğundan, grup içi tahmin yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem için öncelikle değişkenlerin birim ve zamana göre ortalamaları alınmıştır. Ortalamalar elde edildikten sonra değişkenlerin birim ve zaman ortalamalarından farkı alınarak değişkenler oluşturulmuştur. Test sonuçları aşağıda verilmiştir.

Source	SS	df	MS	Number of obs =	630
--------	----	----	----	-----------------	-----

```

-----+----- F(4, 625) = 9.03
Model | 276.883031 4 69.2207576 Prob > F = 0.0000
Residual | 4792.92492 625 7.66867988 R-squared = 0.0546
-----+----- Adj R-squared = 0.0486
Total | 5069.80795 629 8.06010803 Root MSE = 2.7692

```

```

-----+-----
farkENFit | Coef. Std. Err. t P>|t| [95% Conf. Interval]
-----+-----
farkEÖit | .1333287 .0595608 2.24 0.026 .0163651 .2502922
farkİÖit | -.0650153 .0205898 -3.16 0.002 -.1054489 -.0245817
farkYÖit | .0248823 .018549 1.34 0.180 -.0115436 .0613081
farkTÖit | -.1894701 .0410477 -4.62 0.000 -.2700782 -.108862
_cons | -12.41012 4.816392 -2.58 0.010 -21.86839 -2.951844

```

Test sonuçlarının ardından, Heteroskedasite, Otokorelasyon ve birimler arası korelasyon varlığı, Modified Wald, Modified Bhargava ve Pesaran Test İstatistikleri ile sınanmış, Heteroskedasite, Otokorelasyon ve birimler arası korelasyon tespit edildiğinden, dirençli tahmin yöntemlerinden Robust yöntemi ile tekrar analiz yapılmış ve sonuçlar aşağıda verilmiştir.

```

Linear regression          Number of obs = 630
F(4, 625) = 19.04
Prob > F = 0.0000
R-squared = 0.2798
Root MSE = 3.3599

```

```

-----+-----
| Robust
ENF | Coef. Std. Err. t P>|t| [95% Conf. Interval]

```

EÖ	.0169709	.0222507	0.76	0.446	-.0267244	.0606661
İÖ	-.0522444	.0142957	-3.65	0.000	-.0803178	-.024171
YÖ	-.0083827	.0183581	-0.46	0.648	-.0444336	.0276683
TÖ	-.2589295	.0438163	-5.91	0.000	-.3449745	-.1728845
_cons	27.71406	3.536393	7.84	0.000	20.76941	34.65871

Analiz sonuçlarına göre; enflasyon modelinde İş Özgürlüğü, Ticaret Özgürlüğü ve Yatırım Özgürlüğü değişkenlerine ait katsayılar, beklendiği gibi negatif çıkmıştır ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu durumda bağımsız değişkenlerdeki azalış gelişmiş ülkelerde enflasyonu artırırken, bağımsız değişkenlerdeki artış enflasyonu düşürmektedir. Ekonomik Özgürlük değişkenine ait kat sayı ise pozitifdir. Sonuca göre gelişmiş ülkelerde ekonomik özgürlük artarken enflasyon da artmaktadır. Ekonomik özgürlük ile büyüme arasında test edilen pozitif yönlü ilişkiden hareketle, artan ekonomik özgürlükle birlikte yaşanan ekonomik büyümenin harcamaları arttırmasının bir sonucu olarak enflasyondan bahsetmek mümkündür.

Gelişmiş ülkelere ilişkin son model İşsizlik Modelidir.

$$UNP_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \dot{I}.Ö_{.it} + \beta_2 T.Ö_{.it} + \beta_3 Y.Ö_{.it} + \beta_4 E.Ö_{.it} + u_{it}$$

Verilere ait yatay kesit bağımlılığı Breusch and Pagan Lagrangian Multiplier testi ile sınanmış, birimler arası yatay kesit bağımlılığı tespit edildiğinden ikinci nesil birim kök testleri yapılarak serilerin durağanlığı incelenmiştir. Serilerin durağan olduğu tespit edilmiş ve incelemeye devam edilmiştir. İncelemeye en uygun yöntemin tercihine ilişkin tespitlerle devam edilmiştir.

Klasik Model, birim ve zaman etkiler için ayrı ayrı test edilmiştir.

H_0 = Birim etkilerin standart hataları sıfıra eşit

H_1 = Birim etkilerin standart hataları sıfıra eşit değil

LR test vs. linear model: $\chi^2(01) = 250.06$ $\text{Prob} \geq \chi^2 = 0.0000$

H_0 = Zaman etkilerin standart hataları sıfıra eşit

H_1 = Zaman etkilerin standart hataları sıfıra eşit değil

LR test vs. linear model: $\chi^2(01) = 2.0e-03$ $\text{Prob} \geq \chi^2 = 0.4820$

Sonuçlara göre birim etkilerinin var olduğu fakat zaman etkilerinin anlamsız olduğu, bu sebeple de klasik modelin uygun olmadığı görülmüştür. Ortaya çıkan birim etkilerin sabit mi tesadüfi mi olduğuna karar vermek, dolayısıyla sabit etkiler tahmincisi ile tesadüfi etkiler tahmincisi arasında tercih yapabilmek için Hausman Testi uygulanmıştır.

Hausman Testi sonuçlarına göre tesadüfi etkiler tahmincisinin tutarlı olduğu sonucuna varılmış, model Genelleştirilmiş En Küçük Kareler Yöntemi ile test edilmiştir. Sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Random-effects GLS regression Number of obs = 630

Group variable: id Number of groups = 30

R-sq:

Obs per group:

within = 0.2112

min = 21

between = 0.1851

avg = 21.0

overall = 0.1776

max = 21

Wald $\chi^2(4)$ = 159.12

$\text{corr}(u_i, X) = 0$ (assumed)

$\text{Prob} > \chi^2 = 0.0000$

theta = .79496523

UNEM | Coef. Std. Err. z $P > |z|$ [95% Conf. Interval]

```

-----+-----
      EÖ | -.4568663 .0400971 -11.39 0.000 -.5354552 -.3782773
      İÖ | .1262562 .0149307  8.46 0.000 .0969925 .1555198
      YÖ | .0951129 .0125756  7.56 0.000 .0704651 .1197607
      TÖ | -.0563084 .0204028 -2.76 0.006  -.096297 -.0163197
      _cons | 27.15633 2.466633 11.01 0.000 22.32182 31.99085
-----+-----

sigma_u | 2.2840614
sigma_e | 2.1926589
rho | .52040878 (fraction of variance due to u_i)

```

Test sonuçlarının ardından, Heteroskedasite, Otokorelasyon ve birimler arası korelasyon varlığı, Modified Wald, Modified Bhargava ve Pesaran Test İstatistikleri ile sınanmış, Heteroskedasite, Otokorelasyon ve birimler arası korelasyon tespit edildiğinden, dirençli tahmin yöntemlerinden Robust yöntemi ile tekrar analiz yapılmış ve sonuçlar aşağıda verilmiştir.

```

Random-effects GLS regression      Number of obs   =    630
Group variable: id                 Number of groups =    30

```

```

R-sq:                               Obs per group:
      within = 0.2112                  min =      21
      between = 0.1851                 avg  =     21.0
      overall = 0.1776                 max  =      21

```

```

                                Wald chi2(4)   =    25.29
corr(u_i, X) = 0 (assumed)      Prob > chi2    =    0.0000

```

(Std. Err. adjusted for 30 clusters in id)

	Robust					
UNEM	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
EÖ	-.4568663	.0984228	-4.64	0.000	-.6497715	-.2639611
İÖ	.1262562	.0329688	3.83	0.000	.0616385	.1908739
YÖ	.0951129	.0245354	3.88	0.000	.0470243	.1432015
TÖ	-.0563084	.0524481	-1.07	0.283	-.1591047	.046488
_cons	27.15633	5.868587	4.63	0.000	15.65411	38.65855
sigma_u	2.2840614					
sigma_e	2.1926589					
rho	.52040878 (fraction of variance due to u_i)					

Analiz sonuçlarına göre; İşsizlik Modelinde Ekonomik Özgürlük değişkenine ait katsayı, beklendiği gibi negatif çıkmıştır ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Ekonomik Özgürlük azaldıkça gelişmiş ülkelerde işsizlik artmakta, Ekonomik Özgürlük arttıkça, işsizlik azalmaktadır. Modelde Yatırım Özgürlüğü ve İş Özgürlüğü değişkenlerine ait katsayılar ise pozitif çıkmış ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Örgütü (UNCTAD)' nün 2005-2017 dönemi verileri incelendiğinde de görüleceği üzere gelişmiş ülke ekonomilerinde yatırım oranlarında meydana gelen %37'lik azalış, bu durumun değerlendirilmesini kolaylaştırmaktadır. Gelişmiş ülke ekonomilerinde Yatırım Özgürlüğü Endeksi, Gelişmekte Olan ve Az Gelişmiş Ülke Ekonomilerine göre yüksek olmakla birlikte yatırım oranında yaşanan azalışlar durumu açıklamaktadır.

Karl Marx' a göre sermayenin organik bileşeni iki kısımdan oluşmaktadır. Bunlardan biri makine ve teçhizata harcanan para, diğeri ise emektir(Marx, 2000). Makine ve teçhizat değişmeyen sermaye iken, emek değişen sermayedir. Değişmeyen sermaye üretim boyunca aynı miktarda değişmeden kullanılmaktadır(Marx, 2000).

Artı değer ise, işçinin üretimde ortaya koyduğu değerden, üretim sonucu elde ettiği, geçimini sağladığı parasal değerın çıkarılması sonucu elde edilen değerdir ve bu değer kapitaliste kalan kısımdır (Keçeli, 2019).

Kapitalizmde üretimin dürtüsü kardır. Kapitalistler bu kar dürtüsüyle, üretimi arttırmak ve daha fazla kar elde etmek için kullanılan üretim teknik ve yöntemlerini mükemmel hale getirmek isterler ve bunun içinde elde ettikleri artı değeri, değişmeyen sermayeye yani makine ve teçhizata yatırırlar. Sermaye birikim ile değişen sermayenin değişmeyen sermayeye oranı değişir.

Modelde Ticaret Özgürlüğü değişkeninin ise İşsizlik üzerinde etkisinin anlamsız olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.4.2. Gelişmekte Olan Ülkelere İlişkin Analiz Sonuçları

Gelişmekte Olan Ülkelere ilişkin ilk analiz yine Büyüme Modeli olarak gerçekleştirilmiştir.

$$\text{Büyüme}_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \dot{I}_{it} + \beta_2 \dot{T}_{it} + \beta_3 \dot{Y}_{it} + \beta_4 \dot{E}_{it} + u_{it}$$

Yatay kesit bağımlılığı Breusch-Pagan LM test istatistiği ile sınanmış, birimler arası bağımlılık tespit edildiğinden ikinci nesil birim kök testleri yapılmıştır. Büyüme, Ekonomik Özgürlük, Ticaret Özgürlüğü ve İş Özgürlüğü Endekslerine ait verilerinin durağan olduğu, Yatırım Özgürlüğü Endeksi serisinin ise birim kök içerdiği görülmüştür. Yatırım Özgürlüğü serisi 2. farkta durağan olduğu görüldüğünden serinin 2.farkı alınarak incelemeye devam edilmiştir. İncelemeye en uygun yöntemin tercihine ilişkin tespitlerle devam edilmiştir.

Klasik Model, birim ve zaman etkiler için ayrı ayrı test edilmiştir.

H_0 = Birim etkilerin standart hataları sıfıra eşit

H_1 = Birim etkilerin standart hataları sıfıra eşit değil

LR test vs. linear model: $\chi^2(01) = 33.86$ Prob>= $\chi^2 = 0.0000$

H_0 = Zaman etkilerin standart hataları sıfıra eşit

H_1 = Zaman etkilerin standart hataları sıfıra eşit değil

LR test vs. linear model: $\chi^2(01) = 57.42$ $\text{Prob} \geq \chi^2 = 0.0000$

Test sonuçlarına göre birim ve zaman etkilerinin var olduğu, bu sebeple de klasik modelin uygun olmadığı görülmüş, ortaya çıkan birim ve zaman etkilerinin sabit mi tesadüfi mi olduğuna karar vermek, dolayısıyla sabit etkiler tahmincisi ile tesadüfi etkiler tahmincisi arasında tercih yapabilmek için Hausman Testi uygulanmıştır. Hausman Testinin sonuçlarına göre, tesadüfi etkiler tahmincisinin tutarlı, sabit etkiler tahmincisinin tutarsız olduğu görülmüştür. Modelin test edilmesi için Tesadüfi Etkiler için En Çok Olabilirlik Yöntemi kullanılmıştır. Sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Performing EM optimization:

Performing gradient-based optimization:

Iteration 0: log likelihood = -1479.4131

Iteration 1: log likelihood = -1479.4131

Computing standard errors:

Mixed-effects ML regression Number of obs = 513

Group variable: _all Number of groups = 1

Obs per group:

min = 513

avg = 513.0

max = 513

Wald $\chi^2(4)$ = 12.27

Log likelihood = -1479.4131 Prob > χ^2 = 0.0155

B | Coef. Std. Err. z P>|z| [95% Conf. Interval]

```

-----+-----
EÖ | .0710683 .0510735 1.39 0.164 -.029034 .1711706
farkYÖ | .0003932 .0223549 0.02 0.986 -.0434216 .044208
İÖ | -.083676 .0260929 -3.21 0.001 -.1348171 -.0325349
TÖ | -.0355812 .0264483 -1.35 0.179 -.0874189 .0162564
_cons | 7.963359 2.542814 3.13 0.002 2.979536 12.94718

```

Test sonuçlarının ardından, Heteroskedasite, Otokorelasyon ve birimler arası korelasyon varlığı, Modified Wald, Modified Bhargava ve Pesaran Test İstatistikleri ile sınanmış, Heteroskedasite, Otokorelasyon ve birimler arası korelasyon tespit edildiğinden, dirençli tahmin yöntemlerinden Robust yöntemi ile tekrar analiz yapılmış ve sonuçlar aşağıda verilmiştir.

```

Linear regression          Number of obs   =    513
                          F(4, 508)        =    9.19
                          Prob > F          =    0.0000
                          R-squared         =    0.0499
                          Root MSE       =    4.8123

```

```

-----+-----
|          Robust
B |   Coef.   Std. Err.    t          P>|t|   [95% Conf. Interval]
-----+-----
EÖ | .0923704 .0461023    2.00    0.046   .0017957   .1829451
İÖ | -.0771942 .0230164   -3.35    0.001  -.1224133  -.0319751
farkYÖ | -.023687 .0187238   -1.27    0.206  -.0604726   .0130985
TÖ | -.0789954 .0209309   -3.77    0.000  -.1201171  -.0378736
_cons | 9.492841 1.886601    5.03    0.000   5.786341  13.19934

```

```

-----+-----
Random-effects Parameters | Estimate Std. Err.   [95% Conf. Interval]
-----+-----

```

_all: Identity |
sd(R.id) | 1.419079 .2919244 .9482055 2.123785

-----+-----

_all: Identity |
sd(R.t) | 2.245338 .4141393 1.564166 3.223152

-----+-----

sd(Residual) | 4.024741 .1318232 3.774491 4.291583

LR test vs. linear model: chi2(2) = 104.01 Prob > chi2 = 0.0000

Analiz sonuçlarına göre; Büyüme Modelinde, Ekonomik Özgürlük değişkenine ait katsayı, beklendiği gibi pozitif çıkmıştır ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu durumda gelişmekte olan ülkelerde Ekonomik Özgürlük, Ekonomik Büyümeyi açıklamaktadır. Kontrol değişkenlerinden Ticaret Özgürlüğü, Yatırım Özgürlüğü ve İş Özgürlüğü Endekslerine ait katsayılar negatif işaretli değer almıştır. Ticaret Özgürlüğü ve İş Özgürlüğü Endekslerine ait katsayılar gelişmiş ülkelere ait Büyüme Modelinde olduğu gibi negatif olarak gerçekleşmiştir. Gelişmiş ülkelere ait açıklamalar gelişmekte olan ülkeler için de geçerlidir. Yatırım özgürlüğü değişkeni ise büyüme üzerindeki etkisi anlamsızdır.

Gelişmekte olan ülkelere ilişkin incelenen ikinci model Enflasyon Modelidir.

$$ENF_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \dot{I}_{it} + \beta_2 \dot{T}_{it} + \beta_3 \dot{Y}_{it} + \beta_4 \dot{E}_{it} + u_{it}$$

Yatay kesit bağımlılığı Breusch-Pagan LM test istatistiği ile sınanmış, birimler arası bağımlılık tespit edildiğinden ikinci nesil birim kök testleri yapılmıştır. Büyüme, Ekonomik Özgürlük, Ticaret Özgürlüğü ve İş Özgürlüğü Endekslerine ait verilerinin durağan olduğu, Yatırım Özgürlüğü Endeksi serisinin ise birim kök içerdiği görülmüştür. Yatırım Özgürlüğü serisi 2. farkta durağan olduğu görüldüğünden

serinin 2.farkı alınarak incelemeye devam edilmiştir. İncelemeye en uygun yöntemin tercihine ilişkin tespitlerle devam edilmiştir.

Klasik Model, birim ve zaman etkiler için ayrı ayrı test edilmiştir.

H_0 = Birim etkilerin standart hataları sıfıra eşit

H_1 = Birim etkilerin standart hataları sıfıra eşit değil

LR test vs. linear model: $\chi^2(01) = 76.24$ Prob>= $\chi^2 = 0.0000$

H_0 = Zaman etkilerin standart hataları sıfıra eşit

H_1 = Zaman etkilerin standart hataları sıfıra eşit değil

LR test vs. linear model: $\chi^2(01) = 14.33$ Prob>= $\chi^2 = 0.0001$

Sonuçlara göre, birim ve zaman etkilerinin var olduğu, bu sebeple de klasik modelin uygun olmadığı sonucuna varılmış, ortaya çıkan birim ve zaman etkilerinin sabit mi tesadüfi mi olduğuna karar vermek, sabit etkiler tahmincisi ile tesadüfi etkiler tahmincisi arasında tercih yapabilmek için Hausman Testi uygulanmıştır. Sonuçlara göre, sabit etkiler tahmincisinin tutarlı olduğu sonucuna varılmıştır. Grup içi Tahmin Yöntemi ile test edilmiş ve sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Source	SS	df	MS	Number of obs =	513
				F(4, 509)	= 6.33
Model	1375.74657	4	343.936641	Prob > F	= 0.0001
Residual	27664.653	509	54.3509882	R-squared	= 0.0474
				Adj R-squared	= 0.0399
Total	29040.3996	513	56.608966	Root MSE	= 7.3723

meandfENF	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]
-----------	-------	-----------	---	------	----------------------

```

meandfEÖ | -.0906056 .1118117 -0.81 0.418 -.3102749 .1290636
meandffarkYÖ | -.0895986 .0394271 -2.27 0.023 -.1670585 -.0121387
meandfİÖ | -.0382848 .0524567 -0.73 0.466 -.1413432 .0647735
meandfTÖ | -.1415539 .0479296 -2.95 0.003 -.2357182 -.0473897

```

Test sonuçlarının ardından, Heteroskedasite, Otokorelasyon ve birimler arası korelasyon varlığı, Modified Wald, Modified Bhargava ve Pesaran Test İstatistikleri ile sınanmış, Heteroskedasite, Otokorelasyon ve birimler arası korelasyon tespit edildiğinden, dirençli tahmin yöntemlerinden Robust yöntemi ile tekrar analiz yapılmış ve sonuçlar aşağıda verilmiştir.

```

Linear regression          Number of obs   =    513
                          F(4, 508)        =   17.78
                          Prob > F          =   0.0000
                          R-squared         =   0.1299
                          Root MSE      =   8.501

```

	Robust					
ENF	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
EÖ	-.3251815	.0945746	-3.44	0.001	-.5109869	-.1393761
İÖ	.0037953	.0424547	0.09	0.929	-.0796131	.0872036
farkYÖ	-.07393	.0404846	-1.83	0.068	-.1534678	.0056078
TÖ	-.1034933	.0546102	-1.90	0.059	-.2107829	.0037963
_cons	33.76727	3.834812	8.81	0.000	26.23323	41.30132

Analiz sonuçlarına göre; Enflasyon Modelinde, Ekonomik Özgürlük değişkenine ait katsayı, beklendiği gibi negatif çıkmıştır ve istatistiksel olarak

anlamlıdır. Bu durumda gelişmekte olan ülkelerde Ekonomik Özgürlük, Enflasyonu açıklamaktadır. Kontrol değişkenlerinden Ticaret Özgürlüğü Endeksine ait katsayı da negatif işaretlidir. Ekonomik Özgürlük ve Ticaret Özgürlüğündeki artışlar gelişmekte olan ülkelerde Enflasyonu azaltırken, bu endekslerdeki azalışlar Enflasyonu arttırmaktadır. İş Özgürlüğü ve Yatırım Özgürlüğüne ait katsayıların ise Enflasyon üzerindeki etkisi anlamsızdır.

Gelişmekte olan ülkelere ilişkin son inceleme İşsizlik Modelidir.

$$UNP_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \dot{I}.Ö_{.it} + \beta_2 T.Ö_{.it} + \beta_3 Y.Ö_{.it} + \beta_4 E.Ö_{.it} + u_{it}$$

Yatay kesit bağımlılığı Breusch-Pagan LM test istatistiği ile sınanmış, birimler arası bağımlılık tespit edildiğinden ikinci nesil birim kök testleri yapılmıştır. Büyüme, Ekonomik Özgürlük, Ticaret Özgürlüğü ve İş Özgürlüğü Endekslerine ait verilerinin durağan olduğu, Yatırım Özgürlüğü Endeksi serisinin ise birim kök içerdiği görülmüştür. Yatırım Özgürlüğü serisi 2. farkta durağan olduğu görüldüğünden serinin 2.farkı alınarak incelemeye devam edilmiştir. İncelemeye en uygun yöntemin tercihine ilişkin tespitlerle devam edilmiştir.

Klasik Model, birim ve zaman etkiler için ayrı ayrı test edilmiştir.

H_0 = Birim etkilerin standart hataları sıfıra eşit

H_1 = Birim etkilerin standart hataları sıfıra eşit değil

LR test vs. linear model: $\chi^2(01) = 763.07$ Prob>= $\chi^2 = 0.0000$

H_0 = Zaman etkilerin standart hataları sıfıra eşit

H_1 = Zaman etkilerin standart hataları sıfıra eşit değil

LR test vs. linear model: $\chi^2(01) = 0.00$ Prob>= $\chi^2 = 1.0000$

Sonuçlara göre, birim etkilerinin var olduğu fakat zaman etkilerinin anlamsız olduğu, bu sebeple de klasik modelin uygun olmadığı sonucuna varılmış, ortaya çıkan

birim etkilerinin sabit mi tesadüfi mi olduğuna karar vermek, sabit etkiler tahmincisi ile tesadüfi etkiler tahmincisi arasında tercih yapabilmek için Hausman Testi uygulanmıştır. Tesadüfi etkiler tahmincisinin tutarsız, sabit etkiler tahmincisinin geçerli olduğu sonucuna varılmıştır. Modelde N ve/veya T' nin büyük olması durumunda gölge değişkenli en küçük kareler yöntemi, gölge değişkenin sayısının çok olması sebebi ile zor olduğundan, grup içi tahmin yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem için öncelikle değişkenlerin birimlere göre ortalamaları alınmıştır. Birim ortalamalardan farkı alınmış yeni değişkenlerle regresyon hesaplanmış ve sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Source	SS	df	MS	Number of obs =	513
-----+-----				F(4, 509)	= 10.95
Model	170.724093	4	42.6810232	Prob > F	= 0.0000
Residual	1983.89903	509	3.89764052	R-squared	= 0.0792
-----+-----				Adj R-squared	= 0.0720
Total	2154.62312	513	4.20004506	Root MSE	= 1.9742

meandfUNP	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]
-----+-----					
meandfEÖ	-.1065231	.0299423	-3.56	0.000	-.1653488 -.0476975
meandffarkYÖ	.0105813	.0105583	1.00	0.317	-.0101618 .0313244
meandfİÖ	.0341829	.0140475	2.43	0.015	.0065848 .0617811
meandfTÖ	-.0502793	.0128352	-3.92	0.000	-.0754957 -.0250629

Test sonuçlarının ardından, Heteroskedasite, Otokorelasyon ve birimler arası korelasyon varlığı, Modified Wald, Modified Bhargava ve Pesaran Test İstatistikleri ile sınanmış, Heteroskedasite, Otokorelasyon ve birimler arası korelasyon tespit

edildiğinden, dirençli tahmin yöntemlerinden Robust yöntemi ile tekrar analiz yapılmış ve sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Linear regression Number of obs = 513

 F(4, 508) = 8.70

 Prob > F = 0.0000

 R-squared = 0.0577

 Root MSE = 5.4394

	Robust					
UNP	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
EÖ	-.2556481	.0498378	-5.13	0.000	-.3535618	-.1577345
İÖ	.0832183	.0253609	3.28	0.001	.033393	.1330435
farkYÖ	.0309315	.031609	0.98	0.328	-.031169	.093032
TÖ	.1121782	.0286959	3.91	0.000	.0558009	.1685555
_cons	10.24071	2.008694	5.10	0.000	6.294336	14.18707

Analiz sonuçlarına göre; İşsizlik Modelinde Ekonomik Özgürlük değişkenine ait katsayı, beklendiği gibi negatif çıkmıştır ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Ekonomik Özgürlük azaldıkça gelişmekte olan ülkelerde işsizlik artmakta, Ekonomik Özgürlük arttıkça, işsizlik azalmaktadır. Modelde Ticaret Özgürlüğü ve İş Özgürlüğü değişkenlerine ait katsayılar ise pozitif çıkmış ve istatistiksel olarak anlamlıdır.

İş Özgürlüğü, Fraser Institution Ekonomik Özgürlük Endeksi alt kriterlerinden olan Düzenlemelerde yer almakta olup, bu kritere göre, işgücü piyasasının ücret belirlemesine izin verilmesi ve işe alma-işten çıkarma şartları zorunlu olmaktan

çıkarılması gerektiği savunulmaktadır. Analiz sonucuna göre, gelişmekte olan ekonomilerde Ekonomik Özgürlüğün alt kriterlerinden olan İş Özgürlüğünün getirdiği serbestlik arttıkça işsizlik oranı artmaktadır. Diğer taraftan, bu durumun, gelişmekte olan ülkelerin kurumsal yapılarındaki yetersizlik ve eksiklikten kaynaklanabileceği de düşünülebilir. Yatırım Özgürlüğü değişkeninin ise İşsizlik üzerindeki etkisi anlamsızdır.

3.4.3. Az Gelişmiş Ülkelere İlişkin Analiz Sonuçları

Az gelişmiş ülkelere ilişkin inceleme, yine Büyüme Modeliyle başlamaktadır.

$$\text{Büyüme}_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \dot{I}.\ddot{O}._{it} + \beta_2 T.\ddot{O}._{it} + \beta_3 Y.\ddot{O}._{it} + \beta_4 E.\ddot{O}._{it} + u_{it}$$

Yatay kesit bağımlılığı Breusch-Pagan LM test istatistiği ile sınanmış, birimler arası bağımlılık tespit edildiğinden ikinci nesil birim kök testleri yapılmıştır. Büyüme, Ekonomik Özgürlük, Yatırım Özgürlüğü ve İş Özgürlüğü verilerinin durağan olduğu, Ticaret Özgürlüğü serisinin ise birim kök içerdiği görülmüştür. Ticaret Özgürlüğü serisinin 2.farkı alınarak incelemeye devam edilmiştir. İncelemeye en uygun yöntemin tercihinine ilişkin tespitlerle devam edilmiştir.

Klasik Model, birim ve zaman etkiler için ayrı ayrı test edilmiştir.

H_0 = Birim etkilerin standart hataları sıfıra eşit

H_1 = Birim etkilerin standart hataları sıfıra eşit değil

LR test vs. linear model: $\chi^2(01) = 26.74$ Prob>= $\chi^2 = 0.0000$

H_0 = Zaman etkilerin standart hataları sıfıra eşit

H_1 = Zaman etkilerin standart hataları sıfıra eşit değil

LR test vs. linear model: $\chi^2(01) = 5.23$ Prob>= $\chi^2 = 0.0111$

Sonuçlara göre, birim ve zaman etkilerinin var olduğu, bu sebeple de klasik modelin uygun olmadığı sonucuna varılmış, ortaya çıkan birim ve zaman etkilerinin

sabit mi tesadüfi mi olduğuna karar vermek, sabit etkiler tahmincisi ile tesadüfi etkiler tahmincisi arasında tercih yapabilmek için Hausman Testi uygulanmıştır. Hausman Testinin sonuçlarına göre, tesadüfi etkiler tahmincisinin tutarlı olduğuna karar verilmiştir. Model en çok olabilirlik yöntemi ile sınanmış ve sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Mixed-effects ML regression Number of obs = 247
Group variable: _all Number of groups = 1

Obs per group:

min = 247

avg = 247.0

max = 247

Wald chi2(4) = 1.63

Log likelihood = -661.93469 Prob > chi2 = 0.8031

B | Coef. Std. Err. z P>|z| [95% Conf. Interval]

-----+-----
EÖ | .0741155 .0913967 0.81 0.417 -.1050187 .2532497
farkTÖ | -.0000563 .0000763 -0.74 0.460 -.0002058 .0000932
İÖ | -.0000165 .0000759 -0.22 0.828 -.0001652 .0001322
YÖ | .0001011 .0315966 0.00 0.997 -.0618272 .0620293
_cons | .5388457 4.43051 0.12 0.903 -8.144794 9.222485

Random-effects Parameters | Estimate Std. Err. [95% Conf. Interval]

-----+-----
_all: Identity |
sd(R.id) | 1.915659 .4349915 1.227537 2.989522

```

-----+-----
_all: Identity      |
                  |
sd(R.t) | 1.902695 .3792143  1.287423  2.81201
-----+-----

sd(Residual) | 3.129315 .1509311  2.847048  3.439568
-----

```

LR test vs. linear model: $\chi^2(2) = 70.21$ Prob > $\chi^2 = 0.0000$

Test sonuçlarının ardından, Heteroskedasite, Otokorelasyon ve birimler arası korelasyon varlığı, Modified Wald, Modified Bhargava ve Pesaran Test İstatistikleri ile sınanmış, Heteroskedasite, Otokorelasyon ve birimler arası korelasyon tespit edildiğinden, dirençli tahmin yöntemlerinden Robust yöntemi ile tekrar analiz yapılmış ve sonuçlar aşağıda verilmiştir.

```

Linear regression      Number of obs   =    247
                      F(4, 242)      =    68.82
                      Prob > F        =    0.0000
                      R-squared       =    0.0176
                      Root MSE      =    4.1095

```

```

-----+-----
|          Robust
B |   Coef. Std. Err.      t    P>|t|  [95% Conf. Interval]
-----+-----
EÖ | .1488689 .0791343    1.88  0.061  -.0070109   .3047488
İÖ | .0000369 8.20e-06    4.50  0.000   .0000208   .0000531
farkTÖ | 4.53e-06 .0000113    0.40  0.690  -.0000178   .0000269
YÖ | -.0612902 .0289201   -2.12  0.035  -.1182575  -.0043228
_cons | -.5478406 3.868039   -0.14  0.887  -8.167162   7.071481
-----+-----

```

Analiz sonuçlarına göre; Ekonomik Özgürlük, İş Özgürlüğü değişkenlerine ait katsayılar beklenildiği gibi pozitif ve anlamlıdır. Ekonomik Özgürlük ve İş Özgürlüğü arttıkça Büyüme de artmaktadır. Yatırım Özgürlüğü Endeksine ait katsayı ise beklenildiğinin aksine negatif çıkmış ve istatistiki olarak anlamlıdır. Bu durum, 2008 yılında gerçekleşen küresel kriz sonrasında, özellikle az gelişmiş ülkelerde uygulanan korumacı politikaların bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Az gelişmiş ülkelerin sağlam ekonomik yapılarını oluşturmamış olmalarını, çoğunun sömürü ekonomisine yenik düşmüş devletlerin oluşturduğu (Selik, 1981) gerçeğini göz önünde bulundurarak değerlendirme yapmak mümkün. Bu tür sömürü ülkelerinde, yabancı sermaye elde ettiği karı bu ülke yatırımı için kullanmayıp kendi ülkesine taşımakta, bu da az gelişmiş bu ülke ekonomisine hiçbir katkı sağlamamaktadır (Selik, 1981). Ticaret Özgürlüğü değişkenine ait katsayının ise Büyüme üzerindeki etkisi anlamsız çıkmıştır.

Az gelişmiş ülkelere ilişkin ikinci olarak incelenen model Enflasyon Modelidir.

$$ENF = \alpha_{it} + \beta_1 \dot{I}_{it} + \beta_2 \dot{T}_{it} + \beta_3 \dot{Y}_{it} + \beta_4 \dot{E}_{it} + u_{it}$$

Yatay kesit bağımlılığı Breusch-Pagan LM test istatistiği ile sınanmış, birimler arası bağımlılık tespit edildiğinden ikinci nesil birim kök testleri yapılmıştır. Büyüme, Ekonomik Özgürlük, Yatırım Özgürlüğü ve İş Özgürlüğü verilerinin durağan olduğu, Ticaret Özgürlüğü serisinin ise birim kök içerdiği görülmüştür. Ticaret Özgürlüğü serisinin 2.farkı alınarak incelemeye devam edilmiştir. İncelemeye en uygun yöntemin tercihine ilişkin tespitlerle devam edilmiştir.

Klasik Model, birim ve zaman etkiler için ayrı ayrı test edilmiştir.

H_0 = Birim etkilerin standart hataları sıfıra eşit

H_1 = Birim etkilerin standart hataları sıfıra eşit değil

LR test vs. linear model: $\chi^2(01) = 42.25$ Prob>= $\chi^2 = 0.0000$

H_0 = Zaman etkilerin standart hataları sıfıra eşit

H_1 = Zaman etkilerin standart hataları sıfıra eşit değil

LR test vs. linear model: chibar2(01) = 0.00 Prob>= chibar2 = 1.0000

Sonuçlara göre, birim etkilerin var olduğu, bu sebeple de klasik modelin uygun olmadığı sonucuna varılmış, ortaya çıkan birim etkinin sabit mi tesadüfi mi olduğuna karar vermek, sabit etkiler tahmincisi ile tesadüfi etkiler tahmincisi arasında tercih yapabilmek için Hausman Testi uygulanmıştır. Hausman Testinin sonuçlarına göre, tesadüfi etkiler tahmincisinin tutarlı olduğuna karar verilmiştir. Model en çok olabilirlik yöntemi ile sınanmış ve sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Mixed-effects ML regression Number of obs = 247

Group variable: _all Number of groups = 1

Obs per group:

min = 247

avg = 247.0

max = 247

Wald chi2(4) = 1.56

Log likelihood = -899.22875 Prob > chi2 = 0.8165

ENF	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
-----+-----						
EÖ	.0649672	.2519387	0.26	0.797	-.4288237	.558758
farkTÖ	-.0001225	.0002041	-0.60	0.548	-.0005226	.0002775
İÖ	-.0000652	.0002029	-0.32	0.748	-.000463	.0003325
YÖ	-.0781781	.0815428	-0.96	0.338	-.2379992	.0816429
_cons	9.117564	12.53081	0.73	0.467	-15.44237	33.6775

Random-effects Parameters	Estimate	Std. Err.	[95% Conf. Interval]
-----+-----			

```

_all: Identity      |
                    |
                    | sd(R.id) | 6.539451      .      .      .
                    |-----+-----|
_all: Identity      |
                    |
                    | sd(R.t) | 2.60e-10      .      .      .
                    |-----+-----|
                    |
                    | sd(Residual) | 8.641119      .      .      .
                    |-----|

```

LR test vs. linear model: $\chi^2(2) = 65.37$ Prob > $\chi^2 = 0.0000$

Test sonuçlarının ardından, Heteroskedasite, Otokorelasyon ve birimler arası korelasyon varlığı, Modified Wald, Modified Bhargava ve Pesaran Test İstatistikleri ile sınanmış, Heteroskedasite, Otokorelasyon ve birimler arası korelasyon tespit edildiğinden, dirençli tahmin yöntemlerinden Robust yöntemi ile tekrar analiz yapılmış ve sonuçlar aşağıda verilmiştir.

```

Linear regression      Number of obs   =    247
                      F(4, 242)       =  5052.79
                      Prob > F         =   0.0000
                      R-squared         =   0.0763
                      Root MSE        =  10.636

```

```

-----|
          |      Robust
ENF |   Coef.  Std. Err.   t      P>|t|  [95% Conf. Interval]
-----+-----|
EÖ | -0.4893506  .2039952  -2.40  0.017  -0.8911834  -0.0875178
İÖ | -0.0002334  .0000233  -10.00  0.000  -0.0002794  -0.0001874

```

farkTÖ	-.0001789	.000027	-6.63	0.000	-.000232	-.0001258
YÖ	-.0576205	.0741467	-0.78	0.438	-.2036757	.0884348
_cons	39.20714	8.843147	4.43	0.000	21.78778	56.62651

Analiz sonuçlarına göre; Ekonomik Özgürlük, İş Özgürlüğü ve Ticaret Özgürlüğü katsayıları beklenildiği gibi negatif değer almış ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Katsayılardaki artışlar Enflasyonu azaltırken, azalışlar Enflasyonu arttırmaktadır. Yatırım Özgürlüğü değişkenine ait katsayının ise Enflasyon üzerindeki etkisi anlamsızdır.

Az gelişmiş ülkelere ilişkin son olarak incelenen model İşsizlik Modelidir.

$$UNP_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \dot{I}.Ö_{.it} + \beta_2 T.Ö_{.it} + \beta_3 Y.Ö_{.it} + \beta_4 E.Ö_{.it} + u_{it}$$

Yatay kesit bağımlılığı Breusch-Pagan LM test istatistiği ile sınanmış, birimler arası bağımlılık tespit edildiğinden ikinci nesil birim kök testleri yapılmıştır. Büyüme, Ekonomik Özgürlük, Yatırım Özgürlüğü ve İş Özgürlüğü verilerinin durağan olduğu, Ticaret Özgürlüğü serisinin ise birim kök içerdiği görülmüştür. Ticaret Özgürlüğü serisinin 2.farkı alınarak incelemeye devam edilmiştir. İncelemeye en uygun yöntemin tercihine ilişkin tespitlerle devam edilmiştir.

Klasik Model, birim ve zaman etkiler için ayrı ayrı test edilmiştir.

H_0 = Birim etkilerin standart hataları sıfıra eşit

H_1 = Birim etkilerin standart hataları sıfıra eşit değil

LR test vs. linear model: chibar2(01) = 269.54 Prob>= chibar2 = 0.0000

H_0 = Zaman etkilerin standart hataları sıfıra eşit

H_1 = Zaman etkilerin standart hataları sıfıra eşit değil

LR test vs. linear model: chibar2(01) = 2.3e-13 Prob>= chibar2 = 1.0000

Sonuçlara göre, birim etkilerin var olduğu, bu sebeple de klasik modelin uygun olmadığı sonucuna varılmış, ortaya çıkan birim etkinin sabit mi tesadüfi mi olduğuna karar vermek, sabit etkiler tahmincisi ile tesadüfi etkiler tahmincisi arasında tercih yapabilmek için Hausman Testi uygulanmıştır. Hausman Testinin sonuçlarına göre, tesadüfi etkiler tahmincisinin geçerli olduğu görülmüştür. Model En Çok Olabilirlik yöntemi ile test edilmiş ve sonuçlar aşağıda verilmiştir.

```

ixed-effects ML regression      Number of obs   =    247
Group variable: _all           Number of groups =     1

                                Obs per group:
                                min =    247
                                avg =   247.0
                                max =    247

                                Wald chi2(4)    =   14.42
Log likelihood = -509.92488      Prob > chi2    =   0.0061

```

```

-----+-----
      UNP |   Coef.  Std. Err.      z    P>|z|   [95% Conf. Interval]
-----+-----
      EÖ | .1894562 .0530559    3.57  0.000   .0854686   .2934437
farkTÖ | -4.09e-06 .0000394   -0.10  0.917  -.0000813   .0000732
      İÖ | .0000314 .0000392    0.80  0.423  -.0000454   .0001082
      YÖ | -.0160662 .0167   -0.96  0.336  -.0487976   .0166651
      _cons | -3.357468 2.842897   -1.18  0.238  -8.929444   2.214508

```

```

-----+-----
Random-effects Parameters |   Estimate  Std. Err.   [95% Conf. Interval]
-----+-----
_all: Identity            |
      sd(R.id) | 3.766762 .7518336   2.547247  5.570129

```

```

-----+-----
_all: Identity      |
                  |
          sd(R.t) | .6234399 .1616364 .3750658 1.036291
-----+-----

          sd(Residual) | 1.62326 .0782142 1.476979 1.784029
-----+-----

LR test vs. linear model: chi2(2) = 345.46      Prob > chi2 = 0.0000

```

Test sonuçlarının ardından, Heteroskedasite, Otokorelasyon ve birimler arası korelasyon varlığı, Modified Wald, Modified Bhargava ve Pesaran Test İstatistikleri ile sınanmış, Heteroskedasite, Otokorelasyon ve birimler arası korelasyon tespit edildiğinden, dirençli tahmin yöntemlerinden Robust yöntemi ile tekrar analiz yapılmış ve sonuçlar aşağıda verilmiştir.

```

Linear regression      Number of obs   =    247
                      F(4, 242)       =    80.07
                      Prob > F         =    0.0000
                      R-squared        =    0.0422
                      Root MSE       =    3.877

```

```

-----+-----
          |      Robust
          |      Coef. Std. Err.   t      P>|t|   [95% Conf. Interval]
-----+-----
EÖ | -0.1106649 .0739888 -1.50 0.136 -0.2564092 .0350793
İÖ | -0.0000906 8.03e-06 -11.28 0.000 -0.0001064 -0.0000748
farkTÖ | .0000582 .0000105 5.54 0.000 .0000375 .0000789
YÖ | -0.0207632 .0291658 -0.71 0.477 -0.0782144 .0366881
_cons | 13.75873 3.453142 3.98 0.000 6.956683 20.56078

```

Analiz sonuçlarına göre; Ekonomik Özgürlük ve Yatırım Özgürlüğü Endeksine ait katsayının ise istatistiksel anlamlılığı bulunmadığı görülmüş, dolayısıyla az gelişmiş ülkelerde işsizlik ile yatırım özgürlüğü ve ekonomik özgürlük arasındaki ilişkinin varlığını doğrulayacak bir bulgu elde edilememiştir.

İş Özgürlüğü ve Ticaret Özgürlüğü Endekslerine ait istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Az gelişmiş ülkelerde iş özgürlüğü beklenildiği gibi, arttıkça işsizlik azalmakta, azaldıkça işsizlik de artmaktadır. Ticaret Özgürlüğü değişkenine ait değer ise arttıkça işsizlik de artmakta, azaldıkça işsizlik de azalmaktadır.

3.4.4.Tüm Ülkelere İlişkin Analiz Sonuçları

Bu bölüme ilişkin inceleme, ülkelerin gelişmişlik kategorileri göz önünde bulundurulmadan, tüm ülkeler üzerinde yapılmıştır. İncelemeye ilk olarak model Büyüme Modelinden başlanmıştır.

$$\text{Büyüme}_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \dot{I}_{it} + \beta_2 \dot{T}_{it} + \beta_3 \dot{Y}_{it} + \beta_4 \dot{E}_{it} + u_{it}$$

Yatay kesit bağımlılığı Breusch-Pagan LM test istatistiği ile sınanmış, birimler arası bağımlılık tespit edildiğinden ikinci nesil birim kök testleri yapılmıştır. Büyüme, Ekonomik Özgürlük, Yatırım Özgürlüğü ve İş Özgürlüğü serilerinin durağan, Ticaret Özgürlüğü serisinin ise birim kök içerdiği görülmüştür. Ticaret Özgürlüğünün 1. farkta durağan olduğu görülmüş, bu nedenle Ticaret Özgürlüğü serisinin birinci farkı alınarak incelemeye en uygun yöntemin tercihine ilişkin tespitlerle devam edilmiştir.

Klasik Model, birim ve zaman etkiler için ayrı ayrı test edilmiştir.

H_0 = Birim etkilerin standart hataları sıfıra eşit

H_1 = Birim etkilerin standart hataları sıfıra eşit değil

LR test vs. linear model: $\text{chibar2}(01) = 118.29$ Prob >= $\text{chibar2} = 0.0000$

H_0 = Zaman etkilerin standart hataları sıfıra eşit

H_1 = Zaman etkilerin standart hataları sıfıra eşit değil

LR test vs. linear model: chibar2(01) = 297.61 Prob >= chibar2 = 0.0000

Sonuçlara göre, birim ve zaman etkilerinin var olduğu, bu sebeple de klasik modelin uygun olmadığı sonucuna varılmış, ortaya çıkan birim ve zaman etkilerinin sabit mi tesadüfi mi olduğuna karar vermek, sabit etkiler tahmincisi ile tesadüfi etkiler tahmincisi arasında tercih yapabilmek için Hausman Testi uygulanmıştır. Hausman Testine göre tesadüfi etkiler tahmincisinin geçerli olduğuna karar verilmiştir. Model En Çok Olabilirlik Yöntemi ile test edilmiştir. Sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Mixed-effects ML regression
Group variable: _all

Number of obs = 1,400
Number of groups = 1

Obs per group:

min = 1,400
avg = 1,400.0
max = 1,400

Wald chi2(4) = 44.71
Log likelihood = -3697.3416 Prob > chi2 = 0.0000

B	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
EÖ	-.1069493	.0250404	-4.27	0.000	-.1560276	-.0578709
farkTÖ	-.0001959	.0000425	-4.60	0.000	-.0002793	-.0001125
İÖ	-.0000404	.0000746	-0.54	0.588	-.0001865	.0001058
YÖ	.011004	.0106991	1.03	0.304	-.0099658	.0319737
_cons	9.470084	1.362354	6.95	0.000	6.799918	12.14025

Random-effects Parameters		Estimate	Std. Err.	[95% Conf. Interval]	
_all: Identity					
	sd(R.id)	1.670187	.169426	1.369047	2.037569
_all: Identity					
	sd(R.t)	1.980187	.3251207	1.435324	2.731884

```
-----+-----
sd(Residual) | 3.163363 .0618304 3.044469 3.286899
-----+-----
LR test vs. linear model: chi2(2) = 498.26      Prob > chi2 = 0.0000
```

Test sonuçlarının ardından, Heteroskedasite, Otokorelasyon ve birimler arası korelasyon varlığı, Modified Wald, Modified Bhargava ve Pesaran Test İstatistikleri ile sınanmış, Heteroskedasite, Otokorelasyon ve birimler arası korelasyon tespit edildiğinden, dirençli tahmin yöntemlerinden Robust yöntemi ile tekrar analiz yapılmış ve sonuçlar aşağıda verilmiştir.

```
Linear regression      Number of obs   =   1,400
                      F(4, 1395)      =   58.91
                      Prob > F        =   0.0000
                      R-squared       =   0.0663
                      Root MSE      =   4.0623
```

```
-----+-----
|               Robust
B |   Coef.   Std. Err.   t   P>|t|   [95% Conf. Interval]
-----+-----
EÖ | -.0605023   .0167757   -3.61  0.000   -.0934106   -.0275941
İÖ | .0000315   6.01e-06    5.23  0.000   .0000197   .0000433
farkTÖ | -.0001888   .0000827   -2.28  0.023   -.0003509   -.0000266
YÖ | -.0253145   .0092062   -2.75  0.006   -.0433741   -.007255
_cons | 8.69043   .7939428   10.95  0.000    7.132979   10.24788
```

Analiz sonuçlarına göre; Büyüme Modelinde İş Özgürlüğü Endeksine ait katsayı beklendiği gibi pozitif çıkmıştır ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu durumda İş Özgürlüğü, Ekonomik Büyümeyi açıklamaktadır. Ekonomik Özgürlük ve Yatırım Özgürlüğü Endekslerine ait katsayılar ise negatif çıkmıştır ve istatistiksel olarak

anlamlıdır. Literatürde benzer sonuçlara rastlamak mümkündür. (Paakkönen, 2010)geçiş ekonomilerinde yaptığı çalışmada, ekonomik özgürlüğün düşük olduğu dönemlerde artan yatırımlarla ekonomik büyümenin arttığı, ekonomik özgürlük belirli bir seviyeye ulaştığında negatif etkilerin arttığı ve artan ticaretin ekonomik büyümeyi azalttığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde kurumsal yapıdan kaynaklı problemler ve kar güdüsü ile, ticaret özgürlüğü arttıkça yerli sermayenin de daha karlı ve güvenilir yurt dışı yatırımlarına kayması da analiz sonuçlarını yorumlamaktadır.

Tüm ülkelere ilişkin ikinci inceleme Enflasyon Modelidir.

$$ENF_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \dot{I}.Ö_{.it} + \beta_2 T.Ö_{.it} + \beta_3 Y.Ö_{.it} + \beta_4 E.Ö_{.it} + u_{it}$$

Yatay kesit bağımlılığı Breusch-Pagan LM test istatistiği ile sınanmış, birimler arası bağımlılık tespit edildiğinden ikinci nesil birim kök testleri yapılmıştır. Büyüme, Ekonomik Özgürlük, Yatırım Özgürlüğü ve İş Özgürlüğü serilerinin durağan, Ticaret Özgürlüğü serisinin ise birim kök içerdiği görülmüştür. Ticaret Özgürlüğünün 1. farkta durağan olduğu görülmüş, bu nedenle Ticaret Özgürlüğü serisinin birinci farkı alınarak incelemeye en uygun yöntemin tercihine ilişkin tespitlerle devam edilmiştir.

Klasik Model, birim ve zaman etkiler için ayrı ayrı test edilmiştir.

H_0 = Birim etkilerin standart hataları sıfıra eşit

H_1 = Birim etkilerin standart hataları sıfıra eşit değil

LR test vs. linear model: $\chi^2(01) = 303.79$ Prob $\geq \chi^2 = 0.0000$

H_0 = Zaman etkilerin standart hataları sıfıra eşit

H_1 = Zaman etkilerin standart hataları sıfıra eşit değil

LR test vs. linear model: $\chi^2(01) = 13.47$ Prob $\geq \chi^2 = 0.0001$

Sonuçlara göre birim ve zaman etkilerinin var olduğu, bu sebeple de klasik modelin uygun olmadığı sonucuna varılmış, ortaya çıkan birim ve zaman etkilerinin sabit mi tesadüfi mi olduğuna karar vermek, sabit etkiler tahmincisi ile tesadüfi etkiler tahmincisi arasında tercih yapabilmek için Hausman Testi uygulanmıştır. Hausman Testine göre, tesadüfi etkiler tahmincisinin tutarsız, sabit etkiler tahmincisinin geçerli olduğuna karar verilmiştir. Modelde N ve/veya T' nin büyük olması durumunda gölge değişkenli en küçük kareler yöntemi, gölge değişkenin sayısının çok olması sebebi ile zor olduğundan, grup içi tahmin yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem için öncelikle değişkenlerin birim ve zamana göre ortalamaları alınmıştır. Ortalamalar elde edildikten sonra değişkenlerin birim ve zaman ortalamalarından farkı alınarak değişkenler oluşturulmuş ve sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Source	SS	df	MS	Number of obs =	1,400
-----+-----				F(4, 1395) =	1.07
Model	155.581705	4	38.8954263	Prob > F =	0.3720
Residual	50914.5686	1,395	36.4978986	R-squared =	0.0030
-----+-----				Adj R-squared =	0.0002
Total	51070.1503	1,399	36.5047536	Root MSE =	6.0413

farkENFit	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]
-----+-----					
farkEÖit	-.0851015	.0648442	-1.31	0.190	-.2123042 .0421012
farkfarkTÖit	.0001	.0000814	1.23	0.219	-.0000597 .0002596
farkYÖit	.009325	.0231068	0.40	0.687	-.0360029 .0546529
farkİÖit	-.0001402	.000143	-0.98	0.327	-.0004207 .0001403
_cons	-10.66282	3.715255	-2.87	0.004	-17.95091 -3.374735

Test sonuçlarının ardından, Heteroskedasite, Otokorelasyon ve birimler arası korelasyon varlığı, Modified Wald, Modified Bhargava ve Pesaran Test İstatistikleri ile sınanmış, Heteroskedasite, Otokorelasyon ve birimler arası korelasyon tespit

edildiğinden, dirençli tahmin yöntemlerinden Robust yöntemi ile tekrar analiz yapılmış ve sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Linear regression Number of obs = 1,400
F(4, 1395) = 156.14
Prob > F = 0.0000
R-squared = 0.1586
Root MSE = 7.5276

	Robust					
ENF	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
EÖ	-.2694113	.0357618	-7.53	0.000	-.3395639	-.1992587
İÖ	-.0001992	.0000101	-19.73	0.000	-.0002191	-.0001794
farkTÖ	.0000937	.0000336	2.79	0.005	.0000278	.0001597
YÖ	-.0441813	.0167147	-2.64	0.008	-.07697	-.0113926
_cons	25.36047	1.758379	14.42	0.000	21.91112	28.80982

Analiz sonuçlarına göre Ekonomik Özgürlük Endeksi ve kontrol değişkeni olan Yatırım Özgürlüğü ve İş Özgürlüğü Endekslerine ait katsayılar negatif ve istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Bağımsız değişkenler bağımlı değişken olan enflasyonu açıklamaktadır. Buna göre, Ekonomik Özgürlük, İş Özgürlüğü ve Yatırım Özgürlüğü arttıkça Enflasyon düşmekte, söz konusu endeksler azaldıkça enflasyon artmaktadır. Ticaret özgürlüğü değişkenine ait katsayı ise pozitif değer almış ve istatistiki olarak anlamlıdır. Ticaret özgürlüğündeki artış enflasyonu da arttırmaktadır.

Tüm ülkelere ilişkin son inceleme İşsizlik Modelidir.

$$UNP_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \dot{I}.Ö_{.it} + \beta_2 \dot{T}.Ö_{.it} + \beta_3 \dot{Y}.Ö_{.it} + \beta_4 \dot{E}.Ö_{.it} + u_{it}$$

Yatay kesit bağımlılığı Breusch-Pagan LM test istatistiği ile sınanmış, birimler arası bağımlılık tespit edildiğinden ikinci nesil birim kök testleri yapılmıştır. Büyüme, Ekonomik Özgürlük, Yatırım Özgürlüğü ve İş Özgürlüğü serilerinin durağan, Ticaret Özgürlüğü serisinin ise birim kök içerdiği görülmüştür. Ticaret Özgürlüğünün 1. farkta durağan olduğu görülmüş, bu nedenle Ticaret Özgürlüğü serisinin birinci farkı alınarak incelemeye en uygun yöntemin tercihine ilişkin tespitlerle devam edilmiştir.

Klasik Model, birim ve zaman etkiler için ayrı ayrı test edilmiştir.

H_0 = Birim etkilerin standart hataları sıfıra eşit

H_1 = Birim etkilerin standart hataları sıfıra eşit değil

LR test vs. linear model: $\chi^2(01) = 1594.93$ Prob $\geq \chi^2 = 0.0000$

H_0 = Zaman etkilerin standart hataları sıfıra eşit

H_1 = Zaman etkilerin standart hataları sıfıra eşit değil

LR test vs. linear model: $\chi^2(01) = 2.23$ Prob $\geq \chi^2 = 0.0675$

Sonuçlara göre, birim etkilerinin var olduğu fakat zaman etkilerinin anlamsız olduğu, bu sebeple de klasik modelin uygun olmadığı sonucuna varılmış, ortaya çıkan birim etkilerin sabit mi tesadüfi mi olduğuna karar vermek, sabit etkiler tahmincisi ile tesadüfi etkiler tahmincisi arasında tercih yapabilmek için Hausman Testi uygulanmıştır. Hausman Testine göre, tesadüfi etkiler tahmincisinin geçerli olduğuna karar verilmiştir. Model tek yönlü birim etkiler panel veri modellerinden En Çok Olabilirlik Tahmincisi ile test edilmiştir. Sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Random-effects ML regression

Group variable: t

Number of obs = 1,400

Number of groups = 20

Random effects $u_i \sim \text{Gaussian}$

Obs per group:

min = 70

avg = 70.0

max = 70

LR chi2(4) = 147.28
Log likelihood = -4049.9276 Prob > chi2 = 0.0000

UNP	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
EÖ	-.2563965	.0207058	-12.38	0.000	-.2969791	-.2158139
farkTÖ	.0000211	.0000579	0.36	0.716	-.0000924	.0001345
YÖ	.1031875	.0100303	10.29	0.000	.0835286	.1228465
İÖ	-.0001463	.0001001	-1.46	0.144	-.0003424	.0000498
_cons	17.68905	.9216744	19.19	0.000	15.8826	19.4955
/sigma_u	.393019	.1744342			.1646734	.9380017
/sigma_e	4.352024	.0828598			4.192614	4.517494
rho	.0080894	.0071533			.0011898	.0382423

LR test of sigma_u=0: chibar2(01) = 2.23 Prob >= chibar2 = 0.067

Test sonuçlarının ardından, Heteroskedasite, Otokorelasyon ve birimler arası korelasyon varlığı, Modified Wald, Modified Bhargava ve Pesaran Test İstatistikleri ile sınanmış, Heteroskedasite, Otokorelasyon ve birimler arası korelasyon tespit edildiğinden, dirençli tahmin yöntemlerinden Robust yöntemi ile tekrar analiz yapılmış ve sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Linear regression Number of obs = 1,400
F(4, 1395) = 90.41
Prob > F = 0.0000
R-squared = 0.0985
Root MSE = 4.3774

	Robust					
UNP	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
EÖ	-.2535305	.0221332	-11.45	0.000	-.2969485	-.2101125
İÖ	-.0001427	7.71e-06	-18.50	0.000	-.0001578	-.0001276
farkTÖ	.0000197	.0000403	0.49	0.625	-.0000594	.0000987
YÖ	.1003798	.0099069	10.13	0.000	.0809457	.1198139

_cons | 17.67485 1.025252 17.24 0.000 15.66365 19.68606

Analiz sonuçlarına göre; Ekonomik Özgürlük ve İş Özgürlüğü Endekslerine ait katsayılar negatif işaretli ve istatistiki olarak anlamlıdır. Buna göre ekonomik özgürlük ve iş özgürlüğü arttıkça işsizlik azalmakta, endeks değerleri azaldıkça işsizlik artmaktadır. Yatırım Özgürlüğü endeksine ait katsayı ise pozitif işaretli ve istatistiki olarak anlamlı çıkmıştır. Yatırım özgürlüğüne ilişkin bulunan sonuç Gelişmekte Olan Ülke Ekonomilerine ait İşsizlik Modelinde yapılan analizde elde edilen sonuçla örtüşmekte olup, gelişmekte olan ülkeler için yapılan açıklama burada da geçerli olduğundan ayrıca açıklanmayacaktır. Ticaret Özgürlüğüne değişkenine ait katsayının ise istatistiki olarak anlamlılığı bulunmadığı, dolayısıyla Ticaret Özgürlüğü ile İşsizlik arasındaki ilişkinin varlığını doğrulayacak bir bulgu elde edilememiştir.

SONUÇ

Ülkelerin kültürel yapılarının ve kurumlarının, o ülkenin gelişmişliğini, zenginlik ya da yoksulluğunu açıkladığına inanılmaktadır. Bu noktada ekonomik özgürlük kavramının yeri ve önemi dikkat çekmektedir. Özellikle 1980 sonrasında ivme kazanan ve Liberal ekonomi politikası olarak kabul edilen ekonomik özgürlük kavramı, ülkelerin makroekonomik dengelerini ve kurumsal yapısını etkilemektedir. Öyle ki ekonomik özgürlük düzeyi yüksek olan ülkelerin diğer ülkelere kıyasla refah açısından daha ileri seviyede oldukları gözlenmiştir. Ekonomik özgürlük kavramına, 1948 yılında kabul edilen ve insan haklarının günümüzdeki halini almasını sağlayan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde de atıflarda bulunulmuştur. Söz konusu Bildirgede, çalışma hakkı, işini özgürce seçme hakkı, adil ve elverişli ücretlendirme gibi hükümlere yer verilmiştir. Dolayısıyla ekonomik özgürlük kişisel bir haktır ve kişisel bir hak olmakla birlikte ülkelerin ekonomik özgürlüğünden bahsedebilmek için de belirli kriterler ortaya atılmıştır.

Bu çalışmada, ekonomik özgürlük kavramı irdelenmiş, ülke ekonomilerinde ekonomik özgürlükten bahsedilebilmesi için gereken kriterler açıklanmıştır. Ekonomik büyüklükler olarak ele alınan Büyüme, İşsizlik ve Enflasyon kavramları açıklanmış, ekonomik özgürlük ile olan ilişkileri üzerine literatür taraması yapılmıştır. Ülkeler gelişmiş, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülke kategorilerinde incelemeye alınmıştır. Söz konusu ülkelere ait Büyüme, İşsizlik ve Enflasyon verileri ile Ekonomik Özgürlük verileri derlenmiş ve Panel Veri Analiz yöntemi ile incelenmiştir. Büyüme, İşsizlik ve Enflasyon ile Ekonomik Özgürlük arasındaki ilişki üç ülke kategorisinde ve son olarak da tüm ülkeler bağlamında test edilmiştir.

Gelişmiş ülkelere ilişkin analiz sonuçlarına göre, ekonomik özgürlük artışının büyümeyi ve enflasyonu arttırdığı, işsizliği ise azalttığı görülmüştür. Ekonomik özgürlük ile büyüme ve işsizlik arasındaki ilişki teorik olarak beklenildiği gibi gerçekleşmiştir. Ekonomik özgürlük ile büyüme pozitif yönlü, işsizlik ise negatif yönlü gerçekleşmiştir. Enflasyon ile ortaya çıkan pozitif yönlü ilişkiyi ise, Ekonomik özgürlük ile büyüme arasında test edilen pozitif yönlü ilişkiden hareketle, artan

ekonomik özgürlükle birlikte yaşanan ekonomik büyümenin harcamaları arttırmasının bir sonucu olarak görmek mümkündür.

Gelişmekte olan ülkelere ilişkin analiz sonuçlarına göre, ekonomik özgürlük artışının büyümeyi arttırdığı, enflasyonu ise azalttığı görülmüştür. Söz konusu ilişki büyüme ile pozitif yönlü gerçekleşmişken enflasyon ile negatif yönlü gerçekleşmiştir. Ekonomik Özgürlük endeksindeki artışlar gelişmekte olan ülkelerde Enflasyonu azaltırken, bu endekslerdeki azalışlar Enflasyonu arttırmaktadır. İşsizlik ile ilgili yapılan analiz sonucuna göre, ilişki negatif yönlü ve beklenildiği gibi gerçekleşmiştir. Ekonomik Özgürlük azaldıkça gelişmekte olan ülkelerde işsizlik artmakta, Ekonomik Özgürlük arttıkça, işsizlik azalmaktadır.

Az gelişmiş ülkelere ilişkin analiz sonuçlarına göre, ekonomik özgürlük ile büyüme arasındaki ilişki pozitif yönlü ve beklenildiği gibi gerçekleşmiştir. Ekonomik özgürlük endeks artışının büyümeyi arttırdığı görülmüştür. Enflasyon ile olan ilişki ise negatif yönlü ve beklenildiği gibi gerçekleşmiştir. Az gelişmiş ülkelerde ekonomik özgürlük artışı enflasyonu azaltmaktadır. İşsizlik ile ilgili yapılan incelemede ise, Ekonomik Özgürlük Endeksine ait katsayının istatistiksel anlamlılığı bulunmadığı görülmüş, dolayısıyla az gelişmiş ülkelerde işsizlik ile ekonomik özgürlük arasındaki ilişkinin varlığını doğrulayacak bir bulgu elde edilememiştir. Bununla birlikte, kontrol değişken olarak modele dahil edilen İş Özgürlüğü ve Ticaret Özgürlüğü Endekslerine ait istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ticaret Özgürlüğü değişkenine ait değer arttıkça işsizlik de artmakta, azaldıkça işsizlik de azalmaktadır.

Kategorize etmeksizin tüm ülkelere ilişkin yapılan analiz sonuçlarına göre, ekonomik özgürlük ile büyüme arasında negatif yönlü ilişki olduğu görülmüştür. Literatürde benzer sonuçlara rastlamak mümkündür. (Paakkönen, 2010) geçiş ekonomilerinde yaptığı çalışmada, ekonomik özgürlüğün düşük olduğu dönemlerde artan yatırımlarla ekonomik büyümenin arttığı, ekonomik özgürlük belirli bir seviyeye ulaştığında negatif etkilerin arttığı ve artan ticaretin ekonomik büyümeyi azalttığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde kurumsal yapıdan kaynaklı problemler ve kar güdüsü ile, ticaret özgürlüğü arttıkça yerli

sermayenin de daha karlı ve güvenilir yurt dışı yatırımlarına kayması da analiz sonuçlarını yorumlamaktadır.

Ekonomik özgürlük ile enflasyon ve işsizlik arasındaki ilişkinin negatif yönlü olduğu görülmüştür. Buna göre Ekonomik Özgürlük arttıkça Enflasyon ve İşsizlik düşmekte, söz konusu endeks azaldıkça Enflasyon ve İşsizlik artmaktadır. Bu haliyle İşsizlik ve Enflasyona ilişkin ekonomik büyüme ilişkisi literatürde ve teorik olarak beklenildiği gibi sonuçlanmıştır.

Genel olarak, yapılan çalışma sonuçları ekonomik özgürlük kavramının, ülkelerin ekonomik performansında oldukça etkili sonuçlar verdiğini göstermektedir. Literatürdeki geçtiği gibi, ekonomik özgürlük gelişmiş, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ekonomiyi etkileyebilecek düzeydedir. Bunla birlikte tüm ülke olarak yapılan analizde ekonomik büyüme ile ekonomik özgürlüğün anlamlı sonuçlar vermemesi, ekonomik özgürlüğün kategori edilmemiş ülkeler bazında etkili bir gücü olmadığını göstermektedir.

Çalışmanın sonucuna göre yapılabilecek öneriler:

- 1- Yapısal sorunların varlığı ve düzenleyici kurumların etkin ve etkili işlememesi ekonomik özgürlükler için istenmeyen durumlardır. Nitekim ekonomik özgürlük ülkelerin kurumsal yapıları ile yakından ilişkilidir. bu nedenle ekonomik özgürlüklerin arttırılması ve piyasalarda etkinliğinin sağlanması adına yapısal değişimlerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.
- 2- Ekonomik özgürlük ülke ekonomilerinin makro göstergelerinin iyileşmesinin tek çözümü olmamakla birlikte, makro göstergeler üzerindeki olumlu etkileri sebebi ile politika geliştirme süreçlerine dahil edilmesi gerekmektedir.
- 3- Özellikle az gelişmiş ülkelerin içinde bulunduğu yapısal sorunlar ve düzenleyici kurumların yokluğu ve etkin olmaması, iş özgürlüğü ve ticaret

özgürlüğüne ilişkin sonuçlarının sebebi olarak değerlendirildiğinde, gerçekleştirilecek yapısal reformlarla ekonomik özgürlüklerin işsizlik üzerinde pozitif etki yarattığını görmek mümkün olacaktır.

- 4- Az gelişmiş ülkelerde yatırım özgürlüğü ile ekonomik büyüme arasındaki negatif yönlü ilişkinin, yatırım özgürlüğü artışının ekonomik büyümede azalmaya sebep olmasının nedeni olarak korumacı ekonomik politikalar gösterilebilir. Sağlam ekonomik yapılarını oluşturamamış olmaları çoğunun sömürü ekonomisine yenik düşmüş devletlerden oluşuyor olması da önemli gerekçelerdendir. Bu tür sömürü ülkelerinde, yabancı sermaye elde ettiği karı bu ülke yatırımı için kullanmayıp kendi ülkesine taşımakta, bu da az gelişmiş bu ülke ekonomisine hiçbir katkı sağlamamaktadır. Bu nedenle, yatırım özgürlüğü ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin beklenen yöne çevrilmesi ve ekonomik büyümeye olumlu katkı sağlamasının gerçekleştirilmesi için korumacı ekonomik politikalardan vazgeçilerek serbest ekonomi politikalarının, dolayısıyla ekonomik özgürlüğün temelini oluşturan kurumsal düzenlemelere yer verilmesi gerekmektedir.
- 5- Az gelişmiş ülkelerin en belirgin özelliklerinin sermaye yetersizliği, girişimci ve teknoloji yetersizliği gibi problemler olduğu genel kabul görmüş bir gerçeklik olup, belirtilen olumsuzlukların giderilmesi için ekonomik özgürlüğün sağlanması oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA

- A.Garrett, T.,
& Rhine, R. (2010) Economic Freedom And Employment Growth in US States. <https://doi.org/10.20955/wp.2010.006> adresinden alındı
- Acar, M. (2010) Serbest Ticaret, Ekonomik Özgürlükler ve Refah. *Ahmet Yesevi Üniversitesi, Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*(53), 1-28.
- Karakaş, A., S. A. (2006). F.A.Hayek'in Yaklaşımıyla Piyasa Mekanizması ve Özgürlük. *Liberal Düşünce*, 5-28.
- Ahmed, S., &
Rogers, J. H. (2000) Inflation and the great ratios: Long term evidence from the U.S. *Journal of Monetary Economics*, 3-36.
- Akın, B. (2005) *Yeni Ekonomi*. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Akıncı, M. (2013) Ekonomik Özgürlükler İle Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Gelişmiş, Gelişmekte Olan ve Az Gelişmiş Ülkeler Üzerine Bir Uygulama. *Doktora Tezi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akıncı, M. Y. (2014) Ekonomik Özgürlüklerin İktisadi Büyüme Üzerindeki Etkileri: Bir Panel Veri Analizi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Akkaya, M. (2019) Gelişen Piyasalarda Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımı, Ekonomik Özgürlük ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. *TESAM Akademi*, 6(1), 283-303.
- Aktan, C. C. (1997) *Demokrasi ve Piyasa Ekonomisi Yönünden Türkiye Dünyanın Neresinde*. İzmir: EĞİAD.
- Aktan, C. C. (2010) Monetarizm ve Rasyonel Beklentiler Teorisi. *Ekonomi Bilimler Dergisi*, 2(1), 168-187.
- Ali, A., & Crain, W. (2002) Institutional Distortions, Economics Freedom, and Growth. *Cato J.*, 415.

Almeida, R., Bastos, N., &

Monteiro, M. (2018) A fractional Malthusian growth model with variable order using an optimization approach. *International Academic Press*, 6, 4-11.

Ambler, S. (2007-2008) The Costs of Inflation in New Keynesian Models. *Bank of Canada Review*, 5-6.

Aristoteles. (2010) *Politika* (13 b.). (M. Tuncay, Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.

Ata, A. (2009) Kurumsal İktisat Çerçevesinde Yolsuzluğun Fırsat ve Motivasyonları: AB Ülkeleri Üzerine Bir İnceleme. *Doktora Tezi*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ataman, B. C. (1998) İşsizlik Sorununa Yeni Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 59-72.

Ataman, B. C. (1999) *İşgücü Piyasasında Kurumsallaşma Avrupa Birliği Modeli ve Türkiye*. Ankara: A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını.

Atamtürk, B. (2007) Büyüme Teorileri ve IMF Politikaları. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, 22(1), 89-103.

Ayal, E., &

Karras, G. (1998) Components of Economic Freedom and Growth: An Empirical Study. *The Journal of Developing Areas*, 32(3), 327-338.

Aytekin, Y. (2000) *Modern Demokrasi Gelişimi ve Sorunları*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Azman-Saini, W.,

Baharumshah, A.,

& Law, S. (2010) Foreign Direct Investment, Economic Freedom and Economic Growth: International Evidence. *Economic Modelling*, 27(5), 1079-1089.

- Bach, G. L.,
& Ando, A. (1957) The Redistributonal Effects of Inflation. *The Review of Economics and Statistics*, 1-13.
- Bal, H. (2014) Siyaset Felsefesinde Ele Alınış Biçimiyle Özgürlük Meselesi (Üç Farklı Özgürlük Anlayışı). *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 297.
- Bal, O. (2019) Enflasyon ve Stagflasyon Olgularına Yönelik Çözüm Politikaları ve Türkiye Örneğ. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 473-489.
- Ball, L., Mankiw, N.,
& Romer, D. (1988) The New Keynesian Economics and the Output-Inflation Trade-off. *Brookings Papers on Economic Activity*, 1-82.
- Banaian, K.,
& Luksetich, W. (2001) Central Bank Independence, Economic Freedom, and Inflation Rates. *Economic Inquiry*, 39(1), 149-161.
- Barış, S.,
& Erdoğan, M. (2018) 21.Yüzyılda Demokrasi ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Bir Literatür İncelemesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 9(20), 83-102.
- Barro, R. J. (1991) Economic Growth in a Cross Section of Countries. *The Quarterly Journal of Economics*, 407–443.
- Barro, R. J.,
& Martin, X. S.-i. (2004) *Economic Growth*. London: The MIT Press.
- Başer, N. E. (2011) I.Sanayi Devriminde Teknolojik Gelişmenin Rolü. 99-114. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Doktora Tezi.

- Bayar, Y. (2016) Economic Freedom and Unemployment in Emerging Market Economies. *Review of Applied Socio-Economic Research*, 11(1), 5-12.
- Bayramoğlu, H. T. (2016) Türkiye’de 24 Ocak Kararları İle Başlayan Finansal Serbestleşmenin Günümüz İktisadi ve Mali Yapısına Yansımaları. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 401-420.
- Beatty, C.,
& Fothergill, S. (2002) Hidden Unemployment Among Men: A Case Study. *Shefeld Hallam University*, 811-823.
- Bengoa, M.,
& Sanchez, B. (2003) Foreign Direct Investment, Economic Freedom and Growth: New Evidence From Latin America. *European Journal of Political Economy*, 19(3), 529-545.
- Berggren, N. (2003) The Benefits of Economic Freedom : A Survey. *The Independent Review*(8), 194.
- Bernanke, B. S.,
& Mishkin, F. (1997) Inflation Targeting: A New Framework for Monetary Policy? *Journal of Economic Perspectives*, 11(2), 97-116.
- Beşkaya, A. V. (2009) Ekonomik Özgürlükler Ve Demokrasi İle Ekonomik Performans Arasındaki İlişkinin Zaman Serileri İle Analizi: Türkiye Örneği. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 47-76.
- Beşkaya, A.,
& Koç, A. (2006) Ekonomik Büyüme ve Kalkınmada Ekonomik Özgürlüklerin Rolü ve Önemi. *Liberal Düşünce*, 43-74.
- Bewley, T. F. (1998) Why not cut pay? *European Economic Review*, 459-490.
- Biçerli, M. K. (2000) *Çalışma Ekonomisi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Blanchard, O.,

- & Jimeno, J. (1995) Structural Unemployment: Spain versus Portugal. *The American Economic Review*, 212-218.
- Bocutoğlu , E. (2014) *Makro İktisat Teoriler ve Politikalar*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Bocutoğlu , E. (2013) *Karşılaştırmalı Makro İktisat Teoriler ve Politikalar*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Bocutoğlu, E. (2013) *Karşılaştırmalı Makro İktisat*. Bursa: Ekin.
- Boianovsky, M.,
& Hoover, K. (2009) The Neoclassical Growth Model and Twentieth-Century Economics. *History of Political Economy*, 1-26.
- Boyko, V. (2014) Economic Freedom And Anti-Inflation Policy. *Economic Annals-Xxi*.
- Braudel, F. (2004) *Maddi Uygarlık - Dünyanın Zamanı*. (M. A. Kılıçbay, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.
- Bronfenbrenner, M.,
& Holzman, F. (1963) Survey of Inflation Theory. *American Economic Association*, 53(4), 593-661.
- Brunner, K.,
& Meltzer, A. (1972) Friedman's Monetary Theory. *Journal of Political Economy*, 80(5), 837-851.
- Çak, D. (2007) *Kalkınmanın Finansmanının Sağlanmasında Mikrokredi Yönetimi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cameron, A. a. (2005) *Microeconometrics : Methods and Applications*. Newyork: Cambridge University Press.
- Can, R., Pektaş Erdem, B.,
Kassap, V.,
& Demirel, B. (2017) *Türkiye İşgücü Piyasasındaki Yapısal Dönüşüm*. Ankara: T.C.Kalkınma Bakanlığı Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Dairesi.

- CARLSSON, F. a. (2001) Economic Freedom and Growth, Decomposing the Effect. *Public Choice*, 335-344.
- Cebula, R. J. (2011) Economic Growth, Ten Forms of Economic Freedom, and Political Stability: An Empirical Study Using Panel Data, 2003-2007. *Journal of Private Enterprise*, 26(2).
- Cebula, R., Foley, M.,
& Capener, D. (2015) The Impact of Economic Freedom On The Unemployment Rate In OECD Nations: An Exploratory Study Accepting the Validity Of Okun's Law. *Economia Internazionale*, 68(4), 603-619.
- Çeçen, A. (1995) *İnsan Hakları*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Celasun, M. (1984) Sources of- Industrial Growth and Structural Change The Case of Turkey. *World Bank Staff Working Papers*, 111-169.
- Çelik, F., & Usta, S. (2010) Klasik Liberalizmde Özgürlük ve Liberalizmin Yerel Yönetimlere Bakışı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(24), 127.
- Çelik, K. (2006) *Uluslararası İktisat* (Cilt 3). Trabzon: Derya Kitabevi.
- Çetin, T. (2010) İktisadi Etkinlik Üzerine Bir Deneme: X Etkinlik Yaklaşımı. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11(2), 183-198.
- Cochran, D. C. (1999) The Color of Freedom: Race and Contemporary American Liberalism. *State University of New York Press*, 40.
- Cogley, T.,
& Sargent, T. J. (2002) Evolving Post-World War II U. S. Inflation Dynamic. *NBER Macro Annual Conference*. 16, s. 331-388. Arizona: National Bureau of Economic Research.
- Cottarelli, C.,
& Szapary, G. (1998) Moderate Inflation. *Disinflation in Eastern and Central Europe*. Budapest : International Monetary Fund.

- Dahmani, D. (2013) Economic Growth and Unemployment in Algeria: An Econometric Study. *Journal Najah University for Research*, 27(6).
- Daly, M. C., Hobijn, B.,
- Şahin, A., & Valletta, R. (2012) A Search and Matching Approach to Labor Markets: Did the Natural Rate of Unemployment Rise? *The Journal of Economic Perspectives*, 26(3), 3-26.
- Dawson, J. W. (1998) Institutions, Investment, and Growth: New Cross-Country and Panel Data Evidence. *Economic Inquiry*, 36(4), 603-619.
- Dawson, J. W. (2003) Causality In The Freedom–Growth Relationship. *European Journal of Political Economy*, 19(3), 479-495.
- Dawson, J. W. (2003) Institutions, Investment, and Growth: New Cross-Country and Panel Data Evidence. *Economic Inquiry*, 36(4), 603-619.
- De Haan, J., & Siermann, C. (1998) Further Evidence on The Relationship Between Economic Freedom and Economic Growth. *Public choice*, 95(3), 363-380.
- De Melo, M., Denizer, C.,
- & Gelb, A. (1996) From Plan to Market: Patterns of Transition. *Macroeconomic Stabilization in Transition Economies* (s. 17-72). içinde Cambridge: Cambridge University Press.
- De Vanssay, X.,
- & Spindler, Z. (1994) Freedom and Growth: Do Constitutions Matter? *Public Choice*, 359-372.
- Derdiman, R. C. (2006). *Anayasa Hukukunun Genel Esasları ve Türk Anayasa Düzeni*. Bursa: Alfa Aktüel Yayınları.
- Develi, Ö. (2002). *Türkiye Ekonomisi*. Ankara: Adalet Yayınları.
- Dilber, İ., Eryiğit, P.,

- & Ayvaz Güven, E. (2015) Türkiye ve AB Ülkelerinde Ekonomik Büyüme ile İşsizlik Arasındaki İlişki: Panel Eşbütünleşme. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 69-79.
- Diler, H. G. (2020) Türkiye'de Ekonomik Özgürlük Endeksi ve Enflasyonun Kurumlar Vergisi Geliri Üzerindeki Etkisi. *Econder International Academic Journal*, 4(2), 530-550.
- Dinç, G. (2004) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Mülkiyet Hakkı. *TBB Dergisi*, Sayı 51, 133-152.
- Dinler, Z. (2015) *Mikro Ekonomi* (Cilt 26). Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Divitçioğlu, S. (1964) Bölüşüm, Yoğaltım ve Pareto Optimumu Geometrisi Üzerine Bir Not. S. Divitçioğlu içinde, *Bölüşüm, Yoğaltım ve Pareto Optimumu Geometrisi Üzerine Bir Not* (Cilt 24, s. 271). İstanbul Üniversitesi: <https://ije.istanbul.edu.tr/tr/yazi/-640033002D007A004200780074004F002D0075006F003100> adresinden alındı
- Dooley, D., Fielding, J., & Levi, L. (1996) Health and Unemployment. *Annu Rev. Public Health*, 449-465.
- Doucouliağos, C., & Ulubaşoğlu, M. (2006) Economic Freedom and Economic Growth: Does Specification Make a Difference?. *European Journal of Political Economy*, 22(1), 60-81.
- DPT. (1963) *Kalkınma Planı (Birinci Beş Yıl) 1963-1967*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- DPT. (1968) *Kalkınma Planı (İkinci Beş Yıllık) 1968-1972*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- DPT. (1973) *Kalkınma Planı (Üçüncü Beş Yıl) 1973-1977*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

- DPT. (1979) *Kalkınma Planı (Dördüncü Beş Yıllık) 1979-1983*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Duffy, J. (1993) *Economics*. New York: Wiley Press.
- Dursun, İ. (2002) Ekonomik Özgürlükler-Ekonomik Büyüme İlişkisi: Teorik ve Uygulamalı Bir İnceleme, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). 13. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- EGM, K. V. (2019) *2018 Raporu*. Ankara: KOM Yayınları.
- Ekin, N. (1971) *Gelişen Ülkelerde ve Türkiye’de İşsizlik*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını.
- Erdem, E., & Tuğcu, C. (2012) Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye’de İktisadi Özgürlük ve İstihdam İlişkisi: Bir Panel Veri Analizi. *Uluslararası Avrasya Ekonomileri Konferansı*, (s. 11-13).
- Erdoğan, M. (1998) *Liberal Toplum Liberal Siyaset*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Erkan, H. (2000) *Ekonomi Sosyolojisi*. İzmir: Barış Yayınları.
- Eroğlu, H. A. (2004) Türkiye Cumhuriyeti Dönemi Uygulanan. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 43-62.
- Ertürk, E. (2010) *Uluslararası İktisat*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Fabro, G. V. (2012) Direct and indirect Effects of Economic and Political Freedom on Economic Growth. *Journal Of Economic Issues* .
- Farr, W. K. (1984) Economic freedom, political freedom, and economic well-being: A causality analysis. *Econometrica*, 761-766.
- Felderer, B., & Homburg, S. (1987) *Macroeconomics and New Macroeconomics*. Berlin: Springer-Verlag.
- Feldmann, H. (2006) Government Size and Unemployment: Evidence From Industrial Countries. *Public Choice*, 127(3-4), 451-467.

- Feldmann, H. (2007) Economic Freedom And Unemployment Around The World. *Southern Economic Journal*, 158-176.
- Fidrmuc, J. (2003) Economic Reform, Democracy And Growth During PostCommunist Transition. *European Journal of Political Economy*, 583-604.
- Fine, B. (2004) Endogenous Growth Theory: A Critical Assessment. *Cambridge Journal of Economics*, 24(2), 245-265.
- Fischer, S. (1993) The Role Of Macroeconomic Factors In Growth. *Journal of Monetary Economics* , 485-511.
- Fisher, I. (1946) *Paranın satınalma gücü*. (M. H.Onaran, Çev.) İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Fisunoğlu, M., & Köksel Tan, B. (2009) Keynes Devrimi ve Keynesyen İktisat. *Ekonomik Yaklaşım*, 20(70), 31-60.
- Fraser Institute. (2019) *Economic Freedom of the World*. Pensilvanya Üniversitesi.
- Friedman, I. S. (1973) *Inflation: A Word Wide Disaster*. Boston: Houghton Mifflin .
- Frisch, H. (1983) *Theories of Inflation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Frisch, H. (1990) *Theories of Inflation*. New York: Cambridge University Press.
- G.Lipsey, R., Steiner, P., Purvis, D., & Courant, P. (1994) *İktisat 2*. (A. Çakmak, Çev.) İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi.
- Garret, T., & Rhine, R. (2010, Mart) Economic Freedom and Employment Growth in U.S. States. *Working Paper Series*. Federal Reserve Bank Of St. Louis.
- Goh, S. K., & Wong, K. (2010) Analyzing the Productivity-Wage-Unemployment Nexus in Malaysia: Evidence

- from the Macroeconomic Perspective. *Monash University Business and Economics*, 1-20.
- Göhler, G., & Klein, A. (1993) *Politische Theorien des 19. Jahrhunderts*. Bonn: Bundeszentrale für Politische Bildung.
- Gözler, K. (2008) *Genel Hukuk Bilgisi*. Bursa: Ekin Basım Yayın ve Dağıtım.
- Graff, M. (2008) The Quantity Theory of Money in Historical Perspective. *ETC Zürich, Research Collection*, 1-32.
- Greenwald, B., & Stiglitz, J. (1993) New and Old Keynesians. *Journal of Economic Perspectives*, 7(1), 34.
- Gregorio, J. D. (1992) Effects of Inflation on Economic Growth: Lessons From Latin America. *European Economic*, 417-425.
- Grimes, A. (1991) The Effects of Inflation On Growth: Some International Evidence. *Munich Personal RePEc Archive*, 631-644.
- Griswold, D. T. (2001) Seven Moral Arguments for Free Trade. *Cato Policy Report*, 23(4), 12-14.
- Grubel, H. (1998) Economic Freedom and Human Welfare: Some Empirical. *Cato Journal*, 287-304.
- Guerrero, R. B. (2010) Regional Integration: The ASEAN Vision in 2020. *Bank for International Settlements*, 32, 52-58.
- Gujarati, D. N. (2003) *Basic Econometrics*. Newyork: McGraw-Hill/Irwin.
- Gülşen, E., & Kara, H. (2019) Measuring Inflation Uncertainty in Turkey. *Working Paper No: 19/12*. Ankara: Central Bank of the Republic of Turkey 2019.
- Gwartney, J. D.,
& Holcombe, R. G. (2004) Economic Freedom, Institutional Quality, And Cross-Country Differences. *Cato Journal*, 205-233.

- Gwartney, J., & Lawson, R. (2003) The Concept and Measurement of Economic Freedom. *European Journal of Political Economy*, 405-430.
- Gwartney, J., & Lawson, R. (2021) Economic Freedom of the World, New Delhi: Centre for Civil Society. 09 07, 2021 tarihinde <https://www.freetheworld.com/2006/EFW2006complete.pdf> adresinden alındı
- Gwartney, J., Lawson, R.,
& Block, W. (1996) *Economic Freedom of the World: 1975–1995*. The Fraser Institute. 09 07, 2021 tarihinde www.fraserinstitute.org/sites/default/files/EconomicFreedomoftheWorld1975 adresinden alındı
- Gwartney, J., Lawson, R.,
& Hall, J. (2014) Economic Freedom of the World: 2014 Annual Report. Economic Freedom of the World: 2014 Annual Report. *Fraser Institute*, 1.
- Gwartney, J., Lawson, R.,
& Holcombe, R. (1998) The Size and Functions of Government and Economic Growth. *Joint Economic Committee Study*, 1-36.
- Gwartney, J., Lawson, R.,
& Holcombe, R. (1999) Economic Freedom and The Environment For Economic Growth. *Journal of Institutional and Theoretical Economics (JITE)/Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft*, 643-663.
- Gwartney, J., Lawson, R., Hall, J.,
& Murphy, R. (2018) *Economic Freedom of the World:2018 Annual Report*. Fraser Institution.
- H.Baltagi, B. (2005) *Econometric Analysis of Panel Data*. West Sussex: John Wiley & Sons Ltd.
- H.Greene, W. (2002) *Econometric Analysis Fifth Edition*. Newyork: Prentice Hall.

- Haan, J. D., & Sturm, J.-E. (2000) On The Relationship Between Economic Freedom and Economic Growth. *European Journal of Political Economy*, 16(2), 215-241.
- Haan, J. D., Lundström, S.,
& Sturm, J.-E. (2006) Market-Oriented Institutions and Policies and Economic Growth: A Critical Survey. *Journal of Economic*, 20(2), 157-191.
- Hagemann, H. (2009) Solow's 1956 Contribution in the Context of the Harrod-Domar Model. *History of Political Economy*, 67-87.
- Hall, J., Pulito, J.,
& VanMetre, B. (2012) Freedom and Entrepreneurship: New Evidence From The 50 States. *Working Paper, No: 12-13*. George Mason University.
- Hayek, F. (1990) *The Constitution of Liberty*. Londra: Routledge&Kegan Paul.
- Heckelman, J. C. (2000) Economic Freedom And Economic Growth:. *Journal of Applied Economics*, 71-91.
- Heller, L., & Stephenson, E. (2014) Economic Freedom And Labor Market Conditions: Evidence From The States. *Contemporary Economic Policy*, 32(1), 56-66.
- Hickerson, S. R. (2019) Complexity and the Meaning of Freedom: The Classical Liberal View. *American Journal of Economics and Sociology, Inc.*, 91-101.
- Hicks, J. R. (1936) Keynes' Theory of Employment. *The Economic Journal*, 46(182), 238-253.
- Hilgert, M. (2005) *International Trade: Friedrich List's Theory of the Infant Industry Argument*. Germany: Grin Verlag.
- Hobbes, T. (1993) *Leviathan - Bir Din ve Dünya Devletinin İçeriği, Biçimi ve Kudreti*. (S. Lin, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınlar.

- Humphrey, T. M. (1974) The Quantity Theory of Money: Its Historical Evolution and Role in Policy Debates. *Federal Reserve Bank Of Richmond Economic Review*(60), 2-19.
- Humphreys, M. (1965) *The Industrial Revolution 1760–1860*. Londorn: Allen and Unwin.
- Hunt, B. (2005) Oil Price Shocks: Can They Account for the Stagflation in the 1970s. *International Monetary Fund* , 29.
- İnce, M. (2018) *Liberal ve Marksist Özgürlük Anlayışlarının Karşılaştırılması*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Islam, S. (1995) Economic freedom, per capita income and economic growth. 1996, 595-597.
- Ismail, N. (2010) Income Inequality, Economic Freedom and Economic Growth. *European Journal of Economics, Finance and Administrative Sciences*, 144-157.
- Jafari , S., Mahmoudzadeh , M.,
& Shadabi, L. (2009) Economic Freedom And Inflation: A Cross-Country Analysis. *Economic Modelling*, 3(2), 27-46.
- Jafari, A., & Shadabi, L. (2011) Inflation & Economic Freedom: Evidence From MENA Regio. *Journal of Economics and Behavioral Studies*, 2(4), 125-130.
- Jahan, S., Mahmud, A. S.,
& Papageorgiou, C. (2014) What Is Keynesian Economics ? *Finance & Development*, 53-54.
- Johnson, H. G. (1963) A Survey Of Theories Of Inflation. *Indian Economic Review*, 29-69.
- Jones, C. I. (1995) Time Series Tests of Endogenous Growth Models. *The Quarterly Journal of Economics*, 110(2), 495-525.

- Jones, C. I. (1998) *İktisadi Büyümeye Giriş* (1 b.). (Ş. Ateş, & İ. Tuncer, Çev.) İstanbul.
- Kachiga, J. (2008) *Global Liberalism and Its Casualties*. USA: University Press of America.
- Kaldor, N. (1976) Inflation and Recession in the World Economy. *The Economic Journal*, 86(344), 703-714.
- Kalyoncu, H. (2001) Yakınsama Analizine Neoklasik Yaklaşım: Türkiye'nin 67 İlinin Gelir Yakınsaması Üzerine Bir Uygulama. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(8), 122-147.
- Kapani, M. (2007) *Politika Bilimine Giriş*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kapar, R. (2005) Aktif İşgücü Piyasası Politikaları. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 341-371.
- Karabacak, Y. (2005) Kapitalist Sistemlerde Devletin İşlevleri ve Vergileme Gücünün Sınırları: Türkiye Örneği. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları* (s. 107-136). İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi.
- Karagöz, E. (2020) Ekonomik Özgürlüklerin Doğrudan Yabancı Yatırımlara Etkisi: 125 Ülkeden Gelen Kanıtlar. *Yüksek Lisans Tezi*. Kütahya: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi.
- Kates, S. (2011) *Free Market Economics: An Introduction for the General Reader*. Australia: Edward Elgar Publishing.
- Katz, L. F. (1986) Efficiency Wage Theories: A Partial Evaluation. *NBER Conference on Macroeconomics* (s. 1-60). Cambridge,: NBER Working Paper.
- Kaya, A. (2013) *Mali Sürdürülebilirlik: Teori ve Türkiye Uygulaması*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.
- Keçeli, S. (2019) *Sermayenin Organik Bileşiminin Evrimi Üzerine Disiplinler Üzerine Bir Tartışma Doktora Tezi*. Zonguldak: Zonguldak Bülent Ecevit

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı.

- Keho, Y. (2017) The Impact of Trade Openness on Economic Growth: The Case of Cote d'Ivoire. *Cogent Economics & Finance*, 5(1), 1-14.
- Kekic, L. (2007) *The Economist Intelligence Unit's index of democracy*. The Economist .
- Khalil, T. M. (2000) *Management of Technology: The Key to Competitiveness and Wealth Creation*. Pennsylvania : McGraw Hill.
- Kibritçioğlu, A. (1998) İktisadi Büyümenin Belirleyicileri ve Yeni Büyüme Modellerinde Beşeri Sermayenin Yeri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 207-230.
- Kılıç, C., & Arıca, F. (2014) Economic Freedom, Inflation Rate. *Romanian Journal of Economic Forecasting*, 17(1), 160-176.
- Kılıçbay, A. (1994) *Türk Ekonomisi Modeller, Politikalar, Stratejiler*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kindleberge, C. (1987) *International Economics*. Newyork: Richard D. Irwin Inc.
- Köse, S. (2000) *24 Ocak 1980 ve 5 Nisan 1994 İstikrar Programları Çerçevesinde Yapılan Hukuki ve Kurumsal Düzenlemelerin Mukayeseli Analizi*. Ankara: DPT, İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü.
- Kreishan, F. M. (2011) Economic Growth and Unemployment: An Empirical Analysis. *Journal of Social Sciences*, 7(2), 228-231.
- Küçükcalay, A. M. (2010) *İktisadi Düşünce Tarihi* (Cilt 2). İstanbul: Beta.
- Kurz, H. D., & Salvadori, N. (2003) Theories of Economic Growth – Old and New. *akademia.edu*, 1-33.

- Kuyurtar, E. (2014) *Siyaset Felsefesi Tarihi: Platon'dan Žižek'e* (Cilt 2). (A. Tunçel, & K. Gülenç, Dü) Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Kydland, F. E.,
& Prescott, E. (1982) Time to Build and Aggregate Fluctuations. *Econometrica*, 50(6), 1345-1370.
- Laidler, D. E., & Parkin, J. (1977) Inflation: A Survey. T. R. Council içinde, *Surveys of Applied Economics* (s. 169-237). New York,: St. Martin's Press.
- Landes, D. (1998) The Wealth and poverty of nations: Why Some are so rich and some so poor. *Journal of American History*, 857-861.
- Lane, P. R. (1997) Inflation in Open Economies. *Journal of International Economics*, 42(3-4), 327-347.
- Lawson, R., Block, W.,
& Gwartney, J. (1996) *Economic Freedom of The World*. Fraser Institute.
- Leibenstein, H. (1966) Allocative Efficiency vs. "X-Efficiency". *The American Economic Review*, 56(3), 392-415.
- Lindbeck, A., & Snower, D. (1986) Wage Setting, Unemployment, and Insider-Outsider Relations. *The American Economic Review*, 76(2), 235-239.
- Lucas, R. (1973) Some International Evidence on Output-Inflation Tradeoffs. *The American Economic Review*, 326-334.
- Lucas, R. E. (1988) On the Mechanics of Economic Development. *Journal of Monetary Economics*, 22(1), 3-42.
- Lundström, S. (2003) *On Institutions, Economic Growth and The Environment*. Göteborg University.
- Mahmood, K., Azid, T.,
Chaudhry, I., & Faridi , M. (2010) Impact of Economic Freedom on Economic Growth: The Case of Some Selected SAARC

- Member Countries. *International Research Journal of Finance and Economics*, 52(1), 7-16.
- Malinvaud, E. (1953) Capital Accumulation and Efficient Allocation of Resources. *Econometrica*, 21(2), 233-268.
- Manfred, G. S. (2001) *Demokrasi Kuramlarına Giriş*. (M. E. Köktaş, Çev.) Ankara: Vadi Yayınları.
- Marx, K. (2000) *Kapital: Birinci Cilt*, (Çev.: Alaattin Bilgi). İstanbul: Sol Yayınları.
- McCombie, J. (1985) Why Cutting Real Wages Will Not Necessarily Reduce Unemployment—Keynes and the “Postulates of the Classical Economics”. *Journal of Post Keynesian Economics*, 8, 233-248.
- McDermott, J. (1999) Mercantilism and Modern Growth. *Journal of Economic Growth*, 4(1), 55-80.
- McGrade, A. S. (2002) *The Political Thought of William of Ockham*. New York: Cambridge University Press.
- McMahon, F. (2019) *The Human Freedom Index 2019*. Berlin: Friedrich Naumann Foundation.
- McNeill, W. H. (2013) *Dünya Tarihi*. (A. Şenel, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.
- Metin, Y. (2010) Türkiye’de Yargı Bağımsızlığına İlişkin Kimi Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Anayasa Dergisi* 27, 217-272.
- Miller, A. T., Holmes, K. R., & Feulner, E. J. (2013). *2013 Index of Economic Freedom*. Washington: The Heritage Foundation.
- Miller, T., & Kim, A. (2016) *2016 Index of Economic Freedom*. Heritage Foundation. New York: The Wall Street Journal Dow Jones & Company.
- Mitchel, W. F. (2007) Hidden Unemployment in Australia 2007. *The University of Newcastle, Callaghan NSW 2308*, 1-13.

- Montesquieu. (1999) *Kanunların Ruhu Üzerine I.* (F. Baldaş, Çev.) Paris: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Moosa, I. A. (2008) Economic Growth and Unemployment In Arab Countries: Is Okun's Law Valid? *Proceedings of the International Conference on the Unemployment Crisis in the Arab Countries* (s. :1-19). Egypt: Cairo.
- Morgil, O. (1988) Harrod-Domar Modelinde Tam Kapasite Kullanımının ve Tam İstihdamın Sağlanması. *Hacattepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1-2).
- Myers, R. J. (1931) Seasonal Unemployment Insurance. *The American Economic Review*, 21(3), 416-426.
- Oikawa, K., & Uedab, K. (2018) The Optimal Inflation Rate Under Schumpeterian Growth. *Journal of Monetary Economics* 100, 114-125.
- Osabuohien, E., Obiekwe, E.,
- Urhie, E., & Osabohien, R. (2018) Inflation Rate, Exchange Rate Volatility and Exchange Rate Pass-Through Nexus The Nigerian Experience. *Journal of Applied Economic Science*, 574-585.
- Özdemir, K., & Delice, G. (2012) *Uluslararası Ekonomik İlişkiler I-II.* İstanbul: Lisans Yayınevi.
- Özel, H. A. (2012) Ekonomik Büyümenin Teorik Temelleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 63-72.
- Özkıvrak, D. D. (2010) Bütçe Anlayışındaki Değişim Süreci: Denk Bütçe İlkesinin Erozyonu ve Açık Bütçe Politikası. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 33.
- Özkul, F. (2016) Anayasalarımızda Yargının Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı . *Ankara Barosu Dergisi*, 201-263.

- Özsağır, A. (2008) Dünden Bugüne Büyümenin Dinamiği. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*(1), 332-347.
- Öztürk Çetenak, Ö., & Işık, M. (2016). Ekonomik Özgürlükler ile Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik İlişkisi:OECD Ülkeleri Üzerine Bir İnceleme. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 1-16.
- Paakkönen, J. (2010) Economic Freedom as Driver of Growth in Transition. *Economic System*, 469-479.
- Pack, H. (1994) Endogenous Growth Theory: Intellectual Appeal and Empirical Short comings. *Journal of Economic Perspectiv*, 8(1), 55-72.
- Papell, D. H., Murray, C., & Ghiblawi, H. (2000) The Structure of Unemploment. *Review of Economics and Statistics*, 82(2), 309-315.
- Parasız, İ. (1997) *Modern Büyüme Teorileri: Dinamik Makro Ekonomiye Giriş*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Patinkin, D. (1949) The Indeterminacy of Absolute Prices in Classical Economic Theory. *Econometrica*, 17(1), 1-27.
- Patinkin, D. (1969) The Chicago Tradition, The Quantity Theory, And Friedman. *Journal of Money, Credit and Banking*, 1(1), 46-70.
- Patry, W. (2009) *Moral Panics And The Copyright Wars*. New York: Oxford University.
- Pattanaik, F. V. (2014) Economic freedom and economic growth in India: What is the empirical relationship? *Springer Science+Business Media Econ Change Restruct*.
- Peterson, W. C. (1976) *Gelir İstihdam ve Ekonomik Büyüme*. (S. Mutlu, Çev.) Eskişehir: Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi.

- Phillips, A. W. (1958) The Relation between Unemployment and the Rate of Change of Money Wage Rates in the United Kingdom, 1861-1957. *Economica*, 25(100), 283-299.
- Phillips, P. C., & Sul, D. (2009) Economic transition and growth. *Journal of Applied Econometrics*.
- Pigou, A. C. (1927) Wage Policy and Unemployment. *The Economic Journal*, 37(147), 355-368.
- Pindyck, R., & Rubinfeld, D. (2001) *Micro Economics* (Cilt 15). New Jersey: Prentice Hall.
- Pitlik, H. (2002) The Path of Liberalization and Economic Growth. *KYKLOS*, 57-80.
- Popper, K. (2001) *Daha İyi Bir Dünya Arayışı*. (İ. Aka, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Pourshahabi, F. M. (2011) FDI, Human Capital, Economic Freedom and Growth in OECD Countries. *Research Journal of International Studies*, 71-81.
- Pritchett, M., Griesmyer, P., McDonald, D., Venters, V., & Dysert, L. (2011) Supporting Skills and Knowledge of a Cost Engineer. *AACE International Certified Cost Technician Primer*. AACE International CCT Primer.
- Reid, G. C. (1989) *Classical Economic Growth: An Analysis in the Tradition of Adam Smith*. New York: Blackwell.
- Romer, D. (1993) Openness and Inflation: Theory and Evidence. *The Quarterly Journal of Economics*, 71-81.
- Romer, P. M. (1994) The Origins of Endogenous Growth. *Journal of Economic Perspectives*, 8(1), 3-22.
- Rosas, G., & Rossignotti, G. (2010) *Gençlerin İstihdamıyla İlgili Ulusal Eylem Planlarının Hazırlanmasına Yönelik Kılavuz*. Ankara: Uluslararası Çalışma Ofisi.

- S.Blinder, A. (1988) The Fall And Rise of Keynesian Economics. *The Economic Record*, 64, 278-294.
- Safty, A. (2003) *Democracy and Governance: The Global Adventure of Democracy*. İstanbul: University of Bahcesehir .
- Şahbaz, İ. (2008) AİHM Kararlarında Yargı Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı. *Anayasa Yargısı* 25, 229-289.
- Samimi, A., & Shadabi, L. (2011) Inflation & Economic Freedom: Evidence From MENA Region. *Journal of Economics and Behavioral Studies*, 2(4), 125-130.
- Samuelson, P. A.,
& Solow, R. (1960) Analytical Aspects of Anti-Inflation Policy. *American Economic Association*, 50(2), 177-194.
- Samuelson, P. A.,
& William D. Nordhaus. (2010) *Economics*. New York: McGraw Hill Irwin.
- Sarel, M. (1996) Nonlinear Effects of Inflation on Economic Growth. *Staff Papers*, 43(1), 199-215.
- Sargent, T., & Wallace, N. (1981) Some Unpleasant Monetarist Arithmet. *Federal Reserve Bank of Minneapolis Quarterly Review*, 5(3), 1.
- Şaşmaz, M. Ü.,
& Yayla, Y. E. (2018) Ekonomik Kalkınmanın Belirleyicilerinin Değerlendirilmesi:Ekonomik Faktörler. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 3(2), 249-268.
- Savaş, V. (2000) *İktisatın Tarihi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Sayın, A. K. (2019) ILO Normları Bakış Açısı ile Dünyada ve Türkiye’de Asgari Ücret Uygulamaları*. *Çalışma ve Toplum*, 1877-1916.

- Schmookler, A. B. (1994) *The Illusion of Choice: How the Market Economy Shapes Our Destiny*. New York: University of New York Press State.
- Scully , G., & Slottje , D. (1991) Ranking Economic Liberty Across Countries. *Public Choice*, 121-152.
- Scully, G. W. (1988) The Institutional Framework and Economic Development. *Journal of Potitical Economy*, 96.
- Scully, G. W., & Slottje, D. (1991) Ranking Economic Liberty Across Countries. *Public Choice*, 121-152.
- Seccareccia, M. (1991) An Alternative to Labour-MarketOrthodoxy: The Post Keynesian /Institutionalist Policy View. *Review of Political Economy*, 3, 43-61.
- Şeker, B. L. (2017) Uluslararası Ticarete Tarife Dışı Önlemlerin Rolü:Türkiye Tekstil Sektörü Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 51-74.
- Selik, M. D. (1981) *Kapitalizm Sosyalizm Az Gelişmiş Ülkeler ve İktisadi Kalkınma*. Ankara: S.B.F. Basın ve Yayın Yüksek Okulu Basımevi.
- Sen, A. (1987) Freedom of Choice: Concept and Content . *Alfred Marshall Lecture at the annual meeting of the European Economic Association Copenhagen* (s. 5). Copenhagen: Drummond Professor of Political Economy All Souls College and Research Advisor, Wider.
- Seyidoğlu, H. (2006) *İktisat Biliminin Temelleri* . İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- Seyidoğlu, H. (2013) *Uluslararası İktisat*. İstanbul: G.Can Yayınları.
- Shadabi, L. (2012) Inflation and Trade Freedom: An Empirical Analysis. *World Applied Sciences Journal*, 18(2), 286-291.
- Shain, B. A. (1994) *The Myth of American Individualism: The Protestant Origins of American Political*

- Thought*. New Jersey: Princeton University Press.
- Shim, J. K., & Siegel, J. (2005) *Macroeconomic*. New York: Barron's Educational Series.
- Shorbaji, M. (2009) Impact of Economic Growth On Employment In The Egyptian. *Algeria*(6), 141-170.
- Siermann, J. d. (1998) Further Evidence on the Relationship between Economic Freedom and Economic Growth. *Springer*, 363-380.
- Şimşek, S. (2010) Mülkiyet Hakkının Kapsamı, Sınırlandırma Nedenleri ve Şartları Açısından 1982 Anayasası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi: Karşılaştırmalı Bir Analiz -I. *TBB Dergisi* , 181-228.
- Snowdon, B., & Vane, H. (2012) *Modern Mako Ekonomi Temelleri Gelişimi ve Bugünü* (1 b.). (N. Yıldırım, D. Mumcu Akan, H. Deniz, A. Arı, F. Karagöz Özenç, B. Engin Balın, ... E. Ersoy, Çev.) Ankara: Efil Yayınevi.
- Sobel, R., & Kreft, S. (2005) Public Policy, Entrepreneurship, and Economic Growth. *Cato Journal*, 25(3), 595- 616.
- Solow, R. M. (1956) A Contribution to the Theory of Economic Growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 70(1), 65-94.
- Solow, R. M. (1980) On Theories of Unemployment. *The American Economic Review*, 70(1), 1-11.
- Sönmez, M. (1985) *Türkiye Ekonomisinde Bunalım: 24 Ocak Kararları ve Sonrası*. İstanbul: Belge Yayınları.
- Spindler, Z., & Miyake, J. (1992) Prospecting For the 'Homework' Measures Of Economic Freedom: A Summary. *Rating Global Economic Freedom, Vancouver*, 230-254.
- Stiglitz, J. E. (1997) Dumping on Free Trade: The U.S. Import Trade Laws. *Southern Economic Journal*, 64(2), 404.
- Sturm, J. E. (2002) Which Economic Freedoms Contribute to Growth? A Comment. *Kyklos*, 403-416.

- Sturm, J.-E., & De Haan, J. (2001) How Robust Is The Relationship Between Economic Freedom and Economic Growth? *Applied Economics*, 33(7), 839-844.
- Svensonn, L. (1999) Inflation Targeting as a Monetary Policy Rule. *Journal of Monetary Economics*, 607-654.
- Szafranek, K. (2019) Bagged Neural Networks For Forecasting Polish (low) Inflation. *International Journal of Forecasting*, 35(3), 1042-1059.
- Taban, S. (2008) *İktisadi Büyüme Kavram ve Modeller*. Ankara: Nobel Yayın.
- Tanchev, E. (2012) Ulus-Devlet Anayasalarında Siyasal Özgürlük ve Siyasal Hakların Organik Modeli. *Anayasa Yargısı* 29, (s. 138).
- Tanzi, V., & Schuknecht, L. (1996) Reforming Government in Industrial Countries. *Finance & Development* , 2-5.
- Tatoğlu, P. D. (2018) *Panel Veri Ekonometrisi Stata Uygulamalı*. İstanbul: Beta.
- Terry Miller, A. B. (2019) *Highlights of the 2019 Index of Economic Freedom*. Washington: The Heritage Foundation.
- Thilly, F. (2002) *Felsefenin öyküsü Yunan ve Ortaçağ felsefesi*. (İ. Şener, Çev.) İstanbul: İzdüşüm Yayınları.
- Toprak, M. (2008) Türkiye'nin Borçları ve Cari Açık Meselesi. *Cari Açık: Türkiye ve Dünya Deneyimi* (s. 98). içinde Ankara: Ankara Düşünce ve Araştırma Merkezi.
- Totonchi, J. (2011) Macroeconomic Theories of Inflation. *International Conference on Economics and Finance Research*(4), 459-462.
- Touraine, A. (2018) *Modernliğin Eleştirisi*. (H. Tufan, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tran, D. V. (2019) A study on The Impact of Economic Freedom on Economic Growth in ASEAN Countries. *Business and Economic Horizons*, 15(3), 423-449.

- Tucker, I. B. (2013) *Survey of Economics* (8 b.). USA: Cengage Learning.
- Tunçsiper, B., & Biçen, Ö. (2014) Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Panel Regresyon Yöntemiyle İncelenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9(2), 25-45.
- Turan, T. (2008) *İktisadi Büyüme Teorisine Giriş*. İstanbul: Yalın yayıncılık.
- Ulusoy, A. (2007) *Maliye Politikası* (5 b.). Trabzon: Üçyol Kitabevi.
- Vanberg, V. V. (1999) Markets and Regulation: On the Contrast Between Free-Market Liberalism and Constitutional Liberalism. *Constitutional Political Economy*, 10, 219–243, 232.
- Vanssay, X. D., & Spindler, Z. (1994) Freedom and growth: Do constitutions matter? *Public Choice*, 78(3), 359-372.
- Verbeek, M. (2004) *A Guide to Modern Econometrics*. West Sussex: John Wiley & Sons Ltd.
- Visuals, H. D. (2019) *Large Numbers of People Denied Economic Freedom*. Washington: Heritage Foundation.
- Weede, E. (2006) Economic Freedom And Development: New Calculations And Interpretations. *Cato J.*, 511.
- West, D. (1998) *Kıta Avrupası Felsefesine Giriş*. (A. Cevizci, Çev.) İstanbul: Paradigma.
- Wiles, P. (1973) Cost Inflation and the State of Economic Theory. *The Economic Journal*, 83(330), 377-398.
- Woolley, J. T. (1982) Monetarists and the Politics of Monetary Policy. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 459, 148-160.
- WorldBank. (2002) *World Development Report: Building Institutions For Markets*. Oxford: Oxford University Press.

- Wu, C. (2011) Economic Freedom, Economic Growth and China. *Chinese Economy*, 44(5), 104-119.
- Yayla, A. (1998) *Liberalizm*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Yayla, A. (2000) *Liberal Bakışlar*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Yayla, A. (2000) *Özgürlük Yolu Hayek'in Sosyal Teorisi*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Yayla, A. (2008) *Liberalizm*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Yelden, E. (2001) *Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi: Bölüşüm*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yenipazarlı, A. (2010) Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Üzerine Bir Zaman Serisi Analizi. *Doktora Tezi*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, Ö., & Akıncı, M. (2012) *İktisadi Büyüme ve Makroekonomik Belirleyicileri*. Ankara: Nobel Akademi Yayınları.
- Young, R. M. (1969) Malthus and the Evolutionists: The Common Context of Biological and Social Theory. *Oxford University Press on behalf of The Past and Present Society*(43), 109-145.
- Yüksel, E., & Sarıdoğan, E. (2011) Uluslararası Ticaret Teorileri ve Paul R.Krugman'ın Katkıları. *Öneri*, 9(35), 199-206.
- Zafirovski, M. (2007) Liberal Modernity and Its Adversaries: Freedom, Liberalism and Anti-Liberalism in the 21st Century. *Brill Publishing*, 52.
- Zaretsky, A. M.,
& Coughlin, C. (1995) An Introduction to the Theory and Estimation of a Job-Search Model. *Federal Reserve Bank of St. Louis*, 53-65.

ILO, 2021

<https://ilostat.ilo.org/resources/concepts-and-definitions/description-unemployment-rate/> adresinden alındı

TÜİK, 2021

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Ekim-2020-37485> adresinden alındı

OECD, 2021

<https://data.oecd.org/unemp/unemployment-rate.htm> adresinden alındı

Eurostat,2021

<https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Glossary:Unemployment> adresinden alındı

ÖZGEÇMİŞ

Lisans : (2011), İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İşletme Bölümü
Yüksek Lisans : (2014), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi : Türkiye' de Yoksulluk Sorunu: 2002-2012 Dönemine İlişkin
Ekonometrik Bir Analiz

